

АРТУРО ПЕРЕС-РЕВЕРТЕ ФЛАМАНДСКИЯТ МАЙСТОР

Превод от испански: Боряна Василева, 2012

chitanka.info

*За Хулио и Роса, адвокатите на дявола
И за Кристиане Санчес Асеведо*

1. ТАЙНИТЕ НА МАЙСТОР ВАН ХОЙС

*Бог движи играча, а играчът
— шахматната фигура.
Но кой е богът зад Бог,
който поставя началото на Тленността
и времето, на съня и смъртта?*

Хорхе Луис Борхес

Запечатаният плик е загадка, която съдържа други загадки. В случая ставаше дума за голям, плътен, добре издут плик, в чийто долен ляв ъгъл бе отпечатано името на лабораторията. Докато го претегляше на ръка, ровейки с другата за нож сред безбройните четки, бурканчета с бои и лакове, Хулия никога не би могла да предположи до каква степен отварянето на този плик ще промени живота ѝ.

Всъщност тя вече знаеше какво съдържа пликът. Или, както установи по-късно, по-скоро си мислеше, че знае. Може би затова не изпита никакво специално предчувствие, докато вадеше снимките от плика и ги разпръсваше върху масата. Едва когато започна да ги оглежда, затаи дъх. Едва тогава разбра, че работата ѝ върху „Шахматната партия“ ще бъде много далеч от рутината. Неочакваните разкрития при реставрацията на картини, мебели и дори подвързии на антикварни книги, бяха нещо обичайно за нейната професия. През шестте години, откакто се занимаваше с реставрацията на произведения на изкуството, тя също бе имала немалко открития на предварителни скици и повторни появи на скрити от художника детайли, на ретуши, наслагвания на пластове и дори на фалшификати. Но никога досега не ѝ се беше случвало да се натъкне на надпис, скрит под повърхностния слой на картина: три думи, които личаха на рентгеновата снимка.

Тя взе смачкания пакет цигари без филтър и запали една, без да откъсва очи от снимките. Това, което показваше рентгенът, не оставяше място за съмнение. Картината беше дело на фламандски майстор от XV век и оригиналната скица, изпълнена изцяло в сиво, беше също толкова ясно видима, както и шарките на дървото и местата, където бяха залепени трите дървени плоскости, съставили площта, върху която художникът постепенно бе създал творбата си — от грунд до лак. В долната част на картината, изваден на бял свят пет века по-късно благодарение на рентгеновите лъчи, се виждаше скритият надпис — готическият шрифт се открояваше ясно на черно-белия фон на шахматната дъска.

QUIS NECAVIT EQUITEM

Хулия знаеше достатъчно латински, за да си преведе фразата без речник. *Quis* — Въпросително местоимение, което означава „кой“, *necavit*, от *neso*, „убивам“, и *equitem*, винителен падеж единствено число на думата *equus* — конник, рицар. *Кой уби конника?* Добавянето на въпросителен знак, който на латински би бил излишен поради присъствието на въпросителното местоимение *quis*, придаваше на фразата атмосфера на тайнственост.

КОЙ УБИ КОННИКА?

Въпросът беше най-малкото смущаващ. Тя си дръпна здраво от цигарата — държеше я в дясната си ръка, докато с лявата се зае да прережда рентгеновите снимки на масата.

Някой, вероятно самият художник, бе заложил тази загадка в картината и после я бе покрил с пласт боя. Възможно бе, разбира се, това да бе сторено по-късно от друг. Това ѝ даваше диапазон от пет века, в които трябваше да се рови, за да установи откога датира надписът. Идеята привличаше Хулия. Решаването на загадката надали щеше да се окаже много трудно. В крайна сметка това ѝ беше работата.

Тя взе снимките в ръце и стана. Сивкава светлина падаше през големия прозорец на наклонения таван право върху картината, поставена на статива. „Шахматната партия“, масло върху дърво, рисувана през 1471 година от Питер Ван Хойс. Хулия се изправи пред картината и дълго се взира в нея. Беше интериорна сцена, нарисувана с характерната за фламандските художници от XV в. прецизност — от този тип картини, с които великите фламандци, използвали за първи път маслени бои, поставят основите на съвременната живопис.

Централните фигури бяха двама мъже с вид на благородници, и двамата на средна възраст. Мъжете седяха от двете страни на шахматна дъска и явно се намираха по средата на партията. В дъното вдясно, край заострен готически прозорец, през който се виждаше пейзажът отвън, облечена в черно дама четеше книга, поставила я на скута си. Сцената се довършваше от съвършено предадените детайли, типични за фламандската школа, изпълнени с почти маниакална точност. Мебелите и украшенията, подът, настлан с черни и бели плочи, шарките на килима, малката пукнатина на едната стена, сянката, хвърляна от едва забележим пирон, забит в една от гредите на тавана. Шахматната дъска и фигурите бяха нарисувани със същата прецизност, както и лицата на хората, ръцете им, дрехите им — с реализъм, който допринасяше за чудесната завършеност на картината. Цветовете бяха съхранили яркостта си въпреки неминуемото потъмняване, дължащо се на постепенното окисляване на оригиналния лак.

Кой уби конника? Хулия се вгледа в снимката, която държеше в ръка и после в картината, на която с просто око не можеше да се забележи и следа от скрития надпис. Дори по-подробно изследване, с помощта на бинокулярен микроскоп, не даде никакви резултати. Тя спусна щорите на полегатия прозорец и стаята потъна в тъмнина. После постави в близост до статива триножник, върху който сложи ултравиолетова лампа. Под лъчите ѝ най-старите материали — бои и лакове — започваха да флуоресцират, докато по-новите изглеждаха тъмни или черни — така се разкриваха ретуши и случаи на дорисуване. Но в този случай ултравиолетовите лъчи разкриха равномерно флуоресцираща повърхност — включително и в частта, където се намираше надписът. Това доказваше, че той е рисуван или от самия художник, или от друг човек, но много скоро след завършването на картината.

Хулия изключи лампата и вдигна щорите. Стоманеносивата светлина на есенното утро обля статива и картината; изпълни цялото претъпкано с книги ателие, с рафтове, преливащи от бои, четки, лакове и разтворители; подът беше осеян с дърводелски сечива, рамки и други, по-фини инструменти, антични скулптури, бронзови фигури, дървени подпори, картини, обърнати с гръб към стената, поставени върху скъпия, но изцапан с бои персийски килим. В единия ъгъл, върху бюро в стил Луи XV, беше поставена уредба, заобиколена от купчини

плочи — Дон Чери, Моцарт, Майлс Дейвис, Лестър Боуи, Майкъл Еджес, Вивалди... Венецианско огледало в златна рамка представяше на Хулия собствения ѝ, макар и малко замъглен образ: коса до раменете, сенки от недоспиване под големите, тъмни, и все още негримирани очи. Всеки път, когато Сесар видеше лицето ѝ в златната рамка на това огледало, той не пропускаше да каже, че тя е очарователна като моделите на Да Винчи, *ma piu bella*^[1]. И въпреки че Сесар би могъл да бъде по-скоро експерт по отношение на младите момчета, отколкото по отношение на мадоните, Хулия съзнаваше, че е напълно прав. Дори тя самата обичаше да гледа отражението си в обрамченото със злато огледало, защото то винаги ѝ създаваше усещането, че внезапно се е озовала от другата страна на вълшебна врата, врата, зад която се крие път през времето и пространството — огледалото придаваше на образа ѝ пълнокръвната жизненост на красавица от епохата на италианския Ренесанс.

Мисълта за Сесар я накара да се усмихне. Винаги се усмихваше, когато мислеше за него — още от детските си години. Това беше нежна, а често и съучастническа усмивка. Остави рентгеновите снимки обратно на масата, угаси цигарата в тежкия бронзов пепелник, работа на Бенлиуре^[2], и седна зад пишещата машина.

ШАХМАТНАТА ПАРТИЯ

Масло върху дърво. Фламандска школа. Датирана — 1471 г.

Художник: Питер Ван Хойс (1415–1481).

Основа: три слепени дъбови плоскости.

Размери: 60x87см (три еднакви плоскости с размери 20x87).

Дебелина на плоскостите: 4 см.

Състояние на основата: няма измятане, не се забелязват щети от дървод.

Състояние на нарисуваната повърхност: добра плътност на слоевете. Няма изменения на цветовете. Леки напуквания в резултат на остаряване, но без издувания и излющване.

Състояние на повърхностния слой: никакви видими следи от влага или кристализация на соли. Подчертано потъмняване на лака в резултат на окисляване; препоръчително е свалянето на стария лак и нанасянето на нов.

Кафеварката блъбукаше в кухнята. Хулия стана и си сипа голяма чаша кафе — черно, без захар. Върна се с чаша в едната ръка, бършейки другата в размъкнатия мъжки пуловер, който бе навлякла върху пижамата си. Едно леко докосване на пръста ѝ и звуците на „Концерт за лютня и виола д’аморе“ на Вивалди заляха стаята и затанцуваха на сивата утринна светлина. Отпи глътка от гъстото горчиво кафе, което опари върха на езика ѝ. После отново седна, както си беше боса, и продължи да пише експертизата.

Ултравioletов и рентгенов анализ: не са отбелязани значими изменения, вторични допълнения или прерисувани части. Рентгеновият анализ показва скрит надпис от същия период, с готически шрифт (виж приложените снимки). Надписът не може да бъде видян с помощта на традиционните методи на анализ. Възможно е да бъде открит, без оригиналът да пострада, чрез премахване на слоя боя, който покрива съответната част от картината.

Тя извади листа от пишещата машина и го постави в плик заедно с рентгеновите снимки, изпи остатъка от кафето си, все още много горещо, и запали нова цигара. Пред нея, върху статива, двамата играчи на шах се бяха задълбочили в своята партия, която продължаваше вече пет столетия, а на фона, до прозореца, дамата беше видимо погълната от книгата си. Шахматната дъска бе нарисувана от Питер Ван Хойс така майсторски и прецизно, че, както и всички останали предмети в картината, шахматните фигури изглеждаха триизмерни. Усещането, че наблюдаваш действителна сцена, беше толкова силно, че лесно се постигаше търсеният от старите фламандски майстори ефект:

превръщането на зрителя в част от самата картина, убеждаването му, че няма граница между пространството, в което се намира той, и изобразеното на картината — като че ли картината е фрагмент от действителността или действителността — фрагмент от картината. Прозорецът в дясната част на композицията, през който се виждаше пейзаж отвъд централната сцена, също допринасяше за този ефект, както и кръглото, изпъкнало огледало на стената отляво, отразяващо скъсените фигури на играчите и дъската — те се виждаха сякаш от перспективата на зрителя, който би стоял с лице към сцената. По този начин старият майстор беше постигнал удивителното свързване на три пространства — видяното през прозореца, това в самата стая и отразеното в огледалото — в едно цяло. Хулия си каза, че зрителят се чувства така, сякаш се намира в стаята, между двамата играчи.

Пристъпи към статива със скръстени ръце и се загледа в картината. Стоеше напълно неподвижна — само от време на време си дръпваше от цигарата или примижаваше от дима. Единият от играчите, този, който седеше отляво на дъската, изглеждаше на около тридесет и пет години. Кестенявата му коса беше подстригана над ушите по средновековен маниер; имаше властен, орлов профил и бе видимо изцяло погълнат от хода на играта. Беше облечен в яркочервена, тясно прилепнала горна дреха, чийто цвят удивително добре бе устоял на вековете и не бе засегнат от потъмняването на лака. На врата му висеше веригата на ордена „Златното руно“, на дясното си рамо носеше скъпа брошка, чиято филигранна изработка беше предадена от художника до последния детайл, до най-дребния отблясък на всеки мъничък скъпоценен камък. Беше подпрял левия си лакът и дясната си ръка от двете страни на шахматната дъска пред себе си. С дясната ръка държеше шахматна фигура: белия кон. До главата му имаше надпис на латински: FERDINANDUS OST. D.

Другият играч беше по-слаб, около четиридесетгодишен. Имаше гладко, открито чело и почти черна коса, посребрена на слепоочията — леките мазки с бяла оловна боя бяха едва забележими. Това, заедно с израза на лицето му и общото излъчване на уравновесеност, му придаваше преждевременна зрялост. Профилът му излъчваше спокойствие и благородство. За разлика от другия играч той не беше облечен в пищни одежди на придворен, а носеше проста кожена ризница с нагръдник от потъмнена стомана, които недвусмислено го

определяха като военен. Той беше по-приведен над шахматната дъска, отколкото противникът му, сякаш изцяло се бе съсредоточил върху играта, без да обръща внимание на каквото и да било около себе си. Бе опрял скръстените си ръце на масата пред себе си. Тънките отвесни бръчици между веждите подчертаваха дълбоката му концентрация. Той се взираше във фигурите, сякаш те му представяха необичайно труден проблем, за чието решаване се изискваше цялата му интелектуална енергия. Надписът над главата му гласеше: RUTGIER AR. PREUX.

Дамата, седнала до прозореца, беше отделена от двамата играчи с помощта на рязка линейна перспектива, която я поставяше на по-високо ниво в композицията. Черната ѝ кадифена рокля, с изкусно нанесени по нея сиви и бели отсенки, придаващи ѝ релефност, сякаш излизаше от измеренията на картината. Реализмът при изпълнението съперничеше на прецизните детайли в рисунъка на килима, настлания с плочки под, идеално предадените сглобки и шарки на гредите по тавана. Докато се навеждаше към картината, за да разгледа по-отблизо детайлите, Хулия потръпна от възхищението на професионалист. Само голям майстор като Ван Хойс би съумял да използва черния цвят на роклята като преимущество, създавайки цветове от отсъствието на цвят, и то така, както малцина биха се осмелили да работят. При това дрехата изглеждаше толкова истинска, че Хулия очакваше всеки момент да чуе мекото шумолене на кадифе, хлъзгащо се по щампованата кожа на табуретката.

Тя се вгледа в лицето на жената. Беше красиво, и в съответствие с представите за красота по онова време, извънредно бледо. Гъстата руса коса, внимателно пригладена и дръпната назад от слепоочията, беше прибрана под бяла тюлена шапчица. От свободните ръкави на връхната дреха се подаваха ръцете ѝ — слаби и елегантни, облечени в светлосив брокат, — в които имаше молитвеник. Светлината, падаща през прозореца, хвърляше метални отблясъци по отворената закопчалка на молитвеника и по единствения златен пръстен, украсяващ ръката ѝ. Клепачите ѝ бяха сведени над очи, които сигурно са били сини, в израза на скромна и спокойна добродетелност, характерен за женските портрети от епохата. Светлината идваше всъщност от два източника — прозореца и огледалото, едновременно свързвайки женската фигура с фигурите на играчите и обособявайки я

дискретно като отделна единица, поради по-голямото скъсяване в огледалото и по-интензивната употреба на светлосенки. Надписът край нея гласеше: BEATRIZ BURG. OST. D.

Сега Хулия отстъпи назад, за да огледа картината като цяло. Нямаше никакво съмнение: пред нея стоеше шедьовър, чиято документация бе потвърдена от експерти. Картината щеше да бъде изнесена с много висока цена на търга при „Клеймор’с“ през януари. Възможно бе скритият надпис, съпроводен от подходяща историческа документация, да увеличи още повече стойността ѝ. Десет процента за аукционерите от „Клеймор’с“, пет процента за Менчу Рок, остатъкът — за продавача. Трябваше да се извади още един процент — за застраховката и за нейния хонорар за почистване и реставриране на картината.

Тя се съблече и влезе под душа, но остави вратата отворена, за да може Вивалди да ѝ прави компания. Реставрацията на „Шахматната партия“ преди представянето ѝ на пазара за произведения на изкуството можеше да ѝ донесе прилична сума. Само няколко години след завършване на образованието си Хулия бе съумяла да си спечели солидна репутация и да стане един от най-търсените от музеи и антиквариати реставратори. Методична и дисциплинирана, самата тя рисуваше в свободното си време, и то доста талантливо. За нея се знаеше, че се отнася с уважение към реставрираните оригинали — етична позиция, която не всички нейни колеги споделяха. В трудната и често смущаваща духовна връзка, възникваща между реставратора и обекта на работата му, в ожесточеното противостояние на консервацията и обновяването, младата жена проявяваше една рядка добродетел: съзнаваше, че нито едно произведение на изкуството не може да бъде доведено до първоначалното си състояние, без да понесе сериозни щети. Хулия вярваше, че процесът на остаряване, патината, начинът, по който се изменяха боите и лаковете, дори повредите, прерисуването и ретуширането, се превръщат с минаване на времето в неразделна част от оригиналното произведение. Може би затова картините, минали през ръцете ѝ, никога не блестяха в странни, предполагаемо оригинални цветове и тоналности — „като гримирани проститутки“, както се изразяваше Сесар. Тя работеше върху тях с изтънчена деликатност, която сливаше белезите на времето със самата картина.

Хулия излезе от банята, увита в голяма хавлиена кърпа. По раменете ѝ се отцеждаше вода от мократа ѝ коса. Запали нова цигара и отново застана пред картината, докато се обличаше: кафява плисирана пола, кожен жакет, обувки с ниски токове. Хвърли поглед във венецианското огледало и видимо доволна от себе си, се обърна към двамата играчи на шах и им смигна. „Кой уби конника?“ Докато прибираше снимките и експертизата в чантата си, фразата постоянно се въртеше в главата ѝ като нерешена гатанка. Тя активира алармата и превъртя два пъти ключа в ключалката. *Quis necavit equitem*. Тъй или иначе, това би трябвало да означава нещо. Повтаряше под нос трите думи, докато слизаше по стълбите, плъзгайки пръсти по украсените с месинг перила. Беше искрено заинтригувана от картината и скрития в нея надпис, но имаше и още нещо: изпитваше странно безпокойство — нещо подобно бе чувствала като малко момиченце, когато се осмеляваше да се изкачи до най-горната площадка на стълбището и се канеше да надникне в тъмния таван.

* * *

— Трябва да признаеш, че е същинско бижу. Истинска ренесансова статуя.

Менчу Рок съвсем не говореше за някой от експонатите, изложени в собствената ѝ галерия. Светлите ѝ, силно гримирани очи фиксираха широките рамене на Макс, който разговаряше с някого на бара. Макс беше към два метра висок, добре скроеното му сако се опъваше върху широките рамене на плувец. Носеше дългата си коса вързана на опашка с черна копринена панделка и се движеше със своеобразна, предизвикателна гъвкавост. Менчу го огледа подробно с очите на ценител и после отпи от мартинито си, изпълнена със собственическо задоволство. Макс беше последният ѝ любовник.

— Чист Ренесанс — повтори тя, наслаждавайки се едновременно на думите си и на напитката. — Не ти ли напомня на някоя от онези фантастични италиански бронзови статуи?

Хулия кимна неуверено. Двете бяха стари приятелки, но лекотата, с която Менчу съумяваше да придаде неподозирани подтекст на най-обикновените коментари, никога не преставаше да я удивлява.

— Италианските бронзови статуи — имам предвид оригиналите — излизат доста по-евтино.

Резкият смях на Менчу прозвуча цинично.

— По-евтино от Макс ли? Убедена съм, че е така. — Тя въздъхна драматично и лапна маслинката от мартинито. — Микеланджело е имал късмет — моделирал ги е голи. Не му се е налагало да покрива сметките им за дрехи през „Американ Експрес“.

— Никой не те кара да му плащаш сметките.

— Там е работата, мила — клепачите на Менчу потрепнаха театрално. — Проблемът е тъкмо в това, че никой не ме кара. Разбираш ли...

Тя допи питието си, демонстративно отделила малкия пръст от чашата. Правеше го нарочно, само и само за да провокира околните. Менчу беше вече към петдесетте и изповядваше твърдото убеждение, че секс може да се открие във всичко, включително и в най-деликатните отсенки на едно произведение на изкуството. Може би точно затова оглеждаше мъжете със същия пресметлив и алчен поглед, с който преценяваше икономическия потенциал на някоя нова картина. Сред хората, които я познаваха, галеристката Рок бе известна с това, че никога не пропуска да си присвои нещо, събудило интереса ѝ — било то картина, мъж, или доброкачествен кокаин. Тя все още беше привлекателна, въпреки че възрастта ѝ правеше все по-забележими някои „естетически анахронизми“, както казваше Сесар. Менчу не можеше да се примири с мисълта, че остарява — просто не желаше това да ѝ се случи. И, предизвиквайки сама себе си, се бореше с годините, култивирайки добре пресметната вулгарност в избора на тоалети, грим и любовници. Що се отнася до работата ѝ, тя беше убедена, че търговците на произведения на изкуството и антикварите не са нищо повече от претенциозни вехтошари, и затова не пропускаше да демонстрира липса на култура, която далеч не отговаряше на истината. Менчу умишлено бъркаше епохи в развитието на изкуството и литературни препратки, подигравайки се открито на затвореното, изискано общество, в което протичаше професионалният ѝ живот. Вършеше това предизвикателно, със същата откровеност, с която веднъж бе заявила, че е преживяла най-върховния оргазъм през живота си, мастурбирайки пред репродукция на „Давид“ от Донатело. С изисканата си и малко женствена жестокост Сесар бе отбелязал, че

това е единственият случай в живота на Менчу, когато е съумяла да прояви добър вкус.

— Какво ще правим с Ван Хойс? — попита Хулия.

Менчу се взря в рентгеновите снимки, поставени на масата между чашата с коктейла и кафето на приятелката ѝ. На очите си беше сложила сини сенки, в тон със синята, прекалено къса рокля. Хулия си помисли без всякаква злоба, че преди двадесет години Менчу сигурно е изглеждала чудесно в синьо.

— Още не съм решила — каза Менчу. — „Клеймор’с“ имат намерение да я извадят на търг в сегашния ѝ вид. Трябва да преценим как ще се отрази надписът върху стойността ѝ.

— Помисли си само какво би могло да означава това.

— Същинска мечта. Ударила си джакпота, и още не го съзнаваш.

— Консултирай се със собственика.

Менчу пхна снимките обратно в плика и кръстоса крака. Двама млади мъже, които пиеха аперитивите си на бара, хвърлиха заинтересувани погледи към загорелите ѝ бедра. Хулия се повъртя раздразнено на мястото си. Обикновено безогледният начин, по който Менчу осигуряваше специални ефекти за мъжката аудитория, само я забавляваше. Понякога обаче тези демонстрации ѝ се струваха излишни. Погледна омегата, чийто квадратен циферблат носеше от вътрешната страна на китката си. Май беше прекалено рано за ревю на фино бельо.

— Собственикът няма да създава проблеми — поясни Менчу. — Той е едно очарователно старче, приковано на инвалиден стол. Ако надписът ще увеличи печалбата му, това би могло само да го радва... Но племенницата му и съпругът ѝ са същински пиявици.

Макс продължаваше да разговаря на бара, но не забравяше служебните си задължения и от време на време се обръщаше, за да отпрати лъчезарна усмивка към Менчу и Хулия. „Да не си говорим за пиявици“ — помисли си Хулия, но се отказа да облече мисълта си в думи. Не че Менчу би се впечатлила особено — отношението ѝ към мъжете се отличаваше със забележителен цинизъм, — но Хулия имаше непоклатим усет за приличие, който винаги я възпираше от крайни изказвания.

Изгубила интерес към Макс, тя каза:

— До търга остават само два месеца. Няма да ми стигне времето да сваля лака, да открия надписа и да поставя нов лак. Ще трябва време и за историческата документация на лицата, изобразени на картината, и за писането на доклада за тях. Няма да е зле да получим разрешението на собственика колкото е възможно по-скоро.

Менчу се съгласи. Никога не си позволяваше да бъде повърхностна в професията си — там проявяваше ловкостта на дресиран плъх. В случая тя беше посредник на продажбата, тъй като собственикът на Ван Хойс нямаше никаква представа от пазара на произведения на изкуството. Тя водеше от негово име преговорите с мадридския клон на аукционната къща „Клеймор’с“.

— Ще му се обадя утре. Казва се дон Мануел Белмонте, на седемдесет години е, и твърди, че е очарован да работи с такава привлекателна млада жена с толкова добър търговски нюх.

Имаше и нещо друго, допълни Хулия. Ако новооткритият надпис имаше някаква връзка с историческите личности, изобразени на картината, „Клеймор’с“ със сигурност щяха да използват това, за да увеличат първоначалната ѝ цена на търга.

— Успя ли да се добереш до някаква документация?

— Не намерих почти нищо ново. — Менчу изду устни, опитвайки се да си припомни нещо. — Дадох ти всичко, с което разполагам, заедно с картината. Ще се наложи да се поровиш сама.

Хулия отвори чантата си и се зае да рови излишно дълго за цигарите си. Накрая извади бавно една и погледна към приятелката си.

— Можем да попитаме Алваро.

Менчу повдигна вежди и моментално заяви, че тази идея я превръща в камък — или може би в сол, като жената на Ной, или май беше на Лот? Абе жената на оня дървник, на който не му харесвало да живее в Содом.

— Всъщност това си е твоя работа — допълни тя с глас, пресипнал от любопитство. Беше в състояние да долови нарасналото напрежение в атмосферата. — В края на краищата ти и Алваро...

Тя умишлено не довърши фразата и доби израз на преувеличена загриженост — винаги се държеше така, когато в разговора ставаше дума за любовните истории на други хора, които според нея нямаха никакви защитни сили, за да се справят с такива неща.

Хулия отвърна невъзмутимо на погледа ѝ и каза само:

— Той е най-добрият историк, когото познаваме. Изобщо не става дума за мен, а за картината.

Менчу се престори, че обмисля сериозно въпроса, после кимна. Разбира се, че решението трябваше да вземе Хулия. Но ако тя беше на нейно място, не би отишла при него. *In dubio pro reo*, както казваше онзи стар педант Сесар. Или беше *in pluvio*^[3]!

— Уверявам те, че що се отнася до Алваро, съм напълно излекувана.

— Миличка, има неизлечими болести. При това една година не означава нищо, както се пее в песента.

Хулия не съумя да потисне усмивката си, въпреки че се присмиваше сама на себе си. Преди година беше приключила дългата ѝ връзка с Алваро, а Менчу знаеше всичко за любовта им. Тъкмо Менчу, макар и неволно, бе произнесла окончателната присъда, която много точно формулираше проблема: „В крайна сметка, мила моя, жененият мъж винаги се връща при жена си. Очевидно всички тези години, прекарани в раждания и пране на гащи, се оказват решаващият фактор.“

— Просто така са създадени — беше довършила тя между две смъркания, долепила нос до тясната ивица бял пращец. — Дълбоко в себе си са отблъскващо верни. — Ново смъркане. — Копелета.

Хулия издиша плътен облак дим и бавно допи остатъка от кафето си, внимавайки да не разлее нищо. Краят на тази връзка се беше оказал особено болезнен — след последните думи и последното хлопване на вратата. Болката не изчезна дълго след това. Два-три пъти, когато се бяха сблъскали случайно с Алваро на лекции или в музеи, двамата се държаха забележително твърдо. „Добре изглеждаш“, „Справям се“. В крайна сметка, и двамата се имаха за цивилизовани хора, които, като изключим общото минало, споделяха и интереса си към света на изящните изкуства. Накратко казано, държаха се като възрастни, зрели хора.

Тя съзнаваше, че Менчу я наблюдава със злорад интерес, очаквайки с наслада нови любовни интриги, в които би могла да участва като тактически съветник. Менчу постоянно се оплакваше, че откак се раздели с Алваро, връзките на Хулия бяха толкова спорадични, че дори не си струваше да бъдат споменавани. „Ставаш пуританка, мила — повтаряше тя, — а това е адски скучно. Имаш

нужда от малко емоции, от завръщане във водовъртежа на страстите.“ Така погледнато, дори самото споменаване на Алваро предлагаше възможност за интересни развития.

Хулия разбираше всичко това, без да се дразни ни най-малко. Менчу си беше Менчу и никога нямаше да се промени. Човек не избира приятелите си — те го избират. Остава да ги отхвърлиш или да ги приемеш, но безрезервно. Това беше още нещо, което бе научила от Сесар.

— Алваро не е от значение. Това, което ме вълнува, е картината на Ван Хойс. — Тя се поколеба, търсейки подходящи думи, за да изясни мисълта си. — Има нещо странно в нея.

Менчу сви разсеяно рамене, като че ли мислеше за нещо друго.

— Не се вживявай толкова, скъпа. Картината е просто платно, дърво, бои и лак. Важна е единствено сумата, която ще остане в джоба ти, след като тя смени собственика си. — Взря се в широките рамене на Макс и примигна доволно. — Останалото са бабини деветини.

* * *

През цялото време на връзката си с Алваро, Хулия го приемаше като човек, придържащ се най-строго към професионалните стереотипи, чак до външния си вид и начина на обличане. Той беше на около четиридесет години, изглеждаше добре, носеше сака от английски туид и плетени вратовръзки, и на всичкото отгоре пушеше лула. Когато го видя за първи път да влиза в аудиторията — този ден темата на лекцията беше „Изкуството и човекът“ — мина около четвърт час, преди тя да успее да се съсредоточи в думите му. Струваше ѝ се просто невероятно, че човек, който отговаря така съвършено на представите за млад професор, действително е професор. По-късно, когато Алваро се сбогува с тях до следващата седмица и всички се упътиха към коридора, тя отиде при него, сякаш това бе най-естественото нещо на света, съзнавайки отлично какво щеше да последва: вечното повторение на една доста банална история, класическата връзка между студентка и професор. Хулия го знаеше, дори още преди Алваро, който също се канеше да си тръгне, да се обърне и да ѝ се усмихне. В цялата история имаше някакво усещане за

неизбежност — или поне така си мислеше Хулия, когато преценяваше положителните и отрицателните страни на една такава връзка — очарователен привкус на класическата представа за *fatum*^[4], за пътищата на съдбата — идея, към която тя самата бе силно привързана още от ученическите си години, когато превеждаше блестящите семейни драми на онзи вдъхновен древен грък, Софокъл. Спомена за тези си разсъждения пред Сесар много по-късно, и той, който от години играеше ролята на неин душеприказчик (още от времето, когато Хулия носеше къси чорапи и си връзваше косата на две опашки), просто сви рамене и с тон на преднамерено безразличие разкритикува баналността на темата, която „открай време е източник на всички сантиментални сценарии, скъпа, особено — тук той направи презрителна гримаса — на френските и американските филми. И ще се съ согласиш, принцесо, че това хвърля нова, отвратителна светлина върху цялата работа“. Но това беше всичко. Сесар не си позволи да прави укорителни забележки или да отправя бащински предупреждения, които, както и двамата знаеха, тъй или иначе не биха я спрели. Сесар нямаше свои деца, нито пък някога щеше да има, но притежаваше забележително умение да се справя с подобни ситуации. В определен момент от живота си той беше осъзнал, че никой никога не си взема поука от чуждите грешки, и съответно считаше, че има само един достоен и подходящ начин, по който може да се държи настойникът — а именно да седи търпеливо до младата си повереница, да ѝ държи ръката и да следи с безкрайно разбиране развитието на нейните любови и скърби, наблюдавайки как природата върви по своя неизбежен, но мъдро избран път.

— Когато става дума за любов, принцесо — казваше често Сесар, — човек не бива да предлага нито съвети, нито решения... най-много някоя чиста носна кърпичка, ако е необходимо.

Сесар точно така и постъпи, когато между Хулия и Алваро всичко свърши — една нощ, когато тя се появи в апартамента му с мокра коса и вид на сомнамбул, и часове по-късно заспа с глава на скута му.

Но това се случи много по-късно от първата им среща в университета. По онова време все още нямаше отклонения от предвидения сценарий. Ритуалът се развиваше по добре утъпкан път, но независимо от това се оказа неочаквано удовлетворяващ. Хулия бе

имала и други любовни истории, но никога до онзи първи следобед, който двамата с Алваро прекараха в едно тясно хотелско легло, тя не бе изпитвала нуждата да каже някому „обичам те“, и то по такъв мъчителен, разкъсващ сърцето начин. Чу се сякаш отстрани да произнася думите с радостна изненада — думи, които винаги бе отказвала да произнесе, а сега повтаряше с глас, който едва разпозна като своя собствен, с нещо средно между въздишка и стенание. И тъй, когато една сутрин се събуди, заровила лице в гърдите му, тя внимателно повдигна разрошените кичури от лицето му и дълго време го гледа как спи, заслушана в леките удари на сърцето му, докато найсетне и той отвори очи и ѝ се усмихна. В този момент Хулия разбра с абсолютна сигурност, че го обича. Разбра също, че ще обича и други мъже, но никога няма да изпита към друг това, което изпитваше сега към него. Двадесет и осем месеца по-късно, месеци, които бе броила едва ли не ден по ден, настъпи мигът на мъчителното събуждане, мигът, в който се наложи да помоли Сесар да извади прочутата си носна кърпичка. „Ужасната кърпичка — както я бе нарекъл той с вечната си слабост да театралничи, но проникателен като Касандра, — кърпичката, с която си казваме сбогом завинаги.“ И това, накратко, бе тяхната история.

Една година беше достатъчна да прочисти загноилите рани, но не и да пропъди спомените — спомени, от които Хулия тъй или иначе не желаше да се откаже. Тя бе пораснала бързо и в резултат на този процес у нея изкристализира убеждението — откровено заето от поученията на Сесар, — че животът е като скъп ресторант, в който рано или късно някой ти сервира сметката, но това не означава, че трябва да се отречеш от насладите, които са ти предложили изядените ястия.

Хулия мислеше върху тези неща, докато наблюдаваше как Алваро, седнал на бюрото си, прелиства някаква книга и си взема бележки на малки бели картончета. Външно почти не се беше променил, като изключим няколко бели косъма по слепоочията. Погледът му беше все така спокоен и интелигентен. Някога бе обичала тези очи, както и фините ръце с дълги пръсти и добре оформени нокти. Следеше пръстите му, докато той прелистваше страниците, гледаше го как държи химикалката, и с голямо притеснение дочу в себе си далечния шепот на меланхолията — нещо, което след кратък размисъл

реши да приеме като нормално. Сега ръцете му не предизвикваха у нея същата реакция като преди, но въпреки всичко това бяха ръцете, галили някога тялото ѝ. Най-дребното докосване, топлината на тялото му бяха оставили отпечатъците си върху кожата ѝ, а тези отпечатъци не бяха изтрети от нова любов.

Опита се да възпре нахлуването на пулсиращо вълнение. Нямаше никакво намерение да става жертва на изкушението от спомена. Освен това, всички тези преживявания бяха от второстепенно значение. Не беше тук, за да буди носталгични копнежи. Затова си наложи да се съсредоточи върху това, което бившият ѝ любовник говореше, а не върху него самия. След първоначалната неловкост Алваро беше се възрял в нея замислено, като че се опитваше да прецени значимостта на това, което я бе довело при него след толкова време. Усмихна ѝ се топло, като стар приятел или колега, непринуден, но внимателен, и веднага се постави на нейно разположение с добре познатата си спокойна деловитост. Слушаше я мълчаливо, като само от време на време правеше добре премерени забележки с тихия си глас. Когато я видя, изненадата в погледа му бе напълно разбираема — после от нея остана само далечна следа, докато тя му задаваше въпросите си, свързани с картината — но не и с надписа, за който двете с Менчу бяха решили да не споменават нищо. Алваро потвърди, че художникът му е известен, че познава добре творбите му и съответния исторически период, но нямаше представа за предстоящото изваждане на картината на търг, нито пък, че реставрирането ѝ е възложено на Хулия. Оказа се, че той няма нужда от цветната снимка, която Хулия му бе донесла, а освен това знаеше кои са лицата на картината. Плъзгайки показалец по страниците на един стар учебник по средновековна история, за да сравни някаква дата, той се беше задълбочил в работата си, видимо забравил за миналото, което Хулия продължаваше да вижда като призрак, изправил се между тях. Все пак, възможно е и той да чувства същото, каза си тя. Може би от негова гледна точка тя също изглеждаше отчуждена и безразлична.

— Ето — каза Алваро и Хулия се вкопчи в звука на гласа му като удавник в сламка, съзнавайки с облекчение, че не може да прави две неща едновременно — да си го припомня такъв, какъвто беше някога, и да слуша внимателно това, което ѝ говори сега. Пропъди незабавно и без съжаление надигналата се тъга, и облекчението, изписало се на

лицето ѝ, трябва да бе толкова недвусмислено, че той я изгледа учудено, преди да се обърне отново към книгата.

Хулия прочете заглавието на главата: „Швейцария, Бургундия и Нидерландия през XIV и XV век“.

— Виж. — Алваро сочеше едно име в текста. После премести пръста си върху снимката на картината, която тя бе донесла. — FERDINANDUS OST. D. е надписът, който се отнася до играча отляво, мъжа, облечен в червено. Ван Хойс рисува „Шахматната партия“ през 1471 година, така че не може да има съмнение за кого става дума. Това е Фердинанд Алтенхофен, херцог на Остенбург, *Ostenburgensis Dux*, роден през 1435 година, починал... Да, точно така, през 1474. Бил е на около тридесет и пет години, когато е позирал за тази картина.

Хулия вдигна едно картонче от масата и посочи написаното на него.

— Къде се е намирал всъщност Остенбург? На територията на сегашна Германия ли?

Алваро поклати глава и отвори един исторически атлас.

— Остенбург е бил херцогство, съответстващо приблизително на земите, наречени от Карл Велики Родовингия... Намира се тук, в рамките на голямото кралство на франките, между Люксембург и Фландрия. През петнайсети и шестнайсети век херцозите на Остенбург се опитали да съхранят независимостта си, но в крайна сметка херцогството било анексирано — първо от Бургундия, а после от Максимилиан Австрийски. Всъщност тъкмо този Фердинанд е последният от управляващата династия Алтенхофен. Ако искаш, мога да ти направя фотокопия.

— Ще съм ти много задължена.

— Няма за какво. — Алваро се облегна на стола си, извади тенекиена кутия с тютюн от едно чекмедже на бюрото и се зае да тъпче лулата си. — Логично е да предположим, че дамата до прозореца, обозначена с надписа BEATRIX BURG. OST. D., може да бъде единствено Беатрис Бургундска, съпругата на херцога. Ето тук — Беатрис се омъжва за Фердинанд Алтенхофен през 1464 година, когато е била на двадесет и три години.

— Брак по любов? — попита Хулия със загадъчна усмивка, загледана в снимката. Алваро от своя страна също се усмихна, но усмивката му беше малко насилена.

— Както знаеш, много малко бракове от този вид са били по любов... Бракът бил сключен като опит от страна на нейния чичо, Филип Добрия, херцог на Бургундия, да установи по-тесни връзки с херцогството Алтенхофен и да го привлече в съюз против Франция, която от своя страна се опитвала да анексира и двете херцогства — Алваро се загледа в снимката и ухапа лулата си. — Фердинанд Алтенхофен определено е имал късмет, защото Беатрис била много хубава — ако можем да вярваме на това, което най-утвърденият хронист на епохата, Никола Флавен, пише в своите *Annates bourguignonnes*^[5]. Твоят Ван Хойс явно е бил на същото мнение. Изглежда, че я е рисувал и преди това, защото съществува документ, според който Ван Хойс известно време е бил придворен художник в Остенбург. През 1463 година Фердинанд му определя пенсия от 100 *ливри*^[6], половината от която се изплащала на Еньовден, а втората половина — на Коледа. В същия документ се споменава и хонорар за рисуването на портрет „на живо“ на Беатрис, която тогава била годеница на херцога.

— Някакви други сведения?

— Има купища. Ван Хойс постепенно се превръща във важна личност. — Алваро извади една папка от шкафа до бюрото си. — Жан Льомер, в своята *Couronne Margaritique*^[7], писана в чест на Маргарита Австрийска, регентка на Фландрия, споменава Пиер от Брюж (Питер Ван Хойс), Хюг от Ганд (Ван дер Гоус) и Дитрик от Лувен (Дитрик Боутс), както и този, когото определя като краля на фламандските живописци, Йоханес (има предвид Ван Ейк). Точните думи, които употребява в поемата, са: „*Pierre de Brugge, qui tant eut les traitsutez*“, което може да се преведе буквално като „който рисуваше с такива ясни линии“. По това време Ван Хойс е покойник от двадесет и пет години. — Алваро внимателно прегледа няколко други картончета. — Името му се споменава и в по-ранни източници. Например дворцовите инвентарни списъци на кралство Валенсия сочат, че Алфонсо Пети Великодушния притежавал картини от Ван Хойс, Ван Ейк и други фламандци, но всички те са изгубени. Бартоломео Фацио, близък роднина на крал Алфонсо, също го споменава в своята *De viribus illustris liber*^[8], като „*Pietrus Husyus, insignis pictor*“^[9]. Други автори, италианци, го споменават като „*Magistro Piero Van Hus, pictori in Bruggia*“^[10]. Съществува един текст от 1470 година, в който Гуидо

Разофалко споменава една от картините му, „Разпятие“, която също не е стигнала до нас, като „*Opera buona di mano di un chiamato Piero di Juys, pictor famoso in Fiandra*“^[11]. Друг италиански автор, този път анонимен, споменава една от оцелелите картини на Ван Хойс, „*Рицарят и дяволът*“, казвайки, че *A magistro Pietro Justus magno et famoso flandescofuitdepictum*^[12]. През шестнайсети век го споменават Гуичардини и Ван Мандер, а през деветнайсети — Джеймс Уийл в книгите си за великите фламандски живописци.

Той събра картончетата и ги пхна обратно в папката, после я прибра в шкафа, седна отново на стола си и ѝ се усмихна.

— Доволна ли си?

— И още как — беше си водила бележки, докато той говореше и сега ги преглеждаше. След малко вдигна глава, отметна косата от лицето си и го загледа любопитно. — Всеки би казал, че си се подготвял специално. Направо съм зашеметена.

Усмивката на професора поизбледня и той избегна погледа ѝ. Едно от картончетата на бюрото сякаш внезапно привлече вниманието му.

— Нали това ми е работата — каза той. Беше ѝ трудно да прецени дали вниманието му е отклонено или просто прави опит да се измъкне. Странно, но това предизвика у нея смъртно притеснение.

— Е, мога само да потвърдя, че все още много те бива да я вършиш. — Тя отново му хвърли заинтригуван поглед, после се върна към бележките си. — Имаме купища справки за художника и за две от лицата на картината. — Тя се приведе над снимката и посочи с пръст втория играч. — Но няма нищо за него.

Алваро се зае да пълни отново лулата си и не ѝ отговори веднага. Беше се намръщил.

— Трудно е да се каже със сигурност — каза той между две всмуквания. — Надписът RUTGIER AR. PREUX не е много ясен. Но е достатъчен, за да предложи една хипотеза. — Замълча и се загледа в лулата си, сякаш очакваше потвърждението на хипотезата да изскочи оттам. — Рутгиер може да е латинският вариант на Роже, Рохелио, Руджеро — все възможни варианти, а има поне още десет, на много често срещано по онова време мъжко име. Прьо може да бъде второ име или родово име — в такъв случай попадаме в задънена улица, защото никъде не се споменава благородник с фамилно име Прьо,

чиито дела да са били достатъчно значими, че да попаднат в хрониките. Но думата *preux* в късното Средновековие се използвала и като почетна добавка към името, дори като самостоятелна дума, означаваща „смел“, „доблестен“. За пример мога да спомена, че се е добавяла често към имената на Ланселот и Ролан^[13], и това са само два от по-прочутите случаи. В стандартната формула, произнасяна във Франция и Англия при даването на рицарско звание *soyez preux* означавало „бъди доблестен и/или храбър“. Тази дума била завиден прякор, запазен само за най-почитаните рицари.

Несъзнателно, по професионален навик, Алваро бе започнал да говори с убедителния, почти наставнически тон, към който рано или късно прибягваше, когато разговорът засягаше теми от неговата специалност. Хулия отбеляза това с известно смущение; този тон събуждаше спомени, разравяше жаравата на едно чувство, останало назад във времето, но допринесло много за оформянето ѝ като личност и характер — такава, каквато беше сега. Тя бе съумяла да пропъди безкомпромисно тези останки от друг живот и други чувства далеч в миналото — така, както една книга се оставя умишлено да събира прахта на някоя по-висока лавица, с убеждението, че никога вече няма да я отвориш — но тя все пак е там и продължава да съществува.

Изправена пред такива чувства, Хулия осъзна, че трябва да прибегне до друга тактика, за да задържи мислите си върху разговора — да разпитва, да иска още подробности, независимо от това дали има нужда от тях или не; да се наведе над бюрото, симулирайки задълбочен интерес към бележките, опитвайки се да се убеди, че този Алваро, пред когото седи, е всъщност друг човек (така си и беше), че тези спомени принадлежат не на тях двамата, а на други хора, за които е чувала, но чийто живот ѝ е напълно безразличен.

Имаше и друг вариант — да запали цигара. Хулия избра него. Димът, изпълнил дробовете ѝ, я поуспокои и ѝ помогна да погледне по-уравновесено на положението. Тя вдигна очи към Алваро, готова да продължат.

— И каква е твоята хипотеза? — Гласът ѝ прозвуча съвсем нормално и това я успокои допълнително. — Доколкото разбирам, ако „Прьо“ не е фамилно име, ключът трябва да се крие в съкращението AR.

Алваро кимна. Полупритворил очи зад дима от лулата си, той запрелиства друга книга, докато откри името, което му трябваше.

— Виж тук. Роже д'Арас, роден през 1431 година — същата, през която англичаните изгарят Жана д'Арк на кладата. Родът му е свързан с династията Валоа, която управлява Франция по това време. Роден е в замъка Белсанг, който се намирал много близо до Остенбург.

— Възможно ли е той да е вторият играч?

— Не е изключено. AR е нормално съкращение на Арас. А името на Роже д'Арас се среща в хрониките от онова време. Сражавал се редом с краля на Франция Шарл Седми по време на Стогодишната война. Виждаш ли? Участвал е в битките за Нормандия и Гийена, когато французите ги отвоюват обратно от англичаните. През 1450 година участва в битката при Формини, а три години по-късно — в битката при Кастийон. Виж тази гравюра — възможно е той да е някой от рицарите около краля, може би дори точно този, със спуснатия наличник, който му предлага своя кон, защото този на краля е бил убит, и продължава да се сражава пеш...

— Удивляваш ме, професоре. — Хулия го гледаше с неприкрита изненада. — Имам предвид това живописно описание на рицаря в битката. Тъкмо ти винаги си казвал, че въображението е като раково образуване за сериозните исторически изследвания.

Алваро се разсмя на глас.

— Считай го за поетична фантазия, проявена в твоя чест. Как бих могъл да забравя слабостта ти да се ровиш отвъд сухите факти? Спомням си как аз и ти...

Той млъкна, обзет от внезапно смущение. Намекът за миналото бе помрачил лицето на Хулия. Съзнавайки, че призоваването на спомени е ненавременен, Алваро веднага добави с тих глас:

— Съжалявам.

— Няма защо. — Хулия рязко загаси цигарата в пепелника, като опари върховете на пръстите си. — Вината всъщност е моя. — Тя го погледна по-спокойно. — Какво можеш да ми кажеш за твоя воин?

С видимо облекчение Алваро се върна на познатата територия. Роже д'Арас, започна да обяснява той, не бил просто воин, но и много други неща. Считан бил за образец на рицарство, съвършеният средновековен благородник. През свободното си време се занимавал с писане на стихове и с музика. Бил обект на дълбоко възхищение в

кралския двор на своите братовчеди Валоа. Така че определението *preux* му пасвало идеално.

— Има ли нещо, което би могло да го свързва с шахмата?

— Нищо подобно не се споменава.

Хулия продължаваше да си взема бележки, увлечена от историята, но внезапно спря и вдигна поглед към Алваро.

— Всъщност не разбирам — каза тя, дъвчейки края на химикалката си — как въпросният Роже д'Арас би могъл да присъства на картина от Ван Хойс, и то играещ шах с херцога на Остенбург.

Алваро се повъртя, видимо притеснен, на мястото си — като че внезапно го бяха налегнали съмнения. Смукна дим от лулата си и се взря в стената над главата на Хулия. Изглеждаше като човек, който преживява някаква вътрешна борба. Накрая се усмихна неуверено.

— Нямам представа какво прави в двора на херцога — освен че играе шах с него. — Хулия беше убедена, че в погледа му има необичайна предпазливост, като че не бе в състояние да облече в думи някаква мисъл, която му се върти в главата. — Но знам със сигурност — заяви той на края, — че Роже д'Арас не е умрял във Франция, а в Остенбург. — След кратко колебание той посочи снимката. — Забелязала ли си датата на картината?

Учудена, Хулия отвърна:

— Да, 1471 година. Защо?

Алваро издиша бавно дима и издаде някакъв звук, който можеше да мине и за смях. Гледаше я, като че ли се опитваше да разчете в очите ѝ отговора на въпрос, който сам не смееше да зададе.

— Тук има нещо нередно — каза той накрая. — Или датата не е вярна, или хрониките лъжат, или *Rutgier Ar. Preux* от картината не е нашият рицар. — Той извади копие на „Хроники на херцозите на Остенбург“, и след като го попрелисти, остави книгата пред Хулия. — Това е писано в края на петнайсети век от Гишар д'Ено, французин, съвременник на описваните събития, който се позовава на сведения на очевидци. Според д'Ено нашият човек умрял в деня на Тримата влъхви^[14] 1469 година, две години, преди Ван Хойс да нарисува „Шахматната партия“. Разбираш ли ме, Хулия? Роже д'Арас не би могъл да позира за тази картина, защото по времето, когато тя е рисувана, той вече е бил мъртъв.

* * *

Той я изпрати до паркинга на университета и ѝ подаде папката с фотокопията. Добави, че в папката има почти всичко: исторически справки, най-новия каталог на съществуващите произведения на Ван Хойс, библиография... Обеща да ѝ изпрати хронологично описание на периода и някои други документи веднага, щом намери време. Стоеше пред нея с лула в уста, като че искаше да каже още нещо, но не можеше да се реши. След кратка пауза добави, че се надява да ѝ е помогнал.

Хулия кимна малко объркано. Подробностите от историята, която научи току-що, се въртяха хаотично в главата ѝ. А имаше и нещо друго.

— Много ме впечатли, професоре. За по-малко от час възстанови живота на хората, изобразени на една картина, която никога преди не си виждал.

Алваро отклони очи и се озърна наоколо. Направи кисела гримаса и заяви:

— Картината не ми е съвсем непозната. — Хулия долови потреперването на гласа му и това я притесни допълнително. Вслуша се внимателно в думите му. — Освен това има нейна снимка в един от каталозите на „Прадо“ от 1917 година. Била е изложена там в продължение на двадесет години, заета на музея от собствениците — от началото на века до 1923 година, когато наследниците си я поискали обратно.

— Не знаех.

— Е, сега вече знаеш. — Той отново се зае с лулата си, която щеше да изгасне. Хулия го погледна крадешком. Познаваше го, или по-скоро беше го познавала прекалено добре, за да не съзнава, че го тревожи нещо важно, нещо, което не иска да сподели.

— Какво скри от мен, Алваро?

Той не помръдна. Смучеше лулата си, загледан някъде встрани. После бавно се обърна към нея.

— Не разбирам какво искаш да кажеш.

— Просто това, че всяко нещо, свързано с картината, има значение за мен. — Тя го погледна сериозно. — Залагам много на

работата си върху нея.

Забеляза, че Алваро гризе колебливо мундщука на лулата. Най-сетне той направи някакъв неясен жест.

— Поставяш ме в затруднено положение. Твоят Ван Хойс явно е станал много популярен напоследък.

— Популярен ли? — Тя се напрегна, цялата нащрек, сякаш се боеше, че земята може да се изплъзне изпод краката ѝ. — Искаш да кажеш, че някой вече те е разпитвал за картината?

Алваро се усмихваше колебливо, сякаш вече съжаляваше, че е разкрил прекалено много.

— Възможно е.

— Кой?

— Там е работата. Нямам право да ти кажа.

— Не се занасяй.

— Не се занасям. Вярно е. — Той я загледа умолително.

Хулия въздъхна дълбоко, сякаш се опитваше да запълни странната празнота, която зейна в стомаха ѝ. Някъде предупредително зазвъня алармен сигнал. Но Алваро продължаваше да говори, затова тя се съсредоточи върху думите му, очаквайки да забележи нещо по-конкретно. Той казваше, че би искал да види самата картина, ако, разбира се, Хулия няма нищо против. Искал да се види пак и с нея самата.

— Ще ти обясня всичко — заключи той, — като му дойде времето.

Тя си каза, че това може да е просто номер. Алваро беше напълно способен да разиграе целия този театър, за да намери предлог да я види отново. Прехапа долната си устна. В съзнанието ѝ картината се бореше да не бъде изместена от спомени и чувства, които нямаха никаква връзка с нея.

— Как е жена ти? — попита го уж между другото, поддавайки се на тъмен импулс. Вдигна рязко очи и забеляза със злорадство, че Алваро внезапно бе добил притеснен вид.

— Добре е — отвърна той. Взираше се в лулата си, сякаш я виждаше за първи път. — Подрежда изложба в Ню Йорк.

През ума на Хулия прелетя мимолетен спомен: привлекателна руса жена в скъп кафяв костюм, която излиза от една кола. Този смътен образ бе преминал пред очите ѝ за не повече от петнадесет секунди, но

тези петнадесет секунди поставиха край на младостта ѝ рязко, като със скалпел. Припомни си смътно, че жена му работеше за някаква обществена организация, свързана с Министерството на културата, че работата ѝ беше свързана с организиране на изложби и много пътувания. Известно време това бе улеснявало връзката им. Алваро никога не говореше за нея, нито пък Хулия, но чувстваха невидимото ѝ присъствие, като призрак между двамата. И благодарение на случайно забелязаното за някакви си петнадесетина секунди лице, този призрак излезе победител в играта.

— Надявам се, че между вас всичко е наред.

— Не е зле. Искам да кажа, не много зле.

— Чудесно.

Повървяха мълчаливо един до друг, без да се поглеждат. Накрая Хулия цъкна с език, спря и се обърна към него, поставила ръце на кръста си, със закачлива усмивка на устните.

— Тъй или иначе, това вече няма значение. Намираш ли ме променена?

Алваро я огледа колебливо, с притворени очи.

— Изглеждаш страхотно. Наистина.

— А ти как се чувстваш?

— Малко объркан. — Той се усмихна меланхолично и доби разкаян вид. — Почвам да се чудя дали преди година взех правилното решение.

— Това е нещо, което надали някога ще разбереш.

— Кой знае.

Той е все така привлекателен, каза си Хулия, и стомахът ѝ се сви едновременно от вълнение и яд. Хвърли поглед към ръцете и очите му, съзнавайки, че е на границата на нещо, което едновременно я отблъсква и привлича.

— Картината е при мен, у дома — каза тя бавно, опитвайки се да подреди мислите си. Искаше да се убеди, че мъчително взетото решение е правилно, но съзнаваше поетия риск и необходимостта да бъде нащрек. Освен това — и най-вече — наистина трябваше да мисли преди всичко за картината на Ван Хойс.

Този аргумент ѝ помогна да изясни начина си на мислене. Стисна уверено подадената ѝ ръка, долавяйки при физическия контакт несръчността му на човек, който не знае в какво се впуска. Това я

развесели, събуди у нея подмолно, ликуващо злорадство. Внезапен импулс, едновременно пресметнат и несъзнателен, я накара да го целуне по устата — аванс, предназначен да предизвика увереност — после отвори вратата на малкия си бял фиат и влезе в него.

— Ако искаш да видиш картината, ела у нас — каза тя със спокойно безразличие, докато палеше колата. — Утре следобед. И много ти благодаря.

Знаеше, че не е необходимо да му казва нищо повече. Наблюдаваше го как се смаява в огледалото за задно виждане. Махаше с ръка, видимо объркан и замислен, застанал на фона на облицованата с червени тухли сграда на университета. Хулия мина на червено, с доволна усмивка на уста. „Лапна въдицата, професоре — мислеше тя. — Не ми е ясно защо, но някой някъде иска да ми изиграе мръсен номер. А ти ще ми кажеш кой е той, или да не ми е името Хулия.“

* * *

Пепелникът, поставен така, че да бъде подръка на малката масичка, преливаше от угарки. Легнала на канапето, Хулия чете до късно през нощта. Историята на картината, на художника и неговите модели постепенно добиваше по-ясни очертания. Тя четеше трескаво, търсейки и най-дребната следа, тласкана от желание да открие ключа към тайнствената шахматна партия, която все още се разиграваше на статива срещу нея, в полумрака на ателието, сред сенките:

... Освободени от васално подчинение спрямо Франция през 1453 година, херцозите на Остенбург се стремели да поддържат трудното равновесие в отношенията си с Франция, Германия и Бургундия. Политиката на Остенбург събудила подозренията на френския крал Шарл VII, който се безпокоял, че мощното херцогство Бургундия, което се опитвало да получи статута на независимо кралство, може да анексира Остенбург. В този водовъртеж от дворцови интриги, политически съюзи

и тайни договори, опасенията на французите нараснали след сключения през 1464 година брак между Фердинанд, син и наследник на херцог Вилхелмус Остенбург, и Беатрис Бургундска, племенница на Филип Добрия и братовчедка на бъдещия херцог на Бургундия Шарл Смели.

И така, през тези решаващи за бъдещето на Европа години, две непримирими фракции враждували в двора на Остенбург: привържениците на Бургундия, които настоявали да бъде сключен съюз със съседното, по-силно херцогство, и профренската фракция, която кроела заговори за повторно връщане в границите на Франция. До самата му смърт през 1474 година, бурното управление на Фердинанд Остенбургски било белязано от противостоянието на тези две фракции.

Хулия остави папката на пода и седна, обвила коленете си с ръце. Цареше абсолютна тишина. Тя поседя така, съвсем неподвижно, после стана и отиде при картината. *Quis necavit equitem*. Без да докосва повърхността, тя плъзна пръст по продължение на скрития надпис, покрит със слоеве зелена боя, избрана от Ван Хойс за покривката на масата. Кой уби конника? Фактите, които Алваро й беше дал, придаваха ново значение на думите — значение, което сега, на бледата светлина на малката лампа, изглеждаше зловещо. Хулия доближи лицето си колкото бе възможно повече до лицето на RUTGIER AR. PREUX. Независимо дали това бе Роже д'Арас или не, Хулия бе убедена, че скритият надпис се отнася до него. Вероятно ставаше дума за някаква гатанка, но тя все още не можеше да си изясни участието на шахматната партия, която играеха двамата. Играеха. Може би в крайна сметка всичко беше някаква игра.

Изпита раздразнение, както когато биваше принудена да прибягне до скалпел, за да премахне някой упорит слой боя. Сключи пръсти на тила си и затвори очи. Когато ги отвори, пред нея отново се изпречи профилът на непознатия рицар, така съсредоточен в играта, смръщил сериозно вежди. Нямаше съмнение, бил е привлекателен мъж. Имаше благородно излъчване, аура на достойнство, умело изтъкната от художника с подбора на подходящи цветове. Освен това

главата му се намираще точно на пресичането на линиите, познато на специалистите като „златно сечение“ съгласно закона за художествената композиция, спазван в класическия живопис от Витрувий насам, ползван като наричник за определяне на пропорциите на фигурите в една картина.

Това откритие я учуди. Според правилата, ако Ван Хойс бе имал за цел при работата върху картината да постави в центъра на вниманието фигурата на Фердинанд, херцога на Остенбург — а предвид ранга му той определено заслужаваше тази чест — тъкмо неговото лице би трябвало да се намира на златното сечение, а не вляво от него. Същото важеше и за Беатрис Бургундска, чиято фигура бе дори изнесена на заден план, вдясно, до прозореца. Логично бе да се предположи, че най-важната личност в тази мистериозна шахматна партия не беше нито херцогът, нито херцогинята на Остенбург, а RUTGIER AR. PREUX, който би могъл да бъде Роже д'Арас. Само че по това време Роже д'Арас вече е бил мъртъв.

Почти без да откъсва очи от картината, поглеждайки постоянно през рамо назад към нея, сякаш се опасяваше, че някоя от фигурите може да се раздвижи в мига, когато не ги наблюдава, Хулия отиде до един от натъпканите с книги шкафове. „Дявол да го вземе Питер Ван Хойс — мърмореше тя под нос, — съставял си някакви ребуси, заради които пет века по-късно аз не мога да спя.“ Извади „История на изкуството“ от Ампаро Ибаньес, тома, посветен на фламандския живопис, и седна обратно на канапето с книгата в скута си. Ван Хойс, Питер. Роден в Брюж 1415 г., починал в Гент 1481 г.

... Макар че Ван Хойс не отхвърля изцяло бродериите, скъпоценностите и мраморите, така обичани от придворните художници, домашната атмосфера на картините му и слабостта му към показателните детайли го определят предимно като художник на средната класа. Макар и повлиян от Ян Ван Ейк^[15], и най-вече от собствения си учител Робер Кампен^[16] (Ван Хойс умело се възползва от техниката и на двамата големи майстори), неговият анализ на действителността е изпълнен с покой, светогледът му е уравновесен, типично фламандски. Но

при все това Ван Хойс винаги се е чувствал привлечен от символизма и картините му преливат от възможности за паралелни тълкувания (например запечатаното стъклено шише и затворената врата символизират девствеността на Мария в картината му „Девата на параклиса“, играта на сенките върху интериора в „Семейството на Лукас Бремер“). Майсторството на Ван Хойс се изразява във финия рисунък, с който си служи при предаването на образи и предмети, и в подхода му към едни от най-сложните проблеми на живописата през онази епоха — като пластичната организация на пространството, плавния преход от осветлението на вътрешно пространство към ярката дневна светлина, предаването на начина, по който се менят сенките в зависимост от материала, върху който падат.

До наши дни са стигнали следните негови произведения: „Портрет на златаря Вилем Валхус“ (1448), музей „Метрополитън“, Ню Йорк; „Семейството на Лукас Бремер“ (1452), галерия „Уфици“, Флоренция; „Девата на параклиса“, (около 1455), музея „Прадо“, Мадрид; „Сарафин от Лувен“ (1457), частна колекция, Ню Йорк; „Портрет на търговеца Матео Концини и съпругата му“ (1458), частна колекция, Цюрих; „Олтар от църква в Антверпен“, (около 1461), Национална художествена галерия, Виена; „Рицарят и дяволът“ (1462) Рийксмузеум, Амстердам; „Шахматната партия“ (1471), частна колекция, Мадрид; „Пиета от Гент“ (приблизително 1478), катедралата „Сен Бавон“, Гент.

Към четири часа сутринта Хулия приключи с четенето. Устата ѝ горчеше от много кафета и цигари. Най-сетне историята на художника, картината и на личностите, изобразени на нея, ставаше почти осезаема. Те вече не бяха образи, нарисувани върху дъбова плоскост, а човешки същества, заемали някога своето място във времето и пространството, в интервала между своето раждане и смърт. Питер ван Хойс, художник, и Фердинанд, херцог на Остенбург, както и неговата

жена, Беатрис Бургундска. И Роже д'Арас. Защото Хулия бе открила доказателството, че рицарят на картината, шахматистът, който разучаваше позициите на фигурите така съсредоточено, сякаш животът му зависеше от това, бе наистина Роже д'Арас, роден през 1431 година, починал през 1469 в Остенбург. Беше абсолютно убедена в това, също както знаеше, че картината, рисувана две години след неговата смърт, крие тайнствената връзка между него, другите две фигури, и самия художник. Подробно описание на неговата смърт лежеше в скута ѝ — фотокопирана страница от „Хрониките“ на Гишар д'Ено.

И тъй, в деня на Тримата влъхви през лето Господне хиляда четиристотин шейсет и девето, когато месер Руджеро тръгнал на обичайната си разходка по стената на крепостта край Източната врата, незнаен стрелец с арбалет, скрит там наблизо, го пронизал от засада право в сърцето. Месер Руджеро паднал на място и помолил да извикат свещеник да го изповяда, но докато пристигне помощ, душата му вече била излетяла през зиналата рана. Смъртта на месер Руджеро, истински благородник и съвършен рицар, се отрази тежко на френската фракция в Остенбург, тъй като се говореше, че той защитавал техните позиции. Този трагичен случай даде повод да се надигнат възмутени гласове срещу тези, които бяха привърженици на Бургундия. Други даваха като причина на злодеянието някаква скрита сърдечна връзка, към каквито нещастният Руджеро имаше склонност. Намериха се дори такива, които казаха, че сам херцог Фердинанд бил подбудител на това злочинство, извършено от платен убиец, защото месер Руджеро се осмелил да говори за своята любов към херцогиня Беатрис. Това подозрение преследваше херцога до смъртта му. Тъй приключи тази тъжна история, без да бъдат открити убийците, макар че по праговете и в кръчмите се шушукаше, че те избягали под нечия мощна закрила. Правосъдието остана в Божиите ръце. А месер Руджеро беше красив в лице и тяло, макар че се бе сражавал в много битки на страната на френския крал,

преди да дойде в Остенбург, за да служи на херцог Фердинанд, с когото бяха учили заедно на младини. Той бе оплакван от много дами. Когато бе убит, беше на тридесет и осем години, в разцвета на силите си...

Хулия изключи лампата и продължи да седи в тъмното с отпусната на облегалката глава, взряна в просветващия край на цигарата си. Сега не виждаше картината срещу себе си, но това вече не ѝ беше необходимо. И последният детайл се бе отпечатал върху ретината и в съзнанието ѝ. Виждаше картината в мрака.

Тя се прозя и разтри лице с длани. Изпитваше смесица от умора и възбуда, странно чувство на частично, но все пак вдъхновяващо тържество — сякаш се намираще по средата на марафон и бе преценила, че има възможност да стигне до финала. Беше успяла да повдигне едно ъгълче на завесата, и макар че имаше още много неща за разкриване, едно беше ясно като бял ден: тази картина не беше игра или каприз. Беше внимателно изпълнение на добре обмислен план, чиято цел се изразяваше в скрития въпрос „Кой уби конника?“ Кой уби рицаря?^[17] — въпрос, който някой, подтикван от страх или принуждение, бе счел за нужно да прикрие — или го бе сторил в изпълнение на нечия заповед. И Хулия възнамеряваше да разбере кой е бил този човек. В този момент, в тъмната стая, с глава, замаяна от умора и безсъние, пълна с образи от Средновековието, сред които прелитаха стрели от арбалети по залез-слънце, Хулия бе решила не толкова да реставрира картината, а да разкрие нейната тайна. Би било забавно, казваше си тя, поддавайки се най-сетне на съня, ако сега, когато всички действащи лица отдавна са се превърнали в прах, тя открие отговора на въпроса, който фламандският художник Питер Ван Хойс бе изпратил през вековете — предизвикателната загадка, която трябваше да бъде разрешена.

---

[1] Само че по-красива (ит.). — Б.пр. ↑

[2] Хосе Бенлиуре — испански художник, чийто дом в Мадрид е превърнат в музей; директор на Испанската академия в Рим от 1903 до 1912 г. Освен с живопис се занимавал и с приложни изкуства. — Б.пр.

↑

[3] *In dubio pro reo* (лат.) — „При съмнение в полза на обвиняемия“ — принцип от римското право — падежна форма на *pluvis* (лат.) — „дъжд“. — Б.пр. ↑

[4] *Fatum* (лат.) — съдба. — Б.пр. ↑

[5] „Бургундски хроники“ (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Ливра — стара френска парична единица. — Б.пр. ↑

[7] *Couronne Margaritique* (фр.) — игра на думи — „Короната на Маргарита“ или „Корона от бисери“. — Б.пр. ↑

[8] „Книга за забележителни мъже“ (лат.). — Б.пр. ↑

[9] Пиетрус Хусиус, знаменит художник (лат.). — Б.пр. ↑

[10] Майстор Пиетро Ван Хус, художник от Брюж (ит.). — Б.пр. ↑

[11] Добра работа от назоваемия Пиетро ди Хойс, прочут художник от Фландрия (ит.). — Б.пр. ↑

[12] Нарисувал я е майстор Пиетрус Хусиус, велик и прочут фламандец (лат.). — Б.пр. ↑

[13] Ролан — племенник на Карл Велики. Герой на епичната „Песен за Ролан“, наричан „Рицар без страх и укор“. — Б.пр. ↑

[14] Празникът се чества на 6 януари според католическия календар, съвпада с православния Богоявление. — Б.пр. ↑

[15] Ян Ван Ейк (1395 — 1441) — фламандски живописец, един от първите, разработили новата техника на рисуване с маслени бои. Творбите му, предимно на религиозни теми и портрети, съдържат скрита символика. — Б.пр. ↑

[16] Робер Кампен (1378 — 1444) — един от най-ранните и най-забележителни представители на фламандската школа в живописа. Творчеството му се характеризира с поетична интерпретация на ежедневието. Считан за предвестник на Ван Ейк и на целия Северен Ренесанс. — Б.пр. ↑

[17] На испански думата *caballero* означава благородник, рицар, конник. — Б.пр. ↑

2.

ЛУСИНДА, ОКТАВИО, СКАРАМУШ

— Наистина, оттук прилича на голяма шахматна дъска! — каза накрая Алиса.

Луис Карол, „Алиса в огледалния свят“

Когато Хулия влезе в антикварния магазин, камбанката на вратата звънна. Достатъчно бе да прекрачи прага, за да се почувства обгърната от познатото чувство на топлота и покой. Ранните ѝ спомени бяха позлатени от меката светлина, падаща върху старинните мебели, бароковите резби и колони, тежките орехови шкафове, статуетките от слонова кост, килими, порцелан, а от потъмнелите от старост картини я гледаха мрачни лица, сякаш в постоянен траур — те надзираваха детските ѝ игри. Оттогава насам много вещи бяха продадени и подменени с други, но въздействието на тези претрупани помещения и на светлината, осветяваща хармоничния безпорядък на антикварните вещи, си оставаше същото. Така беше и с цветовете на деликатните порцеланови фигурки, изобразяващи герои от Комедия дел'арте^[1], авторски произведения на Бустели^[2]: Лусинда, Октавио и Скарамуш — освен че бяха любимите играчки на Хулия, те представляваха и голямата колекционерска гордост на Сесар. Може би затова никога не пожела да ги продаде и ги държеше в един стъклен шкаф в дъното на магазина, до вратата от цветно стъкло, зад който се криеше служебното помещение, стаичка, в която той седеше и четеше — Стендал, Томас Ман, Сабатини, Дюма, Джоузеф Конрад — докато очакваше клиенти.

— Здравей, Сесар.

— Здравей, принцесо.

Сесар беше прехвърлил петдесетте — Хулия така и не успя да изтръгне от него признание за истинската му възраст — и имаше присмехулно усмихнатите сини очи на палаво дете, чието най-голямо удоволствие е да отправя предизвикателства към света, в който е било принудено да живее. Имаше сребристойбяла коса, която падаше на идеално подредени вълни по раменете му — Хулия подозираше, че я боядисва от години — и все още бе в отлична форма, само бе понатежал малко в бедрата. Носеше винаги безупречно ушити костюми — единственото възражение, което би могло да се отправи към тях бе, че са малко екстравагантни за неговата възраст. Никога не носеше вратовръзка, дори в най-тържествени случаи — само великолепни италиански шалове над разтворената яка на неизменните копринени ризи с инициалите му, избродирани в бяло или синьо под сърцето. Широтата и нивото на културата му Хулия не бе срещала у никой друг. Сесар беше идеалното въплъщение на афоризма, че във висшето общество крайната учтивост е само крайно рафиниран израз на презрение към околните. От хората, които заобикаляха Сесар, а може би от цялото човечество, само Хулия можеше да се наслаждава на тази съвършена учтивост, съзнавайки, че не е обект на презрението му. Откакто се помнеше, Сесар бе за нея някакъв странен хибрид между баща, довереник, приятел и изповедник, без обаче да се бе вживявал изцяло в някоя от тези роли.

— Имам проблем, Сесар.

— Извинявай, но в такъв случай е редно да се каже, че ние имаме проблем. Разказвай.

И Хулия разказа всичко, без да пропусне каквото и да било, включително скрития надпис — факт, на който Сесар реагира с леко повдигане на веждите. Седяха до вратата с витража, Сесар леко се беше привел към нея, кръстосал крака, поставил небрежно едната си ръка със златен пръстен с великолепен топаз, върху другата, на която носеше часовник „Патек Филип“. Тази изискана и непринудена поза (макар че може би някога я беше заучавал) неминуемо пленяваше обърканите млади мъже, търсеци необичайни усещания — художници, скулптори, подрастващи творци, които Сесар вземаше под крилото си и поддържаше с упоритост и постоянство, които, трябва да се отбележи, далеч надхвърляха периода на сантименталната му привързаност.

— Животът е кратък, а красотата — преходна, принцесо. — Всеки път, когато Сесар заговореше с този поверителен тон, почти шепнейки, думите му бяха оцветени от лека меланхолия. — Би било грешно да се вкопчваш в красотата завинаги. Красиво е да научиш едно малко врабче да лети, защото неговата свобода предполага раздялата с теб. Разбираш ли какво искам да ти кажа с това сравнение?

Както си бе признала веднъж съвсем открито, което накара Сесар, отчасти поласкан, отчасти развеселен, да я обвини, че разиграва сцена на ревност, Хулия смътно се дразнеше от всички тези малки врабчета, пърхащи около него. Единствено привързаността ѝ към него и разумната увереност, че той има право да живее така, както намери за добре, я възпираше да дава воля на раздражението си. Менчу често казваше, с обичайната си липса на такт: „Ти, мила, страдаш от комплекс на Електра, маскиран като Едипов комплекс, или обратното...“ Метафорите на Менчу, за разлика от тези на Сесар, бяха винаги недвусмислени.

Когато Хулия завърши своя разказ за историята на картината, Сесар продължи да мълчи, обмисляйки чутото. Не изглеждаше изненадан — нищо, свързано с изкуството, не можеше да го изненада, особено на тази възраст, — но присмехулните искрици в очите му бяха отстъпили място на проблясък на жив интерес.

— Фантастично — отбеляза той накрая и Хулия веднага разбра, че ще може да разчита на него. Още от детските ѝ години тази дума означаваше началото на ново приключение, съучастничество в изследването на някоя тайна: като пиратското съкровище, картата, която уж се криеше в чекмеджето на бюрото от времето на кралица Исабела, или като онзи портрет на дамата с дантелената рокля, приписван на Енгр, за който Сесар бе съчинил цяла история — как любимият ѝ бил хусарски офицер и загинал при Ватерло с нейното име на уста. Хванала Сесар за ръка, Хулия беше преживяла стотици такива приключения в стотици различни животи, и всяко от тях я бе учило да цени красотата, нежността и себеотрицанието, както и деликатната, чиста наслада, изпитвана при съзерцанието на произведение на изкуството, било то полупрозрачната повърхност на фин порцелан или скромното отражение на слънчев лъч върху стена, пречупено през съвършен кристал, за да представи целия си блестящ спектър от цветове.

— Първото нещо, което трябва да направя — казваше Сесар, — е да огледам добре картината. Мога да дойде утре вечер при теб, към седем и половина.

— Чудесно — каза тя, и допълни, поглеждайки го крадешком. — Възможно е при мен да бъде и Алваро.

Ако Сесар беше изненадан, не го показа с нищо. Само направи ужасяваща гримаса и изду устни.

— Колко очарователно. Не съм виждал тази свиня от доста време насам, така че ще бъда очарован от възможността да изпратя няколко отровни стрелички по негов адрес — разбира се, увити в деликатни фрази.

— Сесар, моля те!

— Не се безпокой, мила, ще се държа добре... съобразно обстоятелствата. Ръката ми може да ранява, но обещавам, че по твоя персийски килим няма да се пролее кръв... между другото, едно химическо чистене няма да му се отрази зле.

Тя го погледна нежно и постави ръка върху неговата.

— Обичам те, Сесар.

— Знам. То си е естествено. Почти всички ме обичат.

— Защо мразиш толкова Алваро?

Въпросът беше глупав и Сесар я погледна с мек укор.

— Защото те накара да страдаш — каза той сериозно. — С твое позволение, бих му изтръгнал очите и бих нахранил с тях кучетата по прашните улици на Тива — класицизъм в откъснението. Ти можеш да играеш ролята на хор. Мога да си представя, че би изглеждала божествено, издигнала голи ръце към Олимп, където боговете хъркат, пияни като пънове.

— Ожени се за мен, Сесар. Незабавно.

Той взе ръката ѝ и я целуна.

— Когато пораснеш, принцесо.

— Но аз съм пораснала!

— Нищо подобно. Още не. Но когато това стане, Ваше височество, ще се осмеля да ви кажа, че съм ви обичал. И че когато се събудиха, боговете не ми отнеха всичко — само кралството — той се позамисли и добави: — което, в крайна сметка, е дреболия.

Това беше много интимен разговор, пълен със спомени, със споделени намеци, стар като приятелството им. Поседяха мълчаливо,

заслушани в тиктакането на старите часовници, които продължаваха да отмерват времето, очаквайки да дойде техният купувач.

— Нека обобщим — поде Сесар, — ако съм те разбрал правилно, става дума за разследване на убийство.

Хулия го погледна изненадано.

— Колко странно го каза!

— Защо? В общи линии, това е точното определение. Фактът, че убийството е било извършено през петнайсети век, не променя нищо.

— Така е. Но думата „убийство“ хвърля много зловеща светлина върху цялата история. — Тя му се усмихна малко тревожно. — Може би снощи съм била прекалено уморена, за да го осъзная, но досега виждах всичко като игра, като разчитане на йероглифно писмо... нещо лично. Въпрос на професионална гордост.

— А сега?

— Ами ти говориш за разследване на истинско убийство, като че ли това е най-естественото нещо на света, и внезапно започвам да разбирам... — Тя спря с полуотворена уста, като че се бе надвесила над ръба на пропаст. — Нали разбираш? На шести януари 1469 година някой е убил или поръчал да убият Роже д'Арас и личността на убиеца е закодирана в картината. — Тя се изправи на стола в прилив на възбуда. — Бихме могли да разрешим петстотингодишна загадка. Може би ще открием причината защо едно събитие в европейската история се е развило по един, а не по друг начин. Представи си каква цена би достигнала „Шахматната партия“ на търга, ако успеем!

— Милиони, скъпа — потвърди Сесар и въздъхна, отстъпвайки пред силата на аргументите ѝ. — Много милиони. — Вече убеден, започна отново да прехвърля идеята. — С необходимото покритие в медиите „Клеймор'с“ могат да вдигнат три или четири пъти първоначалната цена. Тази твоя картина е златна мина.

— Трябва да се видим с Менчу. Веднага.

Сесар поклати упорито и нацупено глава.

— А, не. Само това не. Изключено. Няма да допусна да ме въвлечеш в далаверите на приятелката си. Предпочитам да стоя зад преградата, като асистентите на бикоборците.

— Не ми създавай проблеми. Имам нужда от теб.

— Но аз съм изцяло на твое разположение, скъпа. Само не ме принуждавай да си общувам с тази реставрирана Нефертити и

постоянно променящият се екип от жигола около нея. Тази твоя приятелка винаги предизвиква мигрената ми... — Той посочи челото си — ето тук, виждаш ли?

— Сесар...

— Добре де, предавам се. *Vae victis.*^[3] Ще се видя с Менчу.

Хулия залепи една звучна целувка на добре избръснатата му буза, долавяйки приятния аромат на мирта. Сесар поръчваше копринените си шалове от Рим, а парфюмите — от Париж.

— Обичам те, Сесар. Много.

— Не се подмазвай. Възмутително е да ме въртиш така на пръста си. На моите години!

* * *

Менчу също купуваше парфюмите си от Париж, но за разлика от тези на Сесар те не бяха особено дискретни. Тя пристигна забързана, без Макс, обвита в облак „Румба“ на Баленсиага. Парфюмът я предшестваше като войскови авангард, когато тя влезе във фойето на хотел „Палас“.

— Имам новини — заяви тя, потупа механично носа си с пръст и подсмръкна един-два пъти, докато седеше. Очевидно току-що бе минала през дамската тоалетна — по горната ѝ устна бяха полепнали няколко бели пращинки. Хулия си каза, че това обяснява възторжената ѝ поява. — Дон Мануел ще ни очаква у дома си, за да обсъдим нашия въпрос — каза Менчу.

— Дон Мануел?

— Собственикът на картината. Не ставай тъпа. Не помниш ли, разказвах ти за моя очарователен дядко.

Поръчаха си леки коктейли и Хулия се зае да обяснява на приятелката си резултатите от проучванията си. Очите на Менчу се ококориха, докато пресмяташе наум проценти.

— Това наистина променя нещата. — Тя започна трескаво да очертава цифри върху ленената покривка, драскайки с кървавочервения си нокът. — Моите пет процента са прекалено ниска комисиона. Смятам да предложа нова сделка на хората от „Клеймор‘с“ — от петнайсетте процента комисиона върху окончателната цена на

картината на търга, те вземат седем и половина процента, а аз — останалите седем и половина.

— Никога няма да приемат. Това е много под обичайната им печалба.

Менчу се разсмя на висок глас и заяви, че ако искат, могат да откажат. „Сотби’с“ и „Кристи’с“ само това чакат — ще вият от възторг, ако успеят да им отмъкнат Ван Хойс. Няма да имат друг изход.

— А собственикът? Твоето симпатично старче също има думата. Ами ако реши лично да преговаря с „Клеймор’с“? Или с някой друг?

Менчу я изглежда хитро.

— Няма да реши. Подписал е документ. — Тя посочи късата си пола, която разкриваше щедро голяма част от облечените ѝ в черни чорапи бедра. — Освен това, както виждаш, съм в пълно бойно снаряжение. Ако моят дон Мануел откаже да играе по свирката ми, по-добре да постъпя в манастир. — Тя отново кръстоса и прекръстоса крака, сякаш да изпита ефекта върху мъжката част от клиентелата в бара. Задоволена от резултата, се зае отново с коктейла си и добави: — Що се отнася до теб...

— Искам един и половина процента от твоите седем и половина.

Менчу изписка като убодена и заяви възмутено, че това са ужасно много пари, три или четири пъти повече от предварително уговорения хонорар, който Хулия трябваше да вземе за реставрацията. Хулия я остави да се възмуцава, докато ровеше из чантата си за цигари, после си запали една.

— Ти май не разбираш — поде тя, издишвайки дима. — Хонорарът за моята работа се взема директно от твоя дон Мануел — от цената, за която ще бъде продадена на търг картината. Другите проценти се начисляват върху печалбата. Ако картината се продаде за сто милиона песети, „Клеймор’с“ ще вземат седем милиона и половина, ти ще вземеш шест, а аз — един милион и половина.

— Кой би си го помислил? — Менчу поклати невярващо глава. — А пък винаги съм те имала за толкова мило момиче, с твоите четки и боички. Толкова безобидно!

— Това е положението. Господ е казал да се отнасяме добре с ближните си, но никъде не пише, че трябва да се оставяме да ни обират.

— Шокираш ме, наистина. Държала съм змия в пазвата си — като Аида — или май беше Клеопатра? През ум не ми е минавало, че разбираш нещо от проценти!

— Постави се на мое място. В края на краищата аз открих надписа. — Тя размаха пръст под носа на приятелката си. — С тези две нежни ръце.

— Възползваш се от чувствителното ми сърце, змия такава.

— Я стига. Сърцето ти е чувствително като стар ботуш.

Менчу въздъхна мелодраматично и заяви, че ще трябва да извади залъка от устата на Макс, но била сигурна, че ще стигнат до някакво споразумение. Приятелството си е приятелство. Тя хвърли поглед към вратата и доби заговорнически вид.

— За вълка говорим...

— Макс ли имаш предвид?

— Не ставай гадна. Макс не е вълк, а сладурче. — Тя погледна крадешком встрани, подканяйки Хулия да проследи посоката на погледа ѝ. — Пако Монтегрифо от „Клеймор’с“. Влезе току-що. И вече ни забеляза.

Монтегрифо беше директор на мадридския клон на „Клеймор’с“. Беше около четиридесетте, висок, привлекателен, обличаше се със строгата елегантност на италиански принц. Пътят на косата му беше съвършен, също както и вратовръзката. Когато се усмихваше, лъсваха много зъби, малко прекалено съвършени, за да бъдат истински.

— Добър ден, уважаеми дами. Какво съвпадение!

Той остана прав, докато Менчу го представяше.

— Виждал съм някои от вашите работи — обърна се той към Хулия, когато разбра, че тя ще реставрира Ван Хойс. — Мога да ги определя само с една дума: съвършени.

— Благодаря.

— Убеден съм, че работата ви по „Шахматната партия“ няма да отстъпи от този висок стандарт. — Белите му зъби отново лъснаха в професионална усмивка. — На тази картина възлагаме големи надежди.

— Ние също — отбеляза Менчу. — По-големи, отколкото предполагате.

Монтегрифо сигурно забеляза остротата на забележката ѝ, защото изражението на кафявите му очи се промени. „Не е глупав“,

каза си Хулия, посочвайки празния стол. Монтегрифо каза, че имал среща, но щели да го почакаат няколко минути.

— Мога ли?

Той направи знак на минаващия сервитьор, че няма да поръчва нищо, и седна срещу Менчу. Поведението му бе все така сърдечно, но се долавяше предпазливо очакване — сякаш се послушваше да долови някаква фалшива нота.

— Някакъв проблем ли има? — попита той спокойно.

Менчу поклати глава. Няколко проблем — всъщност нищо особено. Никакъв повод за безпокойство. Монтегрифо съвсем не изглеждаше обезпокоен, видимо проявяваше само учтив интерес.

— Може би — каза Менчу след кратко мълчание, — ще се наложи да предоговорим условията на споразумението ни.

Настана неловко мълчание. Монтегрифо ѝ отправи поглед, с какъвто сигурно гледаше купувачите, не съумяващи да сдържат вълнението си по време на наддаването.

— Уважаема госпожо, „Клеймор’с“ е сериозна фирма.

— Не се и съмнявам — каза решително Менчу. — Но изследванията на Ван Хойс извадиха на бял свят нови факти, които променят цената на картината.

— Нашите оценители не откриха нищо особено.

— Изследванията са проведени след огледа на вашите хора. Откритието... — Менчу се поколеба, което направи впечатление на Монтегрифо, — не е видимо с просто око.

Монтегрифо се обърна към Хулия със замислен вид. Очите му бяха студени като лед.

— Какво открихте? — попита той меко, като изповедник, подканящ някого да облекчи съвестта си.

Хулия погледна неуверено към Менчу.

— Не мисля, че...

— Нямаме правомощия да говорим за откритието — намеси се Менчу, идвайки ѝ на помощ. — Поне не сега. Чакам инструкции от моя клиент.

Монтегрифо поклати замислено глава и стана. Изражението му на светски човек остана непоклатимо.

— Ще видя какво мога да направя. Ако ме извините...

Нямаше притеснен вид. Просто изрази надежда — без да откъсва очи от Хулия, въпреки че думите му бяха отправени към Менчу — че „откритието“ няма да се отрази на сегашното им споразумение. Сбогува се любезно, тръгна между масите и седна някъде в другия край на залата.

Менчу се взираше разкаяно в чашата си.

— Оплесках всичко.

— Защо? Той щеше да разбере рано или късно.

— Не познаваш Пако Монтегрифо. — Тя хвърли поглед към него над ръба на чашата си. — Може и да не прави такова впечатление, с тези изискани маниери и привлекателен вид, но ако знаеше за дон Мануел, щеше да нахлуе моментално при него и да се опита да ни отреже от сделката.

— Мислиш ли?

Менчу се засмя саркастично. Животоописанието на Пако Монтегрифо не криеше тайни за нея.

— Умее да говори и да се държи, но няма никакви скрупули и може да надуши добрата сделка от четиридесет километра — тя цъкна възхитено с език. — Говори се също, че е замесен в незаконен износ на произведения на изкуството, и че е достигнал съвършенство в подкупването на селски свещеници.

— Въпреки всичко прави добро впечатление.

— Така си вади хляба.

— Само не мога да разбере защо, след като твърдиш, че има такава съмнителна репутация, не си отишла при друг аукционер.

Менчу сви рамене. Животът и делото на Пако Монтегрифо нямаха нищо общо с това. Аукционната къща „Клеймор’с“ имаше безупречна организация.

— Спала ли си с него?

— С Монтегрифо? — Менчу се задави от смях. — Не, мила. Не е мой тип.

— Струва ми се привлекателен.

— От възрастта ти е, мойто момиче. Аз си падам по нещо по-грубичко, като Макс — от този тип момчета, дето имаш чувството, че може и да ти обършат някой. Повече ги бива в леглото и в крайна сметка излизат по-евтино.

* * *

— Разбира се, вие сте прекалено млади, за да си спомняте.

Седяха и пиеха кафе край малка лакирана китайска масичка, близо до балкон, преливащ от зеленина. Откъм старинния грамофон се разнасяха звуците на „Музикална жертва“ от Бах. От време на време дон Мануел Белмонте млъкваше и се заслушваше, когато някоя фраза привличаше вниманието му. Тогава започваше леко да барабани в такт по металната облегалка на инвалидния стол. Челото и ръцете му бяха осеяни със старчески петна. Изпъкнали, възлести сини вени се очертаваха по китките и шията му.

— Трябва да е било към 1940 година — продължи той. Сухите му, напукани устни се извиха в тъжна усмивка. — Времената бяха тежки и ние разпродадохме почти цялата си колекция. Особено ясно си спомням един Муньос Дегрен^[4] и един Мурильо^[5]. Горката ми Ана, Бог да упокои душата ѝ, така и не можа да преживее раздялата с Мурильо. Беше една прелестна малка мадона, много прилична на онези от „Прадо“. — Той притвори очи, сякаш се опитваше да възстанови по памет картината. — Купи я един офицер от действащата армия, който после стана министър. Мисля, че се казваше Гарсия Понтехос. Действително се възползва от затруднението ни, мръсникът му с мръсник. Купи я на безценица.

— Трябва да е било много мъчително — да загубите всичко това. — Менчу говореше с подходящо за случая разбиране. Седеше точно срещу Белмонте, предлагайки неограничен поглед върху краката си. Инвалидът кимна примирено — жест, явно заучен отпреди години. Така кима човек, който е научил много, но с цената на собствените си илюзии.

— Нямахме друг изход. Дори приятелите ни и семейството на жена ми ни обърнаха гръб след войната. Принудиха ме да освободя мястото на диригент на мадридския филхармоничен оркестър. По онова време, който не беше с тях, беше против тях. Аз определено не бях с тях.^[6]

Той отново замълча и като че ли отново се заслуша в музиката, долитаща от ъгъла на стаята. Грамофонът беше заобиколен от купчина стари плочи. Над него висяха гравюри в еднакви рамки — портрети на

Шуберт, Верди, Бетовен и Моцарт. Миг по-късно погледна отново към Хулия и Менчу, примигвайки удивено, като че ли се връщаше от много далеч и не бе очаквал да ги намери на същото място.

— После получих удар и нещата се усложниха допълнително. За щастие все още разполагахме с наследството на жена ми, което никой нямаше право да ѝ отнеме. Успяхме да задържим жилището, някои мебели и две-три добри картини — една от тях е „Шахматната партия“. — Той загледа тъжно празното място на стената, светлия правоъгълник върху тапета, стърчащия пирон, и потри брадичката си, върху която стърчаха няколко бели косъма, измъкнали се от бръснача. — Винаги е била любимата ми картина.

— От кого я наследихте?

— От друг клон на фамилията — Монкада. От един прачичо. Монкада е второто фамилно име на Ана. Един от прадедите ѝ, Луис Монкада, бил квартирмайстор на Алесандро Фарнезе^[7] — в края на шестнайсети век... Трябва да е бил любител на изкуството.

Хулия прегледа документацията, която държеше на коленете си.

— Тук пише „Придобита през 1585 година, вероятно в Антверпен, по време на падането на Фландрия и Брабант“.

Старият човек кимна, като че сам бе присъствал на покупката.

— Точно така. Може да е била военен трофей, отмъкнат при плячкосването на някой град. Хората от полка на въпросния прачичо надали са имали обичая да чукат по вратите и да дават разписки.

Хулия продължаваше да прелиства документацията.

— Няма по-ранни данни за картината — отбеляза тя. — Спомняте ли си някакви семейни легенди за нея, нещо, предавано от поколение на поколение?

Белмонте поклати глава.

— Не, не знам нищо друго. В семейството на жена ми, когато говореха за тази картина, винаги казваха „фламандския майстор“ или „картината Фарнезе“ — несъмнено е тръгнало така поради произхода ѝ. През двадесет и трите години, докато е била изложена в „Прадо“, е споменавана със същите имена. Бащата на жена ми успял да си я върне през 1923 година благодарение на Примо де Ривера^[8], който бил приятел на семейството. Тъстът ми много държеше на „Шахматната партия“ — може би защото той самият беше добър шахматист. Затова, когато жена ми я наследи, не пожела да я продаде.

— А сега? — попита Менчу.

Старецът помълча, загледан в чашата си, като че ли не беше чул въпроса.

— Сега всичко е различно — каза той най-сетне. Като че ли се присмиваше сам на себе си. — Аз съм същинска развалина, това поне е сигурно. — Той плесна с длан безполезните си крака. — Племенницата ми, Лола, и съпругът ѝ се грижат за мен, и аз съм длъжен да им се отплатя по някакъв начин, не мислите ли?

Менчу измънка някакво извинение. Не искала да проявява недискретност. Това си било семейна работа.

— Няма защо да се извинявате. — Белмонте вдигна опрощаващо ръка. — То си е съвсем разбираемо. Картината струва доста, а не върши работа никому, като си виси така у дома. Племенницата ми и мъжът ѝ казват, че имат нужда от парична помощ. Лола получава пенсията на баща си, но мъжът ѝ, Алфонсо... — Той погледна към Менчу, сякаш я подканяше да го разбере. — Вие поне го познавате; не е работил нито ден през живота си. Що се отнася до мен... — саркастичната усмивка отново се появи на устните му. — Ако ви кажа какви данъци плащам ежегодно, само и само за да запазя това жилище и да продължавам да живея в него, ще се ужасите.

— Хубав квартал — каза Хулия. — И къщата е много красива.

— Да, но пенсията ми е мизерна. Затова продавам един по един малките си спомени. Картината ще ми даде възможност да си отдъхна за известно време.

Той помълча замислено, с отпусната глава. Не изглеждаше особено потиснат. Напротив, цялата история сякаш го забавляваше, като че ли в нея имаше нещо смешно, което само той бе в състояние да оцени. Може би това, което на пръв поглед си беше вулгарно изнудване от страна на племенницата му и съпруга ѝ, за него беше своеобразен експеримент — като че ли наблюдаваше докъде ще стигнат роднините му с вечното „чичо това и чичо онова; ние изпълняваме дълга си, винаги правим, каквото можем; пенсията ти покрива само половината от разходите; ще се чувстваш по-добре в някой дом, където можеш да общуваш със свои връстници; срамота е като си помислиш за всички тези картини, които просто си висят на стената“. Сега, използвайки картината на Ван Хойс за стръв, Белмонте сигурно се чувстваше по-уверен. Инициативата отново беше у него след дългогодишни

унижения. Вероятно се надяваше веднъж завинаги да си разчисти сметките с роднините си с помощта на картината.

Хулия му предложи цигара. Той ѝ се усмихна с благодарност, но се поколеба.

— Всъщност не би трябвало. Лола ми разрешава само по едно кафе с мляко и една цигара дневно.

— По дяволите Лола — заяви Хулия спонтанно, което учуди и самата нея. Менчу също я погледна стреснато, но старият човек явно не се впечатли особено. Хвърли към нея поглед, в който можеха да се забележат заговорнически искрици, които почти веднага изгаснаха, и протегна тънките си пръсти. Навеждайки се през масата, за да запали цигарата му, Хулия каза:

— По повод картината... Възникна нещо неочаквано.

Старецът вдъхна блажено дима, задържа го възможно най-дълго в дробовете си и притвори очи.

— Неочаквано приятно или неочаквано неприятно?

— Приятно. Открихме под горните слоеве боя оригинален надпис. Откриването му ще увеличи цената на картината. — Тя се облегна усмихнато в стола си. — От вас зависи как ще постъпим.

Белмонте гледаше ту Менчу, ту Хулия, като че ли правеше някакво свое сравнение или се разкъсваше между две привързаности. Накрая явно взе решение. Дръпна силно от цигарата и отпусна ръце върху коленете си с доволен вид.

— Вие явно сте не само хубава, но и умна — обърна се той към Хулия. — Хващам се на бас, че дори харесвате Бах.

— Обичам Бах.

— Моля ви, кажете ми какъв е надписът.

И Хулия му каза.

* * *

— Кой би си помислил? — Белмонте, все още невярващ, поклати глава след настъпилото дълго мълчание. — Толкова дълги години съм гледал тази картина и нито за миг не ми е минало през ума... — Той хвърли бърз поглед към мястото, където бе висяла картината на Ван

Хойс, с доволна усмивка на уста. — Значи художникът е обичал загадките.

— Така изглежда — отвърна Хулия.

Белмонте посочи грамофона в ъгъла.

— Той не е единствен — заяви старият човек. — Произведения на изкуството, съдържащи игри и скрити ключове, били често срещани навремето. Вземете например Бах. Десетте канона, съставлящи фугата „Музикална жертва“ са най-съвършената му композиция, а при това нито един от тях не е написан от начало до край. Направил го е нарочно, като поредица гатанки, които поставял на Фридрих Втори. Това бил обичаен за времето си музикален похват. Свежда се до написването на темата, съпроводена с малко или повече загадъчни инструкции — композиторът оставял канона, основаващ се на тази тема, да бъде разкрит от друг музикант или интерпретатор; от друг изпълнител; всъщност било нещо като игра.

— Колко интересно! — заяви Менчу.

— Нямате представа колко интересно е всъщност. Като повечето творци, Бах обичал да си прави шеги. Непрекъснато измислял начини да заблуждава слушателите си. За триковете си използвал ноти и букви, изобретателни вариации, невероятно странни фуги. Например в една от композициите си за шест гласа е вмъкнал името си, разпределено в две от високите партии. Такива неща не са се правели само в музиката. Луис Карол, като математик и любител на шахмата, обичал да вмъква акростихове в стихотворенията си. Съществуват много начини да се укриват тайни в музиката, поезията и живописата.

— Несъмнено — каза Хулия. — В изкуството непрестанно се появяват символи и скрити ключове. Дори в съвременното изкуство. Проблемът е там, че невинаги намираме шифъра към загадките — особено към по-старите. — Тя на свой ред се загледа замислено в празното място на стената. — Но в случая с „Шахматната партия“ поне имаме откъде да тръгнем. Можем да направим опит да разрешим загадката.

Белмонте се облегна в инвалидния стол. Присмехулният му поглед потърси Хулия.

— Е, дръжте ме в течение — каза той. — Уверявам ви, че нищо не би могло да ми достави по-голямо удоволствие.

* * *

Тъкмо се сбогуваха в коридора, когато пристигнаха племенницата на Белмонте и съпругът ѝ. Лола беше болезнено слаба, отдавна минала трийсетте, с червеникава коса и малки, хищни очи. Дясната ръка, все още в ръкава на коженото палто, беше здраво вкопчена в лявата ръка на мъжа ѝ. Той беше мургав и строен, малко по-млад от нея, преждевременно оплешивял, но с ефектен тен. Дори да не беше чула забележката на стария човек, Хулия веднага би го причислила към хората, които си поставят за цел да вършат колкото е възможно по-малко, за да осигуряват прехраната си. Лицето му, с леко подпухнали очи, признак на нездравословен начин на живот, имаше нацупено, цинично изражение, което се подчертаваше още повече от голямата, хищническа уста. Носеше тъмносин блейзър с позлатени копчета и риза с отворена яка, без вратовръзка. Имаше недвусмисления вид на човек, който разпределя немалкото си свободно време между пиене на аперитиви в скъпи барове и обикаляне на нощните клубове. Вероятно рулетката и картите също не му бяха непознати.

— Моята племенница, Лола и съпругът ѝ, Алфонсо — каза Белмонте и те си размениха обичайните учтивости. Племенницата не прояви особен ентузиазъм, за разлика от Алфонсо, който задържа ръката на Хулия доста по-дълго от необходимото, оглеждайки я с око на познавач. Сетне се обърна към Менчу и я поздрави като стара позната. — Дойдоха във връзка с картината — поясни Белмонте.

Алфонсо цъкна с език.

— Разбира се, картината. Твоята прословута картина.

Белмонте се зае да им обясни промяната в положението. Алфонсо стоеше с ръце в джобовете, усмихваше се и не преставаше да гледа Хулия.

— Ако това ще рече, че цената на картината се увеличава — каза той, — новините явно са отлични. Идвайте колкото е възможно по-често, ако имате обичая да носите такива новини. Обичаме изненадите.

Племенницата очевидно не споделяше задоволството на мъжа си.

— Това трябва да се обсъди — каза тя гневно. — Имаме ли гаранция, че няма да съсипят картината?

— Да, това би било непроситимо — започна веднага да приглася Алфонсо. — Но пък не мога да си представя, че тази млада дама би направила такова нещо.

Лола му хвърли нетърпелив поглед.

— Ти не се бъркай. Това е моя работа.

— Ето, тук грешиш, любов моя. — Алфонсо се захили по-широко. — Ние споделяме всичко.

— Казах ти, не се бъркай.

Алфонсо бавно се обърна към нея. Чертите му се изостриха и той съвсем заприлича на лисица. Усмивката му режеше като нож. Хулия си помисли, че може би не е чак толкова безобиден, колкото изглежда на пръв поглед. Не би било разумно да имаш сметки за разчистване с човек, който е в състояние да се усмихва по този начин.

— Не ставай смешна... скъпа.

Това „скъпа“ съвсем не прозвуча нежно и Лола явно го осъзна най-ясно от всички присъстващи. Беше очевидно как се насилва да прикрие гнева и унижението си. Менчу пристъпи напред, решена да се намеси в схватката.

— Вече говорихме по въпроса с дон Мануел — заяви тя. — Той е съгласен.

Инвалидът, сключил ръце в скута си, наблюдаваше размяната на реплики от стола си като наблюдател, решен да остане сред публиката, но изпълнен със злорад интерес.

„Какви странни хора!“ — каза си Хулия.

— Точно така — старецът не се обърна конкретно към никого. — Дадох съгласието си. Принципно.

Племенницата кършеше ръце и гривните по китките ѝ звънтяха. Или беше силно обезпокоена, или просто страшно ядосана. Може би и двете едновременно.

— Чичо, това е нещо, което трябва да обсъдим. Не се съмнявам в добрите намерения на тези дами...

— Млади дами — добави усмихнатото съпругът ѝ, продължавайки да гледа Хулия.

— Добре де, млади дами — Лола говореше с усилие, едва удържайки гнева си, — но беше редно да поискат и нашето мнение.

— Доколкото става дума за мен — заяви Алфонсо, — те имат благословията ми.

Менчу открито разучаваше Алфонсо и се канеше да каже нещо, но се отказа и погледна към племенницата.

— Чухте какво каза съпругът ви.

— Не ме интересува какво е казал. Аз съм законната наследница.

Белмонте вдигна ръка в ироничен жест, сякаш молеше за разрешение да се намеси.

— Аз съм още жив, Лола. Ще си получиш наследството, когато му дойде времето.

— Амин — допълни Алфонсо.

Племенницата вирна острата си брадичка и впери отровния си поглед в Менчу. За миг на Хулия ѝ се стори, че се кани да се нахвърли върху приятелката ѝ. Дългите нокти и хищната птича физиономия ѝ придаваха опасен вид. Хулия се приготви за сблъсък. Сърцето ѝ заби по-бързо. Когато беше малка, Сесар я научи на някои мръсни номера, много подходящи, когато ти се налага да убиваш пирати. За щастие склонността на племенницата към насилие се ограничи само до погледа ѝ и в начина, по който се обърна и напусна стаята.

— Ще се разправям допълнително с вас — заяви тя и гневното чаткане на токчетата ѝ заглъхна по коридора.

Все така с ръце в джобовете, Алфонсо се усмихваше спокойно и невъзмутимо.

— Не ѝ обръщайте внимание — каза той и се обърна към Белмонте. — Нали така, чичо? Може да ви се струва невероятно, но всъщност Лолита има златно сърце. Същинско ангелче е.

Белмонте кимна разсеяно. Явно мислеше за нещо друго. Погледът му беше прикован в светлия правоъгълник на стената, като че ли там се бяха появили тайнствени знаци, които единствено неговите уморени очи можеха да разчетат.

* * *

— Значи познаваш Алфонсо от по-рано — отбеляза Хулия веднага щом излязоха на улицата.

Менчу, която се беше загледала в една витрина, кимна.

— Да, има доста време оттогава — каза тя и се наведе да види цената на някакви обувки. — Три или четири години, струва ми се.

— Сега ми стана ясно, не старецът ти е предложил да посредничиш за картината, а Алфонсо.

Менчу се усмихна накриво.

— Първа награда по отгатване, скъпа. Както ти би се изразила с изискания си език, имахме връзка. Беше доста отдавна, но когато възникнал проблемът с Ван Хойс, господинът бил така любезен да се сети за мен.

— Защо не е предпочел да предложи картината директно на аукционерите?

— Защото никой не би му поверил преговорите, включително и дон Мануел. — Тя се разсмя. — Алфонсито Лапеня, прочутият картоиграч и плейбой — та той дължи пари и на ваксаджийчетата! Преди няколко месеца затворът му се размина на косъм — беше нещо във връзка с издаване на чекове без покритие.

— От какво живее?

— Най-вече от парите на жена си, припечелва и от по-непредпазливи хора, както и благодарение на това, че изобщо не познава чувството на срам.

— И разчита, че продажбата на Ван Хойс ще го измъкне от кашата?

— Именно. Умира от нетърпение да превърне картината в малки купчини чипове, подредени върху зелено сукно.

— Струва ми се изключително неприятна личност.

— Той си е такъв. Но аз имам слабост към мошениците и харесвам Алфонсо. — Тя се позамисли. — Въпреки че, доколкото си спомням, техниката му едва ли заслужава някакво отличие. Малко е... как да кажа? — Тя затърси подходящата дума. — Липсва му въображение. Изобщо не може да се сравнява с Макс. Монотонна история, нали разбираш — от този тип, дето чукат и бягат. Но пък човек може добре да се посмее с него. Знае ужасно много мръсни вицове.

— Жена му знае ли за теб и него?

— Предполагам, че усеща нещо. В никакъв случай не е глупава. Затова и ме изглежда така, противната му крава.

---

[1] Комедия на маските, италиански театър, възникнал в средата на XIV век. Представленията почивали върху импровизацията на

актьорите. — Б.пр. ↑

[2] Бустели (1723 — 1763) — прочут майстор на порцеланови статуетки от епохата на рококо, работил за порцелановата фабрика „Нимфенбург“. Едни от най-прочутите му статуетки са на персонажи от Комедия дел'арте. — Б.пр. ↑

[3] Горко на победените (лат.). — Б.пр. ↑

[4] Антонио Муньос Дегрен (1840 — 1924) — испански художник, преподавал живопис в Мадрид; приятел на семейството на Пикасо. — Б.пр. ↑

[5] Бартоломе Естебан Мурильо (1618 — 1682) — най-популярният представител на испанския барок в живописата. Картините му имат предимно религиозни сюжети. — Б.пр. ↑

[6] Става дума за края на Испанската гражданска война (1936 — 1939), завършила с установяване на диктатурата на генерал Франко. — Б.пр. ↑

[7] Алесандро Фарнезе, херцог на Парма и Пиаченца (1545 — 1592) — регент на Нидерландия от 1578 до 1592 г. — Б.пр. ↑

[8] Мигел Примо де Ривера, маркиз де Естеля (1870 — 1930) — генерал, държавник, установил авторитарен и националистичен режим в Испания от 1923 до 1930 г. — Б.пр. ↑

3.

ЕДНА ШАХМАТНА ЗАГАДКА

*Тази благородна игра има дълбини, в които, уви, е
затънала не една възвишена душа.*

Стар немски майстор

— Струва ми се — каза Сесар, — че ни се налага да решим една шахматна задача.

Обсъждаха картината от половин час. Сесар се беше облегал на стената, хванал чашата джин с лимон между палеца и показалеца си, Менчу лениво се изтягаше на канапето, а Хулия се беше разположила на килима с пепелник между краката и гризеше ноктите си. Тримата се взираха в картината, като че ли гледаха телевизионен екран. Цветовете на творбата на Ван Хойс тъмнееха пред очите им, докато последните отблясъци на слънчевата светлина чезнеха от таванския прозорец.

— Няма ли някой да запали лампата? — предложи Менчу. — Имам чувството, че постепенно ослепявам.

Сесар натисна копчето зад гърба си и индиректното осветление заструи от всички страни, връщайки живота и цветовете на Роже д'Арас, както и на херцога и херцогинята на Остенбург. Почти едновременно с това дългото месингово махало на стенния часовник се залюля и той отброи осем удара. Хулия извърна глава, напрягайки се да чуе несъществуващи стъпки по стълбите.

— Алваро закъснява — каза тя и Сесар направи гримаса.

— Колкото и да закъснее този простак — измърмори той под нос, — за мен все пак ще дойде прекалено рано.

Хулия го изгледа с укор.

— Обеща ми да се държиш добре. Не забравяй.

— Няма да забравя, принцесо. Ще възпирам човекоубийствените си пориви, но само от обич към теб.

— Ще съм ти вечно благодарна.

— Искрено се надявам да е така. — Той погледна часовника на китката си, като че ли нямаше вяра на стенния, който сам беше подарил на Хулия. — Тази свиня не се отличава с особена точност, нали?

— Сесар!

— Добре, скъпа. Млъквам.

— Напротив, продължавай да говориш. — Тя посочи картината. — Тъкмо казваше нещо за шахматна задача.

Сесар кимна. Направи театрална пауза, навлажни устни, отпивайки малка глътка джин, после ги избърса с безупречно бялата кърпичка, която извади от джоба си.

— Нека обясня за какво става дума. — Той хвърли поглед към Менчу и въздъхна леко, — и на двете. Надписът съдържа една подробност, на която досега не бяхме обърнали внимание, поне аз не бях. *Quis necavit equitem* може наистина да бъде преведено като „Кой уби конника, респективно рицаря“, и това, в комбинация с фактите, с които разполагаме, ни навежда на мисълта, че става дума за гатанка, свързана с убийството на Роже д'Арас. Само че фразата може да бъде преведена и по друг начин. — Той се вгледа замислено в картината, преценявайки стойността на аргументите си. — Както знаете, шахматната фигура, позната ни под името „кон“, в Средновековието е била наричана „конник“... В много европейски езици названието е останало същото и досега. На английски например фигурата се нарича *knight*, „рицар“. Ако си послужим с шахматна терминология, въпросът може да бъде не „Кой уби конника?“, а „Кой плени, респективно взе коня?“.

Никой не проговори. Накрая Менчу наруши мълчанието. Лицето ѝ издаваше разочарование.

— Дотук с големите ни надежди. Съчинихме цяла история от някаква глупост.

Хулия, която се взираше съсредоточено в Сесар, поклати глава.

— Ни най-малко, загадката си съществува. Нали така, Сесар? Роже д'Арас е бил убит, преди да бъде нарисувана картината. — Тя стана и посочи единия ѝ ъгъл. — Виждате ли? Ето датата, на която е била завършена: *Petrus Van Huys fecit me, anno MCDLXXI*^[1]. Две години след смъртта на Роже д'Арас, Питер Ван Хойс решава да си

послужи с една заплетена игра на думи, рисувайки картина, на която присъстват и убиецът, и жертвата. — Тя помълча, защото току-що ѝ беше хрумнала нова идея. — А може би и мотивът за престъплението — Беатрис Бургундска.

Менчу беше озадачена, но възбудена. Тя седна на ръба на канапето и се загледа в картината на фламандския майстор, сякаш я виждаше за първи път.

— Продължавай. Цялата съм слух.

— От това, което знаем, могат да се намерят няколко причини за убийството на Роже д'Арас. Една от тях би била предполагаемият роман между него и херцогиня Беатрис — жената, облечена в черно, която чете до прозореца.

— Искаш да кажеш, че херцогът го е убил от ревност?

Хулия направи уклончив жест.

— Нищо не искам да кажа. Просто цитирам една възможност. — Тя посочи купищата книги, документи и снимки на масата. — Може би художникът е искал да привлече вниманието на хората върху престъплението. Може би тъкмо това го е накарало да нарисува картината, а може и някой да му я е възложил с такава цел. Никога няма да знаем със сигурност, но едно е ясно: в картината се крие ключът към убийството на Роже д'Арас. Надписът го доказва.

— *Скритият* надпис — поправи я Сесар.

— Фактът, че е скрит, подкрепя теорията ми.

— Ами ако художникът просто се е уплашил и е решил, че намекът е прекалено ясен? — попита Менчу. — Дори през петнайсети век не е било възможно да обвиняваш хората, както ти дойде.

Хулия погледна картината.

— Възможно е Ван Хойс да се е уплашил, че е представил прекалено ясно ситуацията.

— А може да е скрил надписа по-късно — предположи Менчу.

— Не. И на мен ми мина подобна мисъл през ума, затова след ултравиолетовия анализ подготвих едно миниатюрно парченце в напречно сечение за микроскопски анализ. — Тя взе един лист хартия от масата. — Ето резултата, пласт след пласт: основата е дъб, следва много тънък слой смес от калциев карбонат и лепило от животински произход, бяла оловна боя и масло за имприматура^[2], още три слоя, съдържащи бяла оловна боя, цинобър и черна слонова кост, бяла

оловна боя и медна смола, лак и така нататък. Анализът е идентичен с останалата част от картината — същите смеси, същите пигменти. Сигурно е, че самият Ван Хойс е замазал надписа, и то скоро след като го е нарисувал. Няма съмнение по този въпрос.

— Тогава?

— Като се има предвид, че се движим като по опънато въже през цели пет века, съм склонна да се съглася със Сесар. Възможно е ключът към загадката да се крие в шахматната партия. Не ми беше хрумвало, че *pecavit* може да означава и „вземам“, освен „убивам“. — Тя погледна Сесар. — Какво ще кажеш?

Сесар седна на другия край на канапето, отпи глътка джин и кръстоса крака.

— Същото като теб, скъпа. Мисля, че като пренасочва вниманието ни от човека към шахматната фигура, художникът ни дава първата улика. — Той допи деликатно съдържанието на чашата, и подрънквайки с кубчетата лед, я постави на малката масичка до себе си. — Като поставя въпроса кой е взел коня, той ни принуждава да разучим позициите. Все повече се убеждавам, че този изобретателен старик Питер Ван Хойс е имал много странно чувство за хумор — това е покана за игра на шах.

Очите на Хулия светнаха.

— Да започваме играта тогава — възкликна тя и се обърна към картината. Думите ѝ изтръгнаха нова въздишка от Сесар.

— С удоволствие, но това е извън възможностите ми.

— Хайде, Сесар, не може да не знаеш как се играе шах.

— Доста лекомислено предположение от твоя страна, скъпа. Някога да си ме виждала да играя?

— Никога. Но нали всеки има смътна представа от шах.

— В нашия случай ще ти трябва да знаеш повече от начина, по който се движат фигурите. Огледала ли си добре шахматната дъска? Положението е доста сложно. — Той се облегна с драматичен жест, имитирайки изтощение. — Дори аз съм жертва на някои дразнещи ограничения, скъпа. Никой не е съвършен.

В този момент се чу звънецът.

— Трябва да е Алваро — каза Хулия и изтича към входната врата.

Но не беше Алваро. Тя се върна с голям плик, доставен по куриер. В него имаше няколко фотокопия и разпечатана хронология.

— Ето. Сигурно е решил да не идва, но ни е изпратил това.

— Недодялан както винаги — измърмори презрително Сесар. — Трябваше да се обади и да се извини, мизерник такъв. — Той сви рамене. — Всъщност дълбоко в себе си съм доволен. Какво ни е изпратил негодникът?

— Не се дръж така ужасно, когато става дума за него — каза Хулия. — Положил е доста усилия, за да събере цялата информация.

После започна да чете на глас.

ПИТЕР ВАН ХОЙС И ЛИЦАТА, ИЗОБРАЗЕНИ НА КАРТИНАТА „ШАХМАТНАТА ПАРТИЯ“

ХРОНОЛОГИЧНА БИОГРАФИЯ

1415 г.: Питер Ван Хойс се ражда в Брюж, Фландрия — днешна Белгия.

1431 г.: Роже д'Арас се ражда в замъка Белсанг, в Остенбург. Баща му, Фулк д'Арас, е васал на краля на Франция и има кръвна връзка с властващата династия във Франция — Валоа. Майка му, чието име не е известно, произхожда от рода на херцозите на Остенбург, Алтенхофен.

1435 г.: Бургундия и Остенбург отхвърлят васалното подчинение към Франция. Ражда се Фердинанд Алтенхофен, бъдещият херцог на Остенбург.

1437 г.: Роже д'Арас израства в херцогския двор на Остенбург, като приятел и съученик на бъдещия херцог Фердинанд. Когато навършва седемнадесет години, той тръгва на поход с баща си, Фулк д'Арас, който е призован от френския крал на война срещу Англия.

1441 г.: Ражда се Беатрис, племенница на Филип Добрия, херцог на Бургундия.

1442 г.: Приблизително по това време Питер Ван Хойс рисува първите си картини, след като е чиракувал в ателиетата на братята Ван Ейк и при Робер Кампен в

Турне. Нито едно от произведенията му от този период не е оцеляло, до...

1448 г.: ... когато Питер Ван Хойс рисува „Портрет на златаря Вилем Валхус“.

1449 г.: Роже д'Арас се отличава в битките срещу англичаните при отвоюването на Нормандия и Гийена.

1450 г.: Роже д'Арас се сражава в битката при Формини.

1452 г.: Ван Хойс рисува „Семейството на Лукас Бремер“ (най-добрата от оцелелите му творби).

1453 г.: Роже д'Арас се сражава в битката при Кастийон. През същата година публикува в Нюрнберг своята „Поема за рицаря и розата“. (Екземпляр от изданието може да бъде намерен в Националната библиотека в Париж).

1455 г.: Питер Ван Хойс рисува „Девата в параклиса“. (Картината няма дата, но експертите я поставят в този период.)

1457 г.: Умира Вилхелм Алтенхофен, херцог на Остенбург. Синът му Фердинанд, който току-що е навършил двадесет и две години, наследява титлата. Едно от първите неща, които прави като владетел на Остенбург, е да призове Роже д'Арас при себе си. Последният най-вероятно се е намирал във френския кралски двор, обвързан с васалната си клетва пред Шарл VII.

1457 г.: Питер Ван Хойс рисува „Сарафин от Лувен“.

1458 г.: Питер Ван Хойс рисува „Портрет на търговеца Матео Концини и съпругата му“.

1461 г.: Умира Шарл VII, крал на Франция. Вероятно освободен от клетвата си пред френския монарх, Роже д'Арас се връща в Остенбург. Приблизително по същото време Ван Хойс привършва работата по Антверпенския олтар и се установява също в Остенбург.

1462 г.: Ван Хойс рисува „Рицарят и дяволът“. Снимките на оригинала (който се намира в „Рийксмузеум“, в Амстердам) ни навеждат на мисълта, че може би Роже д'Арас е позирал за рицаря от картината, макар че

приликата между този образ и лицето от „Шахматната партия“ не е ясно изразена.

1463 г.: Официално оповестяване на годеча на Фердинанд Остенбург с Беатрис Бургундска. Сред остенбургските пратеници в бургундския двор са Роже д'Арас, както и Питер Ван Хойс, който трябва да нарисува портрета на годеницата — Ван Хойс го приключва през същата година. (Портретът се споменава в описанието на сватбените тържества и в инвентарни списъци от 1474 г., но не е достигнал до нас.)

1464 г.: Херцогът се венчава за Беатрис Бургундска. Роже д'Арас е начело на свитата, съпровождаща невестата от Бургундия до Остенбург.

1467 г.: Умира Филип Добрия и синът му, Шарл Смели, братовчед на Беатрис, наследява бургундския престол. Натискът от страна на Франция и Бургундия предизвиква постоянни интриги в остенбургския двор. Фердинанд Алтенхофен се опитва да поддържа деликатното равновесие между двете фракции. Привържениците на Франция застават зад Роже д'Арас, който от своя страна има голямо влияние върху херцога. Бургундската партия разчита на херцогиня Беатрис.

1469 г.: Убит е Роже д'Арас. Неофициално вината се хвърля върху бургундската партия. Други слухове говорят за някаква любовна история между Роже д'Арас и Беатрис Бургундска. Не съществуват доказателства, че херцог Фердинанд е бил замесен в убийството.

1471 г.: Две години след убийството на Роже д'Арас Ван Хойс рисува „Шахматната партия“. Не се знае дали по това време художникът е живеел все още в Остенбург.

1474 г.: Фердинанд Алтенхофен умира без наследници. Крал Луи XI решава да упражни някогашните права на своята династия над херцогството. Това още повече утежнява сложните отношения между Франция и Бургундия. Шарл Смели нахлува в херцогството и побеждава французите в битката при Лувен. Бургундия анексира Остенбург.

1477 г.: Шарл Смели загива в битката при Нанси. Максимилиан I Австрийски получава бургундското наследство, което впоследствие минава във владение на племенника му Карл (бъдещият император на Свещената Римска империя Карл V), и в крайна сметка към испанската монархия, управлявана от Хабсбургите.

1481 г.: Питер Ван Хойс умира в Гент, докато работи върху триптих, на който е изобразено свалянето от кръста, предназначен за катедралата „Сен Бавон“.

1485 г.: Беатрис Бургундска умира в манастир в Лиеж.

Дълго време никой не се осмели да проговори. Ту се споглеждаха, ту се обръщаха към картината. След дългото мълчание, което им се стори едва ли не вечно, Сесар поклати глава и каза тихо:

— Признавам си, че съм впечатлен.

— Не само ти — добави Менчу.

Хулия остави документацията на масата и се подпря на нея.

— Явно Ван Хойс е познавал добре Роже д'Арас — каза тя и посочи листовете пред себе си. — Може дори да са били приятели.

— Решил е да нарисува тази картина, за да си разчисти сметките с убиеца — каза Сесар. — Всички части на пъзела съвпадат.

Хулия отиде при библиотеката — две стени, покрити с дървени лавици, огъващи се под тежестта на книгите, редени без всякаква система.

Тя постоя малко пред тях с ръце на кръста, после избра един дебел том и бързо го запрелиства. После седна между Менчу и Сесар с книгата, „Амстердамският Рийксмузеум“, отворена на коленете ѝ. Репродукцията не беше много голяма, но рицарят се виждаше съвсем ясно, облечен в ризница, но гологлав, той яздеше в подножието на хълм, на чийто връх се виждаше укрепен град. До рицаря яздеше дяволът, и двамата сякаш бяха потънали в приятелски разговор. Дяволът беше възседнал дръглив черен кон и сочеше с дясната си ръка към града, към който сякаш се бяха упътили.

— Възможно е да е той — каза Менчу, сравнявайки чертите на рицаря от албума с тези на играча на шах от картината.

— А може и да не е — каза Сесар. — Макар че действително има някаква прилика. — Той се обърна към Хулия. — Кога беше рисувана тази картина?

— 1462 година.

— Значи девет години преди „Шахматната партия“. Възможно е това да бъде обяснението. Конникът, съпроводен от Дявола, е доста помлад.

Хулия не отговори. Тя изучаваше съсредоточено репродукцията.

— Какво има? — попита Сесар.

Хулия бавно поклати глава, сякаш се страхуваше, че някое рязко движение би могло да пропъди изплъзващите се призраци, които трудно биха могли да бъдат призовани повторно.

— Да — каза тя с тон на човек, който е принуден да признае очевидното. — Не е възможно да има чак такова съвпадение. — После посочи страницата.

— Не виждам нищо необичайно — отбеляза Менчу.

— Така ли? — Хулия се усмихна. — Погледни щита на рицаря. В Средновековието щитът на всеки рицар бил украсен с личния му герб. Кажете ми какво мислиш ти, Сесар. Какво е нарисувано на този щит?

Сесар въздъхна и прекара ръка по челото си. Изглеждаше учуден също като Хулия.

— Квадрати — каза той. — Бели и черни квадрати. — Хвърли поглед към картината и гласът му като че ли потрепери. — Също като шахматна дъска.

Хулия остави отворената книга на канапето и стана.

— Не може да става дума за съвпадение — каза тя, взе една силна лупа и отново отиде при картината. — Ако рицарят, когото Ван Хойс е нарисувал през 1462 година като спътник на дявола, е Роже д'Арас, това означава, че когато девет години по-късно художникът решава да нарисува картина, разкриваща причината за смъртта му, той умишлено избира като основна тема неговия герб и решава да го използва, за да скрие по този начин уликите. Това, както и символичната стойност на картината, потвърждава, че шахматистът в центъра е Роже д'Арас. Целият сюжет се върти около играта на шах.

Тя коленичи пред картината и заоглежда през лупата шахматните фигури върху дъската и на масата. Вгледа се много внимателно и в кръглото, изпъкнало огледало на стената в горния ляв ъгъл на

картината, в което се отразяваха дъската и скъсените в перспектива фигури на играчите.

— Сесар.

— Да, мила.

— Колко фигури участват общо в шаха?

— Ами... два пъти по осем, значи шестнайсет от всеки цвят — ако не греша, общо тридесет и две.

Хулия започна да брои на пръсти.

— Всички фигури присъстват на картината. Виждат се ясно: пешки, царе, царици, коне... Едни на дъската, други на масата.

— Това са взетите, които вече са излезли от играта. — Сесар коленичи до нея и посочи една от фигурите, която не беше на масата, а в ръката на Фердинанд от Остенбург. — Взет е един кон; само един, бял. Другите три, един бял и два черни, са още в игра. Така че въпросът „Кой взе коня“, трябва да се отнася до него.

— Но кой го е взел?

Сесар се намръщи.

— Там е цялата работа, мила моя. — Той ѝ се усмихна така, както когато тя беше малко момиченце и седеше на коленете му. — Вече открихме доста неща: кой е оскубал пилето и кой го е сготвил. Но още не знаем кой е злодеят, който го е изял.

— Не отговори на въпроса ми.

— Не разполагам винаги с блестящи отговори.

— Едно време разполагаше.

— Тогава умеех да лъжа. — Той я погледна нежно. — Вече поотрасна и не се лъжеш толкова лесно.

Хулия постави ръка на рамото му, както преди петнадесет години, когато го молеше да съчини историята на някоя картина или порцеланова статуетка. В гласа ѝ се промъкнаха детински нотки.

— Трябва да разбере, Сесар.

— Търгът е след два месеца — каза Менчу. — Нямаме много време.

— По дяволите търга — каза Хулия. Гледаше Сесар така, сякаш очакваше той да извади решението на задачата от джоба си. Сесар отново въздъхна и забърса килима, преди да се отпусне на него, обвил коленете си с ръце. Челото му беше смръщено и той гризеше връхчето

на езика си както винаги, когато му се налагаше да размишлява усилено.

— Като начало имаме няколко улики — започна той след малко. — Но това, че разполагаме с тях, не е достатъчно; важен е начинът, по който ще се възползваме от уликите. — Погледна към изпъкналото огледало на стената, в което се отразяваха фигурите на играчите и шахматната дъска. — Свикнали сме да вярваме, че всеки обект и огледалното му отражение съдържат една и съща реалност, но това не отговаря на истината. — Той посочи нарисуваното огледало. — Виждате ли? Веднага мога да ви кажа, че образът е обърнат. Значението на шахматната партия също е обратно, тя така и изглежда в огледалото.

— Докарайте ми ужасно главоболие — простена Менчу. — Всичко това е много сложно за скромната ми енцефалограма. Отивам да си сипя нещо за пиене.

Тя си наля щедра доза от водката на Хулия, но преди да вземе чашата, извади от чантата си гладък, полиран къс оникс, една сребърна тръбичка и малка кутийка. Зае се да приготвя дозата си кокаин и отбеляза: — Аптеката е отворена. Някой да проявява интерес?

Никой не отговори. Сесар наблюдаваше задълбочено картината и не забелязваше нищо около себе си, а Хулия само се намръщи неодобрително. Менчу сви рамене, наведе се и смръкна рязко два пъти. Когато се изправи, се усмихваше, а сините ѝ очи изглеждаха по-ярки, но и по-отнесени.

Сесар се приближи до картината на Ван Хойс, придърпвайки Хулия след себе си, сякаш я съветваше да не обръща внимание на Менчу.

— Вече попаднахме в капана — поде той, като че ли в стаята нямаше никой друг, освен него и Хулия — да считаме, че едно от нещата, изобразени на картината, може да е действително, а друго — не. Играчите и дъската присъстват на картината два пъти — при това едното им присъствие е някак по-недействително. Не разбираш ли? Приемането на този факт ни поставя вътре в стаята, размива границите между действителността и картината. Единственият начин да избегнем това, е да се дистанцираме колкото е възможно повече, да виждаме само оцветена повърхност и шахматисти. Но съществуват прекалено много неща, които отклоняват вниманието ни.

Хулия, която се взираше в картината, се обърна и посочи венецианското огледало, което висеше на стената в другия край на ателието.

— Не е задължително да бъде така — отвърна тя. — Ако гледаме картината в друго огледало, може би ще успеем да възстановим оригиналния образ.

Сесар я изгледа, обмисляйки мълчаливо предложението ѝ.

— Точно така — каза той, одобрявайки идеята с усмивка на облекчение. — Но се боя, принцесо, че картините и огледалата създават прекалено много светове, съдържащи прекалено много непоследователности. Те може би са интересни за наблюдаване от страни, но крайно неприятни за обитаване. Това, от което се нуждаем, е специалист; човек, който би видял картината по различен начин. При това ми се струва, че знам къде да го откроя.

* * *

На следната утрин Хулия се обади на Алваро, но никой не отговори. Опита се да го намери у дома, но и там нямаше никого. Сложи на грамофона една плоча на Лестър Боуи, включи кафеварката, стоя дълго под душа и изпуши две цигари. Нахлузи само един стар пуловер и изпи кафето си, докато косата ѝ беше все още мокра. После се зае с работата си върху картината. Първата фаза на реставрацията включваше сваляне на оригиналния лак. Художникът, сигурно за да защити произведението си от влагата на студените северни зими, бе използвал мазен лак, разтворен в масло от ленено семе. Подходът му беше правилен, но след петстотин години никой, нито дори майстор като Питер Ван Хойс, не би могъл да предотврати пожълтяването му и последвалото потъмняване на оригиналните цветове.

Хулия опита няколко разтворителя в единия ъгъл на картината, после приготви нужната смес и се зае да омекотява лака с помощта на напоени в нея памучни тампони, които държеше с пинсета. Започна много внимателно да работи там, където слой боя беше най-плътен, оставяйки най-светлите и деликатни сектори за накрая. Постоянно прекъсваше работата си, за да провери да не би върху тампоните да остават следи от боя, за да е сигурно, че няма да свали част от боята

под лака. Продължи да работи без почивка цялата сутрин. Спираше от време на време, само за да огледа с полупритворени очи картината и да прецени как върви работата. Постепенно старият лак започна да изчезва и картината светна с магията на оригиналните бои, които изглеждаха почти така, сякаш старият фламандец току-що ги бе забъркал на палитрата си: сиена, медна зелена, бяла оловна боя, ултрамарин... С почиттелно преклонение, като че ли пред нея се разкриваше най-скритата мистерия на изкуството и живота, Хулия виждаше как великолепната творба отново оживява под пръстите ѝ.

По обяд телефонира на Сесар и двамата се уговориха да се срещнат вечерта. Тя се възползва от прекъсването и си затопли една пица. Направи си още кафе и яде, седнала на канапето, разглеждайки внимателно пукнатините, неминуем резултат от стареенето, от многовековното излагане на светлина и драскотините от пренасяне по дървената основа. Пукнатините бяха особено ясно забележими там, където бяха лицата, в светлите телесни цветове и в белите цветове, и по-малко в тъмните тоналности и върху черното. Това важеше особено за роклята на Беатрис Бургундска, която продължаваше да изглежда толкова истинска, че на Хулия ѝ се струваше, че плъзне ли пръст по повърхността, ще усети мекотата на истинско кадифе.

„Странно — мислеше си тя, — колко бързо съвременните платна се нашарват с пукнатини и мехурчета, често скоро след като са били завършени, и всичко това поради ползването на съвременни материали и изкуствени методи за ускоряване на съхненето. А работите на старите майстори, които са били същински манияци в технологиите по консервиране на картините, понасят минаването на векове с много по-голямо достойнство и съхраняват красотата си.“ Хулия изпита дълбока симпатия към стария, съвестен Питер Ван Хойс. Представи си го в средновековното му ателие как смесва пигменти и прави опити с различни масла, за да получи точно необходимата отсянка на лака, подтикван от желанието да положи върху творението си печата на вечността, да го съхрани след своята смърт и смъртта на тези, чиито лица бе изобразил върху скромната дъбова плоча.

След като се нахрани, тя продължи да сваля лака от долната част на картината — там, където беше скрит надписът. Работеше извънредно внимателно, опитвайки се да не засегне медно зелената боя, смесвана със смола, за да не потъмнее от годините. Тази боя Ван

Хойс бе използвал за покривката на масата. По-късно беше удължил диплите ѝ със същия цвят, за да скрие латинския надпис. Хулия отлично съзнаваше, че освен обикновените технически затруднения, възниква и етичен проблем. Ако трябваше да се зачита духът на картината, беше ли редно да се вади на бял свят надпис, който самият художник бе решил да скрие? Доколко реставраторът имаше право да нарушава желанията на твореца, желания, видни от произведението му, също както ако бе оставил формално завещание? Съществуваше и въпросът за цената на картината; след като рентгеновият анализ бе доказал съществуването на скрит надпис и фактът бъдеше оповестен, кое би увеличило цената ѝ — разкриването на надписа или запазването на първоначалното положение?

Тя се успокои с мисълта, че е само наемен изпълнител. Решението беше работа на собственика, на Менчу и на онзи човек от „Клеймор’с“, Пако Монтегрифо. Щеше да постъпи така, както ѝ кажеха. Въпреки че, ако изборът беше неин, тя би предпочела да остави нещата такива, каквито си бяха. Надписът съществуваше, знаеше се какво гласи, следователно нямаше никаква нужда да се разкрива. В края на краищата, слойт боя, който го беше покривал в продължение на пет века, също беше част от историята на картината.

Звучите от саксофона на Лестър Боуи изпълваха ателието и я откъсваха от света. Тя плъзна нежно напоения с разтворител тампон по профила на Роже д’Арас, по носа и устните му, и отново потъна в съзерцание. Разглеждаше полуспуснатите му клепачи, фините бръчици около очите, насочени неотклонно към шахматната дъска. Даде воля на въображението си, заслуша се да долови ехото от мислите на злощаствния рицар. Над тях витаеше дъхът на любов и смърт, така, както съдбата беше белязала тайнствения танц на белите и черни фигури върху квадратите на шахматната дъска — върху собствения му герб, пронизан със стрела от арбалет.

В полумрака ѝ се стори, че вижда как проблясва сълза — сълза, пролята от жената, видимо потънала в четене на молитвеника си (а може би това беше „Поемата за рицаря и розата“?), пролята от мълчаливата сянка до прозореца, припомнила си дните на младостта, облени в слънчева светлина. В спомените ѝ проблясваха пъстри килими и полиран метал, по каменния под в двореца на бургундските херцози отекваха твърдите стъпки на рицаря, открил благородното си

лице, с шлем под мишница, в разцвета на силата и славата си, гордия посланик на онзи друг мъж, когото тя бе задължена да вземе за съпруг по политически причини. Припомняше си шепота на придворните дами и сериозните лица на благородниците, виждаше собственото си лице, пламнало от смущение, когато срещна за първи път спокойния му поглед, когато чу гласа му, закален в битките, изпълнен със спокойната увереност, позната само на хората, които са знаели какво е да влизаш в сражение с името на Бога, краля и любимата на уста. После — тайната, скрита в сърцето ѝ през годините, заредили се след този ден. И накрая Мълчаливия Приятел, последният ѝ спътник, който търпеливо точеше косата си, същият, който бе стоял в рова близо до Източната врата с готов арбалет в ръце.

Цветовете, картината, ателието, тъжните звуци на саксофона, изпълнили стаята, я въвличаха в своя водовъртеж. Хулия беше спряла да работи и седеше със затворени очи, малко замаяна. Опитваше се да диша дълбоко и спокойно, за да пропъди моментната паника, обзела я, когато, объркана от перспективата, наистина изпита чувството, че се е озовала вътре в картината. Стори ѝ се, че масата и играчите внезапно са се изместили вляво и тя се е озовала в стаята, нарисувана на картината, близо до прозореца, край който Беатрис Бургундска седеше и четеше; достатъчно беше да се наведе малко над перваза, за да види какво има от другата страна, в основата на стената: ровът при Източната врата, мястото, където Роже д'Арас беше паднал, пронизан в гърба.

Трябваше ѝ доста време да се успокои — едва когато драсна клечка кибрит и запали цигара, почувства, че наистина е дошла на себе си. Все още ѝ беше трудно да държи здраво клечката — ръката ѝ трепереше, като че ли току-що бе докоснала лицето на Смъртта.

* * *

— Това е шахматен клуб — каза Сесар, докато се качваха по стълбите. — Клуб „Капабланка“.

— Капабланка? — Хулия надникна колебливо през отворената врата. Видя много маси, надвесени над тях мъже и около тях — групички, наблюдаващи играта.

— Хосе Раул Капабланка — поясни Сесар и мушна бастуна си под мишница, за да свали шапката и ръкавиците си. — Някои казват, че не е имало по-добър шахматист от него. Клубове и турнири по цял свят носят името му.

Двамата влязоха в клуба. Той се състоеше от три големи помещения, изпълнени с дузина маси, и почти на всяка от тях се разиграваше някаква партия. Звуковият фон беше много странен — нито шум, нито тишина, а някакъв въздържан, почтителен шепот, като на хора, които влизат в църква. Няколко от играчите и наблюдателите изгледаха Хулия изненадано или с неодобрение. В клуба членуваха само мъже. Миришеше на старо дърво и цигарен дим.

— Не се ли случва и жени да играят шах? — попита Хулия.

Сесар ѝ предложи ръката си.

— Честно казано, не съм се замислял по този въпрос — каза той. — Но очевидно тук не играят. Може би играят у дома, когато им остава свободно време от готвене и кърпене.

— Мъжки шовинизъм!

— Определението едва ли е подходящо в моя случай, скъпа. Не се дръж така отвратително.

На вратата ги посрещна дружелюбен бърбърив господин в доста напреднала възраст, с плешиво, куполообразно теме и грижливо подстригани мустаци. Сесар го представи на Хулия като сеньор Сифуентес, директор на спортен клуб „Хосе Раул Капабланка“.

— В списъците ни фигурират петстотин души — каза гордо сеньор Сифуентес, и се зае да им показва изложените по стените трофеи, грамоти и снимки. — Освен това спонсорираме национален турнир. — Той спря пред една витрина, в която бяха изложени различни комплекти шахматни фигури — доста стари, но без антикварна стойност. — Хубави са, нали? Въпреки че тук, разбира се, използваме само модела „Стантън“^[3].

Сифуентес се обърна към Сесар, като че ли очакваше одобрението му, и той веднага доби надлежното сериозно изражение, кимна и заяви:

— Разбира се.

Сифуентес го възнагради с приятелска усмивка.

— Дървени, знаете — уточни той. — Никаква пластмаса.

— Само това липсваше.

Сифуентес се обърна към Хулия.

— Трябва да видите какво е тук в събота следобед — после се озърна самодоволно, като квачка, която оглежда пиленцата си. — Днес посещението е в рамките на обичайното: пристрастени членове, които си тръгват по-рано от работа, за да могат да изиграят една партия, пенсионери, които играят цял следобед. Тук, както несъмнено сте забелязала, се радваме на приятна атмосфера. Много...

— Поучително — допълни Хулия, без да се замисли.

Но Сифуентес явно хареса определението.

— Да, това е думата, поучително. Виждате, че има и доста млади мъже. Онзи там например е забележителен шахматист. Само на деветнадесет години е, а вече е написал монография от сто страници върху индийската защита на Нимцович.

— Нима? За Индийската защита? Звучи много... — Хулия трескаво затърси подходяща дума — смело!

— Е, за смело не знам — отвърна откровено Сифуентес. — Но със сигурност е значително постижение.

Хулия хвърли отчаян поглед към Сесар, но той само повдигна едната си вежда, като че проявяваше учтив интерес към разговора. Беше се наклонил към Сифуентес с ръце на гърба, стиснал шапката и ръкавиците си, и очевидно се забавляваше чудесно.

— Преди години — добави Сифуентес и посочи с пръст горното копче на жилетката си, — и аз самият дадох своя скромнен принос.

— Нима? — каза Сесар, а Хулия го погледна тревожно.

— Да, ако щете, вярвайте — каза директорът на клуба с фалшива скромност. — Вторичен вариант на защитата Каро-Кан, с два коня. Нали знаете: кон на три — офицер — дама. Нарича се „вариант Сифуентес“ — допълни той и погледна Сесар с надежда. — Може би ви е известен?

— Разбира се — заяви Сесар възторжено.

Сифуентес му се усмихна с благодарност.

— Мога да ви уверя, че в този клуб, или общество, както аз предпочитам да го наричам, ще намерите най-добрите шахматисти в Мадрид, а може би и в цяла Испания. — После внезапно се сети за нещо. — Между другото, намерих човека, който ви трябва. — Той се огледа и след миг лицето му светна. — Ето го там. Последвайте ме, ако обичате.

Те тръгнаха след него, прекосиха едната стая и се отправиха към дъното на клуба.

— Не беше лесно да реша — отбеляза Сифуентес, докато вървяха. — Цял ден прехвърлях имена. Но нали — поспря и погледна извинително към Сесар, — нали казахте, че ви трябва най-добрият ни шахматист.

Спряха близо до една маса, на която играеха двама души, а половин дузина други ги гледаха. Единият от играчите леко потропваше с пръсти по масата, приведен над нея със същото съсредоточено изражение, каквото Ван Хойс беше придал на играчите на картината. Другият играч седеше напълно неподвижно. Явно потропването на противника му не го безпокоеше. Беше се облегал на дървения стол, с ръце в джобовете, отпуснал брадичка на гърдите си. Невъзможно беше да се прецени дали очите му, насочени към дъската, бяха съсредоточени върху нея или върху нещо съвсем друго.

Зрителите мълчаха, изпълнени със страхопочитание, като че ли изходът от играта беше въпрос на живот и смърт. На дъската бяха останали само няколко фигури, разместени така, че поне за новодошлите беше невъзможно да преценят кой играе с черните и кой — с белите. След няколко минути мъжът, който барабанеше с пръсти, се пресегна и със същата ръка придвижи белия офицер, поставяйки го между царя и един черен топ. Като приключи с хода, той хвърли кратък поглед на противника си и отново се зае да съзерцава шахматната дъска и да барабани с пръсти.

Ходът беше съпроводен от шепот сред слушателите. Хулия пристъпи по-близо и видя, че другият играч, който въобще не бе помръднал, докато противникът му местеше фигурата си, се взираше напрегнато в намесилия се бял офицер. Той постоя така известно време, после с жест, толкова бавен, че до последния момент не можеше да се каже към коя фигура посяга, премести един черен кон.

— Шах — каза той и се върна към първоначалното си вцепенение, напълно безразличен към възхитения шепот, надигнал се след хода му.

Без някой да бе казал нещо, Хулия беше убедена, че това е човекът, когото Сифуентес щеше да препоръча на Сесар. Затова продължи да го наблюдава внимателно. Трябва да беше около четиридесетгодишен, много слаб, среден на ръст. Косата му беше

сресана назад, без път, и пооредяла на слепоочията. Имаше доста големи уши, леко орлов нос, а тъмните му очи, дълбоко хлътнали в орбитите си, гледаха околния свят с недоверие. Изобщо не се отличаваше с интелектуалното излъчване, което според Хулия беше неотделима част от един шахматист. Напротив, лицето му изразяваше леност и апатия, дълбоко залегнала умора, която като че ли не му позволяваше да прояви интерес към заобикалящия го свят. Разочарована, Хулия си каза, че има вид на човек, който няма за себе си никакви амбиции, освен да намира правилните ходове на шахматната дъска.

Независимо от това — или може би тъкмо затова, заради израза на безкрайно отегчение, изписан на неподвижното му лице — когато противникът му премести своя цар с един квадрат назад, а той протегна бавно ръка към останалите на дъската фигури, в този ъгъл на стаята се възцари абсолютно мълчание. Хулия, може би защото не разбираше какво става, можа да долови, че зрителите всъщност не го харесват, че не изпитват към него никаква симпатия. По лицата им се четеше, че са приели с нежелание превъзходството му, защото, като истински ентусиасти, не можеха да не оценят бавното, неумолимо, безупречно придвижване на фигурите му.

— Шах — каза той отново. Беше направил привидно невзрачен ход — премести една обикновена пешка от едно поле на друго. Но противникът му спря да барабани и опря пръсти в слепоочията си, като че искаше да успокои дразнеща болка. После премести белия цар с едно поле назад по диагонал. Изглежда, имаше три полета, на които можеше да се чувства сигурен, но по някаква причина, която убягваше на Хулия, той избра този ход. Възторженият шепот наоколо я убеди, че ходът е бил добър, но човекът срещу него не реагира изобщо.

— Това би било шах и мат — отбеляза той без помен от триумф в гласа си, просто съобщаваше на противника си обективен факт. В тона му не се долавяше и съчувствие. Произнесе последните думи, преди да направи следващия ход, като че изпитваше нужда да ги съпроводи с практическа демонстрация. После, много бавно, едва ли не с нежелание, без въобще да обръща внимание на невярващия поглед на противника си и на удивените зрители, той направи ход по диагонал с офицера си, пренасяйки го сякаш много отдалеч, и го постави близо до царя на противника, но не толкова близо, че да представлява

непосредствена опасност за него. Сред настъпилата около масата шумотевица Хулия се взираше учудено в дъската. Не разбираше почти нищо от шах, но доколкото знаеше, шах и мат означаваше директна заплаха за царя. А в случая белият цар не изглеждаше застрашен. Надявайки се да получи обяснение, тя погледна Сесар, а после и Сифуентес. Последният се усмихваше добродушно, клатейки възхитено глава.

— Щеше да бъде мат в три хода — каза той на Хулия. — Белият цар нямаше никакъв изход.

— Не разбирам — каза Хулия. — Какво стана тогава?

Сифуентес се изсмя.

— Този черен офицер беше фигурата, която можеше да нанесе решаващия удар, макар че, преди да го премести, никой от нас не съзнаваше това. Това, което стана, е, че господинът, напълно съзнавайки какъв ход трябва да предприеме, реши да не го мести по-надалеч. Премести офицера така, че да ни покаже какъв би бил правилният ход, но умишлено го постави на друго поле, като по този начин го лиши от възможност да притисне царя.

— Продължавам да не разбирам — настоя Хулия. — Този човек не иска ли да победи?

— Там е работата. Той идва тук вече пет години и е най-добрият шахматист, когото познавам, но никога не съм го видял да победи.

В този момент шахматистът вдигна очи и срещна погледа на Хулия. Цялата му невъзмутимост, увереността, която демонстрираше по време на играта, се бяха изпарили. Като че ли сега, когато играта свърши и той отново бе в състояние да види света около себе си, установяваше, че дарбата, която му осигуряваше завистта и уважението на другите, вече не му върши работа. Едва сега Хулия забеляза евтината му вратовръзка, смачканото кафяво сако, деформирано и провиснало на лактите, наболата брада, която сигурно беше бръснал в пет-шест часа сутринта, преди да хване метрото или автобуса, за да отиде на работа. Дори светлината в очите му беше угаснала и сега те бяха мътносиви.

Сифуентес каза:

— Позволете ми да ви представя сеньор Муньос, шахматист.

---

[1] Направи ме Петрус Ван Хойс, година 1471. — Б.пр. ↑

[2] Имприматура — последният слой от грунда, изпълнен в цвят.
— Б.пр. ↑

[3] Хауърд Стантън (1810 — 1874) — английски шахматист, считан за един от водещите в света през 40-те години на XIX в. Организирал първия съвременен международен шахматен турнир. Все още почти навсякъде се ползват фигурите, създадени по негов дизайн, патентован през 1949 г. — Б.пр. ↑

4.

ТРЕТИЯТ ИГРАЧ

— *И така, Уотсън — продължи Холмс, подсмивайки се, — не е ли забавно, че понякога се налага да опознаеш бъдещето, за да разбереш миналото?*

Реймънд Смулиън^[1]

— Това е истинска партия — каза Муньос. — Малко странна, но напълно логична. Последният ход е бил на черните.

— Сигурен ли сте? — попита Хулия.

— Напълно сигурен.

— Откъде знаете?

— Просто знам.

Бяха в ателието на Хулия, пред картината, осветена от всички възможни източници на светлина в помещението. Сесар седеше на канапето, Хулия — до масата, а Муньос стоеше прав пред Ван Хойс и го гледаше озадачено.

— Нещо за пиене? — предложи Хулия.

— Не.

— Цигара?

— Не. Не пуша.

Долавяше се известна неловкост. Муньос явно се притесняваше. Носеше смачкан шлифер. Не беше пожелал да го свали, дори не го разкопча, като че ли си запазваше правото да си тръгне всеки момент, без да дава обяснения никому. Държеше се смутено и недоверчиво. Не беше никак лесно да го доведат тук. Когато Сесар и Хулия обясниха предложението си, изражението на лицето му беше недвусмислено — явно ги взе за луди. После се затвори и продължи да се държи подозрително. Трябвало да му простят, ако се изразява грубо, но цялата тази история за средновековни убийства и игра на шах,

нарисувана на картина, му се струваше прекалено странна. И дори ако това, което разказваха, бе вярно, не разбираше какво общо има то с него. В края на краищата, настояваше Муньос, като че ли държеше да подчертае съответните социални различия, той бил прост счетоводител, обикновен чиновник.

— Но умеете да играете шах — беше казал Сесар с най-изкусителната си усмивка. После прекосиха улицата и седнаха в бара отсреща, точно до една ротативка, която периодично ги оглушаваше с монотонното си подрънкване, предназначено да зароби някой наивник.

— Е, и? — Тонът му не беше предизвикателен, а просто безразличен. — Същото се отнася до много други хора. Не разбирам защо...

— Казват, че сте най-добрият.

Муньос му хвърли трудноразбираем поглед. Хулия го разшифрова приблизително така: „Може и да съм, но какво от това? Това, че си най-добрият, няма никакво значение. Можеш да бъдеш най-добрият, също както да бъдеш рус или да страдаш от плоскостъпие, без да изпитваш необходимост да го доказваш наляво и надясно.“

— Ако беше така — отвърна той след малко, — щях да ходя по турнири и други подобни. Но не ходя.

— Защо?

Муньос погледна празната чаша от кафе пред себе си и сви рамене.

— Защото така. За тази работа се иска желание. Искам да кажа, желание да победиш... — Той ги изгледа, като че ли не беше убеден, че са в състояние да разберат това, което им говори. — А на мен ми е все едно дали печеля, или губя.

— С други думи, вие сте теоретик — отбеляза Сесар с привидна сериозност, зад която Хулия долови скрита ирония.

Муньос го изгледа продължително, като че ли се опитваше да намери подходящ отговор.

— Може би — каза той накрая. — Затова ми се струва, че не мога да ви бъда от полза.

Понечи да стане, но Хулия се пресегна и постави ръка върху неговата. Беше съвсем мимолетно докосване, но заредено с настоятелна молба. По-късно, когато останаха сами, Сесар, вдигнал едната си вежда, описа жеста като „върховен израз на женственост,

скъпа моя; благородната девица, която моли за помощ, при това много дискретно, за да не подплаши птичката“. Заяви, че той самият не би могъл да го изпълни по-съвършено; само ако трябвало да бъде на нейно място, щял сигурно да нададе жално възклицание, което не би било подходящо предвид обстоятелствата. В действителност Муньос погледна за миг към ръката, която Хулия вече беше отдръпнала, после очите му се плъзнаха по масата и се спряха върху собствените му ръце, с не много чисти нокти, които лежах напълно неподвижни от двете страни на чашата му.

— Имаме нужда от помощта ви — каза тихо Хулия. — Наистина е важно, уверявам ви, важно за мен и за моята работа.

Муньос наклони глава на една страна и я загледа — гледаше точно брадичката ѝ, като че ли се боеше, че ако я погледне в очите, това би означавало да поеме ангажимент, за какъвто не е готов.

— Наистина не мисля, че това нещо може да ме заинтересува — каза той след малко.

Хулия се наведе към него.

— Представете си го като партия, различна от всички, които сте играли досега. Игра, която този път наистина си струва да бъде спечелена.

Сесар започваше да става нетърпелив.

— Признавам си, приятелю — започна той, личеше, че е раздразнен, защото въртеше пръстена с топаза на дясната си ръка, — че намирам странната ви апатия за неразбираема. Защо тогава изобщо играете шах?

Муньос се замисли. После погледна Сесар право в очите.

— Може би — каза той, — по същите причини, поради които вие имате хомосексуални наклонности.

Като че ли отнякъде повя леден вятър. Хулия припряно запали цигара, ужасена от нетактичната забележка, изречена от Муньос без всякакъв апломб и без следа от агресивност. Напротив, той съзерцаваше Сесар с учтив интерес, като че ли очакваше отговора на достоен партньор в интересен разговор. В погледа му нямаше и следа от злорадство, дори, каза си Хулия, се забелязваше някаква невинност — напомняше ѝ на турист, който е нарушил неволно някакви местни норми на поведение, несведущ като всеки чужденец.

Сесар само се приведе към Муньос. Той също изглеждаше заинтригуван. По тънките му, бледи устни заигра лека усмивка.

— Драги приятелю — каза той спокойно, — съдейки по тона и израза на лицето ви, считам, че вие нямате нищо против това, което аз, вашият покорен слуга, представлявам или не представлявам. Ако не се лъжа, вие няхахте никакви възражения и към белия цар или към господина, с който играехте преди малко в клуба. Прав ли съм?

— Общо взето, да.

Сесар се обърна към Хулия.

— Разбираш ли, принцесо? Всичко е наред, няма причини да се притесняваш. Този очарователен господин просто искаше да обясни, че играе шах, защото играта е част от самото му съществуване. — Усмивката на Сесар стана по-широка и по-добросърдечна. — Тази част, която е неразделно свързана със загадките, комбинациите, илюзиите. Как би могло едно обикновено обявяване на шах и мат да се сравнява с всичко това? — Той се облегна и погледна към Муньос, който все още го наблюдаваше с безизразна физиономия. — Ще ти отговоря: изобщо не може да става дума за сравнение. — Протегна ръце с дланите нагоре, сякаш подканяше Хулия и Муньос да потвърдят истинността на думите му. — Не е ли така, приятели? Обявяването на шах и мат е просто една жалка точка, сигнал за завръщане към реалността. — Той сбръчка нос. — Към истинския живот, към ежедневието и еднообразието.

Муньос помълча известно време.

— Странно — каза той накрая, присвивайки очи в намек за усмивка, който така и не достигна до устните му. — Струва ми се, че сте напълно прав. Просто никога досега не съм чувал някой да го формулира толкова точно.

— Е, поласкан съм, че тъкмо аз ви въвеждам в тази мистерия — отбеляза Сесар не без известно злорадство, и се изкиска тихичко, с което си спечели укорителния поглед на Хулия.

Муньос изглеждаше малко объркан.

— Вие също ли сте шахматист?

Сесар се изсмя рязко. Хулия си каза, че днес непрекъснато театралничи, но той винаги го правеше, когато си намереше подходяща аудитория.

— Знам как се движат фигурите, както повечето хора. Но като игра не ме интересува особено. — Внезапно той стана напълно сериозен. — Моята игра, приятелю, се състои в измъкване от ежедневната заплаха от мат, с която те застрашава животът. Повярвайте ми, не е никак лесно. — Той махна към двамата с деликатната си ръка. — И аз като вас, като всички на този свят, си имам своите начини да се справя.

Все така объркан, Муньос хвърли поглед към вратата. Осветлението в бара му придаваше уморен вид и подчертаваше сенките под очите му, караше ги да изглеждат по-дълбоки. С ушите, щръкнали над яката на шлифера, големия нос и изпитото си лице, приличаше на дръгливо, тромаво куче.

— Добре — каза той. — Нека видим тази картина.

Сега седяха в ателието и чакаха неговата присъда. Първоначалната неловкост, която се дължеше на това, че се бе озовал на непознато място в компанията на привлекателна млада жена, възрастен антиквар със съмнителни наклонности и една изпълнена с двусмислия картина, постепенно започваше да го напуска. А нарисуваната шахматна партия все повече поглъщаше вниманието му. През първите няколко минути той гледаше картината, без да пророни дума, застанал напълно неподвижно с ръце на гърба. Хулия беше забелязала, че в клуб „Капабланка“ хората, които наблюдаваха как другите играят, стоят точно в такава поза. Но разбира се, той това и правеше. След доста дълго мълчание той помоли за лист и молив и след нов размисъл се наведе над масата, за да прерисува позициите от картината. От време на време вдигаше очи, за да свери положението на отделните фигури.

— През кой век е рисувана картината? — попита той. Беше нарисувал голям квадрат, който бе разделил с вертикални и хоризонтални линии на шестдесет и четири полета.

— Краят на петнадесети — отвърна Хулия.

Муньос се намръщи.

— Важно е да се знае датата. По това време правилата в шаха са били вече почти същите като в наши дни. Но преди това някои фигури са се движели по различен начин. Дамата например можела да се мести само с едно поле по диагонал, а при следващия ход да премине три полета. Рокадата била непозната преди Средните векове. — Той се

откъсна за малко от своята схема, за да огледа по-отблизо картината. — Ако човекът, който е измислил партията, си е служил с новите правила, ще успеем да възстановим ходовете и да решим задачата. В противен случай ще бъде много трудно.

— Рисувана е, когато художникът е живял в земите на днешна Белгия — отбеляза Сесар, — към 1470 година.

— Тогава мисля, че няма да имаме проблем. И да има, няма да бъде неразрешим.

Хулия стана и отиде до картината, за да разгледа позициите на нарисуваните шахматни фигури.

— Откъде разбрахте, че последният ход е бил на черните?

— Очевидно е. Трябва само да се огледат позициите на фигурите. Или дори на играчите. — Муњос посочи Фердинанд Остенбургски. — Този отляво, който играе с черните и е обърнат към художника, или по-скоро към нас, е по-спокоен, дори може да се каже, че вниманието му е отклонено от партията и е насочено по-скоро към зрителя. — Той посочи Роже д'Арас. — Но другият очевидно обмисля току-що направения от противника му ход. Не виждате ли колко е съсредоточен? — Погледна своята схема. — Има, разбира се, друг начин да се докаже хипотезата, това е използваният в такива случаи метод на ретрограден анализ.

— Какъв анализ?

— Ретрограден. При него се взема определена позиция като изходна точка и играта се реконструира в обратен ход, за да се разбере по какъв начин се е стигнало до въпросната изходна точка. Нещо като игра наопаки. Разсъждаваме на принципа на индукцията. Започваме от крайния резултат и се връщаме назад към причините.

— Като Шерлок Холмс — отбеляза Сесар, видимо заинтригуван.

— Нещо подобно.

Хулия гледеше впечатлена Муњос. Досега в нейните представи шахматът беше обикновена игра, чиито правила бяха просто малко по-сложни от тези на доминото и изискваха по-голяма концентрация и подобър интелект. Но от начина, по който Муњос реагира при вида на картината, ставаше ясно, че различните нива на перспектива, представени в картината: огледало, стая, прозорец — като фон на момента, запечатан във времето от Ван Хойс — пространства, в които самата тя бе изпитала замайването от оптичката илюзия, създадена

от умелия майстор — ни най-малко не затрудняваха Муньос, който не знаеше почти нищо за картината и съвсем нищо за обезпокоителния ѝ подтекст. За него пространството беше познато — независимо от епохата и личностите. Той като че ли се чувстваше на място в него, абстрахираше се от всичко останало и беше в състояние да възприеме само позицията на фигурите и да се включи в играта. Колкото повече се задълбочаваше в „Шахматната партия“, толкова повече изчезваха притеснителността, смущението и неловкостта, които бе проявил в бара. Той отново ставаше увереният, безстрастен играч, когото Хулия видя в клуб „Капабланка“. Като че ли този сив, свит човечец имаше нужда да види пред себе си шахматна дъска, за да си възвърне невъзмутимата самоувереност.

— Искате да кажете, че е възможно партията от картината да се разиграе назад, чак до началото?

Муньос направи неясен жест.

— Не съм сигурен, че ще успеем да стигнем до началото... но смятам, че ще можем да възстановим голяма част от ходовете. — Той отново погледна картината, като че ли за първи път я виждаше в нова светлина, и, обръщайки се към Сесар, каза: — Предполагам, че точно това е била целта на художника.

— Тъкмо това трябва да откриете — каза Сесар. — Въпросът, на който трябва да отговорим, е „Кой взе коня“?

— Имате предвид белия кон — предположи Муньос. — Защото на дъската е останал само един.

— Елементарно, драги ми Уотсън — усмихна се Сесар.

Муньос не реагира — хуморът очевидно не беше една от силните му страни. Хулия отиде да седне до Сесар, очарована като малко момиченце, което наблюдава вълнуващо представление. Муньос бе завършил схемата си и им я представи. — Това — каза той — е сегашната позиция на фигурите.

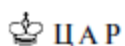
— Както виждате, всяко поле има координати, за да се обозначава по-лесно позицията. И тъй, погледнато от страната на играча отлясно...

— Роже д'Арас — допълни Хулия.

— Да, Роже д'Арас. Ако погледнем дъската от неговата страна, номерираме полетата по вертикалата от едно до осем, а по хоризонталата — с буквите от *a* до *h*. — Той плъзна молива си по координатите. — Има други технически класификации, но те само ще ви объркат.

— Всеки символ съответства на дадена шахматна фигура?

— Точно така. Това са общоприетите символи, бели и черни. Отдолу съм описал значението им.

ЦАР

ДАМА

ОФИЦЕР

КОН

ТОП

ПЕШКА

— По този начин, колкото и да не разбирате от шах, виждате, че черният цар се намира на *a4*, а на *f1* има бял офицер. Разбирате, нали?

— Отлично.

Муньос се зае да им показва други символи.

— Вече огледахме фигурите, разположени върху шахматната дъска, но за да анализираме партията, трябва да огледаме и тези, които са извън игра, тези, които вече са били взети. — Той отново погледна картината. — Как се казва играчът отляво?

— Фердинанд Остенбургски.

— Да, Фердинанд Остенбургски, който играе с черните, е взел следните бели фигури.

Офицер, кон и две пешки. От своя страна Роже д'Арас е взел от съперника си четири пешки, един топ и един офицер.

Муньос огледа замислено схемата.

— Като гледам играта на този етап, белите имат предимство пред противниковите фигури. Но, доколкото разбирам, задачата ни е друга. Трябва да разберем кой е взел белия кон. За да отбележим очевидното, явно е някоя от черните фигури, но за да разберем коя, трябва да се връщаме стъпка по стъпка назад към началото. — Той погледна Сесар и Хулия, сякаш искаше да им се извини. — Няма нищо по-подвеждащо от очевидните факти. Този логически принцип е напълно приложим в шаха: невинаги се оказва, че се е случило или пък ще се случи очевидното. За да обобщим: търсим черната фигура — на дъската или извън нея, която е взела белия кон.

— Или е убила белия рицар — допълни Хулия.

Муньос направи уклончив жест.

— Това не е моя работа, сеньорита.

— Казвайте ми Хулия, ако искате.

— Е, Хулия, това наистина не е моя работа. — Той отново се съсредоточи върху схемата, като че ли беше изгубил нишката на разговора и се надяваше да я открие на белия лист. — Мисля, че ме доведохте тук, за да ви кажа коя фигура е взела белия кон. Ако след като открием отговора на въпроса, това ще ви помогне да си направите някакви изводи или да разшифровате някакъв си ваш йероглиф, чудесно. — Погледна ги малко по-уверено, както ставаше, след като приключеше някакво техническо обяснение, като че ли черпеше самоувереност от познанията си. — Това си е ваша работа. Аз съм обикновен шахматист.

Сесар намери думите му за разумни.

— Мисля, че нещата стоят точно така. — Той хвърли поглед към Хулия. — Той представя ходовете, а ние се заемаме с интерпретацията. Работа в екип, драга моя.

Хулия беше толкова заинтригувана от цялата история, че методиката изобщо не я вълнуваше. Постави ръка върху ръката на Сесар и долови меките удари на пулса под кожата на китката му.

— Колко време ще отнеме решаването на задачата?

Муньос почеса наболата си брада.

— Не знам. Може да е половин час, може и цяла седмица. Зависи от много неща.

— Какви неща?

— Много неща. От степента ми на концентрация. И от това дали ще имаме късмет.

— Можете ли да започнете веднага?

— Разбира се. Вече съм започнал.

— Продължавайте тогава.

Но в този момент извън телефонът и се наложи шахматната партия да бъде отложена.

* * *

Много по-късно Хулия твърдеше, че разбрала веднага какво се е случило, но сама признаваше колко лесно е да говориш такива неща след свършения факт. Твърдеше също, че тогава разбрала колко заплетен става случаят. Всъщност скоро щеше да разбере, че усложненията са започнали много преди това, линиите бяха се заплели в здрави възли, но просто не се бяха проявили по-неприятните аспекти на историята. Ако трябва да бъдем точни, усложненията бяха започнали още през 1469 година, когато човекът с арбалета, неznайната пионка, чието име бе загубено за поколенията, бе заел позиция до рова край замъка на остенбургските херцози, за да изчака с търпението на опитен ловец минаването на рицаря, чиято смърт току-що бе заплатена със златните монети, подрънкващи в джоба му.

Първоначално полицаят се държеше сравнително любезно, като се вземат предвид обстоятелствата и факта, че беше все пак полицай. Принадлежността му към отдела за разследване на престъпления, свързани с произведения на изкуството, не го отличаваше много от колегите му. Професионалната му връзка със света, в който водеше разследвания, не бе оставила отпечатък върху него — най-много

известна превзетост в начина, по който поздравяваше или връзваше връзката си. Говореше много бавно и монотонно, и непрестанно кимаше без никакъв повод. Хулия не можеше да разбере дали става дума за професионален тик, предназначен да предизвика доверието на събеседника, или опит да убеди околните, че е напълно наясно със случая. Беше нисък и дебел, със странни мустаци в мексикански стил и се обличаше от горе до долу в кафяво. По отношение на изкуството инспектор Фейхо се препоръчваше скромно като любител: имаше собствена колекция от старинни ножове.

Всичко това Хулия разбра в полицейския участък на Пасео дел Прадо, след като бе изслушала описанието на смъртта на Алваро. Тъжният факт беше, че професор Ортега бил открит със счупен врат в собствената си вана — вероятно се бе подхлъзнал, докато е вземал душ. Тялото било открито от чистачката. Но обезпокоителното в случая — Фейхо внимателно мереше думите си, хвърляйки скръбен поглед към Хулия, сякаш я подканяше да се присъедини към съзерцанието на човешката трагедия — обезпокоителното било, че някои от находките при аутопсията не давали възможност да се прецени със сигурност дали смъртта се дължи на нещастен случай или е била предизвикана насилствено. С други думи, имало възможност — инспекторът повтори думата „възможност“ два пъти — фрактурата в основата на черепа да е била причинена от удар, нанесен с тежък предмет, а не да е резултат от сблъсък с ръба на ваната.

— Искате да кажете — Хулия се приведе през масата, — че може някой да го е убил, докато се е къпел?

Изразът на полицаия изразяваше видимо нежелание да се отива толкова далеч.

— Споменах само една възможност. Има някои детайли — типа на фрактурата, положението на тялото — технически детайли, които бих предпочел да не обсъждаме подробно — които предизвикват учудване и някои основателни съмнения.

— Но това е смешно.

— Почти съм склонен да се съглася с вас — заяви той и мексиканските мустаци добиха вида на дружелюбен полумесец. — Но ако съмненията все пак се потвърдят, положението ще се измени коренно: заключението ще бъде, че професор Ортега е бил убит с удар по тила. После, след като го е съблякъл, убиецът го е поставил във

ваната и пуснал водата, за да създаде илюзия за нещастен случай. Проверява се и възможността професорът да е бил ударен не един, а два пъти — първият, за да не се съпротивлява, и вторият, за да е сигурно, че е мъртъв. — Инспекторът се облегна на стола си, скръсти ръце и я загледа невъзмутимо. — Разбира се, всичко това е в кръга на хипотезите.

Хулия го гледаше като човек, който е убеден, че са му скроили номер. Изобщо не можеше да възприеме това, което бе чула току-що; не беше в състояние да направи връзка между Алваро и предположенията на инспектор Фейхо. Дълбоко в нея се обаждаше някакъв глас и нашепваше, че това е недоразумение, че ролите са раздадени на неподходящи лица. Невъзможно беше да си представи Алваро, този Алваро, когото познаваше, убит като заек с удар по главата, гол, с широко отворени очи, под плющящата ледена вода във ваната. Това беше глупаво, гротескно.

— Нека предположим за момент — каза тя, — че става дума за насилствена смърт. — Кой би могъл да иска да го убие?

— Това, както се казва във филмите, е добър въпрос. — Полицаят прехапа устни в пристъп на професионална предпазливост. — Честно казано, нямам и най-малка представа. — Той помълча, после продължи с тон на човек, който разкрива всичките си карти. — Всъщност разчитам на вашата помощ, за да си изясня този случай.

— На моята помощ ли? Защо?

Инспекторът я огледа умишлено бавно от горе до долу. Вече не се опитваше да бъде любезен. В погледа му лъсна грубовата пресметливост, като че се опитваше да установи някакво неясно съучастничество между двамата.

— Имали сте интимна връзка с покойния... Извинете ме, моята работа не е от най-приятните — каза той, но ако се съдеше по доволната усмивка, която плъзна под мустаците му, не считаше работата си и за неприятна. Бръкна в джоба си и извади кутия кибрит с реклама на скъп ресторант, после, с жест, който сигурно беше замислен като галантен, запали цигарата, която Хулия тъкмо беше поставила между устните си. — Искам да кажа... хм... връзка. Прав ли съм?

— Напълно. — Хулия издиша дима, притворила очи, едновременно обърквана и ядосана. Интимна връзка — така беше казал

току-що полицаят, обобщавайки една част от живота ѝ, която бе оставила толкова болезнени белези. Несъмнено този дебел, вулгарен човечец със смешните мустаци оценяваше на ум качеството на стоката. Когато отидеше да пие бира с колегите си, щеше да им разказва, че любовницата на жертвата е страшно гадже. „Струва си да ѝ помогнеш да преживее загубата.“

Но имаше други страни на положението, които я тревожеха повече. Алваро беше мъртъв, възможно бе и да е убит. Колкото и абсурдно да звучеше, тя се намираще в полицейски участък, и задачата беше с прекалено много неизвестни. А незнанието можеше да се окаже опасно.

Цялото ѝ тяло беше напрегнато. Беше нащрек, готова да се защитава. Вгледа се във Фейхо, който вече не си даваше вид, че ѝ съчувства, и съвсем не изглеждаше учтив. „Въпрос на тактика“ — помисли си тя. Опитваше се да запази спокойствие и си каза, че всъщност няма причини инспекторът да проявява специална учтивост към нея. Той си беше полицай, грубоват и недодялан като повечето, и само си вършеше работата. „Тъй или иначе — каза си тя, опитвайки се да види нещата от негова гледна точка, — аз съм единствената му нишка, единствената възможност да започне отнякъде разследването: приятелката на покойния.“

— Само че това е стара история — каза тя и тръсна пепелта от цигарата си в чистичкия пепелник, пълен с кламери, който Фейхо държеше на бюрото си. — Ние се разделихме преди повече от година... както, предполагам, вече знаете.

Инспекторът се облакът на бюрото си и се приведе напред.

— Да — каза той с почти поверителен тон, както се говори със стари познати, като че ли искаше да каже, че е изцяло на нейна страна, — само че преди три дни отново сте се срещнали.

Хулия съумя да прикрие изненадата си и само загледа полицаия с вида на човек, който току-що е чул някаква забележителна глупост. Естествено, Фейхо беше разпитвал из университета. Можеше да го е научил от всяка секретарка или портиер. Но пък тя нямаше какво да крие.

— Отидох да го помоля да ми помогне във връзка с една картина, която реставрирам — стори ѝ се странно, че полицаят не си води бележки, но реши, че и това е част от тактиката му: хората говорят по-

свободно, когато са убедени, че никой не записва думите им. — Както сигурно знаете, разговаряхме около час в кабинета му. Дори се уговорихме да се срещнем пак, но така и не го видях повече.

Фейхо въртеше кибритената кутия в ръцете си.

— Ще възразите ли, ако попитам за какво разговаряхте? Сигурен съм, че ще проявите разбиране и ще извините моя... хм... толкова личен въпрос. Уверявам ви, този разговор е просто рутинен.

Хулия го загледа мълчаливо, дръпна си от цигарата и поклати глава.

— Вие май ме вземате за някакъв идиот.

Полицаят я погледна изпод притворените си клепачи, после се поизправи на стола.

— Съжалявам, не разбирам какво имате предвид.

— Ще ви кажа какво имам предвид. — Тя загаси с ожесточение фаса в купчината кламери, без да обръща внимание на измъченото му изражение. — Нямам нищо против да отговарям на въпросите ви. Но преди да продължим, искам да ми отговорите ясно — подхлъзнал ли се е Алваро във ваната или не.

Фейхо явно беше изненадан.

— Нямам сигурни доказателства...

— В такъв случай разговорът ни е излишен. Ако мислите, че около смъртта му има нещо подозрително и се опитвате да ме накарате да говоря, искам да знам дали съм разпитвана като потенциално заподозряна. Защото, ако случаят е такъв, или ще напусна незабавно участъка, или ще повикам адвоката си.

Полицаят вдигна помирително ръце.

— Това би било много прибързана постъпка. — Той се повъртя на стола си с крива усмивка, като че търсеше нужните думи. — Официалното съобщение засега гласи, че професор Ортега е станал жертва на нещастен случай.

— А ако вашите ненадминати патолози стигнат до друго заключение?

— В такъв случай — Фейхо махна неуверено с ръка, — вие не будите по-голямо подозрение от който и да било друг от близките и познатите на покойника. Можете да си представите списъка на заподозрените...

— Въпросът е там, че не мога да си представя нито един човек, който би искал да убие Алваро.

— Така ви се струва. Аз обаче гледам на нещата по друг начин: скъсани студенти, завистливи колеги, ревниви любовници, измамани съпрузи... — той започна да изрежда, като броеше на пръсти, и спря, когато пръстите на едната му ръка свършиха. — Не. Работата е там, че вашите показания биха били много ценни за следствието — сигурен съм, че ще се съгласите.

— Защо? Може би ме включвате в категорията „ревниви любовници“?

— Не бих стигнал дотам, сеньорита. Но вие наистина сте се срещнали с него само часове преди да умре — или да бъде убит.

— Часове ли? — попита смутено Хулия. — Кога е умрял?

— Преди три дни. В сряда, между два следобед и полунощ.

— Невъзможно. Трябва да има някаква грешка.

— Грешка ли? — Изражението на инспектора се промени незабавно. Сега вече я гледаше с открито недоверие. — Не може да има никаква грешка. Това е заключението от аутопсията.

— Трябва да има грешка. И то с цели двадесет и четири часа.

— Кое ви кара да мислите така?

— Това, че в четвъртък вечерта, деня след разговора ни, той ми изпрати документацията, за която го бях помолила.

— Каква документация?

— За историята на картината, която реставрирам.

— По пощата ли я получихте?

— Не, по куриер. Донесоха ми я в четвъртък вечерта.

— Помните ли коя беше куриерската служба?

— Да, „Урбекспрес“. Куриерът донесе плика в четвъртък, към осем часа вечерта. Как си обяснявате това?

Полицаят въздъхна скептично изпод мустаците си.

— Не мога да си го обясня. В четвъртък вечерта Алваро Ортега трябва да е бил мъртъв от двадесет и четири часа и не е възможно той да е изпратил вашите документи. Някой... — Фейхо помълча, за да даде време на Хулия да схване мисълта му, — трябва да го е направил някой друг.

— Някой друг ли? Но кой?

— Убиецът — искам да кажа, ако е бил убит. Предполагаемият убиец — или убийца. — Инспекторът ѝ хвърли любопитен поглед. — Не мога да разбера защо всички веднага започват да говорят за убиеца в мъжки род. — После му хрумна нещо. — Документите бяха ли съпроводени от писма или някаква бележка, писана от Алваро Ортега?

— Не, в плика бяха само документите. Но е логично да се предположи, че ги е изпратил той. Убедена съм, че има някаква грешка.

— Няма никаква грешка. Умрял е в сряда, а вие сте си получили документите в четвъртък. Освен ако пратката е била забавена по вина на фирмата...

— Не, сигурна съм. Датата беше от същия ден.

— Имаше ли някой при вас тази вечер?

— Двама души — Менчу Рок и Сесар Ортис де Посас.

Полицаят беше искрено изненадан.

— Дон Сесар? Собственикът на антиквариата на Кайе дел Прадо?

— Същият. Познавате ли го?

Фейхо се поколеба, преди да кимне. Каза, че се е виждал със Сесар във връзка с работата си, но не знаел, че той и Хулия са приятели.

— Е, сега знаете.

— Да, сега знам.

Полицаят почука с химикалката си по бюрото. Внезапно се беше притеснил — и то съвсем основателно. Както Хулия научи на другия ден от Сесар, инспектор Касими́ро Фейхо далеч не беше образцов пазител на закона. Професионалните му контакти със света на изкуството и антикварните ценности му позволявали да добавя ежемесечно по нещичко към заплатата си. От време на време, когато пристигала пратка с крадени предмети на изкуството, някои от тях изчезвали в неизвестна посока. Някои доверени посредници осъществявали сделките и му осигурявали процент от печалбата. И тъй като светът е наистина малък, Сесар се оказа един от тях.

— Тъй или иначе — каза Хулия, която още не знаеше тези подробности за Фейхо, — дори присъствието на двама свидетели не доказва нищо. Може да съм си пратила сама документите.

Фейхо само кимна. Погледът му бе станал по-предпазлив, а поведението му — по-почтително. Съображенията за тази промяна бяха, както разбра после Хулия, напълно прагматични.

— Всъщност — каза той — цялата история ми се струва извънредно странна.

Хулия се взираше в пространството. От нейна гледна точка историята вече не беше странна; бе започнала да добива зловец оттенък.

— Не разбирам кой би могъл да се интересува дали ще получа тези документи или не.

Фейхо отново прехапа долната си устна и извади бележник от едно чекмедже. Мустаците му бяха увиснали загрижено. Очевидно никак не му се искаше да се забърква в този случай.

— Това — каза той, започвайки да пише с нежелание, — е още един много добър въпрос, сеньорита.

* * *

Тя стоеше на стъпалата пред полицейския участък. Съзнаваше, че униформеният полицаи, който стоеше на пост пред вратата, я заглежда любопитно. През дърветата, от другата страна на булеварда, се виждаше музеят „Прадо“. Фасадата, образец на неокласицизма, беше осветена от прожектори, скрити в близкия парк, сред каменните пейки, статуите и фонтаните. Ръмеше едва забележимо, но асфалтът беше вече влажен и отразяваше фаровете на колите и постоянната смяна на зелено, червено и жълто на светофарите.

Хулия вдигна яката на коженото си сако и тръгна, заслушана в стъпките си, които отекваха в празните входове на жилищните сгради. Движението не беше много натоварено; само от време на време фаровете на някоя кола я осветяваха отзад и дългата ѝ сянка се просваше пред нея, минаваше встрани, скъсяваше се и започваше да трепти, докато шумът на приближаващата кола я връхлиташе, оставяйки сянката смазана и почти унищожена върху близката стена. После от колата оставаха само две червеникави точици и огледалното им отражение върху мокрия асфалт; накрая и те изчезваха.

Хулия спря, за да изчака зелена светлина. Докато чакаше, затърси други зелени цветове в нощта и ги откри в прелитащите лампи на такситата, в другите светофари, примигващи по булеварда, в далечния синьо-жълто-зелен надпис на върха на стъкления небостъргач, чиито най-горни прозорци още светеха. Може би чистачките не бяха приключили, или някой продължаваше да работи в този късен час. Светна зелена светлина и Хулия пресече. Започна да търси червени светлини — те се намираха по-лесно нощем в голям град. Намеси се синята светкавица от лампата на полицейска кола, която префуча някъде, толкова далеч, че Хулия не можа да чуе сирената. Зелени светлини, червени светлини, син неон, синя лампа... това, каза си тя, е диапазонът от цветове, които са необходими за рисуването на този странен пейзаж, подходящата палитра за картина, която би могла да нарече иронично „Ноктюрно“. Щеше да я изложи в галерия „Рок“, макар че несъмнено щеше да се наложи да разяснява името на Менчу.

Всичко щеше да бъде в подходящи, мрачни тонове — черна нощ, черни сенки, черен страх, черна самота.

Наистина ли се страхуваше? В друг случай въпросът би бил само подходяща изходна точка за академична дискусия — в приятна компания, сред приятели, в уютна стая, пред запален огън, с бутилка вино на масата. Страхът като неочаквана величина, внезапното, унищожително разкриване на една реалност, която макар и осъзната едва сега, винаги бе присъствала около нея. Страхът като смазващ край на незнанието, като рухването на едно състояние на блаженство. Страхът като грях.

Но докато крачеше, заобиколена от цветовете на нощта, Хулия изобщо не можеше да приема усещанията си като тема за академична дискусия. Разбира се, и друг път ѝ се беше случвало да изпитва някои по-незначителни прояви на това чувство — когато стрелката на скоростта прехвърляше допустимите граници, пейзажът от двете страни на колата се плъзгаше все по-бързо и по-бързо, а прекъснатата линия по средата на шосето започваше да прилича на поредица куршуми, поглъщани от алчната паст на колата. Или усещането за празнота в бездънната синя бездна, когато скочиш от лодка и се гмурнеш дълбоко, започваш да плуваш, чувстваш как водата се плъзга по кожата ти и съзнаваш с ужасяваща сигурност, че краката ти са много далеч от всякаква твърда земя. Познаваше и онези неуловими

страхове, на които ставаме жертва, докато спим, които предизвикват познатите дуели между разума и въображението, страхове, които почти винаги могат да бъдат прогонени с едно усилие на волята — или да бъдат забравени веднага, щом отворим очи и видим познатата, потънала в сенки спалня.

Но този нов страх, установи Хулия, беше нещо съвсем различно. Нов, непознат, неизпитван досега, докоснат от сянката на Злото с главно „З“, началото на всичко, което се корени в страданието и болката. Злото, което бе в състояние да отвори крановете и да пусне водата върху лицето на убития. Онова Зло, което може да бъде рисувано единствено с мрачните цветове на черната нощ, черните сенки и черната самота. Злото с главно „З“, страхът с главно „С“ и убийството с главно „У“.

Убийство. Засега беше само хипотеза. Хулия се опитваше да се убеди в това, докато наблюдаваше сянката си. Случва се. Хората се подхлъзват във вани, падат по стълби, пресичат на червено — и умират. Патолозите и полицаите понякога преиграват с подозренията — това си им беше професионално увреждане. Да, истина беше. Но истина беше и това, че някой ѝ беше пратил бележките на Алваро, двадесет и четири часа след неговата смърт. Това не беше хипотеза: записките бяха в жилището ѝ, в едно чекмедже. Това вече беше истина.

Тя потръпна и се огледа, за да се убеди, че никой не я следи. Всъщност не очакваше да види никого, но след нея наистина вървеше някой. Не можеше да бъде сигурна следи ли я или не, но някаква фигура се движеше на тридесетина метра зад нея — тъмен силует, който се очертаваше от време на време на фона на светлините, промъкващи се през листата на дърветата, или на осветените фасади.

Хулия продължи да върви напред. Гледаше право пред себе си. Всеки неин мускул се гърчеше от непобедимото желание да побегне, същото желание, което имаше като дете, когато прекосяваше тъмния вход на къщата им, преди да изтича нагоре по стълбите и да позвъни на вратата. Възпираше я логиката на един разум, привикнал на нормално поведение. Да хукнеш да бягаш, само защото някой върви в същата посока на тридесетина метра зад гърба ти, беше не само неоснователно, но и смешно. Въпреки че, продължаваше да разсъждава тя, да си вървиш спокойно по зле осветена улица с потенциален убиец зад гърба (пък бил той и предполагаем), не беше

просто неразумно; беше си чисто самоубийство. Конфликтът между тези мисли я занимаваше в продължение на няколко минути, през които тя успя да изтика страха настрани и реши, че въображението ѝ играе номера. Започна да диша дълбоко, погледна крадешком зад гърба си и се опита да се присмее на собствените си измислици. В същия миг забеляза, че разстоянието между нея и непознатия се е скъсило. Страхът отново я връхлетя. Може би Алваро наистина е бил убит, а убиецът ѝ е изпратил бележките му за картината. Това би означавало, че има връзка между „Шахматната партия“, Алваро, Хулия и предполагаемият и напълно възможен убиец. „Затънала си до шията“ — каза си тя. Не намираше никакви основания да се присмива на тревогите си. Огледа се за някой, към когото би могла да се обърне за помощ, някой, когото би могла да хване под ръка и просто да го помоли да я съпроводи донякъде. Мина ѝ през ума да се върне в полицията, но нямаше как: трябваше да се върне и да мине покрай непознатия. Да вземе такси? Само че малките зелени светлилки не се виждаха никъде — никъде не се забелязваше зеленият цвят на надеждата. Усети, че устата ѝ е пресъхнала, а езикът — залепнал за небцето. „Запази спокойствие — повтаряше си тя, — запази спокойствие, глупачко, иначе наистина ще загазиш.“ И действително успя да запази спокойствие — точно толкова, колкото ѝ бе необходимо, за да хукне презглава напред.

* * *

Самотният тромпет ридаше сърцераздирателно. На грамофона се въртеше плоча на Майлс Дейвис. Стаята беше потънала в тъмнина — единствената светлина струеше от малката лампа, поставена на пода, за да освети картината. Чуваше се тиктакането на стенния часовник и лекото метално тракване на махалото — всеки път, когато достигнеше крайната точка на движението си вдясно. От пепелника, поставен на килима до канапето, се виеше дим. До него имаше чаша с кубчета лед и последни капки водка на дъното. На канапето седеше Хулия, прегърнала коленете си с ръце. Лицето ѝ беше полускрито от измъкнала се къдрица коса. Гледаше право пред себе си, с разширени зеници. Взираше се в картината, без да я вижда. Погледът ѝ

фокусираше някаква въображаема точка отвъд нарисуваната повърхност — между нея и пейзажа, който се виждаше през прозореца, някъде по средата между двамата играчи на шах и дамата, която седеше до прозореца.

Беше изгубила всякаква представа за време. Музиката нежно галеше съзнанието ѝ, смесена с алкохолните пари. Ръцете ѝ чувстваха топлината на голите ѝ бедра. Понякога от тромпета се изтръгваше повисока нота, която сякаш се издигаше над сенките. Тогава Хулия бавно залюляваше глава наляво-надясно, в такт с музиката. Обичам този тромпет. Тази нощ той е единственият ми приятел. Да, ти си единственият ми приятел — далечен и носталгичен като тъгата, обзела душата ми. Звучите плаваха из тъмната стая и се насочваха към другата, ярко осветена от слънчева светлина — там, където двамата играчи продължаваха своята партия — после излитаха навън през отворения прозорец на Хулия, през който се виждаха светлините на уличните лампи. Надолу, където може би някой, скрит в сянката, гледаше нагоре, заслушан в музиката, излитаща от прозореца. Тя се лееше и през другия прозорец, онзи, нарисувания на картината, над полята, нарисувани с охра и меки зелени цветове, зад които едва се забелязваше рисуваният с най-фина четка миниатюрен сивкав връх на далечна камбанария.

---

[1] Реймънд Смулиън (1919 г.) — американски математик, създател на нова система за оценяване валидността на аргумента в логиката. — Б.пр. ↑

5. ТАЙНАТА НА ЧЕРНАТА ДАМА

*Вече знаех, че съм се озовал в неговата територия,
белязана от злото, но не знаех правилата на сражението.*

Гари Каспаров

Напълно неподвижни, мълчаливи и почтителни, Октавио, Скарамуш и Лусинда ги наблюдаваха с нарисуваните си порцеланови очи през стъклената витрина на шкафа. Многоцветните ромбове от витража на вратата се отразяваха върху кадифеното сако на Сесар и то наподобяваше пъстрия костюм на Арлекин. Хулия никога не беше виждала приятеля си толкова мълчалив и умислен. Приличаше ѝ на някоя от статуите в собствения му магазин — бронзови, мраморни, от теракота, които се виждаха тук и там сред изобилието от картини, гоблени и стъклени фигурки. Хулия и Сесар се сливаха посвоему с този декор, по-подходящ за сцена, на която се разиграва бароков фарс, отколкото за действителността, в която прекарваха по-голямата част от живота си. Сесар изглеждаше извънредно изискано — с тъмночервен копринен шал, завързан на врата и дълго цигаре от слонова кост между пръстите. Облян от многоцветна светлина, той беше заел подчертано класическа поза, която напомняше на по-известните портрети на Гьоте. Беше кръстосал крака, отпуснал със заучена небрежност ръката, в която държеше цигарето, а косата му се стелеше като бяла коприна в ореола от червена, синя и златиста светлина, която струеше откъм стъклената врата. Хулия беше облечена в черна блуза с пищна дантелена яка и венецианският ѝ профил се отразяваше в едно голямо огледало, заедно с махагоновите мебели, раклите, инкрустирани със седеф, гоблените и платната, спираловидните колони, върху които стояха очукани готически статуи от дърво. Редом с нея се отразяваше и примиреното лице на гол бронзов гладиатор. Оръжията му бяха

паднали до него, а той, надигнал се на лакът, очакваше присъдата на някой невидим, всемогъщ император — нагоре ли щеше да сочи палецът или надолу — живот или смърт?

— Страхувам се — каза Хулия. Сесар отвърна с жест, който изразяваше отчасти съчувствие, отчасти безсилие, знак на великодушна, но безполезна солидарност, на една привързаност, съзнаваща своите ограничения. Такъв елегантен, изразителен жест би могъл да отпрати някой благородник от осемнадесети век към дамата, която обожава, в каруцата на осъдените, в която се намират и двамата, а в края на улицата се вижда сянката на гилотината.

— Убедена ли си, че не преувеличаваш, скъпа? Може би прибързваш малко? Никой още не е опровергал версията, че Алваро се е подхлъзнал в банята.

— А документите?

— Признавам си, че нямам обяснение.

Хулия наклони глава на една страна и косата ѝ докосна рамото. В главата ѝ се тълпяха плашещи образи.

— Тази сутрин, когато се събудих, се помолих всичко да се окаже ужасна грешка.

— Може и така да е — отвърна Сесар. — Доколкото ми е известно, честни и непогрешими патоанатоми и ченгета има само във филмите. Всъщност май и във филмите ги няма вече.

Той ѝ отпрати крива, колеблива усмивка. Хулия го гледаше, но не чуваше какво ѝ говори.

— Алваро — убит... Можеш ли да повярваш?

— Не се измъчвай, принцесо. Това е просто някаква изсмукана от пръстите хипотеза на полицията. И изобщо не бива да мислиш толкова много за това. Свършено е, няма го вече. При това той си беше отишъл още преди време.

— Но не по този начин.

— Няма значение как се е случило. Него го няма и това е.

— Толкова е ужасно!

— Знам. Но няма да спечелиш нищо, като непрекъснато го превърташ в мислите си.

— Така ли? Алваро умира, разпитват ме в полицията, опасявам се, че някой, който се интересува от „Шахматната партия“, ме

преследва... а ти се чудиш защо непрекъснато превъртам това в мислите си! Какво друго бих могла да правя?

— Много просто, скъпа. Ако си толкова изнервена, върни картината на Менчу. Ако си убедена, че смъртта на Алваро не е случайна, замини някъде. Можем да прекараме две-три седмици в Париж; и без това имам доста работа там. Важното е да се махнеш оттук, докато всичко свърши.

— Но какво е това, което трябва да свърши?

— Лошото е там, че и аз не съм наясно. Нямам и най-бледа представа. И аз като теб не бих се притеснявал толкова от смъртта на Алваро, ако не беше тази история с документите — той я погледна и се усмихна накриво. — Признавам си, и аз съм притеснен. Не съм героичен тип... Не е изключено някой от нас неволно да е отворил кутията на Пандора.

— Картината — каза Хулия и потръпна. — Скритият надпис.

— Опасявам се, че може да си права. Като че ли оттам започна всичко.

Тя се обърна към отражението си в огледалото и се вгледа продължително и съсредоточено в лицето си — сякаш не можеше да разпознае тъмнокосата млада жена, която мълчаливо отвърщаше на погледа ѝ с големите си, тъмни очи, а бледата кожа, опъната на скулите ѝ, носеше леки следи от прекараните безсънни нощи.

— Може би искат да убият и мен, Сесар.

Пръстите му стиснаха здраво цигарето.

— Само през трупа ми — заяви той. През елегантната двусмисленост на осанката му прозираше агресивна решителност. Гласът му стана остър, с почти женствена нотка. — Може да умирам от страх, но никой няма да свали и косъм от главата ти, докато аз съм тук.

Хулия се усмихна против волята си, трогната от загрижеността му.

— Какво да правим? — попита тя след кратко мълчание.

Сесар замислено наведе глава.

— Струва ми се прибързано да предприемаме каквото и да било. Наистина не знаем със сигурност убит ли е Алваро или не.

— Ами документите?

— Сигурен съм, че някъде съществува отговор на този въпрос. Предполагам, че въпросът всъщност се свежда до това дали човекът,

който ти ги е изпратил, е същевременно и виновникът за смъртта на Алваро, или двете неща нямат никаква връзка.

— А ако най-лошите ни подозрения се потвърдят?

Сесар помълча, преди да отговори.

— В такъв случай виждам само две възможни линии на поведение — класическите, принцесо: или си плюеш на петите, или оставаш и се изправяш лице в лице с опасността. Ако аз бях на твое място, щях да гласувам за бягство, не че това има някакво значение, както знаеш, мога да бъда ужасен страхливец.

Хулия склочи пръсти зад главата си.

— Наистина ли би предпочел да избягаш, без да разбереш какво се крие зад цялата работа?

— Разбира се. Не забравяй, ако много си вреш носа тук и там, може да останеш без него.

— А помниш ли какво ми казваше, когато бях малка? Никога не излизай от една стая, без да си преровила всички чекмеджета.

— Е, да. Но по онова време хората не си чупеха вратовете в собствените си вани.

— Лицемер. Умиращ от желание да разбереш за какво става дума.

Сесар я погледна с укор.

— Да кажеш, че *умирам* е проява на лош вкус при дадените обстоятелства. Вече съм стар, но нямам абсолютно никакво желание да *умирам*, особено с всички тези очарователни млади мъже около мен, които са склонни да ми бъдат утеха на старини. Освен това не искам и ти да умираш.

— Ами ако реша да открия какво се крие зад тази история с картината?

Сесар изду устни и зарея поглед в пространството, сякаш досега не бе вземал предвид такава възможност.

— И защо трябва да го правиш? Дай ми една смислена причина.

— Заради Алваро.

— Не ми се струва достатъчно убедително. Познавам те добре и знам, че Алваро нямаше вече такова значение за теб. При това, съдейки по собствените ти думи, самият той не е бил съвсем откровен с теб по този въпрос.

— Добре де, ще го направя заради самата себе си. — Хулия скръсти предизвикателно ръце. — В крайна сметка, това си е моята картина.

— Виж какво, доколкото си спомням, ти се страхуваше. Поне така каза преди малко.

— И сега се страхувам. Направо умирам от страх.

— Разбирам — каза Сесар, подпря брадичка на сключените си ръце, и пръстенът с топаз проблесна меко. — На практика — добави той след кратък размисъл, — това много прилича на търсене на съкровище. Това искаш да ми кажеш, нали? Както някога, когато беше упорито малко момиченце.

— Точно както някога.

— Ужасно! Искаш да кажеш, ти и аз?

— Ти и аз.

— Забравяш Мунъос. Вече го ангажирахме.

— Прав си. Значи Мунъос, ти и аз.

Сесар се намръщи, но очите му просветнаха предприемчиво.

— В такъв случай няма да е зле да го научим да пее пиратската песен. Не ми се вярва да я знае.

— На мен също.

— Ти си се побъркала, моето момиче. — Сесар я загледа вторачено. — Ясно ти е, нали?

— Е, и?

— Това не е игра, мила моя. Този път не е игра.

Хулия не отклони очи пред погледа му. Наистина беше много красива с този решителен блясък в тъмните очи, отразен в старото огледало.

— Е? — повтори тя тихо.

Сесар поклати снизходително глава. После се изправи. Пъстроцветните ромбове светлина се плъзнаха по дрехата му обратно на пода и легнаха в краката на Хулия. Отиде в ъгъла на стаята, където се намираше канцеларията му и порови известно време в сейфа, вграден в стената, скрит зад стар и не особено ценен гоблен, лошо копие на „Дамата и еднорога“. Когато се върна, в ръцете си държеше някакъв пакет.

— Ето, принцесо, това е за теб. Подарък.

— Подарък ли?

— Точно това казах. Честит нерожден ден.

Учудена, Хулия свали опаковката и напоеното със смазка платно. В ръката ѝ натежа малък пистолет от хромиран метал, украсен със седеф.

— Това е старинен 45-милиметров деринджър, така че няма да имаш нужда от разрешително — обясни Сесар. — Но е като нов. Достатъчно малък е, за да можеш да го носиш в джоба си. Забележиш ли, че някой се навърта около жилището ти през следващите дни или ти досажда — каза той, гледайки я неотклонно и много сериозно с уморените си очи, — ще ти бъда много задължен, ако вземеш това нещо и му отнесеш главата с него. Ясно ли е? Като че ли пред теб се е изправил самият капитан Хук.

* * *

След като се прибра вкъщи, в рамките на половин час ѝ се обадиха трима души. Първа беше Менчу, обезпокоена, защото бе научила новината от вестниците. Според нея никъде нямаше и най-далечен намек, че може да става дума за нещо друго, а не нещастен случай. Хулия знаеше, че приятелката ѝ ни най-малко не се вълнува от смъртта на Алваро. Интересуваше я единствено дали случилото се няма да се отрази по някакъв начин на договора ѝ с Белмонте.

Второто телефонно обаждане я изненада. Позвъни Пако Монтегрифо, за да я покани на вечеря същия ден. Трябвало да говорят по работа. Хулия прие и двамата се уговориха да се срещнат в „Сабатини“. След като затвори, тя постоя замислена до телефона. Не можеше да разбере каква е причината за внезапния му интерес. Ако ставаше дума за Ван Хойс, редно би било той да говори с Менчу, а не с нея — или поне да се срещне и с двете. Всъщност тя направи забележка в подобен смисъл, докато разговаряха, но Монтегрифо подчерта, че темата на разговора им ще засяга само нея.

Седна пред картината и се зае отново да сваля стария лак. Тъкмо напояваше първите тампони с разтворител, и телефонът звънна отново. Тя го издърпа за кабела до себе си и вдигна слушалката. В продължение на петнадесет-двадесет секунди не чу нищо, въпреки че повтори няколко пъти „Ало?“ с все по-нарастващо раздражение.

Притеснена, тя замълча и стоя така още няколко секунди, почти без да диша. Накрая затвори. Внезапно я заля тъмна вълна от необяснима паника. Гледаше телефона, свил се в краката ѝ като отровно влечуго, черно и лъскаво. После неволно затрепери и бутна с лакът шишето с терпентина.

Това съвсем не помогна на опитите ѝ да се успокои. Затова, когато някой позвъни на входа, тя остана неподвижна, втрещена във вратата, и едва при третото позвъняване се съвзе и стана. Няколко пъти, откак си беше тръгнала от антикварния магазин тази сутрин, Хулия си беше представяла с усмивка как върши това, което направи сега. Но вече не ѝ беше никак смешно. Преди да отвори вратата, извади малкия деринджър от чантата си, свали предпазителя, и го пъкна в джоба си. Не възнамеряваше да се остави да я накиснат в никаква вана.

* * *

Муньос отърсваше дъждовните капки от шлифера си. Беше се изправил смутено отвън в коридора. Дъждът бе залепил косата му към черепа. По челото му все още се стичаше вода и от време на време някоя капка тупваше от върха на носа му на пода. В джоба си носеше кутия с шах, увита в плик от голям универсален магазин.

— Решихте ли задачата? — попита Хулия веднага, след като затвори вратата зад него.

Муньос сведе смутено глава, сякаш молеше за извинение. Очевидно продължаваше да се чувства неудобно в чуждо жилище, особено в това на Хулия.

— Още не — каза той и загледа притеснено локвичката вода, която се образуваше около краката му. — Току-що излязох от работа, а нали вчера се уговорихме да се срещнем днес тук. — Той направи две крачки напред и спря, като че ли се чудеше да свали ли шлифера си. Все пак го свали, когато Хулия протегна ръка, за да го вземе, и влезе след нея в ателието.

— Какъв е проблемът? — попита тя.

— По принцип проблеми няма — както и преди, Муньос се огледа в ателието, без да проявява каквото и да било любопитство. По-

скоро изглеждаше така, като че ли търси нещо, което би могло да му подсказе как да се държи. — Просто трябва да се инвестират необходимото време и мисъл. А засега аз само мисля, но наистина не мисля за нищо друго.

Той беше застанал наред ателието с шаха в ръце. Тя знаеше накъде гледа, без да има нужда да проследява погледа му. Изражението му веднага се промени — от неопределено внезапно стана съсредоточено, напрегнато — приличаше на хипнотизатор, изненадан от собствения си поглед в огледалото.

Муњос постави кутията с шаха на масата и отиде по-близо до картината. Загледа се точно в шахматната дъска и фигурите върху нея, приведе се, и се зае да я изучава далеч по-внимателно от предния ден. Хулия разбра, че не преувеличава ни най-малко, като каза „не мисля за нищо друго“. Този човек беше си поставил за цел не само да отговори на нейния въпрос.

Той гледа много дълго картината, преди да се обърне към Хулия.

— Тази сутрин успях да възстановя последните два хода — каза той, без помен от самохвалство. — Тогава се сблъсках с проблем. Става дума за едно малко необичайно разположение на пешките — той посочи фигурите на картината. — Това тук е една доста необичайна партия.

Хулия се почувства разочарована. Когато отвори вратата и видя Муњос, почти повярва, че отговорът е намерен. Разбира се, Муњос не можеше да има представа колко спешен е въпросът, нито пък знаеше нещо за новите развития на историята. Но тя не възнамеряваше да го занимава с това — поне все още не.

— Другите ходове нямат значение — каза тя. — Просто трябва да разберем коя фигура е взела белия кон.

Муњос поклати глава.

— Отделям за това цялото си свободно време. — Той се поколеба, като че ли считаше последвалите думи за проява на голямо доверие. — Ходовете са ми в главата и аз ги разигравам — напред и назад. — Отново замълча и изкриви устни в мъчителна, отчуждена полуусмивка. — Но в тази партия наистина има нещо странно.

— Не само партията е странна — заяви Хулия. — Факт е, че и аз, и Сесар я възприехме като централна част на картината, преди да забележим каквото и да било друго. — Хулия обмисли това, което бе

казала току-що. — А може би наистина останалата част на картината е само допълнение на играта.

Муњос кимна леко. Хулия изпита чувството, че това му отне ужасно много време. Бавните му движения, за които губеше сякаш много повече от наистина необходимото време, бяха като че ли отражение на начина му на мислене.

— Не сте права, като казвате, че не виждате нищо друго. Виждате всичко, но може би не сте в състояние да си го обясните. — Муњос не помръдна от мястото си, а само посочи картината с леко движение на брадичката си. — Струва ми се, че всичко опира до гледната точка. Имаме работа с различни нива, всяко от които се съдържа в друго: подът на картината също е шахматна дъска, а на нея са разположени хора. Тези хора седят пред шахматна дъска с фигури върху нея. Всичко това се съдържа под формата на отражение в онова кръгло огледало отляво. И за да стане още по-сложно, може да се добави още едно ниво — нашето, на което седим, наблюдавайки сцената или няколкото сцени. А още по-нататък следва нивото, на което си ни е представял художникът — нас, зрителите на творбата му.

Той говореше безстрастно, малко разсеяно, като че ли рецитираше монотонно някакво описание, което не му се струваше особено важно, само за да достави удоволствие на другите. Удивена, Хулия подсвирна тихо.

— Колко странно е, че тъкмо вие го виждате така.

Муњос отново поклати невъзмутимо глава, без да откъсва очи от картината.

— Не виждам нищо странно. Виждам пред себе си една шахматна партия — не една, а няколко еднакви.

— Става много сложно за мен.

— Ни най-малко. В момента ние действаме на ниво, от което можем да получим доста информация: нивото на шахматната партия. Когато задачата бъде решена, можем да си направим изводи по отношение на останалата част от картината. Въпрос на математическа логика.

— През ум не ми е минавало, че математиката може да има нещо общо с това.

— Математиката има нещо общо с всичко. Всеки въобразяем свят, като тази картина например, се управлява от същите закони, както

и действителният свят.

— Дори шахматът?

— Особено шахматът. Но мислите на истинския шахматист се развиват на различно ниво от това на аматьора. Неговата логика не му позволява да вижда възможни, но неподходящи ходове, защото съзнанието му ги отхвърля автоматично. По същия начин един талантлив математик никога не разучава погрешни пътища към търсената теорема — а не толкова надарените хора вършат точно това, оплитайки се от грешка в грешка.

— Вие никога ли не грешите?

Муньос бавно премести очи от картината към Хулия. Далечна следа от невесела усмивка се мерна по устните му.

— Не и когато играя шах.

— Как можете да бъдете толкова сигурен?

— Когато човек играе, пред него се изправят безброй възможни ситуации. Понякога решенията се вземат с помощта на прости правила, а понякога има нужда от други правила, с помощта на които да решиш кои от простите правила да приложиш. Възникват напълно непознати положения и трябва да си изобrettiш нови правила, които или включват, или изключват предишните. Единственият момент, в който се прави грешка, е когато се избира едно правило, а се отхвърля друго — моментът на избирането на варианта. А аз избирам ход едва след като съм изключил всички неприложими правила.

— Чудя ви се на самоувереността.

— Не разбирам защо. Нали точно затова се спряхте на мен.

На вратата се позвъни отново. Пристигна Сесар с подгизнали обувки и чадър, от който се стичаше дъждовна вода, проклинайки и дъжда, и сезона.

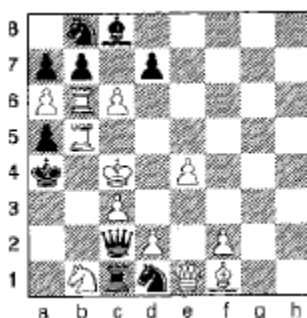
— Мразя есента, скъпа моя, наистина я мразя. Време на мъглите и всякакви подобни глупости. — Той въздъхна и се ръкува с Муньос. — От една възраст нататък някои сезони заприличват на ужасяваща пародия на собствената ти личност. Мога ли да си сипя едно питие? Ама че съм глупав, разбира се, че мога.

Той си сипа щедро джин, допълни го с лед и лимон, и след няколко минути се присъедини към тях. Муньос беше отворил кутията и подреждаше фигурите.

— Макар че все още не съм стигнал до ход, засягаш белия кон — започна той, — мисля, че ще ви е интересно да разберете развитието дотук. — Зае се да възпроизвежда позициите на фигурите от картината. Хулия забеляза, че го прави по памет — не гледаше нито картината, нито собствената си скица, която направи предишната вечер — беше я извадил от джоба си и оставил отстрани на масата. — Ако искате, мога да ви обясня разсъжденията си дотук, във връзка с възстановените ходове.

— Ретрограден анализ — отбеляза Сесар, отпивайки от джина си.

— Точно така — каза Муньос. — Ползваме координатната система, която ви обясних вчера. Той се наведе към Хулия със скицата в ръка, сочейки положението върху шахматната дъска.

— Като изхождаме от сегашните позиции на фигурите и имаме предвид, че последният ход е бил на черните, първото нещо, което трябва да установим, е коя точно фигура е била придвижена. — Той посочи с молива си към картината, после към скицата и накрая към ситуацията, възпроизведена върху истинската дъска. — Най-лесният начин е да изключим първо черните фигури, които не са могли да бъдат придвижени, защото са блокирани или поради положението, в което се намират. Ясно е, че нито една от трите черни пешки — на *a7*, *b7* или *d7* — не може да е била местена, защото те са си в положението, което са заемали в началото на играта. Четвъртата и последна пешка — на *a5*, също не може да е местена, защото се намира между бяла пешка и черния цар. Изключваме и черния офицер на *c8*, който си седи в първоначална позиция, защото офицерите се движат по диагонал, а и двата му диагонала са блокирани от черните пешки, които още не са местени. Що се отнася до черния кон на *b8*,

той също не може да е бил местен, защото би могъл да стигне до тази позиция единствено от *a6*, *c6* или *d7*, а тези три полета са заети от други фигури. Ясно ли е дотук?

— Напълно — каза Хулия, която следеше обясненията му, наведена над дъската. — Значи шест от наличните десет черни фигури не може да са местени.

— Повече от шест. Черният топ на *c1* също не може да е местен, защото той се движи само по права линия, а трите полета около него също са блокирани. И така, последният ход не може да е бил направен с нито една от изредените дотук седем фигури. А можем да изключим и черния кон на *d1*.

— Защо? — попита Сесар. — Той може да е преместен от *b2* или от *e3*.

— Не, не може. На всяко от тези полета черният кон би поставил белия цар на *c4* в шах; в ретроградния анализ наричаме това въображаем шах. А нито един кон, всъщност нито една фигура, която държи противниковия цар в шах, няма да напусне тази позиция доброволно; това е просто невъзможно. Вместо да се мести, конят щеше да вземе царя и така да сложи край на партията. И тъй като такава ситуация отпада, можем да заключим, че и конят на *d1* не е местен.

Хулия, която не бе откъсвала очи от дъската, каза:

— Това свежда възможностите до две фигури, нали? — Тя посочи с пръст всяка от тях. — Царят и дамата.

— Правилно. Последният ход може да е бил направен единствено с царя или с дамата. — Муньос огледа дъската и посочи черния цар, но не го докосна. — Нека първо анализираме позицията на царя, който може да се движи с по едно поле във всички посоки. Това ще рече, че той може да е стигнал до сегашната си позиция на *a4* от *b4*, *b3* или *a3*... теоретично.

— Дори аз разбирам какво имате предвид, когато говорите за *b4* и *b3* — намеси се Сесар. — Царят не може в никакъв случай да е в съседното поле до противниковия цар. Така ли е?

— Да. На *b4* черният цар би бил поставен в шах от белия топ, белия цар и бялата пешка. А на *b3* щеше да е поставен в шах от топа и царя. Двете позиции следователно са невъзможни.

— А не може ли да е дошъл отдолу, от *a3*?

— Не, в никакъв случай. Тогава белият кон на $b1$ щеше да го постави в шах, а съдейки по позицията на коня, той не се е озовал там наскоро, а преди няколко хода. — Муньос вдигна очи към тях. — Нов случай на въображаем шах, който доказва, че и царят не е местен.

— В такъв случай — каза Хулия, — последният ход е бил направен с черната дама.

Шахматистът отговори уклончиво.

— По принцип трябва да приемем, че е така — каза той. — Логично е да се предположи, че след като сме елиминирали невъзможното, това, което остава, колкото и невероятно да изглежда, е истината. Още повече, че в нашия случай можем да го докажем.

Хулия го изгледа с неизпитвано досега уважение.

— Невероятно. Също като в криминален роман.

Сесар изду устни.

— Опасявам се, скъпа моя, че случаят е точно такъв. — Той погледна Муньос и допълни с приятелска усмивка. — Продължавайте, Холмс. Целите сме слух.

Не личеше Муньос да се забавлява, но ъгълчето на устата му потрепна в рефлекс на учтивост. Беше ясно, че цялото му внимание е съсредоточено върху шахматната дъска. Очите му изглеждаха по-дълбоко хлътнали в орбитите си и горяха с трескав огън; изразът му беше на човек, който съзерцава въображаеми, абстрактни пространства, недостъпни за другите.

— Сега — предложи той — нека преценим какви са ходовете, които може да е направила дамата, при сегашната ѝ позиция на $c2$. Не знам дали сте наясно с това, Хулия, но дамата е най-силната фигура в шахмата. Тя може да преминава неопределен брой полета в която и да било посока, и да изпълнява движенията на всички останали фигури, с изключение на движението на коня. Виждаме, че черната дама може да е стигнала дотук от четири полета: $a2$, $b2$, $b3$ и $d3$. Но вие би трябвало вече да разбирате и сами защо не може да е дошла от $b3$, нали?

— Струва ми се, че разбирам. — Хулия се беше смръщила съсредоточено. — Защото никога не би напуснала позиция, от която държи белия цар в шах.

— Точно така. Отново въображаем шах, който изключва $b3$ като нейна предишна позиция. Сега да видим $d3$. Мислите ли, че дамата

може да е преместена оттам, например, за да избегне заплахата, която представлява за нея белият офицер на $f1$?

Хулия обмисли тази възможност. След малко лицето ѝ просветна.

— Не, не би могла, и то по същата причина — възкликна тя, учудена, че сама е стигнала до този извод. — На $d3$ черната дама пак щеше да постави белия цар във въображаем шах, нали? Затова не може да е дошла и оттам. — Тя се обърна към Сесар. — Не е ли фантастично? При това не съм играла шах нито веднъж през живота си.

Муњос посочи с молива си поле $a2$.

— В тази позиция отново би възникнал въображаем шах, затова изключваме и нея.

— Очевидно дамата може да е дошла единствено от $b2$ — заяви Сесар.

— Възможно е.

— Как така „възможно“? — Сесар беше едновременно объркан и заинтригуван. — За мен е очевидно.

— В шаха — каза Муњос — има извънредно малко неща, които могат да бъдат определени като „очевидни“. Огледайте белите фигури по линия b . Какво би станало, ако дамата е била на $b2$?

Сесар поглади замислено брадичката си.

— Щеше да бъде застрашена от белия топ на $b5$. Може би тъкмо затова е преместена на $c2$ — за да избяга от топа.

— Добро разсъждение — съгласи се Муњос. — Но това е само една от възможностите. Така или иначе, за нас в момента не е важна причината, поради която е била преместена. Помните ли какво казах преди малко? Щом невъзможното бъде елиминирано, това, което остане, е неоспоримата истина. Нека обобщим: а) последният ход е бил на черните; б) девет от десетте черни фигури на дъската не може да са направили този последен ход; в) единствената фигура, която може да е местена, е дамата; г) три от четирите хипотетични възможности за нейното придвижване са невъзможни. Следователно, единствено възможният ход на черната дама е бил от $b2$ на $c2$, може би спасявайки се от белите топове на $b5$ и $b6$. Ясно ли е дотук?

— Напълно — каза Хулия и Сесар се съгласи.

— Това означава — каза Муњос, че успяхме да направим първата крачка назад в тази игра наопаки, която играем. Следващата,

или по-скоро предходната позиция, така, както вървим назад, би трябвало да е такава:

— Нали виждате? Черната дама е още на *b2*, не се е преместила на *c2*. Това, което трябва да открием сега, е какъв е бил ходът на белите, който я е принудил да отиде на *c2*.

— Трябва да е бил белият топ — каза Сесар. — Този, който е на *b5*. Хитрецьт би могъл да е дошъл там от което и да било поле по линия *b*.

— Възможно е — отвърна Муньос. — Но това не обяснява изцяло бягството на дамата.

Сесар примигна удивено.

— Защо не? — Той гледаше ту Муньос, ту шахматната дъска. — Дамата очевидно е била застрашена от белия топ и е била принудена да бяга. Вие сам го казахте преди минута.

— Казах, че е възможно да е бягала от белите топове, но не съм казвал, че белият топ на *b5* е предизвикал последния ѝ ход.

— Предавам се — призна Сесар.

— Погледнете внимателно дъската. Няма никакво значение откъде е дошъл белият топ на *b5* и какво е направил, за да стигне дотам, защото другият бял топ, на *b6*, вече е държал дамата в шах. Виждате ли?

Сесар отново огледа дъската, този път по-продължително.

— Все още не разбирам — каза той накрая отчаяно. Допи последните капки от джина, докато до него Хулия палеше цигара от цигара. — Ако не е белият топ, който е дошъл на *b5*, цялата ви логика рухва. Където и да е бил топът, тази противна дама трябва да е местена преди него, защото е била поставена в шах...

— Не — каза Муньос, — не е задължително. Възможно е например топът да е взел друга черна фигура, която преди е била на *b5*.

Окуражени от тази възможност, Хулия и Сесар се заеха да разучават играта с нов ентузиазъм. След няколко минути Сесар вдигна очи и погледна Муньос с уважение.

— Така е — каза той удивено. — Не виждаш ли, Хулия? На *b5* е имало черна пешка, която е защитавала черната дама от заплахата, която е представлявал белият топ на *b6*. Когато белият топ е взел тази черна пешка, черната дама е била директно застрашена. — Погледна отново Муньос, очаквайки потвърждение. — Трябва да е било така. Няма друга възможност. — Той пак хвърли поглед към дъската, обзет от внезапно съмнение. — Няма, нали?

— Не знам — каза откровено Муньос.

Хулия, чула отговора му, възкликна отчаяно:

— Боже Господи!

— Току-що формулирахте една хипотеза — продължи Муньос, — а когато правите така, винаги се излагате на риска да изкривявате фактите, за да пасват на теорията, вместо да търсите теория, която да отговаря на фактите.

— Какво да правим тогава?

— Там е работата. Засега можем само да имаме предвид идеята, че белият топ е взел черна фигура от *b5*, като хипотеза. Предстои ни да се убедим, че не съществуват други варианти, а ако такива има, да изключим невъзможните. — Блясъкът в очите му беше помътнял. Направи неопределен жест и лицето му внезапно й се стори уморено и посивяло. Сякаш се оправдаваше за обзелата го несигурност. Увереността, с която обясняваше досега ходовете, се стопи, отново изглеждаше смутен и недодялан. — Това имах предвид — продължи той, избягвайки погледа й, — когато казах, че ще се сблъскам с трудности.

— Каква е следващата стъпка? — попита Хулия.

Муньос огледа примирено фигурите.

— Дълъг, подробен анализ на шестте черни фигури извън играта. Трябва да си изясня как и кога е била взета всяка от тях.

— Но това може да отнеме дни — каза Хулия.

— Или минути. Зависи. Понякога късметът или интуицията идват на помощ. — Муньос се вгледа отново в дъската, после се

обърна към картината на Ван Хойс. — Но в едно съм сигурен — допълни той след кратък размисъл. — Който и да е нарисувал тази картина или измислил задачата, е имал много странен маниер на игра.

— Как бихте го описали? — попита Хулия.

— Кого?

— Отсъстващия играч. Този, когото споменахте току-що.

Муньос погледна първо килима, после картината. В очите му имаше нещо, подобно на възхищение. Може би инстинктивното уважение, което шахматистът изпитва, когато срещне истински майстор.

— Не знам — каза той тихо, като че ли не желаше да се ангажира с думите си. — Който и да е бил той, е бил лукав човек. Най-добрите шахматисти винаги имат тази склонност, но този е нещо друго — имал е особен талант да измисля фалшиви следи, да залага всевъзможни капани. И това му е доставяло удоволствие.

— Възможно ли е? — попита Сесар. — Може ли действително да се прецени какъв е характерът на играча по маниера му на игра?

— Мисля, че е възможно — отвърна Муньос.

— В такъв случай какво ще кажете за човека, измислил тази задача, като имате предвид, че това е станало през петнадесети век?

— Бих казал — Муньос гледаше съсредоточено картината — бих казал, че в маниера му на игра е имало нещо дяволично.

6. ШАХМАТНИ ДЪСКИ И ОГЛЕДАЛА

*А краят какъв е?
Ще узнаеш накрая.*

„Балада за стария
човек от Ленинград“

Бяха паркирали на втора линия, затова Менчу беше седнала на шофьорското място, когато Хулия се върна. Тя отвори вратата на малкия фиат и се отпусна на седалката.

— Какво казаха? — попита Менчу.

Първоначално Хулия не отговори; мислите ѝ бяха заети с прекалено много неща. Взирайки се в движението по улицата, извади цигара от чантата си, захвапа я и натисна запалката на арматурното табло.

— Вчера са идвали двама полицаи — каза тя накрая, — и задавали същите въпроси като мен. — Запалката изскочи от гнездото и тя я поднесе към цигарата си. — Според човека, който отговаря за доставките, пликът е бил предаден същия ден, четвъртък, рано следобед.

Менчу стискаше волана толкова здраво, че кокалчетата на ръцете ѝ бяха побелели под блещукащите пръстени.

— Кой го е предал?

Хулия издиша бавно.

— Човекът каза, че била жена.

— Жена?

— Така каза.

— Каква жена?

— Добре облечена, на средна възраст, руса. Носела шлифер и черни очила. — Тя се обърна към приятелката си. — Спокойно може

да си била и ти.

— Не е смешно.

— Знам, че не е. — Хулия въздъхна дълбоко. — Но действително описанието отговаря на кого ли не. Не е оставила име и адрес, само данните на Алваро като подател. Поискала бърза услуга. И това е.

Те се вляха в потока на движението. Изглеждаше, че пак ще вали. Няколко ситни капки дъжд се пръснаха върху предното стъкло. Менчу дръпна лоста на скоростите и сбръчка неприязнено нос.

— Знаеш ли, Агата Кристи би написала страхотен бестселър по тази история.

Хулия се усмихна невесело.

— Да. Само че става дума за истинска смърт. — Отново си представи голото мокро тяло на мъртвия Алваро. Каза си, че ако има нещо по-лошо от смъртта, то е гротескната смърт и хората, които после идват да те оглеждат.

— Горкият — каза тя гласно.

Спряха на пешеходна пътека. Менчу погледна встрани към приятелката си и каза, че забъркването на Хулия в тази работа много я безпокои. Самата тя била неспокойна — и то дотолкова, че нарушила едно от златните си правила и накарала Макс да се пренесе при нея, поне докато нещата не се изяснят. Хулия трябвало да направи същото.

— Какво, да взема Макс назаем? Не, благодаря, предпочитам да си се разорявам сама.

— Не почвай пак. И недей да се инатиш. — Светна зелено, Менчу дръпна лоста на скоростите и натисна педала на газта. — Знаеш много добре, че нямам предвид него. Освен това той наистина е сладур.

— Пиявица.

— Е, поне не смуче само кръвта ми.

— Не ставай вулгарна.

— Я виж ти, ето ти я сестра Хулия от манастира „Свето причастие“.

— С такова нещо човек може само да се гордее.

— Слушай сега. Макс може да е пиявица, но пък е толкова готин, че всеки път, когато го погледна, ми се завива свят. Чувствам се като мадам Бътерфлай пред лейтенант Пинкертон... като изключим кашлицата. Или май беше Арман Дювал^[1]? — Тя изруга подир един

пресичащ пешеходец, натисна възмутено клаксона и едвам се промъкна между едно такси и един обвит в дима от ауспуха си автобус. — Говоря ти сериозно, не ми се струва разумно да оставаш сама. Ами ако наистина съществува някакъв убиец и той реши да пречука и теб?

Хулия сви раздражено рамене.

— Какво предлагаш да направя?

— Не знам. Пренеси се при някого. Ако искаш, готова съм на върховна жертва. Ще разкарам Макс, а ти можеш да дойдеш да живееш при мен.

— Ами картината?

— Можеш да я вземеш със себе си и да продължиш работата у нас. Обещавам да осигуря достатъчно консерви, кокаин, порнокасети и пиене. Ще си се окопаем вътре двете сами, също като във „Форт Апахи“, докато не се отървем от картината. А, трябва да ти кажа още две неща. Първо, настоях да се увеличи застраховката, за всеки случай.

— Какви са тези глупости, „за всеки случай“? Ван Хойс е в абсолютна сигурност при мен, под ключ. Не помниш ли, че платих цяло състояние за алармената система? Апартаментът ми е като форт Нокс^[2], само дето вътре няма злато.

— Човек никога не може да бъде напълно сигурен. — Заваля по-силно и Менчу включи чистачките. — Второто, което искам да ти кажа, е да не споменаваш нито дума пред дон Мануел.

— Защо?

— Да не си превъртяла? Милата му племенница Лола само това чака — ще ѝ дадеш повод да съсипе цялата ми сделка.

— Засега никой не е свързал картината с Алваро.

— Бог да пази. Но полицаите не са въплъщение на такт и може да се свържат с клиента ми или с оная кучка, племенницата. Така или иначе, става дяволски заплетено. Изкушавам се да тръсна цялата работа на „Клеймор’с“, да си прибера комисионата и да бягам.

Цяла процесия от сивкави, неясни силуети преминаваха около тях в дъжда, като че ли се движеха в странен, нереален свят. Хулия погледна Менчу.

— Между другото — каза тя, — тази вечер ще излизам с Пако Монтегрифо.

— Какво?!

— Чу ме много добре. Покани ме на вечеря, защото трябвало да говори с мен по работа.

— По работа ли? Най-вероятно ще иска да си играете на „чичо доктор“.

— Ще ти се обадя после и ще ти разкажа как е минало.

— Няма да мигна, докато не звънеш. Очевидно е схванал, че има нещо, за което не е осведомен. Залагам девствеността от следващите си три прераждания, че е така.

— Казах ти да не бъдеш вулгарна.

— И да не си посмяла да ме прекараш. Не забравяй, че съм ти приятелка. Най-добрата ти приятелка.

— Можеш да ми имаш доверие. И не карай толкова бързо.

— Да знаеш, ако ми извъртиш някакъв номер, ще те намушкам — като дон Хосе в „Кармен“.

— Добре. Виж какво, току-що мина на червено. Колата е моя и не възнамерявам да ти плащам глобите.

Хулия хвърли поглед в огледалото за задно виждане и забеляза, че още една кола, син форд с тъмни стъкла, бе минала на червено след тях, но скоро зави надясно и изчезна. Стори й се, че бе видяла същата кола, паркирана — на втора линия като тях — от другата страна на улицата, когато излезе от куриерската служба. Но не можеше да бъде сигурна при този дъжд и това движение.

* * *

Пако Монтегрифо беше от мъжете, които, веднага щом са в състояние да вземат самостоятелни решения, отписват черните чорапи като подходящи само за келнери и шофьори. Неговите чорапи бяха винаги издържани в много тъмносиньо. Облечен беше в безукорен тъмносив костюм, шит по мярка, като че ли слизаше от страниците на много изискано списание за мъжка мода. Съвършеният му вид се допълваше от риза с класическа яка, копринена вратовръзка и кърпичка, дискретно надничаща от горното джобче на сакото. Когато видя Хулия, той стана от креслото си във фойето, за да я поздрави.

— Честна дума — каза той, докато се ръкуваха, а белите му зъби светнаха в привлекателен контраст със загорялата кожа, — изглеждате

направо зашеметяващо.

Този увод даде тона на първата част на вечерята. Монтегрифо даде израз на безграничното си възхищение пред тясната ѝ рокля от черно кадифе, още преди да седнат на запазената за тях маса до прозореца, която предлагаше панорамна гледка на кралския дворец. Оттам нататък той включи в действие целия си репертоар от многозначителни погледи — настоятелни, но никога нахални — и изкусителни усмивки. След аперитивите, докато сервитьорът подготвяше ордъворите, той засипа Хулия с въпроси, които изискваха интелигентни отговори. Отговорите той изслушваше, подпрял брадичка със склучените пръсти на ръцете си, с леко разтворени устни, със задълбочен израз, предназначен да поласкае говорещия — тази поза позволяваше същевременно леки отблясъци от светлините на свещите да пробягват по безупречните му зъби.

За Ван Хойс стана дума само веднъж преди десерта — когато Монтегрифо избра бяло бургундско за рибата. „За изкуството“ — каза той с малко заговорнически вид, и това му даде повод да се впусне в дълго обсъждане на френските вина.

— Колкото и да е странно — започна той, докато сервитьорите продължаваха да пърхат около масата, — вкусът се променя с възрастта. Човек започва като твърд привърженик на бялото и червеното бургундско; те са най-подходящи, докато навършиш тридесет години. След това обаче, без да се отказваш напълно от бургундското, е време да се мине на бордо — вино за зрели хора, сериозни и уравновесени. И едва след четиридесетте можеш да си позволиш да платиш цяло състояние за една каса „Петрюс“ или „Шато д’Икем“.

Той опита виното, повдигна одобрително вежди, а Хулия, облежната на стола си, се забавляваше от представлението и нямаше нищо против да участва в него. Вечерята и баналният разговор дори ѝ доставяха удоволствие. Каза си, че при други обстоятелства Монтегрифо би бил приятна компания с тихия си глас, загорелите ръце и дискретния аромат на одеколон, фина кожа и добър тютюн, който се излъчваше от него, въпреки навика да поглажда дясната си вежда с пръст и да хвърля поглед към отражението си в прозореца.

Продължиха да разговарят за всевъзможни неща, само не и за картината. Тя беше приключила със съомгата *a la Royale*, но той още

довършваше костура „Сабатини“, като си служеше само със сребърната вилица. Истинският джентълмен, отбеляза той, подсказвайки с усмивка, че забележката му не трябва да се приема прекалено сериозно, никога не ползва нож за риба.

— А как ще изчистите костите? — попита Хулия.

Аукционерът я изгледа, без да мигне.

— Не ходя в ресторанти, където сервират риба с кости.

След десерта и преди кафето, което и двамата поръчаха черно и без захар, Монтегрифо извади сребърна табакера с английски цигари и внимателно си избра една. После се приведе към Хулия.

— Бих искал да дойдете да работите за мен — каза той тихо, като че ли се опасяваше да не го подслушват от двореца отсреща.

Хулия, която тъкмо поднасяше една от собствените си цигари без филтър към устните си, се вгледа в кафявите му очи, докато той ѝ поднасяше запалката си.

— Защо? — попита тя без видим интерес, като че ли ставаше дума за някой друг.

— По няколко причини. — Монтегрифо постави внимателно златната запалка върху табакерата, в самия ѝ център. — Най-важната е, че за вас съм чувал само блестящи отзиви.

— Приятно ми е да го чуя.

— Говоря съвсем сериозно. Както можете да предположите, поразпитах тук-там. Познавам работите, които сте реставрирали за „Прадо“ и за други галерии. Още ли работите в музея?

— Да, три дни седмично. Работя върху една скорошна покупка, картина на Дучо ди Бонинсеня^[3].

— Чувал съм за тази картина. Голямо предизвикателство. Знам, че винаги ви възлагат най-значителните работи.

— Понякога.

— Дори ние, в „Клеймор‘с“, имаме честта да продадем няколко възстановени от вас работи. Онзи Мадрасо^[4] от колекцията Очоа например. Работата ви върху него вдигна първоначалната цена с една трета. Имаше и една друга картина, миналата пролет. „Концерт“ от Лопес де Аяла, така беше, нали?

— Не, „Жена, която свири на пиано“ от Рохелио Егускиса.

— Точно така беше, извинете ме за грешката. „Жена, която свири на пиано“, разбира се. Беше сериозно пострадала от влага, а вие

наистина се справихте блестящо. — Той се усмихна и ръцете им почти се докоснаха, когато и двамата изтръскаха едновременно пепелта от цигарите си. — Доволна ли сте от сегашното си положение? Искам да кажа, приемате поръчки, когато се появят. — Зъбите му отново проблеснаха. — На свободна практика.

— Не се оплаквам — каза Хулия, изучавайки събеседника си през завесата от цигарен дим. — Приятелите ми се грижат за мен, намират ми поръчки. Освен това по този начин оставам независима.

Монтегрифо я изгледа внимателно.

— Във всяко отношение ли?

— Във всяко отношение.

— В такъв случай сте една щастлива млада жена.

— Може би. Но и работата ми не е малко.

— „Клеймор’с“ има редица проекти, които налагат намесата на експерт като вас. Какво ще кажете?

— Не виждам нищо лошо в това да го обсъдим.

— Прекрасно. Бихме могли да се срещнем за по-официален разговор след няколко дни.

— Както искате. — Хулия го загледа продължително и не успя да потисне ироничната усмивка, която се плъзна по устните ѝ. — А сега вече можем да поговорим за Ван Хойс.

— Не ви разбрах?

Хулия изгаси цигарата си и се понаведе към Монтегрифо.

— Ван Хойс — повтори тя отчетливо. — Освен ако не възнамерявате да вземете ръката ми в своята и да ми обясните, че съм най-прекрасната жена, която някога сте виждали, или нещо очарователно от този тип.

— С удоволствие, но никога не говоря за такива неща преди кафето — поясни той. — Въпрос на тактика.

— Тогава да поговорим за Ван Хойс.

— Да поговорим. — Монтегрифо я изгледа внимателно и тя забеляза, че устните му се усмихват, но кафявите му очи са напълно сериозни и гледат подозрително. — Носят се разни слухове — знаете как е. В нашия свят всеки познава всекиго и клюките са неизбежни. — Той въздъхна, като че не одобряваше току-що описания свят. — Разбрах, че сте открили нещо в картината. Ако това, което чух, е вярно, става дума за нещо, което може значително да вдигне цената ѝ.

Лицето на Хулия беше напълно безизразно, но ѝ беше ясно, че това няма да бъде достатъчно, за да заблуди Монтегрифо.

— Кой ви е говорил такива глупости?

— Едно пиленце. — Аукционерът поглади замислено дясната си вежда. — Но това е най-малкото. Важното в случая е, че вашата приятелка, сеньорита Рок, явно има намерение да ме изнудва.

— Не разбирам за какво говорите.

— Убеден съм, че не разбирате. — Усмивката на Монтегрифо беше все така лъчезарна. — Приятелката ви иска да намали процента на „Клеймор’с“ от комисионата и да увеличи собствения си процент. — Той се опита да симулира безразличие. — Истината е, че по закон нищо не може да я възпре да постъпи така, тъй като досегашната ни уговорка не е в писмен вид. Тя може спокойно да я наруши и да се обърне към конкурентите ни, за да си осигури по-висок процент.

— Радвам се, че проявявате такова разбиране.

— Но това е естествено. Което, разбира се, не означава, че няма да защитавам интересите на работодателите си.

— Предполагам.

— Няма да скрия от вас, че вече съм открил възрастния господин, който е собственик на Ван Хойс. По-точно казано, свързах се с племенницата му и нейния съпруг. Намерението ми, което също няма да крия от вас, е да настоя семейството да се откаже от посредническите услуги на приятелката ви и да работи директно с мен. Нали разбирате?

— Разбирам ви напълно. Опитвайте се да изиграете Менчу.

— И така може да се каже. Да, предполагам, че може да се каже и така. — Сянка премина по загорялото му чело, придавайки му измъчения израз на невинно оскърбен човек. — За нещастие приятелката ви, явно разумна жена, е накарала собственика да подпише документ, който би лишил от стойност всяка сделка, сключена директно с мен. Какво ще кажете?

— Съчувствам ви най-искрено. Дано следващия път ви провърви.

— Благодаря. — Монтегрифо запали нова цигара. — Но може би не всичко е загубено. Вие сте близка приятелка на сеньорита Рок. Може би ще съумеете да я убедите да стигнем до някакво приятелско споразумение. Ако си сътрудничим, можем да спечелим цяло

състояние от тази картина, от което ще имате полза и вие, и вашата приятелка, и „Клеймор’с“, и аз. Какво ще кажете?

— Вероятно е така. Но защо ми казвате всичко това, вместо да поговорите с Менчу? Щяхте да си спестите вечерята.

Монтегрифо доби искрено обиден вид.

— Аз ви харесвам, и то не само като реставратор. Честно казано, харесвам ви извънредно много. Правите впечатление на разумна и интелигентна жена, а освен това сте и изключително привлекателна. Предпочитам да разчитам на вашето посредничество, вместо да отида направо при приятелката ви, която, за съжаление, считам за малко повърхностна.

— С други думи — отбеляза Хулия, — искате от мен да я убедя.

— Ако успеете, би било — аукционерът потърси внимателно подходящата дума, — великолепно.

— А каква полза бих имала от това?

— Работодателите ми биха ви били много благодарни, разбира се — и сега, и в бъдеще. Що се отнася до реалната полза, няма да ви питам колко смятахте да спечелите от реставрацията на Ван Хойс, но мога да ви гарантирам, че ще удвоим сумата. И това, разбира се, ще бъде само аванс за двата процента от окончателната цена, за която бихме продали „Шахматната партия“. Упълномощен съм освен това да ви предложа длъжността на ръководител на реставрационния отдел към „Клеймор’с“ в Мадрид. Какво ще кажете?

— Звучи много изкусително. Наистина ли очаквате такава голяма печалба от картината?

— Има вече заявен интерес от купувачи от Лондон и Ню Йорк. С необходимата реклама можем да превърнем този търг в най-голямото събитие в света на изящните изкуства, откак „Кристи’с“ продадоха на търг съкровищата от гробницата на Тутанкамон. Като се има предвид това, искането на приятелката ви да делим наполовина е прекалено. Надявам се да ме разберете. Единственото нещо, което е направила, е да намери реставратор и да ни предложи картината. Ние поемаме всичко останало.

Хулия обмисли всичко чуто без никаква видима изненада; нещата, които можеха да я изненадат, както и тези, които не можеха, бяха се променили през последните дни. Тя хвърли поглед към дясната ръка на Монтегрифо, която лежеше върху покривката много близо до

нейната, и се опита да пресметне с колко е съкратил разстоянието през последните пет минути. Достатъчно много, за да е време вечерята да приключва.

— Ще опитам — каза тя, вземайки чантата си. — Но не мога да ви обеща нищо.

Монтегрифо поглади едната си вежда.

— Опитайте — кафявите му очи се взираха в нея с кадифена нежност. — Би било от полза за всички, уверен съм, че ще се справите.

В гласа му нямаше и следа от заплаха, само прочувствена молба — приятелският тон беше изигран така съвършено, че почти можеше да мине за искрен. Той взе ръката ѝ и я целуна. Устните му я докоснаха почти неосезаемо.

— Не знам дали вече съм го казал — каза той тихо, — но вие наистина сте забележително красива жена.

* * *

Тя го помоли да я откара близо до „Стефан’с“ и извървя остатъка от пътя пеш. След полунощ заведението се изпълваше с изискана клиентела — нивото се осигуряваше от високите цени и извънредно строгите ограничения на достъпа. Всеки, който имаше някакво значение в мадридските артистични среди, идваше тук — от посредниците на чуждестранни аукционери, които се навъртаха с надеждата да чуят нещо за предстояща продажба на някоя частна колекция, картини или олтарни резби; до галеристи, научни работници, импресарии, специализирани журналисти и известни художници.

Хулия остави палтото си на гардероба и след като поздрави няколко познати, се отправи към дивана в дъното, на който обикновено седеше Сесар. Той беше там, кръстосал крака, с чаша в едната ръка, погълнат от интимен разговор с един красив, русокос млад мъж. Тя знаеше, че Сесар се отнася с подчертано отвращение към клубовете, посещавани единствено от хомосексуалисти. Считаше, че е въпрос на добър вкус да не се вестява на такива екхибиционистични места, предизвикващи клаустрофобия, а нерядко и агресии. „На такова място — обясняваше той с присмехулна усмивка — не е трудно да се

почувстваш като дърта кобила, която се превзема наред конюшня, пълна с жребци.“ Сесар беше самотен ловец — двусмисленото му присъствие бе рафинирано до степен на съвършена елегантност. Той се чувстваше отлично в света на хетеросексуалните, напълно свободен да поддържа приятелства и да прави нови завоевания — обикновено сред хората на изкуството от младото поколение. Считаше, че им помага да открият действителната си сетивност, която те още не са открили. Обичаше да играе за изящните си млади приятели ролите на Сократ и Меценат^[5] едновременно. След подходящо дълъг меден месец, който се развиваше обикновено на фона на Венеция, Маракеш или Кайро, всяка подобна връзка следваше естественото си, предначертано развитие. Хулия знаеше, че дългият и разнообразен живот на Сесар е бил изпълнен с обърквания, разочарования и измами, но също и с прояви на вяност, които го бе чувала в по-откровени моменти да описва с голяма деликатност, с онзи ироничен и малко резервиран тон, който му помагаше да прикрива скромно всякакви свои интимни копнежи.

Сесар ѝ се усмихна отдалече. Устните му оформиха мълчаливо думите „любимото ми момиче“. Постава чашата на масата, изправи се и протегна ръце към нея.

— Как мина вечерята, принцесо? Ужасно, предполагам. „Сабатини“ вече не е онова, което беше. — Той нацупи устни, а в сините му очи блесна злорадство. — Всички тези висши чиновници и банкери парвенюта с кредитните си карти и прехвърлянето на сметките за изплащане от фирмите им ще съсипят всичко. Между другото, познаваш ли Серхио?

Хулия познаваше Серхио и, както ставаше винаги с приятелите на Сесар, долови смущението, което появата ѝ предизвика у него. Момчето явно не беше в състояние да разбере действителното естество на връзката между антикваря и тази красива, спокойна млада жена. Тя от своя страна веднага прецени, че връзката между двамата не е сериозна — поне тази вечер и от страна на Серхио още не. Младият мъж, макар и интелигентен и чувствителен, не проявяваше признаци на ревност. Бяха се срещали и преди. Присъствието на Хулия просто го смущаваше.

— Монтегрифо искаше да ми направи делово предложение.

— Колко мило от негова страна. — Докато се разполагаха отново около масата, Сесар като че ли обмисляше сериозно чутото. — Позволи ми все пак да те попитам като онзи старец, Цицерон: *Sui bono?* В чия полза?

— Негова, предполагам. Всъщност искаше да ме подкупи.

— Браво на Монтегрифо. А ти остави ли се да бъдеш подкупена? — Той докосна устните ѝ с върховете на пръстите си. — Не, не ми казвай нищо, скъпа, остави ме да се наслажда на това очарователно напрежение още известно време... Надявам се, че поне предложението му е било достойно за внимание.

— Не беше зле. Освен това май включи и себе си в офертата.

Сесар облиза устни в блажено очакване.

— Напълно в негов стил е да опита да убие с един куршум два заека. Винаги е бил крайно практичен. — Сесар се поизвърна почти с гръб към русия си приятел, като предупреждение да не обръща внимание на такава светска недискретност. После отново погледна Хулия, видимо наслаждавайки се на клюката. — А ти какво каза?

— Че ще си помисля.

— Отлично. Никога не изгаряй мостовете зад себе си. Чу ли, Серхио? Никога!

Младият мъж погледна изкосо Хулия и отпи от коктейла си с шампанско. Без всякакви задни мисли, Хулия внезапно си го представи гол в полумрака на спалнята на Сесар — красив и безмълвен като мраморна статуя, с руса коса, разпиляна по лицето. Представи си го с изправения „златен скиптър“ — евфемизъм, който според нея Сесар беше заел от Кокто^[6], — готов да потъне в по-възрастния мъж — или може би беше обратното? Хулия никога не бе използвала близостта си със Сесар, за да разпитва подробно за тези неща — макар че понякога изпитваше малко болезнено любопитство да ги узнае. Тя хвърли поглед към Сесар. Той беше както винаги безупречно елегантен в тъмния си костюм, с бяла ленена риза и тъмносин копринен шал на червени точки. Косата му, срасана назад, се виеше на вълни около ушите и по тила му. Хулия отново си зададе въпроса какъв беше този негов чар, та успяваше и на петдесет години да прелъстява млади мъже като Серхио. Може би ироничният блясък на сините му очи, изискаността, усъвършенствана в продължение на много поколения, непринуденото излъчване на отегчен светски човек, безкрайната

толерантност, на която никога не даваше цялостен израз — защото не беше склонен да се приема много сериозно — но която, независимо от това, присъстваше във всяка негова дума.

— Трябва да видиш последните му картини — казваше Сесар, и Хулия първоначално не разбра, че става дума за Серхио. — Нещо наистина забележително, скъпа. — Ръката му премина над ръката на по-младия мъж, съвсем наблизо, но без да я докосне. — Светлина в най-чистото си състояние, която просто се лее от платното. Абсолютна красота.

Хулия се усмихна, приемайки оценката на Сесар като непохватна гаранция за качество. Серхио, едновременно развълнуван и смутен, отпусна надолу русите си мигли и заприлича на котка, която са погалили.

— Разбира се — продължи Сесар, — за да си пробиеш път, не стига само талантът. Разбираш ме, нали, млади човече? Всяко изкуство изисква известно познаване на света, дълбоко почувстван опит в областта на човешките взаимоотношения. Друг е случаят с изкуствата, изискващи абстрактна мисъл — при тях основната необходимост е талантът, а опитът — само допълнение. Имам предвид музиката, математиката... и шаха.

— Шахът — повтори Хулия. Двамата се спогледаха, а Серхио загледа объркано ту единия, ту другия.

— Да, шаха. — Сесар се приведе напред и отпи голяма глътка от чашата си. Зениците му се бяха свили, той сякаш бе напълно погълнат от загадката, за която мислеха и двамата. — Направило ли ти е впечатление как Муњос гледа „Шахматната партия“?

— Да. Някак по-особено.

— Точно така, не както я гледаме ти и аз. Муњос вижда в тази картина неща, които другите хора не виждат.

Серхио, заслушан в разговора им, се намръщи и нарочно докосна с рамо рамото на Сесар. Чувстваше се изолиран. Сесар го погледна благосклонно.

— Обсъждаме неща, които са прекалено зловещи за твоите уши, скъпи. — Той плъзна показалеца си по кокалчетата на ръката на Хулия, после вдигна бавно ръка, сякаш се колебаеше между две различни желания, после отново я постави между двете ръце на Хулия, но се

обърна към младия мъж. — Пази невинността си, приятелю. Развивай таланта си и не си усложнявай живота.

Той му изпрати въздушна целувка. В същия миг Менчу — с почти напълно оголени крака и късо палто от визон — се появи заедно с Макс и поиска да узнае новините за вечерята с Монтегрифо.

— Ама че копеле — заключи тя, когато Хулия привърши разказа си. — Утре ще поговоря с дон Мануел. Трябва да отвърнем на удара.

Серхио се отдръпна, сякаш се боеше, че пороят думи, изригнал от устата на Менчу, може да го залее. Тя скачаше от Монтегрифо на Ван Хойс, от Ван Хойс на куп подобрани баналности, от второ на трето питие, държейки чашата с все по-несигурна ръка. До нея Макс пушеше мълчаливо и невъзмутимо, напълно подобен на черен, гъвкав жребец за разплод. Сесар отпиваше деликатно от своя джин с лимон и от време на време попиваше устни с кърпичката от горното джобче на самото си. От време на време примигваше, сякаш се връщаше от някакво далечно място, и разсеяно галеше ръката на Хулия.

— В този бизнес има два вида участници, миличък — обясняваше Менчу на Серхио, — тези, които рисуват, и другите, които прибират парите. Ролите съвпадат извънредно рядко. — Въздъхна шумно, сякаш трогната от младостта на момчето. — Като си помисля за всички такива млади руси момчета с артистични наклонности като теб, миличък! — Тя хвърли отровен поглед към Сесар. — Толкова абсолютно прелестни!

Сесар се почувства задължен да се откъсне с нежелание от мислите си.

— Млади приятелю, не се вслушвай в гласове, които ще отровят духа ти — каза той с нисък, мрачен тон, като че ли не му даваше съвет, а му поднасяше съболезнованията си. — Езикът на тази жена е раздвоен, като на всички останали жени. — Той погледна Хулия, наведе се, целуна ръката ѝ и бързо добави: — Извинявай. Като на *почти* всички останали жени.

— Я виж кой се изказа! — Менчу направи гримаса. — Нашият личен Софокъл — или май беше Сенека? Имам предвид оня, дето опипвам млади момчета, докато си пиел отварата от бучиниш.^[7]

Сесар се облегна назад и притвори мелодраматично очи.

— Пътят, по който трябва да поеме артистът... На теб говоря, мой млади Алкивиад^[8], или Патрокъл, или може би просто Серхио...

По този път трябва да заобикаляш препятствие след препятствие, докато накрая добиеш способността да се вираш дълбоко в себе си. Трудна задача, ако нямаш до себе си някой Вергилий да ти сочи пътя. Разбираш ли ме, млади човече? Накрая на този път артистът добива достъп до най-върховните наслади. Животът му се изравнява с чистото, неподправено творчество и той вече няма нужда от жалката действителност. Той е много, много над презрените себеподобни. Тогава той е израснал и съзрял.

Речта му беше приета с иронични аплодисменти. Серхио огледа останалата част от компанията, усмихнат, но объркан. Хулия се разсмя на глас.

— Не му обръщай внимание. Прочел го е някъде и го е научил наизуст. Винаги си е бил мошеник.

Сесар отвори едно око.

— Аз съм един отегчен Сократ. И отхвърлям с възмущение инсинуациите, че си присвоявам чужди думи.

— Страшно е остроумен, нали? — Менчу се обърна към Макс, който слушаше намръщено, и си взе една от неговите цигари. — Дай ми огънче, *condottiere mio*^[9].

Сесар не пропусна да реагира на епитета с обичайното си злорадство.

— *Cave canem*^[10], яки младежо — обърна се той към Макс. Сред присъстващите единствено Хулия можеше да прецени, че на латински думата за „куче“ може да бъде и в мъжки, и в женски род. — Ако се вярва на историята, хората, от които кондотиерите наистина трябвало да се пазят, били тъкмо тези, на които служели^[11] — хвърли поглед към Хулия и се поклони иронично.

Действието на алкохола вече личеше и в неговото поведение.

— Не го вземай навътре, Макс — каза Менчу, въпреки че Макс изобщо не изглеждаше обезпокоен. — Виждаш ли, дори идеята не е била негова. Умира да се кичи с чужди дафинови листа... искам да кажа, лаври.

— Или с акант^[12] — каза Хулия през смях.

Сесар я изгледа наскърбено.

— *Ettu, Bruta?*^[13] — Той се обърна към Серхио. — Разбираш ли трагичната същност на проблема, Патрокле? — Отпи пак от джина си и се огледа драматично наоколо, като че търсеше приятелско лице. —

Наистина не разбирам защо възразявате срещу киченето с чужди лаври, скъпи мои. Всъщност — допълни той след кратък размисъл, — за някои лаври не може да се твърди, че са нечие притежание. Съжалявам, че трябва да ви съобщя тази неприятна вест, но чистото творчество изобщо не съществува. Ние не сме, по-точно вие не сте, защото аз не претендирам да съм творец... Нито пък ти, скъпа моя Менчу. Може би ти, Макс... Не ме гледай така, красиви *condottiere feroce*^[14]. Може би ти си единственият тук, който наистина има основание да претендира, че създава нещо. — Ръцете му маркираха уморен, но елегантен жест, изразяващ дълбоко отегчение, причинено може би от собствената му реч, и едната се отпусна, привидно случайно, близо до коляното на Серхио. — Пикасо — съжалявам, че споменавам този стар мошеник — е Моне, е Енгр, е Сурбаран, е Брьогел, е Питер Ван Хойс... Дори нашият приятел Муньос, който в този момент, несъмнено приведен над някоя шахматна дъска, се опитва да прогони своите демони, освобождавайки ни същевременно от нашите, не е той самият, а Каспаров и Карпов едновременно. Той е и Фишер, и Капабланка, и Пол Морфи, и дори онзи средновековен майстор Руи Лопес. Всяко нещо е просто етап от една и съща история, или може би една история, която постоянно се повтаря — не мога да реша кое от двете е по-точно. А ти, прелестна моя Хулия, замисляла ли си се някога, когато стоиш пред прословутата ни картина, къде точно се намираш — вън от нея или в нея? Убеден съм, че си се замисляла, защото те познавам, принцесо. Знам също, че не си могла да намериш отговор на този въпрос. — Той се изсмя невесело и огледа компанията един по един. — Всъщност, деца мои, енориаши мои, ние сме пълна сбирщина. Безочливо се опитваме да се доберем до тайни, които всъщност не са нищо друго, освен загадката на нашия собствен живот. — Той вдигна чашата си за тост, без да се обръща конкретно към никого. — А това, като си помислиш, крие рискове. Все едно да счупиш огледалото, за да разбереш какво се крие зад живачното покритие. Е, мили приятели, не плъзнаха ли вече по гърбовете ви тръпки от страх?

* * *

Хулия се прибра у дома към два часа сутринта. Сесар и Серхио я изпратиха до входната врата. Предложиха да се качат с нея до третия етаж, където се намиреше апартаментът ѝ, но тя отказа. Целуна и двамата за довиждане и тръгна нагоре по стълбите. Вървеше бавно и се оглеждаше плахо. Когато извади връзката ключове от джоба си, пръстите ѝ усетиха успокоителния, метален досег на пистолета.

Докато превърташе ключа в ключалката, си мислеше учудено, че въпреки всичко приема случилото се сравнително спокойно. Страхът, който изпитваше, беше чиста, точно определима величина. Можеше да го дефинира без каквото и да било талант за абстрактно мислене — така сигурно би казал Сесар, иронизирайки Муньос. Но този страх не предизвикваше у нея унизителното, мъчително желание просто да избяга. Напротив, той бе съпроводен от изострено любопитство, с немалък примес на предизвикателство и гордост. Приличаше на опасна, но вълнуваща игра, все едно да тръгнеш да убиваш пирати в Небивала земя^[15].

Да убиваш пирати. Хулия се беше сблъскала със смъртта още като дете. В първите си детски спомени виждаше баща си, който лежеше напълно неподвижен, със затворени очи, в спалнята, заобиколен от тъмни, тъжни хора, които говореха много тихо, като че ли се бояха да не го събудят. По това време тя беше на шест години и тази тържествена и неразбираема картина остана в съзнанието ѝ завинаги свързана с образа на майка ѝ, облечена от горе до долу в черно, по-недостъпна от всякога. Тя така и не видя майка си да пролее дори една сълза; помнеше сухата ѝ ръка, която повелително я побутна да целуне за последен път челото на покойника. Тогава Сесар, един много по-млад Сесар, я взе на ръце и я отведе оттам. Седнала на коленете му, Хулия се взираше във вратата, зад която погребалните агенти подготвяха ковчег.

— Не прилича на него, Сесар — каза тя, опитвайки се да не заплаче. Майка ѝ винаги казваше, че не бива да плаче — никога. Това беше единственият урок, който си спомняше да е научила от нея.

— Така е. Това вече не е баща ти — отвърна той. — Той е отишъл другаде.

— Къде?

— Това няма значение, принцесо. Но няма да се върне.

— Никога ли?

— Никога.

Детското личице на Хулия се смръщи, тя се замисли и каза:

— Не искам вече да го целувам. Кожата му е толкова студена!

Сесар я беше гледал известно време мълчаливо, после я беше прегърнал здраво. Тя още помнеше топлината на прегръдката му, финия аромат на кожата и дрехите му.

— Е, всеки път, когато ти се прииска, можеш да идваш и да целуваш мен.

Хулия не можеше да си припомни кога точно бе установила, че Сесар е хомосексуален. Може би го бе разбрала постепенно, по интуиция, съдейки по дребни неща. Веднъж, когато беше на дванадесет години, бе влязла в магазина и бе видяла как Сесар гали един млад мъж по лицето. Само това; той просто докосваше с пръсти бузата му. Младият човек мина покрай Хулия, усмихна ѝ се и излезе. Сесар, който палеше цигара, я изгледа продължително и се зае да навива часовниците в магазина.

Няколко дни по-късно, докато си играеше със статуетките на Бустели, Хулия успя да формулира въпроса си:

— Сесар, ти харесваш ли момичета?

Той седеше на бюрото и преглеждаше сметките си. Първоначално изглеждаше, че не е чул въпроса. Но след малко вдигна глава и я погледна спокойно със сините си очи.

— Ти си единственото момиче, което харесвам, принцесо.

— Ами останалите?

— Какви останали?

Това беше последният им разговор на тази тема. Но същата вечер, когато заспиваше, Хулия си припомни думите на Сесар и се почувства щастлива. Никой нямаше да ѝ го отнеме, нямаше никаква опасност. Той никога нямаше да замине надалеч, както бе направил баща ѝ — за онова място, от което няма връщане.

После дойде времето на дългите приказки, разказвани под златистата светлина в антикварния магазин — за младостта на Сесар, за Рим и Париж, и всичко това смесено с история, изкуство, книги и приключения. Дойдоха споделените легенди, „Островът на съкровищата“, четен на глас, глава по глава, сред старинните ракли и ръждясалите оръжия. Разказите за горките сантиментални пирати, чиито каменни сърца омекваха в лунните ноци сред Карибско море,

когато се сетеха за майките си. Защото дори пиратите имаха майки, дори такива отрепки като капитан Хук, чието ужасно поведение разкриваше долната му същност, но все пак в края на всеки месец пращаше по няколко златни испански дублона, за да облекчи старините на жената, която го бе родила. А между разказите Сесар имаше обичая да вади две старинни саби от една ракла и да ѝ показва как са се сражавали едно време флибустиерите^[16] — как да напада и да отстъпва — „целта е да раниш, не да прережеш гърлото на противника си“, и ѝ показваше как се хвърля кука за абордаж. После вадеше секстанта^[17] и я учеше да определя курса на кораба по звездите. Показваше ѝ стилета със сребърна дръжка, дело на Бенвенуто Челини, който, освен че бил гениален майстор златар, убил и конетабъла Шарл дьо Бурбон с изстрел от аркебузата си по време на опустошението на Рим^[18]; Хулия помнеше и страховитата кама на милосърдието, дълга и зловеща, с която пажът на Черния принц пробивал шлемовете на французите при Креси^[19].

Годините минаваха и Хулия започваше да проявява оформен характер. Дойде ред на Сесар да мълчи и да слуша изповедите ѝ. Първа любов на четиринадесет години, секс на седемнадесет. Той слушаше, без да изказва мнение. Само се усмихваше, когато тя привършеше разказа си.

Тази нощ Хулия би дала всичко, за да може да види отново усмивката му, която ѝ вдъхваше смелост и същевременно караше нещата да изглеждат не чак толкова важни, показваше ги в действителен мащаб спрямо гигантската схема на събитията и неизбежния ход на човешкия живот. Но Сесар го нямаше и тя трябваше да се справи сама. Както би казал той, не можем винаги да избираме спътниците си — или съдбата си.

Тя се зае да си приготвя водка с лед и внезапно се усмихна в тъмното, застанала срещу картината на Ван Хойс. Имаше странното чувство, че и да се случеше нещо лошо, то няма да е с нея. Нищо лошо не се случваше на главния герой, припомни си тя. Отпи малко от водката, а кубчетата лед чукнаха по зъбите ѝ. Умираха другите, второстепенните герои като Алваро. В паметта ѝ оживяха стотици приключения, които бе преживяла и от които се бе измъкнала невредима, слава Богу. Как се е казвало всъщност тогава? Ей Богу!

Тя погледна отражението си във венецианското огледало — просто сянка сред други сенки. Огледа бледото петно, което бе лицето ѝ, смътно очертания профил, големите, тъмни очи. Алиса в огледалния свят. Видя себе си и в картината на Ван Хойс, в нарисуваното огледало, отразяващо другото, венецианското, отражение на отражение на отражение. Отново изпита познатото замайване. Мина ѝ през ума, че по това време на нощта огледалата, картините и шахматните дъски могат да погодят странни номера на въображението. Или може би сега понятията като време и пространство ставаха толкова относителни, че почти не си струваше да им се обръща внимание. Отпи отново от водката и усети чукването на леда по зъбите си. Имаше чувството, че ако протегне ръка, ще може да остави чашата си върху масата, покрита със зелено сукно, точно на мястото, където се намираше скритият надпис, между неподвижната ръка на Роже д'Арас и шахматната дъска.

Пристъпи по-близо до картината. Беатрис, херцогиня на Остенбург, седеше до заострената арка на прозореца, със сведени очи, потънала в четене на книгата, която държеше на скута си. Напомняше ѝ на девите, рисувани от ранните фламандски майстори: гладко сресаната назад руса коса, прибрана под почти прозрачен воал. Бялата кожа. Далечна и недостъпна в строгата черна рокля, толкова различна от обичайните наметала от аленочервена вълна — фламандско сукно, по-скъпо от коприна и брокат. Хулия осъзна с неочаквана яснота, че черният цвят е знак за траур. В черни вдовишки одежди бе облякъл херцогинята Питер Ван Хойс, геният, който толкова много бе обичал символите и парадоксите. Траур, който не беше за съпруга ѝ, а за убития любим.

Овалът на женското лице беше деликатен, съвършен. Всеки оттенък, всеки детайл подчертаваше приликата с Ренесансовите деви. Не деви като обичаните от Джото италианки — едновременно деви и дойки, и дори любовници; нито като французойките, позирали за деви, които всъщност са били майки и дори кралици, а девица от търговското съсловие, съпруга на общински съветник или на благороден земевладелец, владетел на обширни хълмисти земи, осеяни със замъци, имения, потоци и църкви с камбанарии като тази на картината. Тази жена изглеждаше малко надменна и затворена, спокойна и студена, въплъщение на северна красота, предизвиквала такъв възторг в южните страни, в Испания и Италия. Сините ѝ очи —

можеше поне да се предположи, че са сини — макар и извърнати встрани от погледа на наблюдателя, видимо насочени към кишата, сигурно бяха ясни и пронизателни като очите на всички фламандски жени, рисувани от Ван Хойс, Ван дер Вайден или Ван Ейк. Загадъчни очи, които никога не разкриват накъде гледат или накъде искат да погледнат, какви мисли и чувства се крият зад тях.

Хулия отметна косата си назад и докосна повърхността на картината, плъзгайки пръсти по устните на Роже д'Арас. В ореола от златиста светлина стоманената плоча на гърдите му проблясваше с почти истински метален блясък. Той беше подпрял брадичката си на палеца на дясната ръка, а погледът му беше вперен неотклонно в шахматната дъска, която символизираше живота и смъртта му. Съдейки по профила му, сякаш изсечен върху старинна монета, Роже д'Арас сякаш не забелязваше присъствието на жената, седнала близо до него. Но може би мислите му съвсем не бяха съсредоточени върху партията шах; може би мислеше за същата тази Беатрис Бургундска, която не поглеждаше — от гордост, предпазливост, а може би просто от уважение към господаря си. В такъв случай той би бил свободен да ѝ посвети единствено мислите си. Може би в същия този момент и дамата не виждаше страниците на книгата, която четеше, а гледаше крадешком, без да обръща поглед направо към него, широкия гръб на рицаря, спокойните, благородни черти на лицето му; може би си припомняше докосването на ръцете му, кожата му, или просто въздържаното му мълчание, погледа, изпълнен с безсилна тъга, която някога бе предизвикала във влюбените му очи.

Хулия плаваше в някакво въображаемо пространство между венецианското и нарисуваното огледало — границите между двете плоскости се размиваха. Златистата светлина обгърна и нея и много бавно, почти подпряла ръка върху зеленото сукно на масата, внимателно, за да не разбърка шахматните фигури върху дъската, тя се наведе към Роже д'Арас и целуна нежно студените му устни. Докато се обръщаше, забеляза с ъгълчето на око си как нещо просветна — беше орденът на Златното руно върху алената дреха на другия играч — Фердинанд Алтенхофен, херцог на Остенбург. Той беше вперил в нея неразгадаемия поглед на тъмните си очи.

* * *

Когато часовникът на стената удари три, пепелникът преливаше от фасове, а чашата и кафеварката, поставени наред безпорядъка от книги и документи, бяха почти празни. Хулия се облегна назад в стола си и се взря в тавана. Опитваше се да подреди мислите си. За да пропъди заобикалящите я призраци, тя запали всички лампи. Границите на действителността постепенно се възстановяваха, тя бавно се озоваваше отново на обичайното си място във времето и пространството.

Тя заключи, че съществуват и по-практични начини да се задават въпроси; съществуваше и друга, по-правилна гледна точка, която несъмнено бе правилната, ако вземем предвид, че Хулия приличаше повече на порасналата Уенди^[20], а не на Алиса. За да започне разсъжденията си по този начин, ѝ трябваше само да затвори очи и да ги отвори отново, да огледа работата на Ван Хойс, както би огледала всяка друга картина, рисувана преди пет века, а после да вземе лист и молив. Това и направи, допивайки остатъка от изстиналото кафе. Каза си, че по това време на нощта, след като не ѝ се спеше ни най-малко и най-много се боеше да не се подхлъзне по наклонената плоскост на фантазиите, най-добре би било да опита да пререди представите си в светлината на последните събития. Затова започна да пише:

I. Датата на картината е 1471 г. Представена е шахматна партия. Загадката: Какво се е случило всъщност между Фердинанд Алтенхофен, Беатрис Бургундска и Роже д'Арас? Кой е наредил да убият рицаря? Какво общо има шахът с цялата история? Защо Ван Хойс е решил да нарисува картината? Защо, след като веднъж е поставил надписа *Quis pecavit equitem*, впоследствие решава да го скрие? Възможно ли е да се е страхувал, че може да убият и него?

II. Аз съобщавам на Менчу за откритието си. После отивам при Алваро. Но той вече знае за картината; някой го е разпитвал за нея преди мен. Кой?

III. Алваро загива. Нещастен случай или убийство? Очевидна е връзката с картината или може би с моето посещение и въпросите, които му задавах. Има ли нещо, което някой иска да не узная? Възможно ли е Алваро да е открил нещо важно, което аз не знам?

IV. Неизвестно лице (не е изключено това да е убиецът или убийцата) ми изпраща историческата справка, направена от Алваро. Какво е това, което е знаел Алваро, и представлява опасност за някой друг? А този неизвестен (или неизвестни) — какво смятат, че трябва да знам и какво — да не знам?

V. Пликът с документацията е оставен в „Урбекспрес“ от неизвестна руса жена. Свързана ли е тя със смъртта на Алваро или е била просто преносител?

VI. Въпреки че и двамата разучаваме един и същ обект, Алваро загива, а аз (засега) — не. Възможно ли е неизвестният да иска да улесни работата ми, или да ме насочи към нещо? И ако е така, към какво? Има ли то нещо общо с цената на картината? Или с моята работа като реставратор? Или с надписа? С шахматната задача? Или въпросът е да се разкрият ли определени исторически факти или не? Каква връзка е възможно да съществува между някой, който живее в двадесети век, и друг, който е живял през петнадесети?

VII. Основен въпрос на този етап: Възможно ли е един хипотетичен убиец да има изгода от увеличението на цената на картината на предстоящия търг? Възможно ли е в картината да има още нещо, което аз да не съм открила?

VIII. Съществува ли възможност цялата история да няма нищо общо с цената на картината, а да е свързана с тайната на изобразената на нея шахматна партия? Това е задача на Муньоос, шахматна задача. Как би могло нещо, свързано с нея, да причини нечия смърт пет века по-късно? Това е не само смешно, но и глупаво (поне аз мисля така).

IX. Заплашва ли ме опасност? Може би някой изчаква да узная малко повече. Може би работя за него, без да го

съзнавам. Може би съм все още жива, защото този някой има нужда от мен.

Тя си припомни нещо, което Муньос беше казал първия път, когато видя картината на Ван Хойс, и започна да го възпроизвежда черно на бяло. Той беше говорил за различните нива в картината. Може би описанието на едно от тях щеше да ѝ помогне да разбере нещо.

Първо ниво — сцената, изобразена на картината. Подът, на който стоят хората, има формата и вида на шахматна дъска.

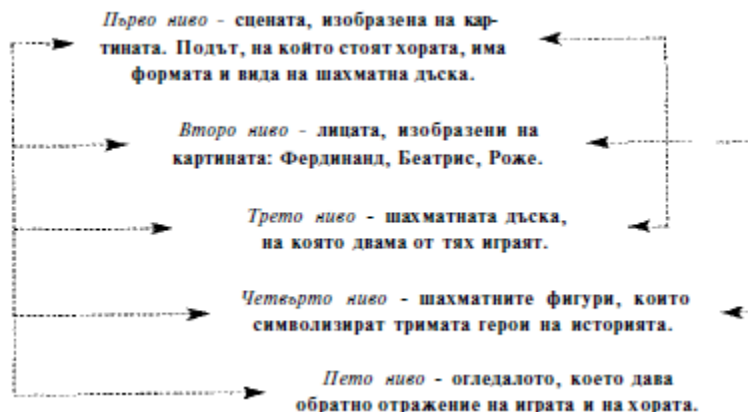
Второ ниво — лицата, изобразени на картината: Фердинанд, Беатрис, Роже.

Трето ниво — шахматната дъска, на която двама от тях играят.

Четвърто ниво — шахматните фигури, които символизират тримата герои на историята.

Пето ниво — огледалото, което дава обратно отражение на играта и на хората.

Тя огледа резултата и се зае да чертае линии между отделните нива, установявайки само няколко още по-объркващи връзки. Петото ниво съдържаше предишните четири, първото беше свързано с третото, второто — с четвъртото. Очерта се странна фигура, обърната навътре към себе си.

Всъщност, каза си тя, докато изучаваше странната диаграма, само си губя времето. Единственото нещо, което доказваха тези връзки беше, че художникът, чието дело бе „Шахматната партия“, е имал остър и изобретателен ум. Но това ни най-малко не помагаше за изясняването на смъртта на Алваро. Петстотин години след завършването на „Шахматната партия“ той или се бе подхлъзнал фатално във ваната, или някой му беше помогнал да се подхлъзне. Какъвто и да бе резултатът от всички тези стрелки и карета, нито Алваро, нито тя самата можеха да бъдат част от картината, нито пък художникът е можел да предвиди тяхното съществуване. Или пък е можел? В съзнанието ѝ изплува тревожен въпрос. Когато зрителят бъде изправен пред определен набор от символи, какъвто бе случаят с тази картина, той ли беше този, който определяше техния смисъл, или този смисъл съществуваше независимо от него, още от момента на създаването на картината?

Хулия все още чертаеше стрелки и карета, когато телефонът иззвъня. Тя скочи стреснато и загледа телефона, поставен на килима, без да може да реши да отговори или не. Кой би могъл да ѝ се обажда в три и половина сутринта? Нито един от възможните отговори на този въпрос не ѝ се струваше успокоителен. Телефонът продължи да звъни, но тя се раздвижи едва след четвъртото иззвъняване. Тръгна бавно към него, но изведнъж бе обзета от чувството, че ще се почувства много по-зле, ако той спре да звъни, преди тя да е вдигнала слушалката. Представи си как прекарва остатъка от нощта, сгушена на канапето, гледайки плахо телефона в очакване той да звънне отново. Сграбчи яростно слушалката и я вдигна.

— Ало?

Муньос очевидно чу ясно въздишката на облекчение, изтръгнала се от устните ѝ, защото прекъсна обясненията си, за да я попита дали при нея всичко е наред. Ужасно съжалявал, че я буди толкова късно, но мислел, че позвъняването е оправдано. Самият той бил много развълнуван; затова се осмелил да ѝ се обади. Моля? Да, точно така. Преди пет минути задачата внезапно... Ало? Чуваше ли го още? Обясняваше ѝ, че сега вече бе възможно да се каже с абсолютна сигурност коя фигура бе взела коня.

---

[1] Герой от романа на Александър Дюма-син „Дамата с камелиите“, послужил за основа на либретото на операта „Травиата“. — Б.пр. ↑

[2] През 1936 във форт Нокс е изградено специално хранилище на златния резерв на САЩ. — Б.пр. ↑

[3] Дучо ди Бонинсеня (роден в средата на XIII в. — починал 1318 г.) — един от най-великите художници на италианското Средновековие, основател на Сиенската школа. В творчеството му строгите форми на итало-византийската школа се смесват с новата духовност на готиката. — Б.пр. ↑

[4] Хосе де Мадрасо-и-Агудо — виден представител на неокласицизма в испанската живопис. — Б.пр. ↑

[5] Гай Цилний Меценат (70 г.пр.Хр. — 8 г.сл.Хр.) — римски дипломат, съветник на Октавиан Август, изключително богат, покровител на Вергилий и Хораций. Критикуван от Сенека за разточителния си начин на живот. — Б.пр. ↑

[6] Жан Кокто (1889 — 1963) — френски писател, поет, филмов режисьор и художник. Изключителен естет и в творчеството, и в живота си, Кокто никога не е държал в тайна хомосексуалните си наклонности. — Б.пр. ↑

[7] Едно от обвиненията, поради които Сократ бил осъден да изпие отрова, било „развращават на младежта“, но всъщност се е имало предвид интелектуалното му влияние. — Б.пр. ↑

[8] Алкивиад (450 г.пр.Хр. — 404 г.пр.Хр.) — блестящ, но безскрупулен атински политик и военачалник, отличавал се със забележителна красота, близък на Сократ. — Б.пр. ↑

[9] Мой кондотиере (ит.). — Б.пр. ↑

[10] Пази се от кучето (лат.). — Б.пр. ↑

[11] Кондотиерите, водачи на наемни отряди от средата на XIV до XVI в., често сменяли господарите си. Възможно е Сесар да има предвид съдбата на кондотиера Карманьола, който се сражавал първо на страната на Милано, а после водил войските на Венеция срещу бившите си господари. Но венецианците се усъмнили в лоялността му и през 1432 г. го осъдили на смърт. — Б.пр. ↑

[12] Средиземноморско растение, чиито листа се използват в стилизиран вид в архитектурата. — Б.пр. ↑

[13] Парафраза на прочутите думи на Цезар „И ти ли, Бруте?“ За разлика от оригиналния вариант обръщението е в женски род. — Б.пр. ↑

[14] Жестоки кондотиере (ит.). — Б.пр. ↑

[15] Приказна страна от книгата на Джеймс Матю Бари „Питър Пан“. — Б.пр. ↑

[16] Френското наименование на английски, френски и холандски пирати от Карибския басейн и Тихоокеанското крайбрежие на Южна Америка, нападали испански поселения и кораби по време на втората половина на XVII век. — Б.пр. ↑

[17] Уред за определяне на ъгъла между хоризонта и дадено небесно тяло, използван в навигацията. — Б.пр. ↑

[18] Бенвенуто Челини (1500 — 1571) — флорентински скулптор, златар и писател, автор на едно от най-живите описания на епохата в своята автобиография, в която твърди, че сам е застрелял конетабъла на Франция Шарл дьо Бурбон (1490 — 1527), загинал, когато войските на император Карл V нахлуват в Рим. — Б.пр. ↑

[19] През 1346 г., в началото на Стогодишната война английските войски под командването на Черния принц, сина на крал Едуард III, разбиват войската на френския крал — Б.пр. ↑

[20] Героиня от „Питър Пан“ на Джеймс Матю Бари. — Б.пр. ↑

7. КОЙ УБИ РИЦАРЯ?

Белите и черните фигури сякаш представляваха манихейските разграничения между светлина и мрак, между добро и зло, съществуващи в човешкия дух.

Гари Каспаров

— Не можех да спя, постоянно мислех за задачата... тогава изведнъж разбрах, че ходът, който анализирах, е единствено възможният. — Муньоc постави джобния шах на масата, оглади с ръка листа с първоначалната схема, вече измачкан и изподраскан, и го постави до дъската. — Въпреки това не можах да повярвам. Трябваше ми един час, за да прехвърля отново всички ходове отначало докрай.

Двамата седяха в кафенето към денонощния супермаркет, до витрината, през която се виждаше широкият, пуст булевард. В кафенето нямаше почти никой; само няколко актьори от близкия театър и около половин дузина нощни птици от двата пола. Дежурният от охраната, в полувоенна униформа, стоеше до портала, прозяваше се и си гледаше часовника.

— А сега — каза шахматистът и посочи първо скицата, а после малката шахматна дъска — погледнете тук. Успяхме да възстановим последния ход, черна дама от *b2* на *c2*, но не знаехме какъв е бил предишният ход на белите, който я е принудил да се придвижи така... нали си спомняте? Когато преценявахме заплахата, която представляват двата бели топа, решихме, че топът на *b5* може да е дошъл от което и да било поле по линия 5, но това не обяснява бягството на черната дама, защото тя тъй или иначе е била държана в шах от другия бял топ — този на *b6*. Възможно е, решихме тогава, топът да е взел друга черна фигура, която преди това е била на *b5*. Но коя? И тук спряхме.

— А коя е била наистина фигурата? — Хулия разучаваше дъската. Черно-бялата геометрична картина вече не ѝ беше чужда — можеше да се движи по нея като в позната територия. — Казахте, че може да се установи, ако се обмислят движенията на фигурите, които са вече извън игра.

— Така и направих. Разучавах ги една по една и стигнах до изненадващо заключение.

— Коя фигура може да е взел топът, отивайки на *b5*? — Муньос заоглежда дъската с уморени от безсъние очи, като че ли наистина не знаеше отговора. — Не може да е бил черен кон, защото и двата са все още в игра. Не е бил и офицерът, защото поле *b5* е бяло, а черният офицер, който може да се движи по белия диагонал, не е мръднал от първоначалната си позиция. Той си е на *c8*, където двете му възможности за движение са блокирани от черните пешки, които също още не са влезли в игра.

— Може би черна пешка? — предположи Хулия.

Муньос поклати глава.

— Отне ми повече време да отхвърля тази възможност, защото най-объркващи в тази игра са позициите на пешките. Но не може да е била нито една от черните пешки, защото тази на *a5* е дошла от *c7*. Както знаете, пешките могат да вземат противникова фигура, движейки се с едно поле по диагонал напред, и тази най-вероятно е взела двете бели фигури от *b6* и *a5*. Що се отнася до останалите четири черни пешки, те очевидно са били много надалеч, когато са били взети. Не може да са били в позиция близо до *b5*.

— Тогава трябва да е бил черният топ. Белият топ го е взел на *b5*.

— Невъзможно. Като се има предвид подреждането на фигурите около *a8*, става ясно, че черният топ е бил взет там, от първоначалната

си позиция, без изобщо да е бил местен. Бил е взет от бял кон — макар че в този случай не е от кой знае какво значение от коя фигура е бил взет.

Хулия вдигна объркано очи от дъската.

— Не разбирам. Току-що изключихме всички черни фигури. Коя фигура е взел тогава белият топ от *b5*?

Леката усмивка на Муньос не беше в никакъв случай самодоволна; той като че ли просто се забавляваше от въпроса на Хулия, или от отговора, който се готвеше да й даде.

— Работата е там, че не е взел никаква фигура. Не ме гледайте така. Вашият Ван Хойс е бил майстор и в залагането на фалшиви следи. Излиза, че никаква фигура не е била взета на *b5*. — Той се умълча внезапно, скръсти ръце и се приведе над малката дъска. После погледна Хулия и постави показалеца си върху черната дама. — Ако последният ход на белите не е носел заплаха за черната дама от страна на топа, остава някоя бяла фигура да се е преместила така, че да е поставила черната дама в шах от белия топ. Значи, местена е бяла фигура или от *b4*, или от *b3*. Ван Хойс трябва добре да се е забавлявал, съзнавайки, че който се опита да реши задачата, ще бъде подведен от уловката с двата топа.

Хулия кимна бавно. Достатъчни бяха няколко думи на Муньос, и някой видимо незначителен и безличен ъгъл на дъската се изпълваше с безкрайни възможности. Имаше нещо вълшебно в способността му да води другите през този сложен черно-бял лабиринт, към който притежаваше скритите ключове. Като че ли се ориентираше по някаква невидима мрежа от връзки, скрита под повърхността на дъската, и пораждаше невероятни, немислими комбинации, само като ги обличаше в думи — тогава те ставаха толкова очевидни, че човек се чудеше как е възможно да не ги е видял веднага.

— Разбирам — каза тя след няколко секунди, — тази бяла фигура е защитавала черната дама от топа. Когато се е преместила, черната дама е изпаднала в шах.

— Точно така.

— И коя е била тази фигура?

— Може би ще успеете да прецените сама.

— Бяла пешка?

— Не. Едната е била взета на $a5$ или $b6$, а другата е много далече. Не може да е била и някоя от другите.

— В такъв случай наистина нямам представа.

— Погледнете внимателно дъската. Можех да ви кажа от самото начало, но по такъв начин бих ви лишил от едно заслужено удоволствие. Не бързайте — той обхвана с един жест кафенето, чашите с кафе на масата и пустата улица. — Имаме достатъчно време.

Хулия се съсредоточи върху дъската. След малко, без да откъсва очи от нея, извади цигара, и лека, неопределима усмивка плъзна по устните ѝ.

— Струва ми се, че разбрах — каза тя предпазливо.

— Добре тогава, кажете какво мислите.

— Офицерът, който може да се движи по белия диагонал, стои недокоснат на $f1$, и не е имал време да стигне дотук от единствената възможна предварителна позиция — $b3$, защото $b4$ е черно поле. — Тя погледна към Муньос за потвърждение, преди да продължи. — Искам да кажа, биха му били необходими поне — Хулия започна да брои на пръсти — три хода, за да стигне от $b3$ до сегашната си позиция. Кое то ще рече, че ходът, който е поставил черната дама в шах от топа, не е бил на белия офицер. Права ли съм?

— Напълно. Продължавайте.

— Не може да е била и бялата дама, която сега е на $e1$, нито белият цар. Що се отнася до белия офицер, който може да се движи по черния диагонал, и който сега е извън игра, защото е бил взет, той никога не може да е бил на $b3$.

— Отлично — каза Муньос. — Защо?

— Защото $b3$ е бяло поле. Освен това, ако този офицер се бе движил по черния диагонал от $b4$, той би бил все още в игра, а случаят не е такъв. Предполагам, че е бил взет по някое време преди това, в по-ранен стадий на играта.

— Правилно. И какво ни остава?

Хулия огледа дъската. Едва осезаеми тръпки плъзнаха по гърба и ръцете ѝ, като че ли някой бе прокарал по кожата ѝ острието на нож. Оставаше само една фигура, която не бяха споменавали.

— Остава единствено конят — каза тя с неволен шепот и преглътна. — Белият кон.

Муньос се приведе към нея със сериозно изражение на лицето.

— Точно така, белият кон. — Той мълча известно време. Не гледаше дъската, а Хулия. — Тъкмо белият кон се е преместил от *b4* на *c2*, откривайки черната дама и поставяйки я в опасност. И точно там, на *c2*, черната дама, за да се защити от белия топ, а също и за да елиминира противникова фигура, взема белия кон.

Муньос отново замълча. Проверяваше да не би да е пропуснал нещо важно. После блясъкът в очите му угасна, така рязко, сякаш бе загасил лампа. Той отклони поглед от Хулия и започна да прибира фигурите с една ръка, докато сгъваше дъската с другата, явно показвайки, че участието му в цялата история е приключило.

— Черната дама — повтори тя удивено. Чувстваше, почти чуваше бързото превключване в главата си.

— Да — сви рамене Муньос, — черната дама е взела коня — или убила рицаря, каквото и да означава това.

— Това означава — промълви Хулия, все още зашеметена от откритието, — че Фердинанд фон Алтенхофен е бил невинен. — Тя се изсмя, протегна ръка към скицата и постави пръст върху *c2* — полето, символизиращо крепостния ров на замъка Остенбург, при Източната врата, където е бил убит Роже д'Арас. — Означава, че Беатрис Бургундска е наредила да убият рицаря.

— Беатрис Бургундска?

Хулия кимна. Сега всичко ѝ се струваше толкова ясно, толкова очевидно, та ѝ идеше да се ритне от яд, че не го е разбрала преди. Всичко се съдържаше в играта и в картината и просто молеше да бъде видяно. Ван Хойс бе запечатал всичко съвестно, до последния детайл.

— Кой друг би могъл да бъде? — каза тя. — Черната дама, разбира се. Беатрис Бургундска, херцогинята на Остенбург. Проклетата кучка.

* * *

Сега виждаше всичко съвсем ясно: разхвърляното ателие, в което миришеше на масло и терпентин, художника, който се движеше сред сенките, всичко това осветено от лоените свещи, поставени около картината. Той смесваше бакърен пигмент със смола, за да постигне устойчиво зелено, което щеше да устои на предизвикателствата на

времето. Нанасяше го бавно, на последователни слоеве, изпълвайки диплите на покривката на масата, докато покри надписа *Quis necavit equitem*, който беше изрисувал преди няколко седмици с красиви, златисти готически букви. Беше му мъчно да го скрива от погледа, и то вероятно завинаги. Но херцог Фердинанд беше прав: „Прекалено явно е, майстор Ван Хойс.“

Точно така трябваше да е било — повече или по-малко. Сигурно старият човек беше мърморил под нос, размахвайки четката, нанасяйки слой след слой зелено върху току-що завършената картина, чиито маслени бои сияеха ярко на светлината на свещите. Може би е потривал уморените си очи и е поклащал глава. Зрението вече започваше да му изневерява, и то от доста време насам. Годините не минаваха, без да оставят своите белези. Те бяха започнали да разяждат дори способността му да се концентрира, така необходима за единственото занимание, което можеше да отклони мислите му от рисуването през дългите зимни часове на принудително безделие — когато дните бяха къси и светлината — съвсем недостатъчна за рисуване. Това занимание бе играта на шах — страст, която споделяше с искрено оплаквания месер Роже. Докато беше жив, той беше негов закрилник и приятел, и въпреки титлата и положението си нямаше нищо против да се поизцапа с боя, когато идваше в ателието, за да изиграят някоя партия сред бои, глина, четки и недовършени картини. Той не можеше да се сравнява с никого друго — обичаше сраженията на шахматната дъска, но нямаше нищо против дългите разговори за изкуство, любов и война, както и за тази негова странна идея, повтаряна толкова често, която сега приличаше на ужасно предсказание: че играта на шах е за хора, на които им доставя удоволствие да се движат в опасна близост до пастта на дявола.

Картината беше завършена. Когато беше по-млад, Питер Ван Хойс имаше обичая да казва една кратка молитва след последната четка. Тогава благодареше на Бога, че е завършил успешно още една творба; но годините запечатаха устните му, също както пресушиха очите и посребриха косата му. Сега просто кимна, сякаш се съгласяваше с нещо, остави четката в едно глинено гърне с разтворител и избърса пръсти в кожената си престилка. Взе една свещ и отстъпи малко назад. Да му прости Бог, но наистина не можеше да не изпитва гордост. „Шахматната партия“ далеч бе надхвърлила задачата,

възложена му от неговия господар, херцога. В нея имаше всичко: живот, красота, любов, смърт и измама. Картината щеше да надживее и него, и хората, изобразени на нея. Сърцето на стария фламандски майстор се стопли от полъха на безсмъртието.

* * *

Хулия видя и Беатрис Бургундска, херцогинята на Остенбург, седнала край прозореца. Тя четеше „Поема за рицаря и розата“. Един слънчев лъч падаше косо през рамото ѝ, осветявайки богато украсените страници. Видя как бледата като слонова кост ръка на Беатрис потрепва леко като лист, полюшнат от нежен ветрец, и светлината просветва по златния ѝ пръстен. Може би беше влюбена и страдаше, защото гордостта ѝ не можеше да понесе мисълта, че този мъж ѝ бе отказал това, което дори Ланселот не бе отказал на кралица Гуиневиър. Може би наемникът с арбалета бе просто изпълнител на отчаяното ѝ отмъщение след смъртта на една стара любов, след последната целувка и жестокото „сбогом“. Облаци плаваха по синьото небе на Фландрия, над земите, които се виждаха през прозореца зад гърба ѝ, а дамата седеше все така неподвижна, потънала в четене на книгата в скута си. Не, това беше невъзможно. Фердинанд Алтенхофен никога не би отдал последна почит на един измамник, нито пък Питер Ван Хойс би излял цялото си сърце и целия си талант в картина, увековечила една изневяра. Хулия предпочиташе да вярва, че Беатрис Бургундска е свела очи, за да скрие сълзите в тях, че черното кадифе е траурът, който е носела за собственото си сърце, разкъсано от същата онази стрела от арбалет, профучала над крепостния ров. Сърцето ѝ, преклонило се пред държавните интереси, пред шифрованите заповеди на братовчед ѝ Шарл Бургундски, които бе разчела в онзи многократно прегъван пергамент със счупен печат. После, онемяла от скръб, бе смачкала пергаментата, преди да го изгори на пламъка на свещта. Поверително известие, донесено от таен служител на бургундския двор. Интриги, оплели в паяжините си херцогството и неговото бъдеще, което беше неразделна част от бъдещето на Европа. Привържениците на Франция и привържениците на Бургундия. В тази тайна война между министри, безжалостна като най-кръвавата битка,

нямаше герои, а само палачи, облечени в скъпи одежди, украсени с дантела, чиито предпочитани оръжия бяха камата, отровата — и арбалетът. Гласът на кръвта, дългът, който налагаше да изпълни повелята на своя род — от нея не се изискваше нещо, от което не би могла да облекчи съвестта си в изповедалнята. Единственото нещо, което трябваше да направи, бе да се появи в определен ден и час на прозореца на кулата над Източната порта, където седеше всяка вечер, докато прислужницата решише косите ѝ. Трябваше да стои на прозореца, под който Роже д'Арас се разхождаше всеки ден по едно и също време и мислеше, изпълнен със съжаления, за невъзможната си любов.

Да, възможно бе дамата в черно да е свела очите си не защото четеше, а защото плачеше. А може би просто не е имала смелост да срещне погледа на художника, който в крайна сметка въплъщаваше зоркия поглед на Историята и Вечността.

* * *

Тя видя и нещастния херцог Фердинанд Алтенхофен, обсаждан от чужди интереси, от изток и от запад, в една Европа, която се променяше прекалено бързо за неговия вкус. Видя го, примирен и безсилен, пленник на собствената си личност и на своя век, как удря яростно с ръкавици по копринения си панталон, съзнал, че не може да накаже убиеца на единствения приятел, който бе имал през живота си. Видя го, облеган на една колона в залата, украсена с гоблени и бойни знамена, как си припомня дните на тяхната младост, споделените мечти, възхищението си пред младия благородник, който бе заминал на война, и се бе върнал покрит с рани, но и със слава. Смехът му, спокойният, уравновесен тон на гласа му, разумните забележки, изисканите комплименти, които правеше на придворните дами, съветите, които даваше без колебание, самата топлина на свързвалото ги приятелство още се долавяше в тази зала. Но него вече го нямаше. Беше погълнат от мрака.

... И най-лошото, майстор Ван Хойс, най-лошото, стари ми приятелю, стари художнико, който го обичаше почти толкова, колкото го обичах аз, е, че няма място за отмъщение. Защото и тя, както и аз, и дори като самия ни покоен приятел, беше само играчка в ръцете на по-властни люде, на тези, които притежават парите и силата, и затова са в правото си да решат, че вековете ще изтрият от картите херцогство Остенбург. Няма кого да обезглавя на гроба на единствения си приятел — и дори да имаше, не бих постъпил така. Само тя знаеше и предпочете да мълчи. Уби го с мълчанието си, като го остави да излезе както всяка вечер (аз също имам своите шпиони) край рова, при Източната порта, увлечен от беззвучната песен на сирените, която тласка всеки мъж към съдбата му; към тази съдба, която изглежда заспаля и дори сляпа — до деня, в който отвори очи и ги обърне право към нас.

Сам виждаш, майстор Ван Хойс, няма възможност да отмъстим. Доверявам се на гения ти, на ръцете ти, и ти обещавам, че никой няма да ти плати повече от това, което аз ще платя за тази картина. Искам справедливост, дори ако трябва само аз да знам, искам тя да знае, че аз знам, искам, когато всички ние се превърнем в прах като Роже д'Арас, още някой, освен Всевишния да научи каква е истината. Затова нарисуй картината си, майстор Ван Хойс, нарисуй я в името Божие. Искам от теб да не пропуснеш нищо, и дано това бъде най-съвършената ти творба — и най-страшната. Нарисуй я, и нека тогава Дяволът, когото ти някога постави редом с него в картината си, отнесе всички ни.

Накрая видя и рицаря. Беше облечен с панталон и туника в пурпурен цвят. Около шията си носеше златна верижка, а на колана му висеше напълно ненужна кама. Той крачеше в сумрака край рова, близо до Източната порта, сам, отпратил пажа си, за да не смущава мислите му. Видя го как вдига очи към заострения свод на прозореца и се усмихва. Това беше само следа от усмивка, далечна и меланхолична

— такава усмивка, която будеше спомени за стара любов и отминали опасности, и криеше сякаш предчувствие за собствената му съдба. Може би Роже д'Арас чувства присъствието на онзи скрит стрелец, който зарежда арбалета си отвъд рушащите се стени, със зеленина, покарала между камъните, и го насочва към жертвата си. И тогава рицарят внезапно разбира, че целият му живот, дългият път, който е изминал дотук, битките, в които се бе сражавал, пресипнал и потънал в пот под скърцащата ризница, женските тела, които бе познал, тридесет и осемте години, които носеше на гърба си като тежко бреме — всичко това ще свърши тук, точно в този миг и на това място, че след като усети удара, няма да чувства вече нищо. Изпълва го дълбока тъга, струва му се несправедливо да загине така, пронизан от стрела като див глиган. Вдига деликатната си, красива, но мъжествена ръка, ръка, която веднага напомня за меча и юздите, които е държала, за кожата, която е галила, за перото, което е потапяла в мастилницата, преди да започне да реди думи по пергаментата. Той вдига ръка, за да се възпротиви, макар да съзнава, че е напразно, че дори не знае срещу кого се противи. Исква му се да извика, но го възпира съзнанието, че е длъжен да се държи достойно заради самия себе си. Тогава посяга към камата, защото му се струва, че смъртта му ще бъде по-достойна за рицар, ако умре с оръжие в ръка, пък било то и обикновена кама. Чува тъпия звук от изстрела и си казва, че трябва да се дръпне от пътя на стрелата, но знае, че няма смисъл, защото стрелата лети по-бързо от всяко човешко движение. Чувства как душата му се разтапя от горчиво самосъжаление и отчаяно търси в спомените си Бога, към когото да отправи покаянието си. Тогава установява с учудване, че не се кае за нищо, макар че сам не знае дали има Бог, който би го чул сега, преди да го обвие нощта. Тогава идва ударът. Понасял е много удари и носи белезите от тях, но знае, че този няма да остави белег. Дори не изпитва болка, душата сякаш просто излита от устата му. Пада безкрайна нощ, и преди да потъне в нея, той съзнава, че този път тя го поглъща завинаги. Тогава Роже д'Арас надава вик, но вече сам не може да чуе гласа си.

8.

ЧЕТВЪРТИЯТ ИГРАЧ

Шахматните фигури бяха безмилостни. Те го пленяваха и поглъщаха. Имаше нещо ужасяващо в това, но имаше и неповторима хармония. Защото какво съществува наистина на този свят, освен шаха?

Владимир Набоков

Муньос се усмихваше едва забележимо — с онази механична, отчуждена усмивка, която не го обвързваше с нищо, не представляваше дори опит да предизвика симпатия.

— Ето какво било значи — каза той тихо, изравнявайки крачка с Хулия.

— Да. — Тя вървеше с приведена глава, потънала в мисли. Извади ръка от джоба на жакета си и прибра косата, която падаше върху лицето ѝ. — Сега знаете цялата история. Имате пълното право да я узнаете. Заслужихте си го.

Муньос гледаше право напред, обмисляйки това новопридобито право.

— Разбирам — каза той накрая.

Вървяха един до друг, без да бързат. Беше студено. По-тесните улици тънеха в сенките на високите сгради. Светлината от уличните лампи осветяваше само отделни части от мокрия асфалт, които блестяха като току-що лакирани. Сенките бавно се оттегляха; нахлуваше оловносивата зора и в другия край на булеварда силуетите на сградите, очертани на просветлялото небе, се превръщаха от черни отново в сиви.

— Има ли някаква по-специална причина — попита той, — поради която не ми разкажете по-рано тази част от историята?

Тя го погледна крадешком, преди да отговори. Той изглеждаше леко заинтригуван, но не и засегнат. Взираше се разсеяно в празната улица пред себе си. Беше вдигнал яката на шлифера си и пъхнал ръце в джобовете.

— Мислех си, че ще предпочетете да не се набърквате в тази история.

— Разбирам.

Завиха по друга улица, където ги посрещна шумът на боклукчийска кола. Мунъос ѝ помогна да се промъкне покрай контейнерите с отпадъци.

— Какво смятате да правите сега? — попита той.

— Не знам. Предполагам, че първо трябва да приключа с реставрацията. После ще напиша дълъг материал за историята на картината. Може дори да се прочуя благодарение на вас.

Мунъос слушаше разсеяно, като че беше другаде с мислите си.

— Какво става с полицейското разследване?

— Ако предположим, че съществува убиец, рано или късно ще го заловят. Винаги става така.

— Подозирате ли някого?

Хулия се разсмя.

— Боже мили, не! — Тя се понамръщи, обмисляйки думите му. — Поне се надявам да е така. — Хвърли поглед към Мунъос и каза: — Предполагам, че разследването на едно убийство, за което не се знае убийство ли е или не, прилича много на това, което вие направихте с картината.

Мунъос изкриви устни в полуусмивка.

— Всичко е въпрос на логика, предполагам — отвърна той. — А логиката е обща черта на шахматистите и детективите. — Хулия не можеше да прецени дали той се шегува или говори сериозно. — Доколкото знам, Шерлок Холмс е играел шах.

— Четете ли криминални романи?

— Не. Но книгите, които действително чета, понякога напомнят на криминални романи.

— Какви са те?

— Книги за шах, разбира се. Както и сборници с математически ребуси, логически задачи, все неща от този род.

Пресякоха пустия булевард. Когато стигнаха отсрещния тротоар, Хулия отново погледна крадешком спътника си. Нямаше свръхинтелигентен вид, а доколкото можеше да прецени, не му беше и провървяло особено в живота. Така, както вървеше с ръце в джобовете на шлифера, а ушите му стърчаха над омачканата яка на ризата, той приличаше точно на това, което и беше — незначителен чиновник, за когото шахът беше единственото бягство от посредствеността в друг свят на комбинации, задачи и решения. Най-странното в него беше, че особеният блясък в очите му изгасваше в мига, в който отклонеше погледа си от шахматната дъска. Странен ѝ се струваше и начинът, по който той привеждаше главата си — така, сякаш голяма тежест притискаше тила му и го принуждаваше да се наведе, може би, за да даде възможност на заобикалящата го действителност да минава покрай него, без да го смуцава повече, отколкото беше абсолютно наложително. Приличаше ѝ донякъде на снимките на военнопленници, които бе виждала в старите документални филми — те се влачеха така, с наведени глави. Имаше вид на човек, признал се за победен още преди започването на битката, човек, който всяка сутрин, отваряйки очи, вижда пред себе си образа на своя провал.

Но имаше и нещо друго. Когато Муньос обясняваше някой ход, когато проследяваше заплетените нишки на играта, Хулия бе забелязала далечен проблясък на нещо по-устойчиво, дори блестящо. Като че ли напук на общото впечатление, дълбоко у него пулсираше някакъв забележителен талант — логически, математически или какъвто и да било друг, който придаваше известна увереност и безспорен авторитет на думите и жестовете му.

Хулия осъзна, че не знае за него нищо повече от това, че е счетоводител и обича да играе шах. А сега беше късно да се опознават. Задачата му беше приключила и надали щяха да се срещнат отново.

— Странно запознанство беше нашето — отбеляза тя.

— Напълно нормално от гледна точка на шахмата — отвърна Муньос. — Двама души, свързани за кратко време от играта. — Той се усмихна отново със своята далечна, отчуждена усмивка. — Обадете се, ако пак проявявате интерес към някоя партия.

— Озадачавате ме — изтърси тя, без да се замисли, — наистина ме озадачавате.

Той я погледна учудено. Вече не се усмихваше.

— Не ви разбирам.

— И аз не се разбирам. — Хулия се поколеба, неуверена в собствените си думи. — Имам чувството, че у вас има две съвсем различни личности. Понякога сте толкова затворен и плах, и даже трогателно несръчен. Но щом стане дума за шах, ставате удивително самоуверен.

— Е, и? — с напълно безизразно лице, Муньос, като че ли чакаше още пояснение.

— Ами всъщност това е. — Тя заекна, малко смутена от откровеността си. — Предполагам, че такъв разговор по това време на деня ви се струва най-малкото абсурден. Съжалявам.

Муньос имаше силно издадена адамова ябълка, която се виждаше ясно през разкопчаната яка на ризата му. Освен това се нуждаеше от едно добро бръснене. Беше наклонил леко глава, като че обмисляше думите ѝ. Но изобщо не изглеждаше смутен.

— Разбирам — каза той и подчерта твърдението си с едно движение на брадичката, макар че Хулия не схвана какво точно е разбрал. Муньос гледаше някъде отвъд нея, като че ли се надяваше някой да дойде и да го подсети за нещо забравено. И тогава направи нещо, което Хулия винаги щеше да си спомня с удивление. Както си стоеше пред нея, само с няколко изречения, произнесени така студено и безстрастно, сякаш говореше за някакъв трети човек, той обобщи накратко живота си, или поне на нея така ѝ се стори — представи ѝ го накратко, без паузи и промени в интонацията, със същата прецизност, с която обясняваше шахматните ходове. Едва когато свърши и замълча, леката усмивка заигра отново по устните му — като че ли се присмиваше сам на себе си, на човека, когото току-що бе описал, и към когото дълбоко в себе си не изпитваше нито презрение, нито съчувствие, а само някаква симпатия, солидарност, лишена от всякакви илюзии.

Хулия продължаваше да стои на едно място, без да знае какво да каже, питайки се как по дяволите този човек бе съумял да обясни себе си толкова ясно само с помощта на няколко изречения. Спомни се, че бе чувала за едно дете, което се научило да играе шах наум, взирайки се в тавана на стаята си — всеки път, когато баща му го накажел, защото не се занимавало с уроците си; помисли за жените, способни да разглобят с прецизността на часовникар механизма, който задвижва

един мъж; мислеше и за самотата, която идва след неуспеха и бягството на всяка надежда. Тя нямаше време да осъзнае всичко това и в края, който почти съвпаднаше с началото, така и не можа да разбере какво ѝ бе казал той и какво бе допълнила тя с въображението си — ако предположим, че Муньоc изобщо бе направил нещо повече от това да сведе глава с усмивката на уморен гладиатор, комуто бе съвсем безразлично нагоре ли ще сочат палците на тълпата или надолу. Когато спря да говори — ако изобщо някога бе започвал — и сивата светлина на утрото обля половината му лице, Хулия разбра с абсолютна яснота какво точно означава малкото пространство, заето от шестдесет и четири черни и бели полета, за този човек: миниатюрно бойно поле, на което се разиграваше мистерията на живота, изпълнен с успехи и провали. На него се проявяваха ужасните скрити сили, които управляват човешката съдба.

Разбра това, разбра и значението на усмивката, която така и не можеше да си намери място на устните му. Тогава бавно приведе глава, а той вдигна поглед към небето и каза, че е станало много студено. Тя му предложи своя пакет цигари; той прие — и това беше първият и едва ли не последният случай, когато го видя да пуши. Тръгнаха отново и вървяха заедно до входа на нейното жилище. Дойде мига, когато Муньоc трябваше да си тръгне завинаги. Той протегна ръка, за да се сбогува, но в същия момент Хулия забеляза един малък плик с размерите на визитна картичка, пхнат в малка цепнатина до нейния звънец. Когато го отвори и погледна картичката в него, тя разбра, че Муньоc няма да си отиде, поне не сега, че предстояха още събития, и то не особено приятни, които трябваше да отминат, преди да може да си тръгне.

* * *

— Тази работа не ми харесва — каза Сесар и Хулия забеляза, че пръстите, с които държеше цигарето си, потреперват. — Изобщо не ми харесва мисълта, че наоколо се навърта някакъв луд, който си играе на Фантома на Операта^[1].

В същия миг, като че ли той подаде с думите си някакъв сигнал, всички часовници в магазина започнаха да бият — едновременно и

един след друг, с най-разнообразни тонове — от нежен шепот до тежките басови нотки на големите стенни часовници. Но съвпадението не можа да накара Хулия дори да се усмихне. Тя се взираше в статуетката на Лусинда от Бустели, притихнала в своя стъклен шкаф, и се чувстваше също толкова крехка и уязвима, колкото нея.

— На мен също не ми харесва, но не вярвам да имаме избор.

Тя отклони поглед от порцелановата статуетка и погледна към старинната маса от епохата на регентството, върху която Муньоc отново бе разтворил шахматната си дъска, за да възпроизведе позициите от картината на Ван Хойс.

— Само да ми падне тази свиня... — мърмореше Сесар, хвърляйки подозрителен поглед към картичката, която Муньоc държеше за едното ъгълче, като че ли беше пешка, която още не знаеше къде да постави. — Това вече не е шега.

— Не е, разбира се — каза Хулия. — Да не си забравил горкия Алваро?

— Да съм го забравил? — Сесар захапа цигарето и започна да пуши бързо и нервно. — Де да можех!

— И все пак — отбеляза Муньоc, — има логика.

Двамата се обърнаха към него. Муньоc, без да съзнава ефекта от думите си, продължаваше да стои приведен над масата с шахматната дъска, държейки картичката с краищата на пръстите си. Не беше съблякъл шлифера си и светлината, която се процеждаше през стъклената врата, оцветяваше небръснатата му брадичка в синьо и подчертаваше още повече тъмните сенки под уморените му очи.

— Драги приятелю — тонът на Сесар се колебаеше между учтиво недоверие и иронично уважение, — радвам се, че вие можете да намерите логика във всичко това.

Муньоc сви рамене, без да обръща внимание на коментара му. Беше видимо съсредоточен в новата задача — йероглифите, изписани върху картичката:

Тb3? ... Pd7—d5+

Муньоc ги погледа още известно време, сравнявайки ги с позициите на фигурите върху дъската.

— Изглежда, че някой — при думата „някой“ Хулия потръпна, сякаш някъде се бе отворила врата — се интересува от партията, която се играе на тази картина. — Той притвори очи и кимна, сякаш по някакъв неясен начин бе в състояние да схване мотивите на тайнствения участник в партията. — Който и да е, той е запознат със сегашния етап на играта, и знае също, или мисли, че знае, че сме разгадали успешно тайната с помощта на ретрограден анализ. Защото той ни предлага да продължим партията — от тази позиция на фигурите, която е изобразена на картината.

— Шегувате се — каза Сесар.

Настъпи неловко мълчание, през което Муньос гледаше възмутено Сесар.

— Аз никога не се шегувам — каза той накрая, като че ли досега бе обмислял струва ли си изобщо да се обяснява. — Особено когато става дума за шах. — Чукна по картичката с показалеца си. — Уверявам ви, че той прави точно това — продължава партията от позицията, в която я е оставил художникът. Погледнете дъската. Ето — Муньос отново посочи картичката. — Това *Tb3* означава, че белите трябва да преместят топа си от *b5* на *b3*. Според мен въпросителната означава, че този ход е само предложение на неизвестния, отправено към нас. От което следва, че ние играем с белите фигури, а противникът ни — с черните.

— Колко подходящо — отбеляза Сесар. — В тон със зловещата атмосфера.

— Не знам зловещо ли е или не, но той прави точно това. Обръща се към нас и казва: „Аз играя с черните фигури и ви предлагам да играете топ на *b3*.“ Разбирате ли? Ако приемем играта, трябва да приемем и предлаганите ходове, макар че бихме могли да изберем нещо по-добро. Например бихме могли да вземем черната пешка от *b1* с бялата от *ab*.

— Или с белия топ от *b6*... — Той замълча замислено. Мозъкът му автоматично прехвърляше всевъзможните комбинации, произтичащи от споменатия от него ход. После примигна и се върна с видимо усилие към действителното положение. — Нашият противник изхожда от позициите, че ние сме приели предизвикателството му и че сме играли с белия топ на *b3*, за да защитим белия цар от възможен ход на черната дама наляво и настрани. Същевременно този топ, заедно с другия бял топ и белия кон, заплашват черния цар на *a4* с шах. По което съдя, че противникът ни обича да рискува.

Хулия, която следеше обясненията му на дъската, беше сигурна, че долавя в гласа му уважение пред способностите на непознатия.

— Какво ви навежда на тази мисъл? Как можете да знаете какво обича или не обича този човек?

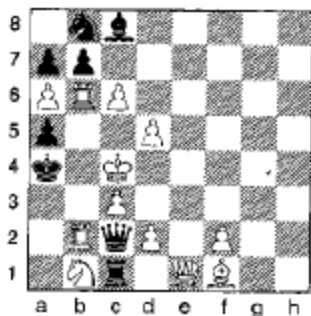
Муньос сви рамене и прехапа долната си устна.

— Няма какво да знам — каза той след кратко колебание. — Всеки играе шах в съгласие с особеностите на личността си. Струва ми се, че вече веднъж ви обяснявах това. — Той постави картичката на масата до шахматната дъска. — *Pd7 — d5* означава, че черните избират да местят пешка от *d7* на *d5*, застрашавайки по този начин белия цар с шах. Това кръстче до фигурата означава шах. С други думи, ние сме в опасност — опасност, която можем да избегнем единствено, ако вземем тяхната пешка с бялата от *e4*.

— Добре — каза Сесар. — Всичко това е много хубаво, ако говорим за партията. Само не мога да разбера какво общо има това с нас. Каква връзка може да съществува между шахматните ходове и действителността?

Лицето на Муньос стана напълно безизразно, сякаш искаше да каже, че изискват от него прекалено много. Хулия забеляза, че очите му отново потърсиха нейните, но веднага се отклониха встрани.

— Не знам точно каква връзка може да има. Може би става дума за подсещане или предупреждение. Наистина не мога да знам. Но следващият логичен ход на черните, след като загубят пешката на *d5*, ще бъде да поставят белия цар отново в шах, местейки черния кон от *d1* на *b2*. При това положение съществува само един възможен ход, с който белите мога да избегнат шаха, без да вдигат обсадата на черния цар — и той е да вземат черния кон с белия топ. Топ от *b3* взема кон на *b2*. Сега погледнете позициите на дъската.

Безмълвни и неподвижни, тримата се заеха да разучават новите позиции на фигурите. По-късно Хулия щеше да разказва как тъкмо в този момент, дълго преди да схване значението на знаците, е осъзнала, че от подредени по определен начин бели и черни квадрати дъската се превръща в реално пространство, на което се развива собственият ѝ живот. Тогава, сякаш дъската внезапно се бе превърнала в огледало, тя долови нещо познато в късчето дърво на *e1*, което представляваше бялата дама, така трогателно ранима в опасната близост на черните фигури.

Но Сесар първи разбра истинското положение.

— Боже мили — каза той. Думите прозвучаха толкова странно от устата на един безбожник, че Хулия го погледна уплашено. Беше се вторачил в дъската, ръката с цигарето бе замръзнала на сантиметри от устата му, като че е бил поразен от истината така внезапно, че не е бил в състояние да довърши започнатия жест.

Тя отново се вгледа в дъската. Чувстваше как кръвта пулсира беззвучно в слепоочията и китките ѝ. Виждаше само беззащитната бяла дама и чувстваше опасността, в която тя се намираше, като страшен товар, притиснал внезапно собствените ѝ плещи. Погледна към Муньос, очаквайки помощ, и видя, че той клати замислено глава, а

бръчката между веждите му става все по-дълбока. После познатата ѝ лека, невесела усмивка трепна за миг на устните му. Усмиваше се, сякаш бе принуден против волята си да признае таланта на противника си. Хулия бе обзета от неудържим, тъмен страх, разбрала, че този неизвестен противник бе впечатлил дори Муньос.

— Нещо не е наред ли? — попита тя, без да може да познае собствения си глас. Полетата на шахматната дъска се размиваха пред очите ѝ.

Сесар и Муньос се спогледаха мрачно и Сесар каза:

— Ходът на белия топ застрашава черната дама. Прав ли съм?

Муньос вирна брадичка.

— Да. Черната дама, която преди беше в безопасност, сега е застрашена. — Той замълча. Не се чувстваше уверен, когато трябваше да излезе извън границите на шахматната интерпретация. — Това би могло да означава, че невидимият играч се опитва да ни уведоми за нещо: за увереността си, че сме разрешили загадката на картината. Черната дама...

— Беатрис Бургундска — прошепна Хулия.

— Да, Беатрис Бургундска, черната дама, която очевидно вече е убивала веднъж.

Последните думи на Муньос увиснаха в тишината. Той не очакваше отговор. Сесар се пресегна и със старателно движение, като че имаше нужда да върши нещо, за да не прекъсне връзките си с действителността, изтръска пепелта от цигарата си в пепелника. После се огледа, сякаш търсеше отговора на въпросите, които и тримата си задаваха, сред мебелите, картините и статуетките в магазина си.

— Вижте какво, мили мои, това наистина трябва да е някакво невероятно съвпадение. Просто не може да бъде истина.

Той вдигна ръце и отново ги отпусна безсилно. Муньос сви мрачно рамене.

— Не е никакво съвпадение. Този, който го е планирал, е голям майстор.

— Ами бялата дама? — попита Хулия.

Муньос протегна ръка над дъската и я задържа над фигурката, за която говореха, като че не смееше да я докосне. После посочи черния топ на с1.

— Има опасност да бъде взета — каза той спокойно.

— Ясно. — Хулия беше разочарована. Беше си представяла, че ще изпита нещо като шок, ако чуе някой да облича в думи страховете ѝ. — Ако съм ви разбрала правилно, фактът, че тайната на картината, с други думи, вината на черната дама, е разкрита, се отразява в хода на топа на *b2*. А бялата дама е в опасност, защото е трябвало да се оттегли на сигурно място, вместо сама да си създава затруднения. Това ли е поуката от посланието, сеньор Муньос?

— Горещо-долу, да.

— Но всичко това се е случило преди петстотин години — възрази Сесар. — Само разсъдъкът на един луд...

— Възможно е да имаме работа с луд — каза равнодушно Муньос. — Но този луд е играл, или играе, удивително добре шах.

— И може да е извършил ново убийство — добави Хулия. — Сега, в двадесети век, преди няколко дни. Може да е убил Алваро.

Сесар вдигна възмутено ръка, като че ли тя беше казала нещо неприлично.

— Спри се, принцесо. Вече съвсем се оплетохме. Никой убиец не може да живее пет века. А картините не могат да убиват.

— Зависи от гледната точка.

— Не говори глупости. И престани да смесваш нещата. От една страна имаме картината и едно престъпление, извършено пред петстотин години... От друга страна — мъртвия Алваро.

— И изпращането на документите.

— Но досега никой не е доказал, че лицето, което е изпратило документите, е същевременно и убиецът на Алваро. Възможно е дори нещастникът наистина сам да си е разбил черепа в ръба на ваната. — Сесар вдигна три пръста. — Трето, имаме неизвестно лице, което иска да играе шах. Това е всичко. Нищо не доказва наличието на връзка между трите факта.

— Картината.

— Това не е доказателство, а само хипотеза. — Сесар се обърна към Муньос. — Прав ли съм?

Муньос не каза нищо, отказвайки да вземе страна, и Сесар му хвърли укорителен поглед. Хулия посочи картичката на масата до дъската.

— Искаш доказателства, така ли? — каза тя внезапно, защото току-що бе разбрала какво представлява тази картичка. — Ето ти

пряката връзка между смъртта на Алваро и тайнствения играч. Много добре познавам тези картички. Алваро ги използваше за записки, когато работеше. — Помълча, за да възприеме значението на собствените си думи. — Човекът, който го е убил, може да е взел със себе си няколко картички. — Безсмисленият пристъп на паника, който бе изпитала преди няколко минути, вече отзвучаваше, и на негово място идваше по-ясно, по-точно определено безпокойство. За да даде някакво обяснение сама на себе си, тя си каза, че страхът от страха, от нещо тъмно и неопределимо, не е същото като съвсем определения страх, че можеш да умреш от ръцете на съвсем реално човешко същество. Може би споменът за Алваро, умрял посред бял ден, за водата, течаща от отворените кранове, ѝ помогна да изчисти съзнанието си и да се освободи от всякакви смътни и неясни страхове. И без тях си имаше съвсем реални основания да се бои.

Постави цигара между устните си и я запали, надявайки се, че мъжете ще приемат този жест като проява на самообладание. Издиша малко дим и преглътна. Гърлото ѝ беше ужасно пресъхнало. Нуждаеше се спешно от една водка. Или от половин дузина водки. И от един привлекателен, силен и мълчалив мъж, с когото да се люби до забрава.

— Какво ще правим сега? — попита тя с цялото спокойствие, на което беше способна.

Сесар гледаше Муньос, а Муньос — Хулия. Тя забеляза, че очите на шахматиста отново са помътнели, лишени от живот, като че ли бе изгубил интерес към всичко, докато не дойдеше време за следващия ход.

— Ще чакаме — каза Муньос и посочи шахматната дъска. — Черните са на ход.

* * *

Менчу беше извънредно възбудена, но не от появата на тайнствения участник в партията. Когато Хулия ѝ разказа какво се бе случило, тя облещи очи и ако човек се заслушаше внимателно, можеше да чуе тракането на сметачната машина в мозъка ѝ, докато преизчисляваше нови стойности. Беше неоспорим факт, че когато станеше дума за пари, алчността на Менчу винаги излизаше на бял

свят. Тъкмо сега, докато пресмяташе щастливо евентуални бъдещи печалби, алчността ѝ беше неоспорима. Глупостта ѝ — също, каза си Хулия, защото Менчу видимо изобщо не бе обърнала внимание на възможното съществуване на убиец със слабост към шахмата. Тя оставаше вярна на природата си, а любимият ѝ метод за справяне с всякакви проблеми беше да се прави, че те не съществуват. Неспособна да съсредоточи вниманието си върху нещо конкретно за по-дълго време, а най-вероятно и отегчена от постоянното присъствие на Макс в апартаментата си в ролята му на бодигард — което затрудняваше другите ѝ сексуални авантюри — Менчу бе решила да гледа на цялата история от друга гледна точка. Според нея ставаше дума за странна поредица от съвпадения или за странна, най-вероятно безобидна шега, измислена от човек с необичайно чувство за хумор, чиито мотиви бяха прекалено сложни, за да може тя да ги разбере. Това беше най-успокояващият начин да се представят последните събития, особено като се има предвид колко пари можеха да се спечелят покрай тях. Що се отнася до смъртта на Алваро, нима Хулия не бе чувала за грешки на следствието? Като оня тип Драйфус, дето убил Зола — или май беше обратното? И Лий Харви Осуалд, и куп други подобни гафове. При това всеки може да се подхлъзне в банята. Или почти всеки.

— А що се отнася до Ван Хойс, ще видиш: ще направим луди пари от него.

— А какво ще правим с Монтегрифо?

В галерията имаше само няколко клиенти: две възрастни дами бърбореха пред голям класически морски пейзаж в маслени бои и един облечен в тъмни дрехи господин, който прелистваше папката с гравюрите. Менчу постави ръка на бедрото си, като че там имаше пистолет и каза тихо, трепкайки театрално с миглите си.

— И той ще заиграе по свирката ни, скъпа.

— Така ли мислиш?

— Гарантирам. Или ще приеме условията ни, или минаваме в противниковия лагер. — Тя се усмихна самоуверено. — С твоята професионална репутация и цялата тази невероятна история за херцога на Остенбург и онази харпия, жена му, „Сотби’с“ или „Кристи’с“ ще ни приемат с отворени обятия. Пако Монтегрифо не е глупак. — Тя

като че ли се сети внезапно за нещо. — Между другото, ще пием кафе с него днес следобед. Трябва да бъдеш много красива.

— *Ние* ли ще пием кафе с него?

— Да, ти и аз. Обади ми се тази сутрин, и се разтече от любезност по телефона. Това копеле има непогрешимо шесто чувство, когато става дума за сделки.

— Виж какво, не ме въвличай в тези работи.

— Не те въвличам. Той настоя и ти да присъстваш. Не разбирам какво вижда в теб, мила. Ти си просто кожа и кости.

Високите токчета на Менчу оставяха болезнено дълбоки следи в бежовия килим. Обувките бяха ръчна изработка, извънредно скъпи, но токчетата бяха малко по-високи от приемливото. В просторните помещения на нейната галерия, сред индиректно осветление и пастелни цветове, преобладаваше това, което Сесар наричаше „варварско изкуство“. Доминираха акрилни бои и гваш, колажи, пластике от опаковъчна хартия и ръждясали френски ключове, или от тръби и синьо боядисани волани. Тук-там, в някой по-забутан ъгъл, можеше да се срещне и някой по-конвенционален портрет или пейзаж, като неудобен гост, който смуцава всички, но трябва да присъства като доказателство за либералните възгледи на претенциозната домакиня. Въпреки всичко Менчу печелеше добре от галерията; дори на Сесар му се налагаше да го признае, макар и с нежелание. Тогава винаги припомняше с носталгия времената, когато във всяка заседателна зала е имало поне една прилична картина, достолепно патинирана от времето, в тежка, позлатена дървена рамка — а не тези постиндустриални кошмари, толкова в стил с епохата и новите офиси, обзаведени по проекти на най-модерните и скъпи интериорни дизайнери, населени от поколението на пластмасовите пари, пластмасовите мебели и пластмасовото изкуство.

Тъкмо в момента Менчу и Хулия съзерцаваха някаква странна смесица от червени и зелени цветове, която носеше дълбокомисленото наименование „Чувства“. Тя беше изляза само преди няколко седмици изпод четката на Серхио, поредното романтично увлечение на Сесар. Сесар го беше препоръчал лично, макар че поне бе имал приличието да отвърне очи, докато говореше.

— Ще я продам все някак — въздъхна Менчу примирено, след като двете с Хулия бяха оглеждали известно време произведението. —

Всъщност, колкото и странно да ти се струва, рано или късно всичко се продава.

— Сесар ти е много задължен — каза Хулия. — Аз също.

Менчу сбръчка укорително нос.

— Точно това ме безпокои. Ти все оправдаваш глупавите игрички на твоя приятел, антикваря. Време е старият педераст да започне да се държи подобаващо на годините си.

Хулия размаха заплашително юмрук под носа на приятелката си.

— Остави го на мира. Нали знаеш, за мен Сесар е недосегаем.

— И още как. Откакто те познавам, непрекъснато слушам „Сесар това, Сесар онова“. — Тя погледна раздражено към картината на Серхио. — Би трябвало да отидеш на психоаналитик, нямаш представа колко ще ти се зарадват. Отсега те виждам как лежиш на кушетката и редиш съзливата си фройдистка история. „Разбирате ли, докторе, никога не съм искала да чукам баща си, а само да танцувам валс със Сесар. Той е обратен, между другото, но ме обожава“. Великолепен случай, скъпа моя.

Хулия изгледа приятелката си. По нищо не личеше, че се забавлява.

— Това са абсолютни глупости. Много добре знаеш какви са ни отношенията.

— Така ли?

— О, я върви по дяволите. Отлично знаеш... — Тя млъкна и изфуча, ядосана на себе си. — Това е абсурдно. Всеки път, когато подхванеш темата за Сесар, аз започвам да се оправдавам.

— Така е, скъпа, защото във вашите отношения наистина има нещо мътно. Не помниш ли, че дори когато беше с Алваро...

— Хайде сега, не почвай и с Алваро. По-добре си изясни положението с Макс.

— Макс поне ми дава това, от което имам нужда... Между другото, как стои въпросът с онзи шахматист, за когото не си обелила и дума? Умирам да му хвърля едно око.

— Мунъос ли? — Хулия не можа да не се усмихне. — Ще бъдеш горчиво разочарована. Не е твой тип. А не е и мой, ако трябва да бъдем точни. — Тя се позамисли, защото никога не ѝ бе минавало през ума да го описва. — Прилича на чиновник от някой от старите черно-бели филми.

— Но реши загадката на Ван Хойс за теб. — Менчу потрепна с клепачи, имитирайки възторг и преклонение пред шахматиста. — Трябва да има все някакъв талант.

— Посвоему е дори блестящ. Но невинаги. На моменти изглежда крайно уверен в себе си, и преценява нещата с точността на машина, а след това просто изключва — направо пред очите ти. Едва тогава забеляваш невзрачния му външен вид, орфаната яка на ризата, и си казваш „Хващам се на бас, че му миришат чорапите“.

— Женен ли е?

Хулия сви рамене. Сега гледаше към улицата, отвъд изложените на витрината картини и рисувана керамика.

— Не знам. Не е от хората, които си падат да откровеничат. — Обмисляйки това, което току-що каза, тя установи, че досега изобщо не се е замисляла по този въпрос. Муньоc я бе интересувал не толкова като човешко същество, колкото като средство за решаване на задачата. Едва предния ден, когато вече се канеха да се сбогуват завинаги, преди да намерят картичката — едва тогава пред нея се мерна за миг истинският му живот. — Струва ми се, че е женен. Или е бил. Като че ли е бил наранен дълбоко — така, както раняват само жените.

— А какво мисли за него Сесар?

— Харесва го. Предполагам, че му е забавно да изучава характера му. Отнася се с него с някаква иронична любезност. Имам чувството, че Сесар ревнува всеки път, когато Муньоc направи някое особено блестящо заключение или забележителен ход. Но щом Муньоc отклони очи от шахматната дъска, става отново незабележим и настроението на Сесар се подобрява.

Тя млъкна озадачено. Току-що бе забелязала от отсрещната страна на улицата една кола, която ѝ се стори смътно позната. Къде ли я беше виждала преди?

Мина автобус и скри колата от очите ѝ. Менчу забеляза, че тя е неспокойна.

— Да не би нещо да не е наред?

Хулия поклати смутено глава. След автобуса се движеше снабдителски микробус, който спря на светофара, и тя не можеше да види дали колата е още на мястото си или не. Но нали я беше видяла. Беше форд.

— Какво става?

Менчу гледаше неразбиращо ту към нея, ту към улицата. Хулия усети странна празнота в стомаха си, неприятно чувство, което бе опознала добре през последните няколко дни. Стоеше напълно неподвижна и се съсредоточаваше, като че ли очите ѝ биха могли само с помощта на волята да проникнат през микробуса до колата. Син форд.

Хулия се страхуваше. Чувстваше как страхът пълзи нежно по тялото ѝ, пулсира в китките и слепоочията ѝ. В края на краищата, беше напълно възможно някой да я следи. Възможно бе дори да са я следили с дни, още откакто тя и Алваро... Син форд с тъмни стъкла.

Тогава си спомни: същата кола бе паркирана на втора линия срещу офиса на куриерската служба, и бе преминала на червено след тях през онази дъждовна утрин. Защо да не е същата?

— Хулия — сега Менчу беше искрено разтревожена. — Съвсем си пребледняла.

Микробусът все още чакаше зелена светлина. Може пък да беше обикновено съвпадение. Светът беше пълен със сини коли с тъмни стъкла. Хулия направи една крачка към вратата на галерията и пъкна ръка в чантата, която носеше през рамо. Алваро в банята, крановете са отворени и водата плющи по лицето му. Тя започна да рови в чантата, прехвърляйки цигари, запалка, пудриера. Напипа дръжката на деринджъра с тържествуващо облекчение и остра омраза към онази кола, все още скрита от микробуса, въплъщение на сянката на страха. „Копеле — каза си тя, а ръката в чантата, която стискаше оръжието, затрепери от страх и ярост едновременно. — Който и да си, копеле такова, и въпреки че черните са на ход, сега ще те науча как се играе шах.“ После, за най-голямо учудване на Менчу, излезе на улицата. Беше стиснала здраво зъби, и не изпускаше от поглед микробуса, зад който се криеше колата. Мина между други две коли, паркирани на тротоара, тъкмо когато светна зелено. Шмугна се пред бронята на една кола, без да обръща внимание на клаксона, който прозвуча зад гърба ѝ, и от нетърпение насмалко не извади деринджъра. Стигна, обвита в бензинови изпарения, до отсрещния тротоар, тъкмо навреме, за да види как един син форд с тъмни стъкла и номер, свършващ с буквите *ТН*, изчезна някъде напред.

[1] Герой от едноименния роман на Гастон Льору. Произведението е филмирано многократно, но най-голяма популярност придобива като мюзикъл на композитора сър Ендрю Лойд Уебър. — Б.пр. ↑

9. РОВЪТ ПРИ ИЗТОЧНАТА ВРАТА

Ахил: Какво става, ако откриеш втора картина в картината, в която вече си влязъл?

Костенурката: Сам можеш да предположиш: озоваваш се в тази картина в картината.

Дъглас Р.
Хофстетър^[1]

— Това, скъпа, наистина ми дойде в повече. — Сесар навиваше спагети на вилицата си. — Представи си само — почтен гражданин спира на светофар, зад волана на собствената си кола, която по случайност е синя, и тогава се появява красива млада жена с изражение на базилиск и прави опит да го убие. — Той се обърна към Муньоc, като че търсеше подкрепа в гласа на разума. — Достатъчно е да изкара акъла на всеки.

Муньоc спря да си играе с хлебното топче, което търкаляше по покривката, но не вдигна поглед.

— Не е стигнала чак дотам. Искам да кажа, не е стреляла по никого — отбеляза той с тих, спокоен глас. — Колата е потеглила и изчезнала от поглед.

— Ами разбира се, че е потеглила. — Сесар посегна към чашата си с розе. — Нали е светнала зелена светлина.

Хулия остави ножа и вилицата върху чинията си с почти недокосната лазаня. Приборите ѝ изтракаха, с което си заслужи страдалческият поглед на Сесар, който той ѝ отправи над ръба на чашата.

— Слушай, глупчо. Колата беше паркирана, преди светофарът да мине на червено — и улицата беше празна... Спряла беше точно пред галерията.

— Има стотици такива коли. — Сесар постави внимателно чашата си обратно на масата, избърса устата си и се усмихна сладко, преди да добави с пророчески шепот: — Може пък да е бил някой от поклонниците на добродетелната ти приятелка Менчу. Някой мускулест кандидат жиголо, който копнее за работното място на Макс.

Хулия изпитваше остро раздразнение. В кризисни моменти Сесар винаги започваше да се държи като усойница и ставаше злонамерен и агресивен. Но тя нямаше намерение да се поддава на лошото си настроение и да започва да спори с него, особено пък пред Муньос.

— Може също така — отбеляза тя с привидно спокойствие, след като беше преброила на ум до десет, — да е бил някой, който, след като ме е видял да излизам от галерията, да е решил да се изпари.

— Струва ми се крайно невероятно, скъпа. Наистина.

— Предполагам, че щеше да ти се стори невероятно, ако някой ти беше казал, че Алваро ще си счупи врата в банята, но стана точно така.

Сесар изду устни, като че ли намираше сравнението за неподходящо, и посочи чинията на Хулия.

— Лазанята ти ще изстине.

— Пет пари не давам за лазанята. Искам да чуя мнението ти. Истинското.

Сесар пак погледна към Муньос, но той продължаваше да търкаля хлебното топче, с напълно непроницаемо изражение. Сесар отпусна китките си симетрично от двете страни на чинията и се вторачи във вазата в средата на масата, в която имаше два карамфила — един бял и един червен.

— Може и да си права. — Той сви вежди, сякаш искреността, която се искаше от него, и слабостта му към Хулия се бореха в сърцето му. — Това ли искаше да чуеш? Ето, казах го. — Сините му очи я гледаха със спокойна нежност. Ироничната маска, която носеше допреди малко, беше свалена. — Признавам си, че присъствието на тази кола там ме смущава.

Хулия го изгледа яростно.

— Мога ли да знам тогава защо трябваше да се правиш на идиот през последния половин час? — Тя потропа нетърпеливо по масата с кокалчетата на пръстите си. — Не, не ми отговаряй. Знам какво ще кажеш. Татко не иска малкото му момиченце да се тревожи, така ли е? Далеч по-добре ще е да си заровя главата в пясъка като щраус. Или като Менчу.

— Нищо няма да научиш, ако започнеш да се нахвърляш на хората само защото изглеждат подозрителни. Освен това, ако страховете ти са оправдани, такова поведение е и опасно. Опасно за теб, искам да кажа.

— Нали имам пистолета.

— Дано не се наложи да съжалявам, че ти дадох този деринджър. Нали ти е ясно, че това не е игра. В истинския живот лошите също разполагат с пистолети. И разбират от шах.

Като че ли за да докаже стандартното впечатление, което правеше на хората, Муньос се оживи при споменаването на думата „шах“.

— В края на краищата — започна той, без да се обръща към никого, — шахът е съчетание от враждебни импулси.

Сесар и Хулия го погледнаха изненадано. Това, което каза току-що, нямаше нищо общо с досегашния разговор. Муньос се взираше в празното пространство, като че ли досега беше пътувал с мислите си в далечни страни и още не се беше завърнал окончателно при тях.

— Драги ми приятелю — заяви Сесар, малко раздразнен от прекъсването, — опазил ме Бог да се усъмня в сияйната истина на вашите думи, но ще съм ви много задължен, ако се изразите малко по-ясно.

Муньос продължаваше да върти хлебното топче в пръстите си. Днес носеше старомодно синьо сако и тъмнозелена вратовръзка, но ъгълчетата на омачканата и не много чиста яка на ризата му пак стърчаха нагоре.

— Не знам какво да кажа. — Той потри брадичка с опаката страна на пръстите си. — Прекарах последните пет дни в обмисляне на всичко, което се случи. — Помълча, търсейки точните думи, после каза: — Мислех за нашия противник.

— Същото е правила и Хулия, предполагам. А и аз. Всички мислим само за този мизерник.

— Не е същото. Самата дума „мизерник“ предполага субективна преценка... А това няма никак да ни помогне, би могло дори да отклони вниманието от истински важното. Опитвам се да мисля за него в единствената перспектива, с която разполагаме: шахматните му ходове. Искам да кажа... — Муньоc плъзна пръст по запотената си чаша, от която не беше отпил и капка. Този жест като че ли прекъсна нишката на мисълта му. — Стилът на игра е отражение на личността на играча. Мисля, че вече ви казвах това.

Хулия се приведе към него, заинтригувана.

— Искате да кажете, че сте прекарали последните дни в сериозно изучаване на личността на убиеца? Мислите ли, че вече го познавате по-добре?

Беглата усмивка отново се появи за кратко на устните на Муньоc. Но Хулия забеляза, че е съвсем сериозен. Той не познаваше иронията.

— Има много различни видове шахматисти — очите му се взираха в празното пространство, сякаш виждаха някакъв добре познат свят отвъд стените на ресторанта. — Като изключим стила на игра, всеки играч има своите странности, отличителни белези, по които се различава от останалите играчи: Щайниц си е тананикал Вагнер, докато играел; Морфи никога не поглеждал противника си до самия финал на играта... Други си мърморят на латински и дори на някакви измислени езици — все начини за разтоварване на напрежението, без да се отклонява вниманието. Някои го правят преди да местят фигура, други — след това. Почти всеки си има някаква такава особеност.

— А вие? — попита Хулия.

Муньоc се поколеба смутено.

— Всъщност да.

— И каква е вашата особеност?

Муньоc се взря в пръстите си, които продължаваха да въртят хлебното топче.

— Тръгваме за Пенхамо с две „х“.

— *Тръгваме за Пенхамо с две „х“ ли?*

— Да.

— И какво означава „Тръгваме за Пенхамо с две «х»“?

— Не означава нищо. Просто думи, които винаги казвам тихичко или на ум, винаги, когато ми предстои важен ход. Казвам ги, преди да докосна фигурата.

— Но това е съвсем безсмислено.

— Знам. Но колкото и безсмислени да са жестовете или слабостите ви, те са част от стила ви на игра. Тези елементи могат да ви подсказват доста неща за характера на противника ви. Когато се анализира стила на един играч, и най-незначителната информация е от полза. Петросян например винаги е държал много на защитата, играч със силно развит инстинкт за опасност. Прекарвал е цели партии, подготвяйки защитата си срещу евентуални атаки, много преди на противниците им изобщо да им е хрумнало, че могат да ги проведат.

— Трябва да е бил параноик.

— Виждате ли колко е лесно? Начинът, по който човек играе, може да свидетелства за егоизъм, агресии, мегаломания. Вижте например Щайниц. Когато станал на шейсет години, бил напълно убеден, че има пряка връзка с Бога, и че може да Го бие на шах, дори ако започне играта с пешка по-малко и Го остави да играе с белите фигури.

— А нашият непознат? — попита Сесар, който слушаше внимателно, без да отпива от чашата, която бе поднесъл към устните си.

— Добър играч е — отвърна Муньос без колебание, — а добрите играчи са обикновено сложни личности. Гросмайсторът често развива специфична интуиция, която му подсказва правилния ход и го предупреждава за опасността от грешка. Това е инстинкт, който не можеш да обясниш с думи. Когато гледа дъската, големият играч не вижда нещо статично, той вижда поле, през което се пресичат многообразни магнитни линии, включително линиите на силите, които самият той вкарва в действие. — Той погледа хлебното топче в продължение на няколко секунди, после го бутна встрани, като че ли то беше мъничка пешка върху въображаема шахматна дъска. — Нашият непознат е агресивен и обича да рискува. Вземете например факта, че той не прибегна до дамата си, за да защити царя. Или блестящия ход с черната пешка, а после и с черния кон, за да поддържа опасността, в която е поставен белият цар, оставяйки открита възможността за размяна на дамите. Искам да кажа, че този мъж...

— Или жена — вметна Хулия.

Муньос я погледна колебливо.

— Не знам какво мога да кажа за това. Има жени, които играят добре шах, но те не са много. В нашия случай ходовете на противника ни, бил той мъж или жена, показват известна жестокост, и, бих казал, почти садистично любопитство. Прилича на котка, която играе с мишка.

— И така, за да обобщим — започна Хулия, отброявайки точките на пръсти, — нашият противник най-вероятно е мъж. Възможността да е жена е минимална. Той е много самоуверен, агресивен и жесток по природа, дори може да бъде определен като садист воайор. Така ли е?

— Мисля, че да. Той се наслаждава на опасността. Това поне е ясно от начина, по който отхвърля класическия подход, според който черните обикновено се защитават. Нещо повече, той има интуитивен усет за възможните ходове на противника. Притежава способността да се постави в положението на другия.

Сесар издаде устни, подсвирна беззвучно в знак на възхищение и загледа Муньос с подновено уважение. Шахматистът отново бе добил резервирания си вид, отнесен някъде надалеч от мислите си.

— За какво мислите? — попита Хулия.

Муньос помълча, преди да отговори.

— За нищо особено. Знаете ли, сражението на шахматната дъска не е между две шахматни школи, а между две философии, между два начина да се възприема света.

— Белият и Черния, така ли? — Сесар говореше така, като че ли рецитираше стихове от стара поема. — Добро и Зло, Рай и Ад, и всички останали очарователни антитези.

— Възможно е.

Муньос сви рамене. Хулия се вгледа в широкото му чело и в тъмните сенки под очите. В тези уморени очи гореше онази далечна светлинка, която толкова я привличаше, и тя се зачуди след колко време ще изгасне този път. Когато светлинката гореше, тя изпитваше искрено желание да намери път до вътрешния му живот, да опознае мълчаливия мъж, който седеше срещу нея.

— А към коя школа принадлежите вие?

Той сякаш се изненада от въпроса ѝ. Посегна към чашата с вино, но не стигна до нея, а вместо това отпусна ръката си върху покривката. Чашата му си оставаше недокосната, откакто бяха седнали да се хранят.

— Не мисля, че се числя към някаква определена школа — каза той тихо. Създаваше впечатление, че когато е принуден да говори за себе си, нарушава грубо представите си за скромност. — Струва ми се, че аз съм от хората, които възприемат шаха като някакъв вид лекарство. Понякога се чудя как хора като вас, хора, които не играят шах, успяват да се спасят от депресии и лудост. Както вече казах, има хора, които играят, за да печелят, като Алехин, Ласкер и Каспаров, като почти всички гротмайстори. Такъв е, предполагам, и нашият невидим противник. Други, като Щайниц и Пржепиорка, играят, за да демонстрират теориите си, и основната им цел е да правят брилянтни ходове.

— А вие? — настоя Хулия.

— Аз ли? Аз не съм агресивен, не обичам да поемам и рискове.

— Затова ли никога не побеждавате?

— В себе си съм убеден, че мога да победя, че ако си го поставя за цел, няма да изгубя нито една партия. Но аз сам съм си най-големият враг. — Той докосна върха на носа си и наклони леко глава на една страна. — Спомням си, че някога прочетох някъде следното: човекът не е дошъл на този свят, за да разреши проблемите на света, а просто за да открие в какво се състоят тези проблеми. Може би затова не се стремя никога към решения. Потъвам в играта заради самата игра, и понякога, когато давам вид, че изучавам позициите на дъската, всъщност мислите ми блуждаят. Обмислям най-различни ходове с различни фигури, или отивам с шест, седем и повече хода пред този, който противникът ми в момента обмисля.

— Шах в най-чистата си форма — отбеляза Сесар, който беше видимо впечатлен, макар и против волята си.

— Не знам дали е точно така — каза Муньос. — Но това се случва с много хора, които познавам. Партията може да продължи с часове и през това време семейство, проблеми, работа — всичко това се забравя, отива на заден план. Това е общото за всички. Но докато някои приемат партията като сражение, което трябва да бъде спечелено, други, като мен например, я приемат като друг свят, богат на фантазии и пространствени комбинации, в който победата и поражението са думи без всякакъв смисъл.

— Но нали преди малко, когато говорехте за сблъсъка на две философии, стана дума и за убиеца, за нашия тайнствен противник —

каза Хулия. — Струва ми се, че този път имате желание да победите. Така ли е?

Погледът на Муньос отново се отклони към някаква неопределена точка в пространството.

— Може и така да е. Да, този път наистина искам да победя.

— Защо?

— Въпрос на инстинкт. Аз съм шахматист, и то добър шахматист. Някой се опитва да ме провокира и това ме принуждава да следя отблизо всеки негов ход. Всъщност нямам друг избор.

Сесар се усмихна иронично и запали една от специалните си цигари с позлатен филтър.

— Музо, възпей — започна да рецитира той с пародийно приповдигнат тон, — гнева на скърбящия Муньос, който най-сетне реши да излезе от шатрата си. Нашият приятел най-сетне тръгва на война. Досега играеше ролята на страничен наблюдател, но сега с радост забелязвам, че е решен да положи клетва пред знамето. Герой *malgre lui*^[2], но все пак герой. Жалко само — сянка премина по гладкото му, бледо чело, — че става дума за такава дяволски потайна война.

Муньос погледна Сесар с интерес.

— Странно е, че вие го казвате.

— Защо?

— Защото шахът е сам по себе си заместител на войната, но той има и друга символика. Имам предвид отцеубийството. — Той ги огледа неуверено, като че ли се надяваше, че няма да приемат думите му много сериозно. — Нали разбирате, основната цел на шахматната игра е да се постави царя в шах, с други думи унищожението, убийството на високостоящия, бащата. Бих казал, че шахматът има повече общи черти с убийството, отколкото с войната.

Ледено мълчание скова атмосферата на масата. Сесар се взираше в плътно стиснатите устни на Муньос, присвил леко очи, като че ли му пречеше димът от цигарата. Гледаше го с искрено възхищение, като че ли Муньос току-що бе отворил пред него врата, зад която се криеха неизбродни мистерии.

— Удивително — прошепна той.

Хулия също изглеждаше като хипнотизирана от Муньос. Колкото и посредствен и незначителен да изглеждаше, този плах човек с

щръкнали уши и вечно измачкани дрехи знаеше много добре какво говори. В този тайнствен лабиринт, докато повечето хора изтръпваха от страх и безсилие само при мисълта за него, единствено Муньос умееше да разчита знаците, само той притежаваше ключовете, с които можеше да влиза и излиза отгук, без да бъде разкъсан от Минотавъра. И точно сега, докато седеше пред почти недокоснатата си лазаня, Хулия разбра с почти математическа точност, със сигурността на опитен шахматист, че този човек е най-силният от тях тримата. Неговата преценка не беше замъглена от предразсъдъци по отношение на противника — тайнствения играч на шах, който вероятно бе и убиец. Той разглеждаше загадката със същата хладна, научна обективност, с която Шерлок Холмс решаваше задачите, поставени му от зловещия професор Мориарти. Муньос щеше да изиграе тази партия докрай, но не в името на справедливостта; мотивацията му не беше етическа, а логическа. Щеше да го направи просто защото беше шахматист, когото случаят бе поставил от едната страна на шахматната дъска, също както — Хулия потръпна при мисълта — можеше да го постави и от другата. Тя осъзна, че му е напълно безразлично дали играе с черните или с белите. Единственото нещо, което имаше значение за него, бе, че за първи път през живота си изпитваше желание да изиграе една партия докрай.

Очите ѝ срещнаха очите на Сесар и тя разбра, че и той мисли същото. Първи проговори той, много тихо, като че ли споделяше опасението ѝ, че светлината в очите на Муньос може да изгасне всеки момент.

— Да убиеш царя... — Сесар постави бавно цигарето между устните си и вдиша точно премерено количество дим. — Това е много интересно. Искам да кажа, тази фройдистка интерпретация на играта. Нямах представа, че шахматът може да има нещо общо с такива неприятни неща.

Муньос, с леко наклонена встрани глава, изглеждаше напълно потънал в мислите си.

— Обикновено бащата е този, който учи детето на първите ходове в играта. Мечтата на всеки син, който играе шах, е да бие баща си. Да убие царя. Освен това, в шаха много скоро става ясно, че царят, с други думи, бащата, е най-слабата фигура на дъската. Той е постоянно атакуван, постоянно се нуждае от защита, от тактики като

рокадата например, а и може да се движи само с едно поле във всички посоки. Парадоксалното е обаче, че царят същевременно е и незаменим. Царят е този, който дава името на играта, защото думата „шах“ е персийска и означава „цар“. Думата има сродно звучене в почти всички езици.

— Ами дамата? — попита Хулия.

— Тя е майката и съпругата. При всяка атака, отправена към царя, тя е тази, която осигурява най-ефективната защита. Дамата е фигурата с най-добри и богати възможности. От двете им страни са фигурите на офицерите, на английски *bishop*, „епископ“ — фигурите, които благославят съюза им и помагат в сраженията. Да не забравяме и фигурата, обозначавана с арабската *faros* — конят, който прекосява вражеските линии, или рицарят. Всъщност загадката на шаха е съществувала много преди Ван Хойс да нарисува своята „Шахматна партия“ — хората се опитват да я решат в продължение на хиляда и четиристотин години.

Муњос замълча, после като че ли понечи да каже още нещо, но вместо думи на устата му се появи обичайната слаба усмивка.

— Понякога — каза той накрая, като че ли формулирането на собствените му мисли му струваше страхотно усилие, — се чудя дали шахматът е бил измислен от хората, или е съществувал още при раждането на вселената, а хората просто са го открили — като целите числа.

Хулия чу като насън звука от счупване на печат, и за първи път осъзна положението в неговата цялост: огромната шахматна дъска, която обхващаше едновременно и миналото, и настоящето, и на нея бяха всички — Ван Хойс, тя самата, дори Алваро, Сесар, Монтегрифо, семейство Белмонте, Менчу и Муњос. Тогава я обзе такъв неудържим страх, че трябваше да положи физическо усилие, за да се възпре да не извика на глас. Страхът трябва да се бе изписал на лицето ѝ, защото Сесар и Муњос я изгледаха притеснено.

— Добре съм — каза тя и тръсна глава, сякаш това щеше да ѝ помогне да подреди мислите си. После извади от джоба си списъка с различните нива, които съществуваха в картината според първите обяснения на Муњос. — Вижте това.

Муњос огледа листа и го предаде на Сесар, без да каже каквото и да било.

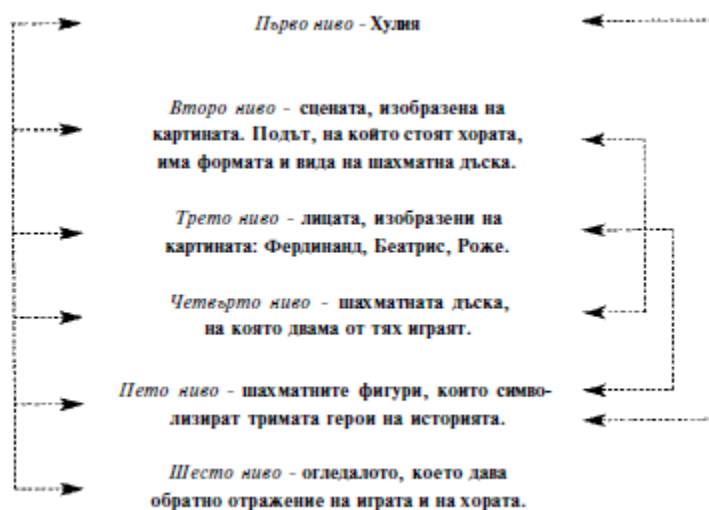
— Какво мислите? — попита Хулия.

Сесар се колебаеше.

— Крайно смуцаващо. Но може би подходът ни е прекалено буквален. — Той отново огледа скицата на Хулия. — Не мога да реша дали си измъчваме мозъците с нещо много дълбоко, или пък с нещо абсолютно банално.

Хулия не отговори. Тя се взираше в Муньос. Той постави листа на масата, извади химикалка от джоба си, написа нещо и ѝ върна скицата.

— Сега вече има още едно ниво — каза той с малко неспокоен тон. — Вие сте поне толкова замесена в цялата история, колкото и всички останали.

— Така си и мислех — каза Хулия.

— Шесто ниво съдържа всички останали — отвърна Муньос. — Независимо от това дали ви харесва или не, и вие сте в него.

— Но това означава — Хулия го гледаше с широко отворени очи, — че човекът, който може би е убил Алваро, същият, който изпрати тази картичка, разиграва някаква налудничавата шахматна партия. Игра, в която не само аз, но всички ние изпълняваме ролята на фигурите. Така ли е?

Лицето на Муньос не беше тъжно. По него се изписа само някакво нетърпеливо любопитство, сякаш от нейните думи следваха увлекателни изводи и той бързаше да представи своите коментари.

— Радвам се — каза той накрая, а далечната усмивка отново се плъзна по устните му, — че най-сетне разбрахте как стоят нещата.

* * *

Менчу се беше гримирала прецизно до милиметър. Беше подбрала дрехите си за постигане на точно пресметнат ефект: къса и много тясна пола и извънредно елегантен жакет от черна кожа над кремав пуловер, който подчертаваше бюста ѝ по начин, окачествен от Хулия незабавно като „скандален“. Като че бе предвидила маневрите ѝ, този следобед самата тя беше предпочела небрежната елегантност. Носеше джинси, мокасини, късо велурено яке и копринен шал. Ако Сесар ги беше видял как слизат от фиата на Хулия пред „Клеймор’с“, веднага щеше да каже, че приличат на майка и дъщеря.

Вълната на парфюма на Менчу и потракването на високите ѝ токчета ги предшестваха, когато двете влязоха в елегантния офис, облицован с дърво, с голяма махагонова маса и ултрамодерни столове и осветителни тела. Пако Монтегрифо ги посрещна, целуна ръка и на двете и им отправи стандартната си усмивка. Белите му зъби пак проблеснаха на фона на загорялата кожа. Разположиха се в креслата, поставени така, че седящите да виждат скъпия Вламенк^[3], чието присъствие бе доминиращо в помещението. Под картината, от другата страна на масата, седеше самият Монтегрифо, със скромния вид на човек, който съжалява, че не може да им предложи нещо по-добро, Рембранд например. Това поне можеше да е едно от тълкуванията на настоящия поглед, който той отправи към Хулия веднага, след като огледа с подчертано безразличие кръстосаните крака на Менчу. Може би дори му се искаше на мястото на Вламенк да бъде Леонардо.

Веднага щом секретарката му поднесе кафето в порцеланови чашки с герба на Източноиндийската компания^[4], той пристъпи към темата. Менчу сложи в кафето си захарин, Хулия го пиеше без мляко и захар, на малки глътки, докато беше още съвсем горещо. Докато си запали първата цигара — Монтегрифо се бе пресегнал безпомощно през голямата маса със златната си запалка в ръка, — той вече беше описал положението. Хулия си каза, че никой не може да го обвини в увъртане.

На пръв поглед положението беше ясно като бял ден: „Клеймор’с“ съжالياваха, че не могат да приемат условията на Менчу за равно участие в печалбата от продажбата на Ван Хойс. Редно бе Менчу да знае, че собственикът на картината, дон — тук Монтегрифо хвърли поглед към документацията пред себе си — Мануел Белмонте, със съгласието на своята племенница и съпруга ѝ, е решил да се откаже от споразумението си с доня Менчу Рок и да прехвърли правата по продажбата на Ван Хойс на аукционна къща „Клеймор’с & Ко“. Той добави, че всичко изложено фигурира в съответния документ, заверен при нотариус. Монтегрифо отправи към Менчу поглед, изпълнен с дълбоко съжаление, съпроводен с въздишката на човек, който добре познава света.

— Да не искате да кажете — попита невярващо Менчу и чашката ѝ тракна по чинийката, — че ме заплашвате да ми отнемете картината?

Монтегрифо погледна златните копчета на ръкавелите си, като че ли те бяха направили нетактична забележка, и подръпна педантично колосаните си маншети.

— Опасявам се, че това вече е факт — каза той разкаяно, като че ли представяше на вдовица сметките за дълговете, направени от покойния ѝ съпруг. — Все пак, първоначално уговореният ви процент от печалбата си остава същия, разбира се, след като извадим от него разходите. „Клеймор’с“ няма желание да ви лишава от нищо, а само да избегне обидните условия, които вие, уважаема госпожо, се опитахте да ни наложите — той извади сребърната си табакера и я постави на масата. — „Клеймор’с“ просто не вижда причина да увеличи процента ви. Това е всичко.

— Не вижда причина ли? — Менчу погледна отчаяно към Хулия, очаквайки възмутени възклицания като проява на солидарност. — Причината, Монтегрифо, е, че благодарение на проведените от нас проучвания, цената на картината рязко ще се увеличи. Това не е ли достатъчна причина?

Монтегрифо погледна към Хулия, подчертавайки с галантно мълчание, че през ум не му минава да я включи в този унизителен пазарлък. Когато погледна отново Менчу, очите му станаха непроницаеми.

— Ако проведените от вас двете проучвания — това „вас двете“ — показва недвусмислено какво му е мнението за способността на Менчу

да провежда прочувания — увеличат цената на Ван Хойс, то и процентната печалба, за която сте се споразумели с „Клеймор’с“, автоматично ще се увеличи. — Той си позволи да се усмихне любезно, преди отново да отклони поглед от Менчу и да се обърне към Хулия. — Що се отнася до вас, промяната в положението по никакъв начин няма да засегне интересите ви. Напротив, „Клеймор’с“ — усмивката му не оставяше съмнение кой точно в „Клеймор’с“ — считат, че сте се справили забележително. Затова се обръщаме към вас с молба да продължите реставрацията на картината. За финансовата страна не бива да се безпокоите.

— А мога ли да знам — долната устна на Менчу трепереше, както и ръката, с която държеше чашата с кафе, — откъде имате толкова подробна информация за картината? Защото Хулия може да е малко наивна, но не ми се вярва да ви е разказвала историята на живота си, докато сте вечеряли на светлината на свещите. А може би все пак тя е източникът?

Това беше удар под кръста и Хулия отвори уста да възрази, но Монтегрифо я успокои с един жест.

— Вижте какво, сеньора Рок, когато преди няколко дни си позволих да отправя някои делови предложения към вашата приятелка, тя излезе от положението възможно най-елегантно, като каза, че ще си помисли. Подробностите за състоянието на картината, скрития надпис и така нататък, ми бяха любезно предоставени от племенницата на собственика. Очарователен човек е този дон Мануел между другото. Длъжен съм да подчертая, че той оттегли отговорността за Ван Хойс от вас с крайно нежелание. Очевидно е човек, който държи на думата си, защото настояваше, не, всъщност постави изискване до края на реставрацията с картината да се занимава единствено Хулия. По време на тези преговори моето познанство, моят, така да се каже, тактически съюз с неговата племенница бе от неоченима полза. Що се отнася до сеньор Лапеня, нейния съпруг, той се отказа от всякакви възражения веднага, щом споменах възможността за малък аванс.

— Още един Юда — Менчу почти изплю думите.

— Предполагам, че можете да го наречете и така. — Монтегрифо сви рамене. — Въпреки че мога да се сетя и за други подходящи определения.

— Аз имам подписан документ, както знаете — продължи да протестира Менчу.

— Знам. Само че това споразумение не е нотариално заверено, докато договорът, който аз притежавам, беше сключен в присъствието на нотариус, племенницата и съпругът ѝ бяха свидетели, освен това включва всевъзможни гаранции, дори и депозит като допълнителна осигуровка от наша страна. Ако мога да употребя един израз, с който си послужи Алфонсо Лапеня, когато подписахме договора, това е вече съвсем друга игра, уважаема госпожо.

Менчу се приведе напред по начин, който предизвика опасенията на Хулия, че съдържанието на чашата ѝ може да се озове внезапно върху безупречната риза на Монтегрифо, но тя просто остави чашата си на масата. Кипеше от негодувание и въпреки старателно положения грим, гневът състаряваше лицето ѝ. Когато се раздвижи на мястото си, полата ѝ се плъзна още по-нагоре. Притеснена, Хулия съжаляваше от дън душа, че е дошла с нея.

— А какво ще направят „Клеймор’с“ — попита Менчу мрачно, — ако реша да отнеса картината при други аукционери?

Монтегрифо съзерцаваше дима, който се издигаше над цигарата му.

— Откровено казано — каза той, след като даде вид, че обмисля сериозно отговора си, — бих ви посъветвал да не усложнявате нещата. Такава постъпка би била противозаконна.

— Но аз също бих могла да ви съдя и да ви въвека в публичен съдебен скандал, който ще се влачи с месеци, и докато делото не приключи, няма да можете да извадите картината на търг. Обмислили ли сте този вариант?

— Разбира се. Но вие ще понесете по-големи щети. — Монтегрифо се усмихна любезно. — „Клеймор’с“ разполагат с отлични юристи, както можете да предположите. Рискувате да загубите всичко, което имате. А това би било жалко.

Менчу стана и подръпна полата си надолу.

— Единственото нещо, което мога да ви кажа — гласът ѝ потреперваше от гняв, — е, че такъв кучи син като вас не съм виждала никога.

Монтегрифо и Хулия също станаха — тя разстроена, а той напълно невъзмутим.

— Не мога да ви опиша колко съжалявам, че присъствахте на тази сцена — каза ѝ той спокойно. — Наистина съжалявам.

— Аз също. — Хулия погледна към Менчу, която тъкмо мятеше чантата си на рамо така решително, сякаш нарамваше пушка. — Не може ли всички да проявим малко повече разум?

Менчу я изгледа яростно.

— Ти си проявявай разум, колкото искаш, след като се хващаш на номерата на този мошеник, но аз напускам това свърталище на крадци.

Гневното чаткане на токчетата ѝ постепенно заглъхна. Хулия не помръдна от мястото си. Не знаеше да я последва ли или не.

— Жена с характер — отбеляза Монтегрифо.

Хулия се обърна към него, все още объркана.

— Тя просто възлагаше прекалено големи надежди на тази картина. Убедена съм, че разбирате какво означава това.

— О, естествено, че разбирам. — Той се усмихна примирително. — Но не мога да ѝ позволя да ме изнудва.

— Но вие сте заговорничили зад гърба ѝ с племенницата на дон Мануел и съпруга ѝ. И това ако не е мръсна игра!

Усмивката на Монтегрифо стана по-широка, като че ли ѝ казваше „такъв е животът“. Той хвърли поглед към вратата, през която бе излязла Менчу.

— Какво ще предприеме сега, как мислите?

Хулия поклати глава.

— Нищо. Знае, че е изгубила битката.

— Няма нищо неприемливо в амбицията, Хулия — каза след миг Монтегрифо. — Но там, където е замесена амбиция, единствения възможен грях е провалът. Победата автоматично предполага наличието на добродетел. — Усмихна се отново, но този път гледаше някъде в пространството. — Сеньора Рок се опита да се намеси в една игра, която не е лъжица за нейната уста... Така да се каже — той направи кръгче от цигарения дим и проследи полета му нагоре, — амбицията ѝ се оказа по-голяма от нея самата.

Кафявите му очи бяха непроницаеми като камък и Хулия осъзна, че под задължителната за професията си учтивост, Монтегрифо бе опасен противник.

— Искрено се надявам, че тя няма да ни създава повече проблеми — продължи той, — защото това вече би било грях, който

ще трябва да бъде изкупен. Разбирате ли ме? А сега, ако нямате нищо против, нека поговорим за нашата картина.

* * *

Белмонте беше сам у дома. Той прие Хулия и Муньос в салона, седнал в инвалидния си стол, близо до мястото, където някога бе висяла „Шахматната партия“. Самотно стърчащият пирон и празното място на стената създаваха потискаща атмосфера на запуснат и оплячкосан дом. Белмонте, който бе проследил погледите на посетителите си, се усмихна тъжно.

— Все още не ми се иска да закачам там нещо друго — поясни той. Повдигна едната си костелива ръка и махна примирено. — Трудно ми е да свикна...

— Разбирам ви — каза Хулия с искрено съчувствие.

Старецът кимна бавно.

— Да, знам, че ме разбирате. — Той се обърна към Муньос, несъмнено търсейки подобна проява на съчувствие и от негова страна, но Муньос мълчеше и гледаше празната стена с безизразни очи. — Винаги съм ви считал за интелигентна млада жена — още от първия ден, когато ви видях. — Белмонте отново погледна Муньос. — Не сте ли съгласен, господине?

Муньос бавно премести очи от стената към стария човек и кимна бавно, без да каже нито дума. Изглеждаше потънал в далечни мисли.

— Що се отнася до вашата приятелка... — Белмонте бе видимо смутен, — бих искал да ѝ обясните... че наистина нямах избор.

— Не се безпокойте. Разбирам. Менчу също ще ви разбере.

— Толкова се радвам. Притиснаха ме много, а и сеньор Монтегрифо наистина даде добра оферта. Обеща също да даде колкото е възможно по-голяма публичност на историята на картината. — Той поглади зле обръснатата си брадичка. — Трябва да си призная, че и това ми повлия — старецът въздъхна тихо, — както и парите.

Хулия посочи грамофона.

— Постоянно ли слушате Бах, или е просто съвпадение? Слушах тази плоча последния път, когато бях тук.

— „Музикална жертва“ ли? — попита зарадвано Белмонте. — Слушам го често. Това е толкова сложна и изобретателно композирана пиеса, че до ден-днешен понякога откривам по нещо ново в нея. — Той помълча, сякаш си припомняше нещо. — Съзнавате ли, че съществуват музикални теми, които като че ли обобщават цял един живот? Те са като огледала, в които поглеждаш и виждаш собственото си отражение. В тази композиция например една тема се появява, изразена от различни гласове и в различен ключ; дори понякога с различно темпо, с обратни тонални интервали, и дори отзад напред. — Той се подпря на облегалката на инвалидния си стол. — Слушайте. Чувате ли сега? Започва с един глас, който изпълнява една тема, след това се включва втори, който започва с четири тона по-ниско или по-високо, и това оформя една вторична тема. Всеки глас влиза в определен момент — също както има определени моменти за събитията в живота. И когато се включат всички гласове, правилата престават да функционират. — Усмихна се широко, но тъжно, обръщайки се към Хулия и Муньос. — Както виждате, съвършена аналогия на старостта.

Муньос посочи към стената.

— Този пирон — каза той рязко, — като че ли също символизира доста неща.

Белмонте го погледна внимателно и кимна бавно.

— Много вярно — потвърди той и отново въздъхна. — Понякога установявам, че се вирам в мястото, на което висеше някога картината, и имам чувството, че я виждам отново. Не е там, и все пак я виждам. След толкова много години тя вече е тук. — Старецът почука с пръст по челото си. — Лицата, съвършените детайли. Винаги най-много съм обичал пейзажа, който се вижда през прозореца, и издутото огледало, което отразява фигурите на играчите, скъсени в перспектива.

— И шахматната дъска — каза Муньос.

— Да, и шахматната дъска. Обичах да възпроизвеждам позицията на фигурите на собствената си дъска, особено в началото, след като наследих картината от горката ми Ана.

— Играете ли шах? — попита небрежно Муньос.

— Играех навремето. Сега вече почти не играя. Но наистина и през ум не ми е минавало, че партията може да се разиграе в обратна посока. — Белмонте помълча, потупвайки коленете си с ръце. — Да играеш назад. Знаете ли, че Бах е имал голяма слабост към

музикалните инверсии. В някои от каноните си обръща темата, създавайки мелодия, която скача с един тон надолу всеки път, когато оригиналната тема се качва с един тон нагоре. Ефектът е странен, но когато привикнете, ви се струва съвсем естествен. В „Музикална жертва“ има дори канон, който се изпълнява обратно на начина на написване. — Той погледна Хулия. — Струва ми се, веднъж вече ви казах, че Йохан Себастиан е бил закоравял шегаджия. Цялото му творчество е пълно с трикове. Като че ли винаги се явява някоя нота, модуляция или дори пауза, които ти казват: „Тук съм скрил нещо; намери го“.

— Също както в картината — каза Муньос.

— Да. С тази разлика, че музиката не се състои от образи, от разположението на фигурите, или, в нашия случай, от вибрации, а от чувства, които тези вибрации събуждат в мозъка на отделната личност. Бихте се сблъскали със сериозни проблеми, ако се опитате да приложите към музиката изследователските методи, с които сте решили задачата, поставена на картината. Би се наложило да откриете коя точно нота предизвиква определен емоционален ефект. Или коя нотна комбинация. Не ви ли се струва доста по-трудно от шаха?

Муньос се замисли сериозно и каза:

— Не мисля. Защото общите закони на логиката са валидни за всичко. Музиката, както и шахът, се подчинява на правила. Всичко е въпрос на проучване, докато успеете да изолирате даден символ или ключ. — Той изкриви устни в полуусмивка. — Като камъка „Розета“ на египтолозите^[5]. Добереш ли се веднъж до ключа, всичко останало е въпрос на усилена работа и методика. И време.

Белмонте примигна присмехулно.

— Така ли мислите? Наистина ли вярвате, че всички скрити послания могат да бъдат разшифровани? Че винаги е възможно да се стигне до точното решение, ако се прилага подходящият метод?

— Убеден съм. Защото съществува универсална система, общи закони, които позволяват да се докаже това, което подлежи на доказване, и да се отхвърли останалото.

Старият човек направи скептичен жест.

— Простете ми, но не мога да се съглася с вас. Мисля, че всички разделения, класификации, категоризации и системи, които приписваме на вселената, са измислени и произволни. Те всички

съдържат в себе си собственото си отрицание. Това е мнението на един стар човек с известен опит в тези неща.

Муньос се поразмърда на стола си и огледа стаята. Като че ли обратът на разговора не му харесваше особено, но Хулия имаше чувството, че той не би искал да промени темата. Тъй като го познаваше като човек, който не си пилее думите на вятъра, тя предположи, че той има определена цел. Може би Белмонте бе една от шахматните фигури, които Муньос разучаваше, за да реши задачата.

— Това твърдение е спорно — каза накрая Муньос. — Например вселената е пълна с доказуеми безкрайности: целите числа например, или шахматните комбинации.

— Така ли мислите? Искам да кажа, че всичко е доказуемо? Позволете ми да ви кажа в качеството си на музикант, какъвто бях някога, или по-скоро, въпреки всичко — Белмонте погледна със спокойно примирение безползните си крака, — какъвто все още съм, че всяка система е несъвършена. И още, че доказуемостта е много по-слаба концепция от истината.

— Истината е като съвършения шахматен ход, той съществува, но трябва да го потърсиш. Ако имаш достатъчно време, винаги можеш да го откриеш.

Докато го слушаше, Белмонте се усмихна хитро.

— Бих казал по-скоро, че съвършеният ход, за който говорите — независимо от това дали го наричате „истина“ или по някакъв друг начин, може и да съществува. Но невинаги може да бъде демонстриран. И че всяка система, която си поставя това за цел, е относителна и ограничена. Опитайте се да пратите моя Ван Хойс на Марс или на някаква планета X, и нека видим тогава дали някой там ще може да реши задачата. Ще отида по-далеч: изпратете там плочата, която слушаме сега, и, за да усложним още повече нещата, я натрошете на парчета и я изпратете в такъв вид. Какво скрито значение ще има в нея тогава? Освен това, след като сте такъв привърженик на точните закони, искам само да ви припомня, че сборът от ъглите в триъгълника е 180 градуса в Евклидовата геометрия, но в елиптическата геометрия е по-голям, а в хиперболичната — по-малък. И това е така, защото няма една обща система за всичко, няма универсални аксиоми. Системите имат несъвместимости дори вътре в себе си. Обичате ли да се занимавате с парадокси? Те изобилстват не само в музиката и

живописиста, а предполагам, и в шаха. — Белмонте взе лист и молив от масата, написа няколко реда и ги показа на Муньос. — Хвърлете един поглед на това, моля ви.

Шахматистът прочете на глас:

— „Изречението, което пиша сега, е това, което вие сега четете.“
— Той погледна учудено стареца. — Е?

— Това е всичко. Аз написах изречението преди минута, а вие го прочетохте само преди четиридесет секунди. Което ще рече, че моето писане и вашето четене съвпадат с различни моменти във времето, но на този лист хартия едното „сега“ и другото „сега“ са несъмнено едно и също „сега“. Затова от една страна изречението е вярно, а от друга — абсолютно невярно. А може би пропускаме да вземем предвид представите за време? Не мислите ли, че това е добър пример за парадокс? Виждам, че не можете да намерите подходящ отговор. Е, със същия проблем ще се сблъскате и при загадката, поставена в моя Ван Хойс и другаде. Кой може да докаже, че вашето решение е правилното? Може би вашата интуиция и вашата система? Добре, но нали трябва да се позовете на някаква по-висша система, която би потвърдила валидността на вашата интуиция и вашата система? А на каква друга система ще се позовете, която ще подкрепи истинността на споменатите две? Струва ми се, че като шахматист тези няколко реда ще ви се сторят интересни:

Спирайки за малко след всеки стих, Белмонте прочете следното:

Играчът също е пленник — думите са на Омар — на
друга дъска, на черни ноци и бели дни.

Бог движи играча, а играчът — шахматната фигура.

Но кой е богът зад Бог, който поставя началото на
тленността и времето, на съня и смъртта?

— Този свят е един огромен парадокс — заключи старият човек.
— И аз ви предизвиквам да докажете обратното.

Хулия хвърли поглед към Муньос и видя, че той поклаща леко глава. Очите му отново бяха угаснали. Имаше объркан вид.

* * *

Меката джазова музика, преминала през филтъра на изпитата водка, разцъфтяваше тихо от сенките в ъглите на стаята, обгръщаше я като топла милувка, нежна и успокояваща, и се превръщаше в спокойната яснота, обзела съзнанието ѝ. Като че ли всичко: музиката, нощта, сенките, дори допирът на удобното кожено канапе под тила ѝ, се сливаше в съвършена хармония; всичко, до най-дребния предмет в стаята, до всяка случайно прелитаща мисъл, бе намерило точното си място в пространството и в нейното съзнание, съвпадайки с геометрична точност с осъзнатите ѝ усещания.

Нищо, дори най-мрачният спомен, не бе в състояние да разруши спокойствието, което цареше в духа ѝ. За първи път бе съумяла да възстанови у себе си това чувство на равновесие, и потъна в него с пълно себеотдаване. Дори иззвъняването на телефона, което оповести едно от онези познати вече заплашителни мълчания, не можа да развали магията. Притворила очи, тя поклащаше леко глава в такт с музиката и дори си позволи една топла, скрита усмивка. В такива моменти беше лесно да си в мир със себе си.

Хулия отвори лениво очи. Оцветеното лице на една готическа Богородица ѝ се усмихна в отговор от сенките. Погледът на Девата се рееше в тишината на столетията. Една картина в овална рамка с частично свален лак беше подпряна на крака на масата, върху изцапани с боя ширазки килим. Беше романтичен андалуски пейзаж, излъчващ носталгия и покой — реката, която течеше бавно през Севиля, бреговете ѝ, покрити с разлистена зеленина, и далечен кораб и дървета на фона. А в средата на стаята — сред скулптури, рамки, бронзови статуетки, картини, шишета с разтворител, платна, един бароков Христос, по който ѝ предстоеше още работа, купчини плочи и книги за история на изкуството — в случайната, но неоспорима пресечна точка на линии и перспективи, „Шахматната партия“ се налагаше с присъствието си над целия този логичен безпорядък, напомнящ на аукционна къща или антикварен магазин. От входното антре върху картината падаше правоъгълник светлина — бледа, но достатъчна, за да могат образите да оживеят, и всеки детайл, макар и потънал в измамни светлосенки, да бъде ясно видим от мястото,

където се беше излегнала Хулия, боса, с голи крака, само по развлечен черен пуловер. По капандурата барабанеше дъжд, но радиаторите излъчваха приятна топлина.

Златистите букви на новооткрития надпис блещукаха в сенките. Хулия беше работила продължително и старателно, прекъсвайки периодично работа, за да заснеме отделните фази на процеса, докато сваляше горния пласт медна смола и готическите букви, нарисувани с кралско жълто, излизаха постепенно на бял свят, петстотин години след като Питер Ван Хойс ги беше скрил, за да замаскира по-добре загадката.

Сега надписът беше ясно видим: *Quis necavit equitem*. Хулия би предпочела да го остави скрит под оригиналния пласт боя, като се има предвид, че рентгеновият анализ бе доказал наличието му. Но Монтегрифо бе настоял тя да го открие — според него това щяло да възбуди нездравото любопитство на клиентите. Скоро картината щеше да бъде изложена пред погледите на всички: търговци, колекционери, историци. Веднъж завинаги щеше да се приключи с привилегията на дискретна усамотеност, от която се бе ползвала — като изключим краткия ѝ престой в „Прадо“. Скоро „Шахматната партия“ щеше да се превърне в обект на експертни изследвания; щеше да стане предмет на бурни спорове, за нея щяха да се пишат и вестникарски статии, и научни хипотези и доклади — като този, който тя готвеше в момента. Създателят ѝ, старият фламандски майстор, сигурно никога не си бе представял, че творбата му ще добие такава слава. А сигурно и костите на Фердинанд Алтенхофен щяха да потръпнат от радост под пращия надгробен камък в някое френско или белгийско абатство, ако можеше да узнае това. Най-сетне името му щеше да бъде очистено от подозрения, и щеше да се наложи да бъдат написани наново няколко реда в учебниците по история.

Тя погледна картината. Почти целият горен слой от окислен лак вече не съществуваше — нямаше го жълтеникавото покритие, което бе притъпявало яркостта на цветовете. Така, без лака и с открития надпис, картината сияеше със съвършенството на боите, което бе видимо дори в сумрака на стаята. Очертанията на фигурите се виждаха във върховното си съвършенство, идеално ясни и точни, а усетът за равновесие, който характеризираше тази домашна сцена — парадоксално домашна, каза си Хулия, — бе толкова типичен за

периода и стила, че сигурно продажната цена щеше да бъде невероятно висока.

Парадоксално домашна: определението за сцената беше извънредно подходящо. Нищо във фигурите на двамата благородници, които играеха шах, нито у дамата, която четеше до прозореца, скромно свела очи, не навеждаше на мисълта за драмата, която се криеше под повърхността — също като сгърчените, криви корени на красиво растение.

Тя огледа профила на Роже д'Арас, приведен над шахматната дъска, погълнат в играта — игра, според която той беше вече мъртъв. Стоманеният нагръдник и кожената ризница напомняха за времето, когато е бил воин (може би облечен в блестящи доспехи като на картината, на която бе изобразен редом с Дявола) — времето, когато бе отвел невестата до брачното легло, наложено ѝ по политически причини. Хулия можеше да си представи ясно и Беатрис — още момиче, по-млада, отколкото изглеждаше на картината, преди горчивините да издълбаят бръчките около устата ѝ. Виждаше как двете с прислужницата ѝ надничат иззад завеските на носилката, изпълнени с възхищение пред смелия благородник, чиято слава го предшестваще навсякъде; най-добрият приятел на бъдещия ѝ съпруг — все още млад мъж, който, след като се бе сражавал в защита на френската лилия срещу английския лъв, бе потърсил спокойствие в двора на своя приятел от детинство. Хулия си представи как големите сини очи на Беатрис срещат за първи път спокойния, уморен поглед на рицаря.

Не бе възможно между тях да не е имало нищо повече от този единствен поглед. По някаква неясна причина, някаква неясна игра на въображението, сякаш часовете, прекарани в работа над картината, бяха изтъкали загадъчна връзка между нея и този отрязък от миналото, Хулия оглеждаше сцената от картината на Ван Хойс с осведомеността на човек, който е преживял всеки миг от историята заедно с участниците в нея. Тя виждаше и себе си в огледалото на стената, отразяващо фигурите на играчите, също както огледалото в „Придворните дами“ отразява фигурите на краля и кралицата, които наблюдават как Веласкес рисува сцената (отвън или вътре в картината?) или като огледалото в „Портрет на семейство Арнолфини“, отразило присъствието и внимателния поглед на Ян Ван Ейк.

Пламъкът на кибритената клечка я заслепи за миг, докато си палеше цигара, и скри от погледа ѝ „Шахматната партия“, докато ретината ѝ постепенно отново се приспособи към осветлението и започна да възприема сцената, хората и цветовете. Тя беше убедена, че винаги е била там — още от самото начало, още откакто Питер Ван Хойс си беше представил за първи път този миг, още преди да започне да приготвя сместа от калциев карбонат и животинско лепило, за да импрегнира дървото и да започне работа.

* * *

Беатрис, херцогиня на Остенбург, си припомня младостта, прекарана в Бургундия, надеждите и мечтите си. В очите ѝ, сведени над книгата, се крие далечна меланхолия — може би предизвикана от звуците на мандолината, на която един паж свири отвън, в подножието на стената. Над прозореца, обрамчил чистото, синьо фламандско небе, един изваян от камък свети Георги забива копието си в дракона, гърчещ се под копитата на коня му. От неумолимото око на художника, наблюдаващ сцената — и от погледа на Хулия, която наблюдава художника, — не е убягнал начинът, по който времето е притъпило копието на свети Георги. Освен това там, където сигурно е бил десният му крак, с остра шпора на него, сега има само един строшен каменен къс. Но този свети Георги, който убива страшния дракон, е лишен от половината си снаряжение — защото каменният му щит е изтрит от времето, — а на всичкото отгоре е и куц. Толкова по-трогателна изглежда фигурата му на Хулия — с войнствената си поза ѝ напомня, по силата на кой знае какви асоциации, на оловен войник.

Тя чете — тази Беатрис, херцогиня на Остенбург, която по силата на произхода и родовата гордост, въпреки брака си остава винаги Беатрис Бургундска. Странна е книгата, която чете — подвързията ѝ е украсена със сребърни плочки, а страниците се отбелязват с копринена лента. В началото на всяка глава има великолепни, пъстро оцветени миниатюри от майстора на *Coeur d'Amour epris*^[6]. Книгата се нарича „Поема за рицаря и розата“, и макар че официално авторът е неизвестен, всички знаят, че е написана преди десет години в двора на

френския крал, Шарл Валоа, от един остенбургски благородник на име Роже д'Арас.

*Господарке моя, същата роса,
която сутрин заскрежава
розите във вашата градина,
ръми като сълзи на бойното поле —
върху сърцето ми, върху очите ми,
по моя меч.*

Понякога тези ясни и светли очи, толкова характерни за фламандските портрети, се вдигат от книгата и се отправят към двамата мъже, които играят шах на масата. Съпругът ѝ се е подпрял на левия си лакът, пръстите му разсеяно опипват ордена на Златното руно, изпратен му като сватбен дар от чичото на невестата, покойния Филип Добрия. Орденът виси на златна верига на врата му. Фердинанд Остенбургски не може да реши какъв да бъде следващия му ход; той посяга към една фигура, докосва я, но се отказва и търсейки извинение, среща спокойния поглед на Роже д'Арас. Устните на рицаря се извиват в любезна усмивка. „Докосването на фигурата е равностойно на местенето ѝ, господарю“ — прошепва той с едва забележима дружелюбна насмешка. Леко смутеният Фердинанд мести фигурата, която е докоснал — защото знае, че противникът му е не само придворен, но и негов приятел. Той се поразмърдва на стола си, изпълнен със странно задоволство. Херцогът знае много добре колко е важно около теб да има някой, който да ти припомня от време на време, че има правила, които трябва да бъдат спазвани дори от принцовете.

Звучите от мандолината влитат и в друг прозорец, който не се вижда оттук, в стаята, където придворният художник Питер Ван Хойс подготвя дъбовата плоча, която помощникът му току-що е слепил от три отделни плоскости. Старият майстор още не е съвсем наясно със себе си какво възнамерява да нарисува — може би религиозна картина; той прехвърля темата от доста време в главата си — млада Богородица, още почти дете, която лее кървави сълзи, вирайки се, убита от скръб, в празния си скут. След кратък размисъл Ван Хойс поклаща глава и

въздъхва обезкуражено. Знае, че никога няма да нарисова тази картина — никой няма да разбере истинския ѝ смисъл, а пък и навремето е имал достатъчно неприятности с Инквизицията; старите му кости няма да понесат още изтезания. С изцапаните си от боя пръсти той почесва оплешивялата си глава под вълнената барета. Остарява и го знае много добре; прекалено малко практични идеи и прекалено много фантазмагории се въртят в главата му. За да пропъди фантазиите, затваря уморените си очи. Когато ги отваря отново, вижда пак дъбовата плоча, очакваща идеята, която ще ѝ дари живот. От градината долитат звуци на мандолина — несъмнено свири някой влюбен паж. Художникът се усмихва на себе си, натапя четката в едно глинено гърне, и започва да нанася грунда на тънък слой, нагоре-надолу, следвайки дървесната шарка. От време на време поглежда през прозореца и очите му се изпълват със светлина. Благодарен е на слънчевите лъчи, топлеци старите му кости.

Роже д'Арас тъкмо е направил някаква забележка с тихия си глас и херцогът се смее. Настроението му се е подобрило, защото току-що е взел коня на противника си. Беатрис от Остенбург, или по-скоро Беатрис Бургундска, намира музиката за непоносимо тъжна. Кани се да изпрати някоя от прислужничките си при музиканта със заповед да спре, но се отказва. Защото нотите са ехо, точно отражение на болката, която мъчи сърцето ѝ. Музиката се слива с приятелския разговор на мъжете, които продължават своята партия. Книгата трепери в ръцете ѝ, душата я боли от мъчителната красота, която открива в поемата. От същата роса, която покрива розите и мечта на рицаря, се ражда сълза, трепнала в сините ѝ очи. Тя вдига поглед и среща очите на Хулия, която я наблюдава от сенките. Решава, че тази тъмноока млада жена с вид на италианка е само смътно отражение на собствения ѝ образ в огледалото, на вперения ѝ, тревожен поглед. Беатрис Остенбургска, или Бургундска, има чувството, че се е озовала извън стаята, от другата страна на потъмнялото стъкло, откъдето вижда самата себе си, седнала под барелефа на осакатения свети Георги, до прозореца, през който се вижда синьо небе — в контраст с черната ѝ рокля. Тогава разбира, че никаква изповед няма никога да отмие греха ѝ.

---

[1] Дъглас Хофстетър — американски учен, професор по когнитивни науки, информатика, история, философия и психология,

директор на Центъра по изследвания на концепциите и възприятията, носител на наградата „Пулицър“. — Б.пр. ↑

[2] Против волята си (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Морис дьо Вламенк (1876 — 1958) — френски художник, който експериментира с чисти, интензивни цветове. — Б.пр. ↑

[4] Английска компания, формирана за експлоатация на търговските връзки с Източна и Югоизточна Азия и Индия през 1600 г. — Б.пр. ↑

[5] Къс черен базалт с неправилна форма, открит при археологически разкопки близо до град Розета (Рашид), до Александрия. Разшифроването на надписите върху него води до изясняване на египетското йероглифно писмо. — Б.пр. ↑

[6] „Сърце, завладяно от любов“(фр.) — средновековен алегоричен роман от крал Ръоне д'Анжу (1409–1480), вероятно илюстриран от самия него. Ръоне д'Анжу, сподвижник на Жана д'Арк, е бил сред най-влиятелните личности на епохата. Някои автори определят творчеството му като основен градивен елемент на ранния Ренесанс. — Б.пр. ↑

10. СИНЯТА КОЛА

— Това беше мръсен номер — каза Харун.

— Предложи ми друг... честен.

Реймънд Смулиън

Сесар вдигна капризно вежди под периферията на шапката си. Размахваше чадъра си и се оглеждаше наоколо с неприязън, примесена с изискано отегчение — обикновено потъваше в това настроение, когато действителността потвърдеше най-лошите му очаквания. Наистина, Растро^[1] не представляваше особено приветлива гледка тази сутрин. Сивото небе предвещаваше дъжд, и собствениците на сергиите, наредени по улиците на пазара, предприемаха предпазни мерки срещу евентуален порой. На места обикалянето на пазара се превръщаше в мъчително разминаване с хората и опити за избягване на брезентите и мръсните найлонови платна, с които бяха покрити сергиите.

— Всъщност — обърна се той към Хулия, която оглеждаше два очукани месингови свещника, изложени върху проснато на земята одеяло, — само си губим времето. Не съм намирал нещо свястно тук от години.

Хулия знаеше, че думите му не отговарят напълно на истината. От време на време, благодарение на набитото си око, сред купчината боклуци, изложени на стария пазар — огромната гробница на мечти, донесени от прилива след незнайни корабокрушения, Сесар изравяше по някоя незабелязана перла, мъничко съкровище, което случайността бе скрила от очите на хората: кристална чаша от XVIII век, старинна рамка, миниатюрна порцеланова статуетка. Веднъж, в едно мизерно магазинче за стари книги и списания, той бе открил две прекрасни

начални страници на ръкописи от XIII век, изящно орнаментирани от някой незнаен монах, и след като Хулия ги реставрира, успя да ги продаде за едно малко състояние.

Те бавно си проправяха път към горната част на пазара, където се намираше редица сгради с олющена мазилка и мрачни вътрешни дворове, свързани с алеи, преградени с врати от ковано желязо — там се намираха няколкото антикварни магазина, които малко или много заслужаваха това название. При все това Сесар винаги говореше за тях в дух на разумен скептицизъм.

— В колко часа ти е срещата с търговеца?

Сесар премести чадъра си — много скъпа вещ, с прекрасно изработена сребърна дръжка — в другата ръка, вдигна нагоре маншета на ризата си и погледна златния си часовник. Беше много елегантен, със светлокафява филцова шапка с широка периферия, наметнато на раменете палто от камилска вълна и красив шал, завързан в отворената яка на копринената риза. Винаги се обличаше в опасна близост с границата на добрия вкус, но никога не я преминаваше.

— След около петнадесет минути.

Продължиха да обикалят сергиите. Под присмехулния поглед на Сесар Хулия взе в ръце дървен поднос с грубовато нарисуван на него пожълтял пейзаж — пасторална сцена, с волска каруца, която се движеше по пътека, оградена с дървета.

— Нали нямаш намерение да купуваш това, скъпа? — Сесар се наслаждаваше на собственото си неодобрение. — Отблъскващо е. Няма ли поне да се пазариш?

Хулия бръкна в чантата си и извади портмонето, без да обръща внимание на протестите му.

— Не разбирам защо се вълнуваш — каза тя, докато ѝ опаковаха подноса в няколко страници от илюстрирано списание. — Винаги си казвал, че хората, които се държат *comme il faut*^[2], никога не обсъждат цената: плащаш, колкото ти кажат, и си тръгваш с високо вдигната глава.

— Това правило не важи тук. — Сесар се оглеждаше с професионална надменност, бръчкайки нос при вида на плебейските сергии, претърпкани с какви ли не джунджурии. — Не и когато си имаш работа с такива хора.

Хулия прибра пакета в чантата си.

— И така да е, можеше да проявиш приличие и да ми я купиш. Когато бях малка, ми купуваше всичко, което си поисках.

— Когато беше дете, те глезех безобразно. Освен това отказвам да плащам грешни пари за такъв боклук.

— Ставаш стиснат на стари години, това ти е проблемът.

— Млъкни, усойнице! — Периферията на широкополата му шапка хвърли сянка върху лицето му, когато се наведе да си запали цигара. Минаваха пред един магазин, претъпкан със стари, прашни кукли. — Само още една дума и ще те задраскам в завещанието си.

Хулия го проследи с поглед, докато се качваше по стълбите към мястото на срещата си. Движеше се с голямо достойнство, леко повдигнал ръката с цигарето от слонова кост, с полупрезрителния, полуотегчен вид на човек, който не очаква да види кой знае какво на края на своя път, но по естетически съображения полага усилия да го извърви колкото е възможно по-елегантно. Приличаше на Чарлз Стюърт, който се качва по стъпалата към ешафода с такъв вид, сякаш прави услуга на палача, с вече отрепетираното „Remember“^[3] на устните, с надеждата, че ще го обезглавят в профил, така, както е представен на монетите, сечени в негова чест.

Хулия стисна здраво чантата като предпазна мярка срещу джебчиите и продължи да се разхожда сред сергиите. В тази част на пазара имаше прекалено много хора, затова тя реши да се върне обратно към стъпалата и балюстрадата над площада и главната улица на пазара. Оттам можеше да се види как хората се тълпят край безконечните редици от тенти и найлонови покрития.

До повторната среща със Сесар ѝ оставаше цял час. Трябваше да се видят в едно малко кафене на площада, между един магазин, в който се продаваха навигационни уреди, и друг, който продаваше военни униформи втора ръка. Под балюстрадата, на ръба на един каменен фонтан, пълен с празни кутии от бира и обелки от плодове, седеше млад мъж с дълга руса коса и пончо, и свиреше мелодии от Андите на примитивна флейта. Хулия се заслуша в музиката, а погледът ѝ се рееше из пазара. След малко слезе обратно надолу по стъпалата и спря пред витрината с куклите. Някои бяха облечени, други — голи, някои носеха живописни селски носии, други — натруфени романтични тоалети, с ръкавици, шапки и чадърчета. Някои приличаха на момиченца, други — на зрели жени. Едни имаха груби черти, други —

детински, наивни или дори перверзни. Ръцете и краката им бяха застинали в най-различни положения, като че ги беше изненадал студеният повей на времето, изминало откак собствениците им ги бяха изоставили, продали — или пък бяха умрели. Момичета, които после бяха станали жени, бяха галили тези тела, направени от парцали, картон и порцелан. Тези кукли бяха надживели собствениците си. Бяха неми, неподвижни свидетели, върху чиято въображаема ретина се бяха запечатали сцени, отдавна изтрити от паметта на живите; избледнели скици, потънали в носталгична мъгла, интимни моменти от нечий семеен живот, детски песни, любящи прегръдки, но също и сълзи, разочарования, мечти, превърнали се в пепел, упадък и скръб, а може би дори и истински злодеяния. Имаше нещо неудържимо трогателно в това многообразие от стъклени и порцеланови очи, които се взираха в нея, без да мигнат, изпълнени с олимпийското спокойствие, което може да даде само времето; безжизнени очи, поставени в бледи лица от восък и папиемаше, надничаха над рокли, така потъмнели от времето, че дантелите, с които бяха поръбени, изглеждаха мръсни. Ами косите им? Някои бяха сресани и подредени, други рошави, истински коси — тя потръпна при тази мисъл, — които бяха украсявали главите на живи жени. Някаква меланхолична асоциация ѝ припомни стихове, които Сесар бе рецитирал неотдавна:

*Ако бяха събрали косите
на всички мъртви жени...*

Беше ѝ трудно да откъсне поглед от витрината, в която се отразяваха тежките сиви облаци, затъмнили небето. В мига, когато се обърна, решила да продължи, видя Макс, облечен в плътно тъмносиньо сако. Както обикновено, косата му беше вързана на опашка. Той гледаше надолу по стълбите, сякаш се опитваше да избяга от някого, чието присъствие го безпокоеше.

— Каква изненада! — каза той и ѝ отпрати очарователната си, малко вълча усмивка, която толкова привличаше Менчу. Размениха няколко банални забележки за лошото време и многото хора на пазара. Той не даде обяснение за присъствието си тук, но Хулия забележа, че е нервен и постоянно се озърта. Може би чакаше Менчу, защото беше

споменал, че имат среща наблизно. Разказа някаква сложна история за евтини рамки, които могат да се използват за галерията след необходимата реставрация — самата Хулия се беше занимавала с такава работа.

Тя не харесваше Макс и с това си обясняваше неудобството, което изпитваше в негово присъствие. Като изключим естеството на връзката му с приятелката ѝ, имаше и още нещо, което я дразнеше, нещо, което бе доловила още първия път, когато го видя. Сесар, който се отличаваше с непогрешимата интуиция на жена, често казваше, че като изключим красивото тяло, в него има нещо неопределимо долнопробно. То като че ли проличаваше в усмивката му и в начина, по който гледаше Хулия. Той не гледаше никого продължително в очите, но ако се случеше тя да го погледне повторно, улавяше погледа му, лукав и проницателен, изплъзващ се, но настоятелен, упорито вперен в нея. Това не беше погледът на Пако Монтегрифо, който можеше да отклонява от време на време очи, а после връщаше спокойния си поглед върху човека или предмета, които бяха привлекли вниманието му. Погледът на Макс ставаше вторачен веднага, щом се убедеше, че не го гледат, и започваше да убягва, щом се почувстваше наблюдаван. „Така гледа човек, който най-малкото има намерение да ти открадне портфейла“ — беше казал веднъж Сесар за любовника на Менчу. Хулия само се бе намръщила неодобрително, когато чу зловната му забележка, но в себе си признаваше, че той е напълно прав.

Макс имаше и други неприятни черти. Хулия съзнаваше, че тези скрити погледи говорят за нещо повече от обикновено любопитство. Уверен във физическата си привлекателност, когато Менчу я нямаше, Макс често се държеше зад гърба ѝ с добре пресметната натрапчивост. Ако Хулия бе имала някакви съмнения по въпроса, те напълно се изпариха след едно събиране в апартамента на Менчу. В малките часове разговорите бяха започнали да замират и приятелката ѝ беше излязла от стаята, за да донесе още лед. Тогава Макс се беше навел над масата с напитките, беше взел чашата на Хулия и я бе вдигнал към устните си. Това не би означавало нищо, ако той не бе я поставил обратно на масата, а след това бе погледнал Хулия, облизвайки устни, с усмивка на цинично съжаление, че обстоятелствата не допускат да се занимае по-обстойно с нея. Разбира се, Менчу нямаше понятие за тази пантомима, а Хулия по-скоро би си отрязала езика, отколкото да

разкаже нещо, което би прозвучало просто смешно, ако се опиташе да го облече в думи. Затова възприе към него единственото възможно отношение: очевидно презрение, когато нямаше как да избегне разговор с него, и ледена резервираност в случаите, когато се озоваваха насаме без свидетели, както сега, на Растро.

— Има време до срещата ми с Менчу — каза той със самодоволната усмивка, която толкова я дразнеше. — Да пийнем ли по нещо?

Тя го изгледа остро и подчертано категорично поклати глава.

— Чакам Сесар.

Макс знаеше отлично, че не се числи сред любимците на Сесар.

— Жалко — промърмори той. — Рядко имаме възможността да се срещнем така. Искам да кажа, насаме.

Хулия само повдигна вежди и се огледа, като че ли Сесар можеше да се появи всеки момент. Макс проследи погледа ѝ и сви рамене.

— Имам уговорка с Менчу да се срещнем след половин час там, при статуята на войника. Ако искаш, можем да пийнем нещо после заедно — той помълча многозначително и добави: — и четиримата.

— Ще видя какво ще каже Сесар.

Хулия го проследи, докато той изчезна в тълпата с полюляващи се широки рамене. Както и в други подобни случаи, тя остана с неприятното чувство, че не е успяла да се изолира достатъчно. Струваше ѝ се, че въпреки нейния отказ, Макс все пак бе успял да се натрапи във вътрешния ѝ мир. Ядосваше се на самата себе си, макар че не знаеше какво друго би могла да направи. Понякога съжеляваше, че няма достатъчно сили, за да може да цапардоса Макс по красивото, самодоволно лице на самец.

* * *

Тя продължи да обикаля пазара още четвърт час, преди да тръгне обратно към кафенето. Опитваше да се разсейва, да наблюдава различните сцени около нея, да се заслушва в гласовете на продавачите и купувачите, но не успяваше. Успееше ли да забрави Макс, картината и смъртта на Алваро, шахматната партия обсебваше съзнанието ѝ,

поставяйки въпроси, на които тя не можеше да намери отговор. Може би непознатият противник бе наблизил, в тълпата, и я наблюдаваше, докато подготвяше следващия си ход. Хулия се огледа подозрително и притисна към себе си чантата, в която беше пистолетът от Сесар. Всичко беше ужасно абсурдно — или по-скоро обратното, абсурдно ужасно.

Кафенето имаше дъсчен под, масите му бяха от ковано желязо, с мраморни плотове. Хулия си поръча нещо разхладително и седна до запотената витрина. Опита се да не мисли за нищо, докато замъгленият силует на Сесар не се очерта на улицата отвън. От нетърпение да получи така необходимото ѝ успокоение, тя излезе да го посрещне.

— С всяка минута ставаш все по-хубава — заяви възхитено Сесар и застана демонстративно на сред улицата с ръце на кръста. — Как успяваш, скъпа?

— Не ставай глупав — каза тя и го хвана под ръка, изпълнена с безкрайно облекчение. — Разделихме се преди един час.

— Тъкмо това имам предвид, принцесо. — Сесар снижи гласа си, като че ли се канеше да сподели някаква тайна. — Ти си единствената жена в кръга на познатите ми, която е в състояние да стане по-красива само в рамките на шестдесет минути. Ако знаех как става, можехме да кандидатстваме за патент. Честна дума.

— Идиот.

— Красавица.

Тръгнаха надолу по улицата, към мястото, където Хулия беше паркирала колата си. По пътя Сесар я уведоми накратко за успеха на операцията, която бе провел току-що: една *Mater dolorosa*^[4], която можеше с чиста съвест да се припише на Мурильо пред някой по-неориентиран купувач, и едно бюро в стил бидермайер от 1832 година, работа на Виринихен, подписано и датирано, малко поочукано, но затова пък автентично. Освен това щетите винаги можеха да се поправят от добър дърводелец. Беше купил и двете парчета на съвсем прилична цена.

— Особено бюрото, принцесо. — Сесар размахваше чадъра, предоволен от сделката. — Както знаеш, хората от една определена социална прослойка, Бог да ги благослови, просто не могат да живеят, без да имат в къщата си легло, на което е спала императрица Еухения де Монтихо^[5] или бюрото, на което Талейран^[6] е подписвал

лъжливите си показания. А сега се появиха и новите буржоазни парвенюта, които в опитите си да им подражават приемат притежанието на мебел от епохата на бидермайера като върховен символ на преуспяване. Идват и направо си питат, без да уточняват бюро ли искат или маса; искат „бидермайер“, какъвто ще да е, а пък за парите изобщо не става и дума. Някои дори вярват сляпо в предполагаемото съществуване на някой си господин Бидермайер и винаги много се учудват, когато видят, че бюрото например е подписано от някой друг. Първо се усмихват смутено, после се сбутват и веднага питат дали нямам и някой друг „бидермайер“, ама истински. — Сесар въздъхна, несъмнено оплаквайки трудните времена, в които живее. — Ако не бяха чековите им книжки, с радост бих изпратил някои от тях по дяволите.

— Спомням си случаи, когато си постъпвал точно така.

Сесар отново въздъхна с разкаяна физиономия.

— Това е скритата ми смелост, скъпа. Понякога не мога да овладеея характера си, държа се като стара скандалджийка. Случаят напомня малко на доктор Джекил и мистър Хайд^[7].

Стигнаха до колата на Хулия тъкмо когато тя му разказваше за срещата си с Макс. Сесар се намръщи веднага щом чу името му.

— Противен жиголо. Радвам се, че не се сблъсках с него — отбеляза той кисело. — Още ли прави вероломните си предложения?

— Нищо сериозно. Предполагам, че дълбоко в себе си се страхува Менчу да не разбере.

— Това е единственото чувствително място на този плъх — портфейла. — Сесар заобиколи колата. — Виж, лепнали са ни глоба.

— Не е възможно!

— Съвсем си е възможно. Ето, бележката е пъхната под чистачката. — Той тропна ядосано с чадъра си. — Отказвам да повярвам! Тук, наред Растро, полицията се занимава да лепи бележки за глоби, вместо да лови престъпници и всякакви други отрепки! Срамота! — Огледа се предизвикателно и повтори по-високо: — Възмутително!

Хулия махна празния спрей, който някой бе поставил върху капака на колата, и вдигна късчето хартия. Беше всъщност картон, с размера на визитна картичка. Тя стоеше неподвижно, като ударена от

гръм. Шокът трябва да се бе изписал на лицето ѝ, защото Сесар уплашено притича до нея.

— Съвсем си побледняла, мила. Какво има?

Когато проговори, тя не позна собствения си глас. Изпитваше неудържимо желание да избяга на някое топло, сигурно място, където да може да се скрие, да затвори очи и да се чувства в безопасност.

— Това не е бележка за глоба, Сесар.

Тя му подаде картичката, а Сесар изгърси една дума, която никога не би очаквал да чуе от него. Защото на познатото картонче някой бе написал на машина следното кратко, но смущаващо послание:

Па7 x Тб6

Тя продължаваше да стои като зашеметена. Виеше ѝ се свят. Уличката беше пуста. Най-близо до тях се беше разположила една продавачка на икони, седнала на плетен стол на ъгъла, на около двадесет метра от тях. Жената наблюдаваше хората, които минаваха покрай стоката ѝ.

— Бил е тук, Сесар. Разбираш ли? Бил е *тук*.

Хулия осъзна, че в думите ѝ няма страх, а само изненада. Като вълна от безкрайно отчаяние я обзе съзнанието, че неочакваното вече не я тревожи. Страхът ѝ се беше превърнал в някакво мрачно примирение, като че ли близкото, заплашително присъствие на тайнствения противник се бе превърнало в проклятие, с което бе осъдена да живее до края на дните си. В добавка идваше и мрачното съзнание, че този край може да не е кой знае колко далечен.

Сесар въртеше картичката в ръцете си. Лицето му беше пепеляво и почти не можеше да говори от гняв:

— Подлец... мизерник!

Внезапно Хулия забрави за миг картичката. Вниманието ѝ беше привлечено от празната аерозолна опаковка, която беше свалила от капака на колата. Наведе се да я вдигне. Имаше чувството, че се движи в мъгла. Можа все пак да се съсредоточи дотолкова, че да прочете надписа върху спрея. Поклати учудено глава и го подаде на Сесар.

— Какво е това?

— Аерозол за поправяне на спукани гуми. Пъхваш го във вентила и гумата започва да се надува. В него има някаква бяла паста, която запушва спуканото отвътре.

— Защо е оставен тук?

Прегледаха гумите. По двете отляво нямаше нищо особено. Хулия заобиколи и прегледа и двете десни, които също изглеждаха нормално. Но тъкмо се канеше отново да хвърли аерозола, когато видя, че липсва капачето на вентила на задната гума. На негово място се виждаше бяло мехурче.

— Някой е помпал гумата — каза Сесар и огледа празния аерозол. — Може да е била спукана.

— Не беше, когато паркирах — каза Хулия и двамата се спогледаха, изпълнени с мрачни подозрения.

— Не влизай в колата — каза Сесар.

* * *

Продавачката на икони не беше видяла нищо. Наоколо винаги имало много хора и освен това си гледала нейната работа, подреждала своите сърца, статуетки на свети Панкрасио и многобройни Богородици. Не била сигурна кой е минавал по уличката. Били минали няколко души, които живеели наоколо. А що се отнася до непознати, може би още няколко.

— Помните ли някого? — Сесар беше свалил шапката си и се бе привел към продавачката, с все така наметнато палто и чадър под мишница. Образец на изискан господин, както сигурно мислеше продавачката.

— Струва ми се, не. — Тя се уви по-плътно във вълнения шал и се понамръщи, сякаш се мъчеше да си спомни нещо. — Мина една дама, доколкото си спомням. И няколко младежи.

— Помните ли как изглеждаха?

— Ами като всички млади мъже, нали знаете: джинси и кожени якета...

Хулия бе обзета от абсурдна идея. В крайна сметка границите на възможното доста се бяха разширили през последните няколко дни.

— Да сте видели мъж с тъмносиньо сако? На около тридесет години, с коса, вързана на опашка?

Продавачката не помнеше да е минавал някой, приличен на Макс. Помнеше обаче жената, защото тя спряла за миг, като че ли се канела да купи нещо. Била руса, добре облечена, на средна възраст. Не приличала на човек, който ще вземе да разбие кола. Носела шлифер.

— И тъмни очила?

— Да.

Сесар погледна мрачно към Хулия.

— Днес дори не е слънчево — каза той.

— Знам.

— Може да е била същата жена, която е изпратила документите.
— Сесар помълча и погледът му стана студен. — А може да е била и Менчу.

— Не ставай смешен.

Сесар поклати глава, загледан в минавачите.

— Права си. И все пак, ти самата помисли за Макс.

— Макс... е нещо друго. — Лицето ѝ се помрачи, и тя хвърли поглед надолу по улицата, като че ли бе възможно Макс или русата жена все още да се навъртат наоколо. Но това, което видя, накара думите да замръзнат на устните ѝ. Имаше чувството, че някой я е ударил. Наблизо не се виждаше никаква руса жена, но между тентите и найлоновите платна се виждаше паркирана близо до ъгъла кола. Синя кола.

От мястото, на което стоеше, Хулия не можеше да прецени дали колата е форд или не, но вълнението, което изпита, я подтикна към действие. За учудване на Сесар тя изведнъж обърна гръб на продавачката на икони, повървя малко по тротоара и после, заобикаляйки няколко сергии, застана на пръсти, за да вижда по-добре. Беше син форд с тъмни стъкла. Мислите се тълпяха в главата ѝ. Не можеше да види номера на колата, но тази сутрин се бяха събрали прекалено много съвпадения: Макс, Менчу, картичката на предното стъкло, празната аерозолна опаковка, жената с шлифера, а сега и колата, която вече се бе превърнала в ключов елемент на кошмарите ѝ. Усети, че ръцете ѝ треперят и ги пхна в джобовете веднага, щом долови присъствието на Сесар зад себе си.

— Колата, Сесар. Нали разбираш какво означава това? Който и да е той, трябва да е в нея.

Сесар не каза нищо. Само свали бавно шапката си — може би считаше, че е по-подходящо да посрещне предстоящите събития гологлав — и погледна Хулия. Като гледаше вирнатата му брадичка, присвитите сини очи, в които се криеше неочакван проблясък на стомана, тя си каза, че никога не го е обичала толкова много. Фините черти на лицето му издаваха напрежение; мускулите на челюстта му потрепваха. Погледът му говореше, че колкото и да държи на добрите маниери и да няма склонност към насилие, в никакъв случай не е страхливец. Особено когато става дума за неговата принцеса.

— Чакай ме тук — каза той.

— Не. Нека отидем заедно. Дватамата. — Хулия го погледна с нежност. Веднъж, като дете, беше го целунала в някаква игра по устата. Сега изпита желание да направи същото; но вече не ставаше дума за игра.

Тя пхна ръка в джоба си и освободи предпазителя на пистолета. Сесар пхна спокойно чадъра под мишница, отиде до една сергия, и като че ли си избираше бастун, взе един голям железен ръжен.

— Позволете — каза той, пхвайки първата попаднала му банкнота в ръцете на учудения продавач. После погледна все така спокойно към Хулия и каза: — Този път, мила, аз ще мина първи.

Вървяха към колата, прикривайки се зад сергиите. Сърцето на Хулия заби още по-силно, когато успя да види част от номера. Не можеше да има съмнение: син форд, тъмни стъкла и буквите *ТН*. Устата ѝ беше пресъхнала, стомахът ѝ се свиваше мъчително. Каза си, че сигурно така се е чувствал капитан Питър Блъд, преди да заповяда абордаж на вражески кораб.

Когато стигнаха до ъгъла, нещата се развиха много бързо. Някой в колата свали прозореца, за да изхвърли цигарата си. Сесар хвърли чадъра и шапката си, вдигна ръжена и заобиколи колата отляво, явно готов да убива пирати или който изобщо се намираше в колата. Хулия се затича. Зъбите ѝ бяха здраво стиснати, кръвта пулсираше в слепоочията ѝ. Извади пистолета и го пхна през прозореца, преди шофьорът да успее да го вдигне отново. Пред нея изплува непознато лице — млад мъж с брада, който се взираше ужасено в дулото на

пистолета. Човекът на съседната седалка подскочи, когато Сесар отвори вратата, вдигнал заплашително ръжена над главата си.

— Излизайте! Вън! — Хулия викаше, изгубила всякакъв контрол над себе си.

Смъртнобледен, човекът с брадата вдигна умолително ръце с широко разперени пръсти.

— Успокойте се, сеньорита! — изпелтечи той. — Успокойте се, за Бога! Ние сме от полицията.

* * *

— Признавам си — каза инспектор Фейхо, склучвайки ръце над бюрото си, — че засега не се справяме кой знае колко добре с този случай...

Усмихна се спокойно на Сесар, като че ли считаше безрезултатната дейност на полицията за напълно оправдана. „След като сме в такава изисквана компания — говореше погледът му, — може да си позволим известна конструктивна самокритика“.

Сесар обаче явно не беше на същото мнение.

— Това — заяви той, — е друг начин да наречете нещо, което други биха определили като чиста некадърност.

Забележката на Сесар нанесе последния удар. Усмивката на Фейхо угасна. Под гъстите мустаци зъбите му ухапаха долната устна и той започна да потропва нервно по бюрото с евтината си химикалка. Присъствието на Сесар го принуждаваше да действа внимателно — и тримата знаеха защо.

— Полицията си има свои методи.

Говореше празни приказки. Сесар се изнерви и ожесточи. Това, че имаше някакви сделки с Фейхо, не означаваше, че трябва да любезничи с него, още повече когато го бе спипал, че не играе по правилата.

— Ако тези методи се свеждат до това да следите Хулия, когато наоколо се върти някакъв луд и изпраща анонимни послания, предпочитам да не казвам какво ми е мнението за тях. — Той погледна Хулия, после отново се обърна към полицаия. — Не мога да повярвам,

че сте я поставили сред заподозрените във връзка със смъртта на професор Ортега. Защо тогава не проучвате и мен?

— Проучихме ви. — Фейхо беше засегнат от невъздържаността на Сесар и едва прикриваше гнева си. — Проучихме всички. — Той обърна нагоре дланите на ръцете си, приемайки отговорността за гафа. — За съжаление такива неща се случват в нашата работа.

— Поне открихте ли нещо?

— Опасявам се, че не. — Фейхо се почеса под мишницата и се размърда притеснено на стола си. — Честно казано, върнахме се там, откъдето започнахме. Патолозите не могат да се споразумеят за причината за смъртта на Алваро Ортега. Ако наистина има убиец, можем само да се молим да се издаде с някаква грешка.

— Затова ли ме следяхте? — Хулия все още кипеше от гняв. — За да видите дали няма да направя грешка?

Инспекторът я погледна мрачно.

— Не го приемайте като лична обида. Това са рутинни разследвания. Обичайна полицейска тактика.

Сесар повдигна едната си вежда.

— Като тактика не ми се струва нито особено обещаваща, нито кой знае колко ефективна.

Фейхо преглътна подигравката. Хулия си каза със скрито злорадство, че сигурно в момента се разкайва за всичките си незаконни сделки със Сесар. Достатъчно бе антикварят да си отвори устата тук и там, и без отправяне на преки обвинения и официално документирано следствие, дискретно, както обикновено се постъпваше на определено ниво, инспекторът щеше да бъде отпратен да чака пенсия като писарушка в някой далечен провинциален участък, без никакви шансове за повишение.

— Мога само да ви уверя — каза той накрая, след като бе успял да потисне част от гнева, който като че ли бе заседнал в гърлото му, — че ние ще продължим разследването. — После като че си спомни нещо и добави с нежелание: — Разбира се, на младата дама ще бъде осигурена специална охрана.

— Не си правете труд — каза Хулия. Унижението на Фейхо не можеше да я накара да забрави своето. — Край на сините коли, моля ви. Което е прекалено, е прекалено.

— Става дума за вашата безопасност, сеньорита.

— Както сам се убедихте, умея да се грижа за себе си.

Полицаят отвърна поглед. Гърлото сигурно още го болеше от крясъците, с които ощастливи двамата полицаи, задето се бяха оставили да ги хванат. „Идиоти! Тъпи аматьори! Този път наистина ме натикахте в кучи задник! Живи ще ви одера!“ Сесар и Хулия го бяха чували съвсем ясно, докато чакаха в коридора на участъка.

— Що се отнася до това... — Очевидно в съзнанието му се бореха дългът и удобството, но второто удържа победа. — Като се имат предвид обстоятелствата, не мисля, че... Искам да кажа, пистолетът... — Той отново преглътна и погледна към Сесар. — В края на краищата той е антика, а не оръжие в съвременния смисъл на думата. А вие като търговец с антикварни предмети имате право да го притежавате. — Фейхо сведе поглед към бюрото. Несъмнено си спомняше скорошния случай с един часовник от осемнадесети век, за който Сесар му беше броил солидна сума. — От мое име и от името на полицаите, които участват в разследването... — усмихна се пак с онази лукава, помирителна усмивка, — искам да кажа, склонни сме да си затворим очите пред някои неща. Вие, дон Сесар, може да задържите деринджъра, ако обещаете, че ще внимавате малко повече със съхранението му. А вие, сеньорита, трябва да обещаете, че ще ни държите в течение за всякакви развития по случая, и, разбира се, че ще телефонирате, ако има някакъв проблем. Ако ни питат нас, никога не сме виждали никакъв пистолет. Ясно ли се изразих?

— Напълно — отвърна Сесар.

— Добре. — Отстъпката, която направи за пистолета, като че ли му даде някакво морално предимство, и той заговори малко по-спокойно с Хулия. — Искам да знам ще подадете ли оплакване за гумата на колата ви.

Тя го погледна изненадано.

— Оплакване ли? Срещу кого?

Инспекторът почака, преди да отговори. Явно се надяваше, че Хулия сама ще разбере за какво става дума, без да се наложи той да формулира мислите си.

— Срещу едно или повече неизвестни лица — каза той. — Обвинение в опит за убийство.

— Искате да кажете, опит да бъде убит Алваро?

— Не. Опит да бъдете убита вие. — Зъбите му отново се подадоха изпод мустаците. — Защото който и да е този човек, който ви праща картичките, той планира нещо много по-сериозно от една шахматна партия. Аерозол като този, с който е напълнил гумата ви, след като е изпуснал въздуха, може да бъде купен от всеки магазин за резерви части. Само че специално в този е бил вкаран петрол с помощта на спринцовка. В комбинация с газа и пластмасовото вещество, които вече са се съдържали в него, се получава високоексплозивна смес, особено при определена температура. Достатъчно би било да подкарате колата и само след няколко сантиметра гумата би се загоряла до необходимата температура. Експлозията щеше да избухне точно под резервоара и колата с вас двамата вътре щеше да пламне. — Той се усмихваше с видимо злорадство, като че ли си позволяваше едно мъничко отмъщение с това описание. — Не е ли ужасно?

* * *

Муньос пристигна в магазина на Сесар след един час. Ушите му стърчаха над яката на шлифера, косата му беше мокра. Докато го гледаше как се отръсква в коридора, Хулия си каза, че ѝ прилича на дръгливо улично куче. Той се ръкува с нея рязко, без топлота — обикновено, неангажиращо докосване — после поздрави Сесар с кимване. Докато правеше всичко възможно да не стъпва с мокрите си обувки по килима, той изслуша разказа за събитията на Растро, без да мигне. От време на време кимваше утвърдително, но като че ли разказът за синия форд и Сесар с ръжена не събуди у него никакъв интерес. Очите му светнаха едва когато Хулия извади новата картичка и я постави пред него. След минути той беше извадил малкия шах, без който не ходеше напоследък никъде, беше подредил дъската и разучаваше позициите.

— Не разбирам само — Хулия надничаше над рамото на Муньос, — защо празният спрей беше оставен върху капака на колата. Нямахме как да не го видим. Освен ако човекът, който го е направил, е бързал много.

— Може би всичко е било замислено само като предупреждение — подхвърли Сесар от коженото кресло до витража. — Предупреждение, което се отличава с извънредно лош вкус.

— Доста труд за едно предупреждение, не ти ли се струва? Подготвянето на аерозола, изпускането на въздуха от гумата, след това пак напомпване. Да не говорим за това, че е рискувала да бъде видяна, докато го върши... Смешно е наистина — добави тя, — но забелязвате ли, че говоря за невидимия играч в женски род? Постоянно мисля за тайнствената дама с шлифера.

— Може би избързваме със заключенията — каза Сесар. — Като си помислиш, онази сутрин на Растро трябва да е имало десетки руси жени с шлифери. Някои дори може да се носели тъмни очила. Но за празната опаковка си права. Просто гротескно — да я оставят така, върху колата, да се вижда отдалече.

— Може би не е чак толкова гротескно — проговори Муньос и двамата го погледнаха. Той седеше на една табуретка пред малката шахматна дъска. Беше по риза и се виждаше, че ръкавите му са скъсявани малко над лактите. Хулия, която седеше до него, забеляза в ъгълчето на устата му познатата ѝ вече замислена полуусмивка и разбра, че е разшифровал новия ход.

Той посочи с пръст пешката на *a7*, без да я докосва. — Черната пешка, която е била на *a7*, взема белия топ от *b6* — каза той, сочейки разположението на фигурите върху дъската. — Това иска да ни каже нашият противник с посланието от картичката.

— И какво ще рече това? — попита Хулия.

— Ще рече, че се е отказал от един друг ход, от който ние по някакъв начин сме се опасявали. Искам да кажа, той можеше да вземе бялата дама на *e1* с черния топ от *c1*. Такъв ход неминуемо би довел до размяна на дамите. — Той вдигна очи от дъската и погледна тревожно Хулия. — С всичко, което следва от нея.

Хулия отвори широко очи.

— Искате да кажете, че се е отказал да вземе *мен*?

Изречението на Муньос можеше да се тълкува по различни начини.

— Може да се каже и така. — Той огледа фигурката, която представляваше бялата дама. — В такъв случай той ни казва следното: „Напълно съм способен да убивам, но го правя само, когато искам“.

— Играе си като котка с мишка — промърмори Сесар и удари с ръка подлакътника на креслото. — Този човек е абсолютен злодей!

— Не забравяй, че може и да е жена — каза Хулия.

Сесар цъкна с език.

— Кой ти гарантира, че жената с шлифера, ако тази в уличката е била същата, действа сама? Тя може да е нечия съучастница.

— Да, но чия?

— Нали това искам да узная и аз, мила.

— Тъй или иначе — каза Муньос, — ако забравим за миг жената с шлифера и се съсредоточим върху картичката, можем да стигнем до по-различен извод относно личността на нашия противник. — Той ги погледна и отново посочи към дъската, като че ли считаше търсенето на отговори другаде за чиста загуба на време. — Вече знаем, че има склонност към лукавство, но сега вече виждаме, че е и самодоволен. Той (или тя) се отличава и с арогантност. Играе си с нас — пак посочи дъската, подканвайки ги да огледат фигурите. — Вижте, от практическа гледна точка, от позицията на един шахматист, вземането на бялата дама би било лош ход. Белите не биха имали друг изход, освен да се стремят към размяна на дами, тоест да вземат черната дама с белия топ на *b2*, и това би поставило черните в много лошо положение. Единственият изход за черните би бил да местят черния топ от *e1* на *e4*, за да застрашат по този начин белия цар. Но неговата защита е елементарна — ход с бялата пешка от *d2* на *d4*. Тогава черният цар би бил заобиколен от противникови фигури, без възможност за защита и неминуемо бихме стигнали до шах и мат. Черните биха загубили партията.

— Искате да кажете — попита Хулия, — че цялата тази история с аерозола върху колата и заплахата за бялата дама е била просто блъф?

— Това не би ме учудило ни най-малко.

— Но защо?

— Защото нашият противник е избрал хода, който и аз бих избрал на негово място: той взема белия топ от *b6* с пешката, която беше на *a7*. Това облекчава натиска, който белите оказват върху черния цар — а той е в извънредно тежка позиция. — Муньос поклати възхитено глава. — Казах ви, че е добър играч.

— И сега? — попита Сесар.

Муньос прекара ръка по челото си и погледна замислено към дъската.

— Сега имаме две възможности. Може да вземем черната дама, но това ще принуди противника ни също да се стреми към размяна на дамите — той хвърли поглед към Хулия, — а на мен това не ми харесва. Не би трябвало да го принуждаваме да направи нещо, от което се е отказал. — Отново поклати глава, като че ли белите и черните фигури потвърждаваха мислите му. — Странното е, че той знае, че ние ще разсъждаваме по този начин. Това си има своите предимства за нас — аз виждам ходовете, които прави, той ни изпраща описанието им, а той може само да предвижда нашите. Но въпреки това може да им влияе. Досега винаги сме правили това, което е очаквал от нас.

— Имаме ли друг избор? — попита Хулия.

— Засега не. Но по-късно може и да имаме.

— И какъв е следващият ни ход?

— Местим офицер от *f1* на *d3*, и така поставяме в опасност неговата дама.

— А той или тя какво ще направят?

Муньос помълча, преди да отговори.

— В шаха също има ограничение на възможните прогнози. Най-добрият, съответно най-вероятният ход, е този, който поставя противника във възможно най-неизгодна позиция. Затова един от начините за оценка на вероятността на следващия ход, е да си представим, че той вече е бил направен, и да анализираме играта от гледна точка на противника. Кое ще рече, разполагаш със своите сили, но се поставяш на мястото на другия. Оттам предполагаш следващия ход и се връщаш в кожата на противника си, тоест в собствената си кожа. И така до безкрайност, докдето успееш да стигнеш. Аз знам докъде съм стигнал в този анализ, но не знам докъде е той.

— Според вашите разсъждения — каза Хулия, — би трябвало той да избере най-опасния за нас ход.

Муньос се почеса по врата. После премести много бавно белия офицер на *d3*, близо до черната дама. Замисли се дълбоко, анализирайки новите позиции. После каза:

— В едно съм сигурен — че той ще вземе някоя от нашите фигури.

---

[1] Мадридският битпазар. — Б.пр. ↑

[2] Както е прието (фр.). — Б.пр. ↑

[3] „Помнете“ (англ.) — последните думи на крал Чарлз I Стюарт, произнесени на ешафода. — Б.пр. ↑

[4] „Скърбяща Богородица“ (лат.). — Б.пр. ↑

[5] Испанска графиня, съпруга на император Наполеон III. — Б.пр. ↑

[6] Шарл Морис дьо Талейран (1754 — 1838) — френски държавник и дипломат, известен с политическата си гъвкавост, благодарение на която оцелява последователно през Френската революция, управлението на Наполеон Бонапарт, реставрацията на монархията и при крал Луи Филип. — Б.пр. ↑

[7] Раздвоение на личността, описано в „Странният случай на доктор Джекил и мистър Хайд“ от Р. Л. Стивънсън. — Б.пр. ↑

11. АНАЛИТИЧНИ ПОДХОДИ

*Не ставай глупав. Знамето е невъзможно,
следователно не може да се вее. Вее вятърът.*

Дъглас Р. Хофстетър

Извъняването на телефона я накара да подскочи. Отдели бавно напоения с разтворител тампон от частта на картината, върху която работеше — едно неподатливо петно от лак върху къс от дрехата на Фердинанд Алтенхофен. Стисна пинсетата със зъби и погледна подозрително телефона, който бе на килима в краката ѝ. Чудеше се дали, ако вдигне слушалката, отново ще трябва да слуша някое от дългите мълчания, които се бяха превърнали в част от ежедневието ѝ през последните две седмици. Първите няколко пъти просто държеше слушалката до ухото си, без да казва нищо, чакайки нетърпеливо да долови някакъв звук, дори да е само дишане, някакъв признак на живот, човешко присъствие от другата страна, колкото и обезпокоително да би било то. Но чуваше само бездна от тишина, дори без успокоителното щракване от затварянето на слушалката. Другият — бил той мъж или жена — винаги издържаше по-дълго. Който и да бе той, просто си стоеше, слушаше и не даваше никакви признаци на припряност или опасения, че полицията може да проследява повикванията. Най-лошото беше, че който и да бе той, нямаше никаква представа, че не го застрашава нищо. Хулия не бе казала никому за обажданията, дори на Сесар и Муњос. Без да разбира точно защо, тя се срамуваше от тях, чувстваше се унижена от това нарушаване на личния ѝ живот, от натрапеното присъствие в нощта и тишината, които бе обичала толкова, преди да започне кошмарът. Обажданията бяха като ритуално насилие, без думи и жестове, което се повтаряше всеки ден.

Тя вдигна слушалката след шестото иззвъняване и с облекчение чу гласа на Менчу. Но облекчението ѝ беше краткотрайно, защото Менчу беше страшно пияна. Хулия си каза разтревожено, че това може би се дължеше и на нещо по-силно от алкохол в кръвта ѝ. Като говореше доста високо, за да надвика шума на разговорите и музиката, и същевременно доста несвързано, Менчу ѝ каза, че е в „Стефан’с“ и започна някаква объркана история, в която участваха Макс, картината на Ван Хойс и Пако Монтегрифо. Хулия не разбра нищо, помоли Менчу да обясни отново какво се е случило, но приятелката ѝ избухна в истеричен смях и затвори.

Навън беше студено, въздухът беше натегнал от влага. Потръпвайки в тежкото кожено палто, Хулия излезе на улицата и спря едно минаващо такси. Нощните светлини прелитаха по лицето ѝ, докато тя кимаше от време на време, слушайки с нежелание бърборенето на шофьора. Облегна се на седалката и затвори очи. Преди да излезе, беше включила алармата и превъртяла два пъти ключа на желязната врата. Пред външната врата не се удържа да не погледне подозрително към цепнатината до звънеца. Боеше се, че може да види там нова картичка, но не откри нищо. Невидимият противник все още обмисляше следващия си ход.

В „Стефан’с“ беше пълно с хора. Първо видя Сесар, който седеше на един диван със Серхио. Младият човек изглеждаше много привлекателен с разчорлената си руса коса, паднала над челото. Сесар му шепнеше нещо, а той кимаше. Антикварят беше кръстосал крака и пушеше. Ръката, с която държеше цигарето, бе отпуснал на коляното си, а с другата жестикулираше, близо до ръката на своето протеже, но без да я докосва. Щом видя Хулия, той стана да я посрещне. Не изглеждаше изненадан, че я вижда тук в такъв час, без никакъв грим и по джинси.

— Там е. — Той посочи към вътрешността на клуба. Лицето му не изразяваше нищо особено, освен известно развеселено любопитство. — На един от диваните отзад.

— Много ли пи?

— Като смок. Освен това се боя, че има полепнал бял пращец по всички отвори на тялото. Посещава подозрително често тоалетната, не е възможно всеки път да ѝ се пикае. — Сесар огледа цигарата си и се усмихна злорадо. — Преди малко направи сцена на бара, удари шамар

на Монтегрифо. Представяш ли си, скъпа? Беше наистина — той се наслаждаваше на аромата на думата като познавач, преди да я произнесе, — наистина възхитително.

— А Монтегрифо?

Изразът на Сесар стана жесток.

— Беше фантастично, скъпа, почти божествено. Тръгна си, вдървен и достолепен, както му е обичаят. Беше с една много привлекателна блондинка — малко простовата, но елегантно облечена. Горкото момиче, беше ужасно притеснено. Не мога да я виня — усмивката му беше зла. — Трябва да призная, принцесо, този тип има стил. Понесе шамара, без да мигне, като силните мъже от филмите. Интересна личност е този твой аукционер. Действително се държа безупречно. Хладен и невъзмутим.

— Къде е Макс?

— Не съм го виждал тази вечер, за съжаление. — Усмивката му изрази почти първерзна наслада. — Ако и той беше тук, удоволствието щеше да е пълно — това би било върхът.

Хулия остави Сесар и тръгна из клуба. Видя няколко познати и ги поздрави, но не спря, за да разговаря с тях. Най-сетне видя Менчу, сама, отпусната на един диван. Очите ѝ бяха оцъкдени, късата ѝ пола се беше плъзнала нагоре, на единия ѝ чорап се беше пуснала огромна бримка.

— Менчу.

Тя погледна Хулия, като че ли ѝ беше трудно да я разпознае. Поклати глава, мънкайки несвързано, и се изсмя с несигурен, пиянски смях.

— Пропусна представлението — изфъфли тя след малко. — Не можа да видиш онова копеле. Половината му физиономия беше червена като домати — поизправи се и потърка зачервения си нос, без да обръща внимание на любопитните и възмутени погледи на хората от съседните маси. — Арогантен глупак.

Хулия чувстваше, че всички ги гледат, чуваше коментарите и се беше изчервила.

— Можеш ли да станеш, за да си тръгнем?

— Мисля, че ще се справя. Но първо трябва да ти кажа...

— Ще ми кажеш после. Хайде да си вървим.

Менчу се изправи с усилие на крака и придърпа несръчно полата си надолу. Хулия наметна палтото на раменете ѝ и успя да я подкара към изхода в сравнително приличен вид. Сесар ги пресрещна.

— Всичко наред ли е?

— Да. Мисля, че ще се справя.

— Сигурна ли си?

— Да. Ще се видим утре.

На улицата Менчу започна да залита, някой подвикна някакъв цинизъм от прозореца на минаваща кола.

— Отведи ме у дома, Хулия... моля те.

— У вас или у нас?

Менчу се движеше като сомнамбул. Гледаше я, като че ли не я познаваше.

— У вас — каза тя накрая.

— Ами Макс?

— Приключих с Макс. Скарахме се. Край.

Взеха такси. Менчу се сви на задната седалка и се обля в сълзи. Хулия обгърна с ръка треперещите ѝ рамене. Таксито спря на червено и ярката светлина от една близка витрина освети опустошеното лице на Менчу.

— Съжалявам. Аз съм една...

Хулия продължаваше да се чувства неловко. Положението беше жалко и смешно. „Дяволите да го вземат Макс — каза си на ум. — Дяволите да ги вземат всички.“

— Не ставай глупава — прекъсна тя приятелката си.

Забеляза, че шофьорът ги оглежда любопитно в огледалото за обратно виждане. Когато погледна отново към Менчу, забеляза, че погледът ѝ е необичайно ясен, като че в съзнанието ѝ бе останало някакво угълче, незасегнато от алкохола и наркотиците. Погледът на приятелката ѝ беше изненадващо дълбок, мрачен и многозначителен — толкова несъответстващ на състоянието ѝ, че Хулия се стресна.

— Ти нищо не разбираш — каза Менчу, поклащайки измъчено глава, като ранено животно. — Но каквото и да се случи... Искам да знаеш...

Тя спря рязко, като че ли си прехапа езика, и погледът ѝ отново се зарея в сенките. Хулия беше озадачена. Събра ѝ се прекалено много

за една нощ. Каза си, изпълнена със смътни, недобри предчувствия, че сега ѝ липсва само да открие поредната картичка до звънеца.

* * *

Но тази нощ никой не беше оставял никаква картичка. Хулия можа да се посвети спокойно на грижите си за Менчу, която се движеше като из мъгла. Хулия я накара да изпие две чаши кафе и я накара да си легне. Чувстваше се като психотерапевт по време на сеанс. Успя постепенно, много търпеливо, да възстанови по несвързаното бръцолевене на приятелката си какво точно се бе случило. Във възможно най-неподходящия момент Макс, неблагодарникът, си навил на пръста да замине за Португалия. Сервирал ѝ някаква история, че си намерил там работа. Менчу се чувствала зле и егоистичното му желание да замине я накарало да го обвини в липса на всякакво чувство за дълг. Скарали се, и вместо да се сдобрят в леглото, както обикновено, той хлопнал вратата и си тръгнал. Менчу не знаеше дали той има намерение да се върне или не, но обяви, че ѝ било все едно. Решена да не остава сама, отишла в „Стефан’с“. Няколко смръквания прояснили главата ѝ и я докарали до състояние на агресивна възбуда. Напълно забравила Макс, си седяла в един ъгъл и се наливала с много сухи мартинита. Заглеждала един страхотен мъж, който също я бил забелязал. Тогава атмосферата изведнъж се променила. Пако Монтегрифо се появил, за свое нещастие. Бил с една от неговите окичени с бижута уличници. Споменът за окрадените проценти бил още пресен в съзнанието ѝ, а освен това ѝ се сторило, че долавя известна ирония в поздрава му. Както се казва в романите, това наляло масло в огъня. Цапнала му един-единствен шамар, ама качествен, и предизвикала голяма суматоха сред посетителите. Грандиозен скандал, край на историята. Завеса.

Хулия зави Менчу и поседя още малко при нея. Към два часа тя най-сетне заспа. Понякога махаше насън с ръце и бърбореше нещо несвързано през стиснати устни. Рошавата ѝ коса покриваше лицето. Хулия гледаше бръчките, вдълбани около устата ѝ, и черните следи от туш за мигли, размазан от пот и сълзи. В този си вид приятелката ѝ имаше трогателния вид на застаряваща проститутка след неуспешна

нощ. Сесар несъмнено би успял да направи някакво заядливо обобщение, но точно сега не ѝ се мислеше за него. Улови се, че се моли да ѝ бъде дарено необходимото смирение, за да остарее с достойнство, когато ѝ дойде времето. Сигурно беше ужасно, когато при такова корабокрушение нямаш сигурен сал, за който да се заловиш. Тя съзнаваше, че Менчу може да ѝ бъде майка, и дори се засрами от себе си, като че ли тази мисъл беше предателство спрямо спящата ѝ приятелка.

Хулия допи изстиналото кафе и си запали цигара. По капандурата отново плющеше дъжд — звукът на самотата, каза си тя тъжно. Това ѝ напомни една друга дъждовна нощ преди година — нощта, когато приключи връзката ѝ с Алваро. Тогава нещо в нея се пречупи завинаги — като непоправима повреда в някой механизъм. Знаеше, че от този момент нататък горчивата сладост на самотата, изпълнила сърцето ѝ, щеше да бъде единственият сигурен спътник през останалата част от житейския ѝ път — под едно небе, на което боговете се заливаха от смях, самите те осъдени на бавна смърт. Тази нощ тя бе седяла дълго под душа, парата се виеше наоколо като гореща мъгла, а сълзите ѝ се смесваха с водата, която плющеше по косата и голото ѝ тяло. Чистата, топла вода отми от нея Алваро — цяла година преди същинската му, физическа смърт. И по една от онези странни иронии, толкова обичани от съдбата, и самият Алваро срещна така своята смърт — във ваната, с широко отворени очи и счупен врат, под плющящата вода, под дъжда.

Тя прогони спомена, видя го как потъва в сенките на ателието. После се сети за Сесар и започна бавно да полюлява глава в такт с някаква тъжна, въображаема мелодия. Точно сега ѝ се искаше да положи глава на рамото му, да притвори очи и да вдишва деликатния аромат на тютюн и мирта, който ѝ бе познат още от детството, ароматът, който свързваше винаги със Сесар. Искаше ѝ се отново да преживеят заедно всички тези истории, при които си сигурен от самото начало, че ще имат щастлив край. Колко далечни ѝ се струваха тези дни на щастливия край, несъвместими по какъвто и да било начин с ясения поглед на зрелостта! Колко трудно ѝ беше понякога да се погледне в огледалото и да осъзнае, че е осъдена на вечно изгнание от Небивала земя.

Тя изгаси лампата и седна на килима пред картината на Ван Хойс. Виждаше хората от картината във въображението си, чуваше далечния шепот на вълните, понесли живота им, шума на приборя около голямата шахматна партия, над която времето и пространството нямаха власт; чуваше безмилостното тиктакане на часовника, отправил своето предизвикателство към вековете, отмерващ часовете на една игра, чийто изход не можеше да предвиди никой. После забрави всичко — и Менчу, и тъгата си по отминалото време. Защото долови как по гърба ѝ пропълзват вече познатите тръпки. Усети нашествието на страха — и то ѝ се стори странно утешително, защото събуждаше у нея известно болезнено любопитство. Подобно чувство изпитваше като дете, сгушила се в Сесар, в очакване на нова история. Може би капитан Хук не бе изчезнал в мъглите на миналото. Може би просто беше започнал да играе шах.

* * *

Когато Хулия се събуди, Менчу още спеше. Тя се облече колкото бе възможно по-тихо, остави един комплект ключове на масата и излезе, като заключи внимателно вратата след себе си. Беше почти десет часа, дъждът бе отстъпил мястото си на мрачна смесица от мъгла и смог, в която се размиваха очертанията на сивите сгради. Прелитащите коли имаха призрачен вид. Отраженията от фаровете им превръщаха асфалта в безкрайна плетеница от светлини, която обгърна Хулия в лъчиста нереалност, докато тя крачеше по улиците с ръце в джобовете.

Белмонте я посрещна, седнал в инвалидния си стол, в стаята, на чиято стена бе висяла картината на Ван Хойс. На грамофона пак се въртеше неизбежният Бах и Хулия се зачуди, докато вадеше досието на картината от чантата си, дали старецът не го пуска умишлено, когато я очаква. Той изрази учтиво съжаление за отсъствието на Муньос, шахматиста математик, както се изрази с неприкрита ирония, и започна внимателно да чете доклада на Хулия. В него бяха включени всички исторически данни за картината, заключенията на Муньос във връзка със загадъчната смърт на Роже д'Арас, снимки от различните етапи на реставрацията, както и цветната брошура, поръчана от

„Клеймор’с“, в която бяха поместени подробни данни за картината и предстоящия търг.

— Отлично — каза той и затвори досието. — Вие сте една забележителна млада жена.

— Това не е само мое дело. Както знаете, участваха много хора... Пако Монтегрифо, Менчу Рок, Муньос... — Тя се поколеба. — Консултирахме се и със специалисти по история на изкуствата.

— Имате предвид покойния професор Ортега?

Хулия го погледна объркано.

— Не знаех, че случаят ви е известен.

Старецът се усмихна хитро.

— Е, както виждате, известен ми е. Когато тялото му беше открито, полицията се свърза с мен, племенницата ми и съпруга ѝ. Един инспектор дойде да разговаря с мен... не помня името му... дебел, с големи мустаци.

— Фейхо, инспектор Фейхо. — Хулия отклони смутено поглед. „Дяволите да ги вземат всички тъпи, некадърни полицаи“, каза си тя. — Но вие не ми казахте нищо за това, когато бях тук последния път.

— Чаках вие да подхванете темата. Тъй като вие не споменахте нищо, реших, че си имате причини да мълчите.

Тонът му беше леко резервиран и Хулия разбра, че има опасност да загуби един съюзник.

— Мислех... вижте, съжалявам, наистина съжалявам... Боях се да не би такива новини да ви се отразят зле. В края на краищата, вие...

— Искате да кажете, притеснявали сте се заради възрастта и здравето ми? — Белмонте склочи костеливите си, осеяни с петна ръце на корема си. — Или сте се притеснявали, че новината може да повлияе на съдбата на картината?

Хулия поклати глава. Не знаеше какво да каже. После се усмихна и сви рамене със смутена искреност. Съзнаваше добре, че това бе единственият отговор, който би задоволил стария човек.

— Какво бих могла да кажа? — прошепна тя и се убеди, че решението ѝ е било правилно, защото старецът също се усмихна, приемайки съучастническият тон, който тя предложи.

— Не се безпокойте. Животът е сложен, а човешките взаимоотношения — още повече.

— Уверявам ви, че...

— Не е необходимо да ме уверявате в каквото и да било. Говорехме за професор Ортега. Нещастен случай ли е било?

— Мисля, че да — излъга Хулия. — Поне така ми казаха.

Старият човек сведе поглед към ръцете си. Не можеше да се разбере дали ѝ повярва.

— Въпреки това е ужасно... не мислите ли? — Той я загледа сериозно и продължително. В очите му се криеше смътно безпокойство. — Това нещо, имам предвид смъртта, винаги ме шокира. На моята възраст не би трябвало да е така. Странно е как, противно на всякаква логика, човек се вкопчва в живота със сила, обратнопропорционална на количеството живот, на което може да разчита.

Тогава Хулия насмалко не му разказа цялата история: за невидимия играч на шах, за заплахите, за мрачните предчувствия, които я потискаха, за проклятието на картината, чийто белег, празният правоъгълник на стената, бе надвиснал над тях като зла поличба. Но това би наложило да дава обяснения, каквито не бе в състояние да даде. Боеше се също така, че може да подплаши още повече стария човек, при това ненужно.

— Няма повод за безпокойство — каза тя, подчертано жизнерадостно. — Всичко е под контрол, както и самата картина.

Двамата отново размениха усмивки, но този път те бяха насилени. Хулия така и не можеше да разбере дали Белмонте ѝ вярва. Той се бе облегнал назад в инвалидния си стол и се мръщеше.

— Има още нещо, свързано с картината, което исках да ви кажа. — Той помълча замислено, после продължи: — Онзи ден, след като вие и вашият приятел, шахматистът, си тръгнахте, се бях замислил за моя Ван Хойс. Помните ли нашия разговор за системата, която е необходима, за да се разбере друга система, и че двете биха имали нужда от трета, по-висша система, и така до безкрайност? Помните ли, говорихме за стихотворението на Борхес за шахмата и за бога зад Бог, който движи играча, който движи фигурките? Е, струва ми се, че и в тази картина има нещо подобно. Нещо, което едновременно се съдържа в себе си и се повтаря, и постоянно ви връща към отправната точка. По мое мнение тайната на правилната интерпретация на „Шахматната партия“ е да не се движим по права линия, в

прогресивно развитие, като се започне от началото. Тази картина се връща отново и отново назад, към самата себе си. Разбирате ли ме?

Хулия кимна, заслушана внимателно в думите му. Това, което чу току-що, бе своеобразно потвърждение на собствените ѝ мисли, но изразено логично и казано на глас. Припомни си списъка, който бе направила, допълнен от Муньоc с шесто ниво, като всяко ниво съдържащо другото и всички постоянно се връщаха към отправната точка, картина в картината.

— Разбирам по-добре, отколкото предполагате — каза тя. — Като че ли картината обвинява сама себе си.

Белмонте беше озадачен.

— Обвинява себе си ли? Това надхвърля моята идея. — С едно повдигане на веждите той отхвърли видимо неразбираемата ѝ забележка. — Имах предвид нещо друго. — Той посочи грамофона. — Слушайте Бах.

— Само това правим.

Белмонте се усмихна заговорнически.

— Нямах предвид да се срещам с Йохан Себастиан днес, но реших да призова духа му във ваша чест. Това е Френска сюита № 5. Ще забележите, че композицията се състои от две половини, всяка от които се повтаря. Тоничната нота на първата половина е ре, а завършва в сол. Дотук ясно ли е? Добре. Слушайте сега. Тъкмо когато добивате впечатлението, че пиесата свършва в сол, този фокусник Бах скача обратно към началото, пак в ре, и след това отново се връща в сол. И, без да можем да осъзнаем точно как, това се повтаря отново и отново. Какво ще кажете?

— Струва ми се, че има хипнотизиращо въздействие. — Хулия внимателно следеше музиката. — Като непрекъсната поредица от лупинги. Прилича ми на тези гравюри на Ешер^[1], в които реката тече, превръща се във водопад и накрая по необясним начин се връща назад. Или стълбата, която не води наникъде — само към собственото си начало.

Белмонте кимна доволно.

— Точно така. При това е възможно пиесата да бъде изпълнена в различни тоналности. — Той погледна правоъгълното петно на стената. — Предполагам, че основната трудност се състои в това да намериш собственото си място в тези кръгове.

— Така е. Би ми отнело много време да го обясня, но нещо подобно става и с картината. Тъкмо ти се стори, че си стигнал до края на историята, и тя започва отново, но се развива в друга посока — или поне привидно в друга посока. Защото може би ние изобщо не помръдваме от първоначалното си място.

Белмонте сви рамене.

— Този парадокс предоставям за разрешаване на вас и вашия приятел, шахматиста. Не разполагам с необходимата информация. Както знаете, аз съм просто любител. Дори не бях в състояние да предположа, че партията може да се разиграе в обратна посока. — Той отново погледна Хулия. — Което всъщност е непростимо, като се има предвид това, което току-що говорех за Бах.

Хулия размишляваше над тези нови и неочаквани тълкувания. Приличаха ѝ на различни краища от едно и също кълбо прежда — прекалено много на брой за едно кълбо.

— Като изключим мен и полицията, посещавал ли ви е наскоро някой друг, който проявява интерес към картината? Или към шахмата?

Старият човек мълча доста дълго, като че ли се опитваше да разбере какво се крие зад въпроса ѝ.

— Никой не е проявявал интерес нито към едното, нито към другото. Когато жена ми беше жива, в къщи често идваха гости. Тя беше по-общителна от мен. Но откакто овдовях, поддържам контакти само с няколко стари приятели. Например Естебан Кано. Вие сте прекалено млада, за да помните големите му успехи — беше блестящ цигулар. Само че почина преди две години. Работата е там, че ограниченият кръг на моите приятели все повече намалява. — Той се усмихна примирено. — Имам един друг добър приятел, Пепе. Пепин Перес Хименес, пенсионер като мен. Още посещава клуба и от време на време се отбива да изиграем по една партия шах. Но вече е почти на седемдесет и получава ужасни пристъпи на мигрена, ако играе повече от половин час. А беше голям шахматист навремето. Сега играя най-често сам със себе си. И, разбира се, с племенницата си.

Хулия, която тъкмо си вадеше цигара, замръзна. След малко се раздвижи отново, но много бавно, сякаш се боеше, че всеки припрян или нетърпелив жест би могъл да изтрие току-що чутиите думи.

— Вашата племенница играе шах?

— Лола? Играе, и то много добре. — Старецът ѝ отправи странна усмивка, сякаш съжаляваше, че положителните черти на племенницата му не обхващат и други страни на живота ѝ. — Аз сам я научих някога, но ученичката надмина учителя.

Хулия се опитваше да запази спокойствие. Насили се да запали цигарата си и да си дръпне два пъти, преди да проговори отново. Усецаше забързаните удари на сърцето си.

— Какво мисли племенницата ви за картината? Одобрява ли решението ви да я продадете?

Въпросът беше изстрел в тъмното.

— Много даже. А съпругът ѝ беше още по-настоятелен. — В гласа на стареца се прокрадваше горчивина. — Несъмнено Алфонсо вече е изчислил на кой номер ще заложи и последното сентимо, което ще вземе от продажбата.

— Но още не е взел парите — подчерта Хулия.

Старецът я изглежда вторачено. В бледите му, сълзящи очи проблесна остра светлина, но бързо изгасна.

— По мое време — каза той неочаквано весело, със спокойна ирония, — казвахме, че пилците се броят наесен.

— Споменавала ли е племенницата ви за някаква тайна, свързана с картината, с хората в нея или с шахматната партия?

— Не си спомням нищо подобно. Вие бяхте първата, която заговори пред мен за тези неща. За нас картината винаги е имала особена стойност, но никога не сме намирали нещо странно или тайнствено в нея. — Той погледна замислено правоъгълното петно на стената. — Всичко изглеждаше съвсем очевидно.

— Имате ли представа дали по времето, когато Алфонсо ви е запознал с Менчу Рок, или даже преди това, племенницата ви е преговаряла с някой друг!

Белмонте се намръщи. Такава възможност явно никак не му харесваше.

— Искрено се надявам да не го е правила. В края на краищата картината беше моя. — Очите му гледаха зорко и хитро. — И все още е.

— Мога ли да ви задам още един въпрос, дон Мануел?

— Разбира се.

— Чували ли сте някога племенницата ви или съпругът ѝ да са търсили мнението на специалист по история на изкуството?

— Мисля, че не. Поне не помня, а мисля, че бих запомнил такова нещо. — Погледът му отново стана подозрителен. — Това беше специалността на професор Ортега, нали? История на изкуството... Надявам се, не се опитвате да намекнете...

Хулия разбра, че е отишла прекалено далеч, затова му отправи една от най-сияйните си усмивки.

— Нямах предвид точно Алваро Ортега, а кой да е специалист по темата. Не би имало нищо странно в това племенницата ви да иска да научи нещо повече за историята на картината — или за нейната цена.

Белмонте огледа замислено осеяните си със старчески петна ръце.

— Никога не е споменавала нещо подобно. Мисля си, че би го направила, защото сме разговаряли често за Ван Хойс. Особено, когато разигравахме партията от картината. Разбира се, ние просто я продължавахме. И знаете ли какво? Въпреки че белите имат видимо предимство, Лола винаги печелеше с черните.

* * *

Тя се скита безцелно из мъглата почти цял час. Опитваше се да подреди мислите си. Капчици влага блещукаха по лицето и косите ѝ. Мина покрай хотел „Палас“, където портиерът, с цилиндър, целият обточен в златни ширити, се криеше под стъклената козирка на входа, увит в наметало, като жител на Лондон от деветнадесети век. Фигурата му се съчетаваше идеално с мъглата. Хулия си каза, че липсва само карета с два коня, с фенери, едва мъждукащи в мъглата, и високата, слаба фигура на Шерлок Холмс, който слиза от нея, последван от верния си спътник доктор Уотсън. А някъде от мрака ги наблюдава професор Мориарти. Наполеон на престъпния свят. Злият гений.

Напоследък непрекъснато се сблъскваше с хора, които играят шах. И всеки от тях имаше идеално оправдание за връзката си с картината на фламандския майстор. Прекалено много портрети се криеха в тази проклета картина.

Муньос. Да, той беше единственият човек, с когото се беше запознала, след като се заплете в тази тайнствена история. Когато не можеше да спи, когато се мятеше в леглото си, единствено неговият образ не се свързваше с кошмарите ѝ. Муньос държеше единия край на кълбото с преждата, а всички останали — шахматни фигури и герои в историята — бяха на другия край. И все пак, тя не можеше да бъде напълно сигурна дори в него. Действително, видя го за първи път, след като всичко вече беше започнало, но пък преди историята да се върне за първи път назад към отправната си точка и да започне отново. Невъзможно беше дори да се каже със сигурност дали смъртта на Алваро и съществуването на невидимия играч на шах са част от едно и също нейно движение.

Хулия спря. Чувстваше по лицето си докосването на влажната мъгла, която я заобикаляше. В крайна сметка можеше да бъде напълно сигурна единствено в себе си. Това беше единственият ѝ актив — това и пистолетът, който все още носеше в чантата си.

* * *

Тя се упъти към шахматния клуб. Във входното антре имаше стърготини по пода, много чадъри, палта и шлифери. Миришеше на влага, цигарен дим, и имаше неопределимата атмосфера на място, посещавано предимно от мъже. Хулия поздрави директора Сифуентес, който притича припряно да я поздрави, и след като шепотът, предизвикан от появата ѝ в клуба, утихна, се огледа, докато забележа Муньос край една от масите. Беше се съсредоточил в играта, неподвижен като сфинкс, подпрял единия си лакът на масата, а брадичката — на дланта на другата си ръка. Противникът му, млад човек с дебели лещи на очилата, постоянно облизваше устните си и хвърляше тревожни погледи към Муньос, като че ли се боеше, че той всеки момент може да разбие сложната защита на неговия цар — ако се съдеше по нервността и изтощението му вид, изграждането ѝ му бе струвало големи усилия.

Както винаги, Муньос беше спокоен и безразличен; създаваше впечатление, че само гледа дъската, дори без да разучава позициите. Може би отново беше потънал в мислите си, както бе споделил с

Хулия, и се намираше на хиляди километри от развиващата се пред очите му партия, а математическата му мисъл сплиташе и разплиташе безбройни комбинации. Около масата няколко зяпачи разучаваха играта, видимо по-заинтригувани от самите играчи. От време на време коментираха шепнешком или предлагаха един или друг ход. Осезаемото им напрежение подсказваше, че очакват Муньос да изиграе решителния ход, който ще нанесе последния удар на младия човек с многото диоптри. Това обясняваше и неговата нервност. Очите му, увеличени от стъклата на очилата, сезираха в противника така, както би гледал някой роб, захвърлен на лъвовете в амфитеатъра, молецът всесилния император в пурпурна мантия за милост.

В същия миг Муньос вдигна очи и видя Хулия. В продължение на няколко секунди тя имаше чувството, че не може да я разпознае, после като че дойде на себе си — бавно, като че ли се събуждаше от сън или се връщаше от далечен път. Лицето му светна и той я поздрави с неопределен жест. После хвърли поглед към дъската, за да види дали нещата са все още в предишния си вид, и без да бърза или импровизира, очевидно в резултат на сериозно обмисляне, премести една пешка. Разочарован шепот се понесе около масата. Младият мъж с очилата го погледна — първо с удивление, а после като осъден на смърт, чиято екзекуция е била отменена в последния момент. Накрая на устните му се появи доволна усмивка.

— Реми — обяви един от зяпачите.

Муньос сви рамене и стана от масата.

— Да — каза той и допълни, без да гледа към дъската. — Но ако бях взел дамата с офицера, щеше да бъде мат в пет хода.

Той отиде при Хулия и остави другите да обсъждат това, което току-що бе казал. Хулия дискретно посочи към групичката около масата и каза тихо:

— Сигурно наистина ви мразят.

Муньос наклони глава на една страна. Слабата му усмивка можеше да се разтълкува и като израз на презрение.

— Предполагам — каза той и взе шлифера си. — Събират се като лешояди, и се надяват, че все ще се намери някой, който да ме разкъса на парчета.

— Но вие се оставяте умишлено да бъдете победен... Това трябва да е унижително за тях.

— Сигурно. — В гласа му нямаше и следа от самодоволство или гордост, а само спокойно презрение. — Но не биха пропуснали да наблюдават партиите ми за нищо на света.

Когато излязоха в сивата мъгла, срещу „Прадо“, Хулия му разказа за разговора си с Белмонте. Муньос я изслуша, без да коментира, дори когато тя съобщи за неподозирания интерес на племенницата към шаха. Очевидно влагата също не го впечатляваше. Той вървеше бавно редом с нея и слушаше внимателно разказа ѝ. Шлиферът му беше разкопчан и възелът на връзката — разхлабен, както обикновено. Вървеше с приведена глава и се взираше в ожулените върхове на обувките си.

— Навремето ме попитахте дали има жени, които играят шах. Тогава ви казах, че има, но шахът в основата си е мъжка игра. Действително има жени, които играят много добре, но те са изключение.

— Изключение, което потвърждава правилото, предполагам.

Муньос се намръщи.

— Не. Тук грешите. Изключенията не потвърждават нищо, те рушат правилата и ги лишават от стойност. Затова и трябва много да се внимава с индуктивните съждения. Това, което казвам, е, че повечето жени не играят добре шах, а не че всички жени играят зле шах. Разбирате ли ме?

— Разбирам.

— Кое не може да ни накара да пренебрегнем факта, че сред жените няма кой знае колко добри шахматистки. Само за да ви създам някаква представа, мога да спомена, че в Съветския съюз, по времето, когато шахматът се счита едва ли не за национален спорт, само една жена, Вера Меншик^[2], е считана за равна на останалите гросмайстори.

— Защо става така?

— Може би защото шахът изисква много силно изявено безразличие към околния свят. — Той замълча и погледна Хулия. — Какво представлява тази Лола Белмонте?

Хулия се позамисли, преди да отговори.

— Не знам точно как да я опиша. Неприятна жена. Вероятно има склонност да командва. Агресивна. Жалко, че не си беше у дома онзи ден.

Двамата стояха до един каменен фонтан, увенчан със статуя, чийто неясен силует се беше надвесил заплашително над главите им. Муньос прекара пръсти през косата си и огледа влажните си длани, преди да ги изтрие в шлифера.

— Агресията, независимо от това дали е насочена навътре или навън — каза той, — е характерна черта на много шахматисти. — Усмивна се леко, без да даде да се разбере дали се включва в тази категория или се поставя извън нея. — Шахматистите често са потиснати или ограничени по някакъв начин. Целта да бъде унищожен царят, целта на шахматната игра, може да се разглежда като бунт срещу авторитетите, тоест своеобразно освобождение. От тази гледна точка играта може да представлява интерес за една жена. — Беглата усмивка отново премина по лицето му. — Когато играете шах, хората ви се струват много незначителни.

— Забелязали ли сте такова отношение в ходовете на противника ни?

— Трудно е да се отговори. Трябва ми повече информация. Повече ходове. Жените например проявяват подчертано предпочитание към мат с офицера — изражението му се оживи, когато навлезе в подробности. — Не знам защо, но тези фигури, с техните дълбоки, диагонални движения като че ли имат най-женски характеристики. — Жестът му подсказваше, че сам не знае доколко вярва на думите си — сякаш се опитваше да ги изтрие във въздуха. — Но досега черните офицери не са изпълнявали значителна роля в партията. Сама знаете, разполагаме с купища хубави теории, които не водят до нищо. Проблемът ни на практика е същият като на шахматната дъска: можем само да формулираме хипотези, предположения, без да докосваме фигурите.

— Имате ли някакви хипотези? Понякога оставам с впечатлението, че сте стигнали до изводи, които не искате да спделите с нас.

Муньос наклони малко глава, както винаги, когато трябваше да отговори на труден въпрос.

— Малко е заплетено — отвърна той след кратка пауза. — В главата ми се въртят една-две идеи, но не мога да се преборя с проблема, който споменах току-що. В шаха не можеш да докажеш

правотата си, преди да си направил хода, а тогава вече е късно да се върнеш назад.

Двамата закрачиха отново между каменните пейки и смътните очертания на подрязаните храсти. Хулия въздъхна леко.

— Ако преди време някой ми беше казал, че ще се опитвам да вляза в следите на вероятен убиец с помощта на шахматна дъска, щях да му кажа, че се е побъркал.

— Вече ви казах, че между полицейското разследване и шахмата има много общи черти. — Ръката на Муньос като че ли местеше въображаеми шахматни фигури в пространството. — Още преди Конан Дойл е съществувал Дюпен на Едгар Алан По с неговите методи.

— Едгар Алан По? Сега остава да ми кажете, че и той е играел шах.

— О, да, дори е бил много пристрастен играч. Имало един автомат, известен като Играчът на Мелцел, който практически никога не губел партия. По е писал есе за него, някъде около 1830 година. За да разгадае тази мистерия, използвал шестнадесет различни аналитични подхода и стигнал до извода, че в автомата трябва да се крие човек.

— Това ли правите вие сега? Търсите скрития човек?

— Опитвам се, но не мога да гарантирам нищо. Не съм Едгар По.

— Надявам се да успеете. За мен това е много важно — всъщност вие сте единствената ми надежда.

Муньос сви рамене и мълча дълго, преди да отговори.

— Не ми се иска да събуждам във вас излишни надежди — каза той, след като бяха повървели известно време. — Когато започнах да играя шах, имаше моменти, в които изпитвах абсолютна увереност, че не мога да загубя нито една партия. Тогава, когато се намирах на върха на еуфорията, ме биха и това ме накара да стъпя отново здраво на земята. — Той присви очи, като че ли се опитваше да различи нечий силует в мъглата. — Винаги има някой, който е по-добър от теб. Затова е препоръчително човек да се поддържа в състояние на здравословна несигурност.

— Тази несигурност ми се струва ужасна.

— Имате основание да мислите така. Защото колкото и напрегната да е една партия, играчът знае, че това е безкръвна битка. Винаги може да се утеши с мисълта, че в крайна сметка това си е една игра. Но във вашия случай нещата не стоят така.

— А вие? Мислите ли, че той знае каква е ролята ви в тази история?

Муньос отговори уклончиво.

— Не съм убеден, че знае кой съм. Но не може да не знае, че има срещу себе си човек, който може да тълкува ходовете му. Иначе играта не би имала смисъл за него.

— Мисля си, че трябва да посетим Лола Белмонте.

— Съгласен съм.

Хулия погледна часовника си.

— Така или иначе почти стигнахме до нас, няма ли да се качите да ви направя кафе? Менчу спа снощи при мен, но вече трябва да е станала. Има си проблеми.

— Сериозни проблеми?

— Така изглежда, и снощи се държа много странно. Ще ми се да се запознаете — особено сега.

Те пресякоха булеварда, заслепявани от фаровете на колите.

— Ако се окаже, че зад цялата тази история се крие Лола Белмонте — заяви неочаквано Хулия, — ще я убия с голи ръце.

Муньос я погледна изненадано.

— Ако предположим, че моята теория за агresiите е вярна — каза той, и тя забеляза в погледа му подчертано уважение, — от вас би излязла отлична шахматистка, ако решите някога да се заемете с шах.

— Вече съм се заела — каза Хулия, взирайки се гневно в сенките, които преминаваха в мъглата покрай нея. — Играя от известно време — и никак не ми харесва.

Хулия пхна ключа в секретната ключалка и го завъртя два пъти. Муньос чакаше до нея на площадката. Беше свалил шлифера си и го беше метнал на ръката си.

— Сигурно е страшно разхвърляно — каза тя. — Нямах време да разтребвам сутринта.

— Не се притеснявайте. Важното е кафето.

Хулия влезе в ателието и вдигна щората от големия тавански прозорец. Мъгливата светлина нахлу в стаята и въздухът посивя, но

най-далечните ъгли на помещението останаха в сянка.

— Въпреки това е тъмно — каза тя и посегна да запали лампата, когато забеляза изражението на Муньос. Проследи погледа му, обзета от внезапна паника.

— Къде сте преместили картината? — попита той.

Хулия не отговори. Имаше чувството, че нещо дълбоко в нея експлодира. Стоеше напълно неподвижна, с широко отворени очи, вторачена в празния статив.

— Менчу — прошепна тя накрая. Стаята се въртеше около нея. — Тя се опита да ме предупреди снощи, но аз не я разбрах.

Стомахът ѝ се свиваше. Усети горчив вкус на жлъчка в устата си. Погледна към Муньос и затича към банята, но ѝ прилоша и се подпря на вратата на спалнята си. И тогава видя Менчу. Тя лежеше по гръб на пода пред леглото. Шалът, с който беше удушена, беше още около шията ѝ. Полата ѝ беше гротескно вдигната до кръста, и във вагината ѝ беше напъхана бутилка.

---

[1] Ешер, М. К. (1898 — 1972) — холандски график, известен със способността си да постига с помощта на реалистични детайли парадоксални оптически и концептуални ефекти. Графиките му са изключително популярни, обект на интерес както за широката публика, така и за математици и психолози. — Б.пр. ↑

[2] Вера Францевна Меншик (1906 — 1944) — grosмайстор, първи световен шампион за жени, запазва тази титла от 1927 до смъртта си. През 1937 става британска поданица. — Б.пр. ↑

12. ДАМА, КОН, ОФИЦЕР

Аз не играя с безжизнени черно-бели фигури. Играя с човешки същества от плът и кръв.

Емануел Ласкер

Беше седем часът вечерта, когато съдията нареди най-сетне да изнесат тялото. Вече се беше стъмнило. През целия ден полицаи и следователи сноваха из къщата, светкавиците на фотоапаратите проблясваха във входното антре и спалнята. Накрая отнесоха Менчу на носилка. Издърпаха ципа на белия найлонов чувал над лицето ѝ, и сега от нея бе останал само очертания с тебешир на пода силует. Силуетът рисува един безразличен полицай — същия, който караше синия форд, когато Хулия извади пистолет срещу него на Растро.

Последен си тръгна инспектор Фейхо; трябваше му почти час, за да попълни показанията, дадени първо от Хулия и Муньос, а после и от Сесар, който дойде веднага, щом научи какво се е случило. Полицаят, който през живота си не беше поглеждал шахматна дъска, беше страшно объркан. Постоянно поглеждаше към Муньос, като че ли шахматистът бе някакво странно животно, но кимаше сериозно, докато слушаше техническите му обяснения. От време на време поглеждаше към Сесар или Хулия, сякаш подозираше, че тримата са му скроили някакъв страхотен номер. От време на време си вземаше бележки, подръпваше вратовръзката си и поглеждаше неразбиращо към знаците, изписани на картичката, която бе открита до тялото на Менчу. Не беше разбрал нищо от тълкуванията на Муньос — само главата го заболя нетърпимо. Това, което действително събуждаше интереса му, като изключим необичайността на цялата ситуация, бяха подробностите за разправията между Менчу и приятеля ѝ предната вечер. Това се дължеше най-вече на сведенията, донесени от изпратения да проучи

положението полицай — че Масимо Олмедия Санчес, двадесет и осем годишен, неженен, по професия фотомодел, не може да бъде открит никъде. Толкова повече, че двама свидетели — един шофьор на такси и портиерът на отсрещната сграда — бяха видели някакъв млад мъж да излиза от сградата, където се намираше апартаментът на Хулия, между дванадесет и дванадесет и петнадесет по обяд същия ден. Бутилката във вагината на убитата — голяма бутилка от джин „Бийфийтър’с“, почти пълна — подробност, който Фейхо спомена грубо и нееднократно, като някакво своеобразно отмъщение за шахматните глупости, с които го засипаха тримата — за него беше доказателство, че става дума за убийство по сексуални подбуди. В края на краищата, убитата — тук той се намръщи и доби подходящо за случая сериозно изражение, с което подчертаваше, че в повечето случаи хората получават това, което заслужават, — убитата не се отличавала с безупречен морал, ако се съдело по това, което бе чул току-що от Сесар и Хулия. Що се отнася до вероятната връзка на това убийство със смъртта на професор Ортега, то тя бе очевидна, като се вземе предвид изчезването на картината. Той даде още някои пояснения, изслуша отговорите, които Хулия, Муньос и Сесар дадоха на последните му въпроси, и накрая се сбогува, като се уговори с тях да го посетят на другия ден в полицейския участък.

— А вие, сеньорита, вече няма защо да се тревожите. — Той поспря на прага с достолепния вид на обществен служител, който е овладял напълно положението. — Вече знаем кого да търсим. Лека нощ.

* * *

Когато Фейхо затвори вратата зад себе си, Хулия се облегна на нея и погледна към двамата си приятели. Под пресъхналите ѝ вече очи имаше тъмни сенки. Беше плакала много, от скръб и ярост, измъчена от собственото си безсилие. Още когато намериха тялото на Менчу, тя се бе разплакала тихо пред Муньос. После, когато пристигна Сесар, блед и объркан, с изписан по лицето ужас, тя се беше хвърлила на врата му, както когато беше дете. Плачът ѝ се беше превърнал в ридания, беше се вкопчила в него, изгубила всякакъв контрол над себе

си, а той не можеше да направи нищо, освен да ѝ шепне безполезни утешения. С несигурен глас, прекъсван от хлипове, и обляно от сълзи лице, Хулия бе признала, че плаче не само заради смъртта на приятелката си — нервите ѝ не издържаха на непоносимото напрежение от последните дни, унижителното съзнание, че убиецът си играе с тях, убеден в собствената си безнаказаност, уверен, че разполага с живота им.

Намесата на полицията имаше поне един положителен ефект: възвърна ѝ усещането за реалност. Глупавото упорство на Фейхо, който отказваше да приеме очевидното, фалшивата учтивост, с която бе приел подробните им обяснения, без да разбира нищо, без да прави и най-малкия опит да разбере, затвърди убеждението ѝ, че не може да очаква помощ от него. Обаждането на полицаия, който бе пратен да търси Макс, и появата на двамата свидетели, бяха навели инспектора на обичайната мисъл, че най-простият мотив за престъплението обикновено е и най-вероятният. Историята за шахматната партия бе несъмнено интересна, нещо, което можеше да прибави към подробностите около убийството. Но по същество тя беше само един любопитен анекдот. Бутилката джин го доказваше — обикновена престъпна патология. „Защото, независимо от това, което четете в криминалните романи, сеньорита, очевидното невинаги е измамно.“

— Сега вече няма място за съмнение — каза Хулия, заслушана в заглъхващите стъпки на инспектора. — Алваро е бил убит, също като Менчу. Очевидно някой се е опитвал от доста време да се добере до картината.

Застанал до масата, Муньос се вираше в листа, на който бе записал посланието от картичката, намерена до трупа. Сесар седеше на дивана, на който Менчу бе спала предната нощ, и се вираше с невярващи очи в празния статив. Когато чу думите на Хулия, поклати глава.

— Макс не го е направил — каза той. — Изключено е глупак като него да измисли всичко това.

— Но той е бил тук, най-малкото вътре в сградата.

Сесар се преклони пред доказателствата, но без особено убеждение.

— Трябва да е замесен и някой друг. Може Макс да е бил, тъй да се каже, наемен работник, докато друг е дърпал конците. — Той бавно

вдигна ръка и почука с показалец по челото си. — Някой с мозък в главата.

— Тайнственият ни противник. Той спечели партията.

— Не я е спечелил още — каза Муньос и двамата се обърнаха учудено към него.

— Той е взел картината — каза Хулия. — И това ако не е победа...

Очите на Муньос блестяха напрегнато, тъмните им зеници сякаш гледаха отвъд стените на стаята, в пространството, към точките на пресичане на сложните шахматни комбинации.

— С картината или без нея, играта продължава — каза той и им показва написаното на листа:

... Д х Т
Де7? — — — Дб3 +
Кд4? — — — Пб7 х Пс6

— Този път — продължи той, — убиецът не предлага един, а цели три хода. — Отиде до шлифера си и извади от джоба малкия шах. — Първият е очевиден: Д х Т, черната дама взема белия топ. Вземането на белия топ символизира убийството на Менчу Рок, както в нашата игра белият кон символизира вашия приятел Алваро, а в партията от картината — Роже д'Арас. — Муньос продължи да говори, докато подреждаше фигурите на дъската. — Следователно, засега в нашата партия черната дама е взела само две фигури — и двата хода са символен израз на убийства. Нашият противник се идентифицира с черната дама; когато друга черна фигура вземе бяла, както стана преди два хода, когато ние загубихме първия бял топ, в действителност не се случва нищо. Поне доколкото на нас ни е известно.

Хулия посочи към листа.

— Защо сте сложили въпросителни на следващите два хода на белите?

— Не съм ги сложил аз. Имаше ги на картичката — това са предвижданията на убиеца за предстоящите ни ходове. Приемам въпросителните като подкана към нас да предприемем точно тези ходове. Той ни казва: „Ако направите това и това, аз ще постъпя едичак си“. А ако ние наистина направим така — той премести няколко фигури — партията ще се развие по следния начин:

Както виждате, настъпили са значителни промени. Когато взе топа от *b2*, противникът ни е предвидил, че ние ще отговорим с възможно най-изгодния за нас ход, тоест бяла дама от *e1* на *e7*. Този ход ни дава едно предимство: възможност за атака на черния цар по диагонал. Черният цар и без това е доста ограничен в движенията си от присъствието на бял кон, бял офицер и бяла пешка в непосредствена близост. Приемайки, че ще изберем хода, който избрахме в действителност, черната дама се мести от *b2* на *b3*, за да подкрепи защитата на царя, като същевременно заплашва белия цар с шах. Последният няма друг изход, освен да мине с едно поле надясно, от *c4* на *d4*, за да излезе от обсега на дамата — ние така и постъпихме.

— За трети път ни поставя в шах — отбеляза Сесар.

— Да. Това може да се тълкува по няколко различни начина. Може да се каже, че късметът идва на третия път — например, защото третия път, когато ни постави в шах, убиецът успя да открадне картината. Струва ми се, че постепенно започвам да го разбирам, включително и странното му чувство за хумор.

— И какво става по-нататък? — попита Хулия.

— Черните вземат нашата бяла пешка от *c6* с черната пешка, която дотогава е била на *b7*. Този ход е защитен от присъствието на

черния кон на *b8*. После ние сме на ход — но противникът не дава никакво предложение. Все едно, че ни казва, че по-нататъшните ни действия са си наша работа, не негова.

— А какви ще бъдат нашите по-нататъшни действия? — попита Сесар.

— Съществува само една добра възможност: да продължим да играем с бялата дама. — Когато каза това, Муньос погледна към Хулия. — Само че това означава, че бихме рискували да я изгубим.

Хулия сви рамене. Единственото нещо, което искаше, бе всичко да свърши, независимо от рисковете.

— Нека бъде дамата.

Сесар се беше надвесил над дъската с ръце на гърба. Изглеждаше така, сякаш подлагаше на обстоен оглед някакво съмнително произведение от старинен порцелан.

— Този бял кон на *b1* като че ли също не е в безопасност — обърна се той тихо към Муньос. — Не сте ли съгласен?

— Знам. Съмнявам се, че черните ще го оставят да стои там още дълго. Неговото присъствие там застрашава ариергарда на черните и по този начин подкрепя атаката на бялата дама. Подобна е и ролята на белия офицер на *d3*. Присъствието на тези две фигури близо до дамата може да се окаже решаващо.

Двамата мъже се спогледаха мълчаливо. Хулия забеляза, че за първи път между двамата трепна искрена симпатия — като примирената сплотеност на спартанците при Термопилите, когато са чули далечния шум от приближаващите колесници на персите.

— Какво ли не бих дал да разбера кой от нас коя фигура е. — Сесар повдигна едната си вежда и присви устни. — Честно казано, не бих искал да съм конят.

Муньос вдигна пръст.

— Не забравяйте, че това всъщност е конник. Рицар — така звучи доста по-внушително.

— Не ме притеснява името. — Сесар оглеждаше обезпокоено фигурата. — Този рицар май е поставен доста натясно.

— Съгласен съм.

— Дали съм аз или сте вие, как мислите?

— Нямам представа.

— Признавам си, предпочитам ролята на офицера.

Муньос наклони замислено глава на една страна, без да откъсва очи от шахматната дъска.

— Аз също. Той е в по-сигурна позиция от коня.

— Тъкмо това имам предвид, драги.

— Е, пожелавам ви късмет.

— И аз на вас. Последният да изгаси лампите.

Възцари се дълго мълчание. Наруши го Хулия, обръщайки се към Муньос.

— След като ние сме на ход, как ще постъпим? Вие споменахте бялата дама...

Муньос отново хвърли поглед към дъската. Беше прехвърлил вече възможните комбинации.

— Първоначално мислех да вземем черната пешка от *c6* с нашата от *d5*, но това би дало време на противника ни. Затова ще местим бялата дама от *e7* на *e4*. При следващия ни ход ще можем да поставим черния цар в шах, като местим нашия цар. За първи път ние ще поставим противника в шах.

Този път Сесар премести бялата дама на съответното поле, точно до белия цар. Хулия забеляза, че въпреки привидното му спокойствие пръстите му леко трепереха.

— Това е — кимна Муньос.

Тримата отново погледнаха дъската.

— И какво ще правим по-нататък? — попита Хулия.

Муньос скръсти ръце и се замисли, загледан в дъската. Когато проговори, тя разбра, че не е обмислял развитието, а по-скоро дали да го сподели с тях или не.

— Той има няколко възможности — каза Муньос колебливо. — Някои от тях са по-интересни, но и по-опасни. От тази точка нататък

играта се разклонява в няколко посоки. Съществуват поне четири възможни варианта. Някои от тях ще доведат до дълго и сложно развитие — възможно е това да е неговата цел. Ако избере други, партията може да приключи в четири-пет хода.

— Как смятате вие? — попита Сесар.

— За момент смятам да не изказвам мнение. На ход са черните.

Той започна да прибира фигурите, сгъна дъската и я пхна обратно в джоба на шлифера си. Хулия го изгледа с любопитство.

— Спомних си нещо, което казахте преди малко. За чувството за хумор на убиеца. Казахте, че започвате да го разбирате. Наистина ли можете да забележите във всичко това чувство за хумор?

— Можем да го наречем ирония, ако предпочитате — отвърна Муньос. — Но наличието му е безспорно. — Той постави ръка върху хартията на масата. — Има нещо, което може да не сте забелязали. Знаците D x T, които означават, че дамата взима топа — или с други думи, символизируют убийството на вашата приятелка. На английски думата за топ е „*rook*“, а фамилията на приятелката ви беше Рок, нали — и двете произхождат от думата за скала, „*rock*“.

* * *

— Полицията беше тук тази сутрин. — Лола Белмонте изгледа кисело Хулия и Муньос, като че ли ги считаше отговорни за това безпокойство. — Всичко това е... — Тя потърси неуспешно някакво определение и се обърна към мъжа си за подкрепа.

— Крайно неприятно — допълни Алфонсо и отново се зае да съзерцава демонстративно бюста на Хулия. Беше ясно, че независимо от посещението на полицията, той току-що бе станал от леглото. Тъмните сенки под подпухналите му очи подчертаваха допълнително нездравия му вид.

— По-лошо от това. — Лола Белмонте най-сетне беше намерила подходящата дума и наведе мършавото си тяло към стола му. — Отношението им беше *срамно*. Дали сме познавали този и онзи! Човек би казал, че ние сме престъпниците.

— А пък не сме — заяви съпругът ѝ привидно сериозно.

— Не се прави на глупак. — Лола Белмонте го изгледа злобно. —
Говорим сериозно.

Алфонсо се изсмия кратко.

— Само си губим времето. Единственото, което има значение, е,
че картината е изчезнала, а с нея и нашите пари.

— *Моите* пари, Алфонсо, ако не възразяваш — обади се старият
Белмонте от инвалидния си стол.

— Просто се изразих неточно, чичо.

— Е, постарай се да се изразяваш по-точно за в бъдеще.

Хулия разбърка съдържанието на чашата пред нея. Кафето беше
студено и тя се зачуди дали племенницата не го бе сервирала така
нарочно. Двамата с Муньос се бяха появили неочаквано у тях тази
сутрин под предлог, че искат да уведомят семейството за последните
събития.

— Мислите ли, че картината ще се намери? — попита старецът.
Беше ги посрещнал, облечен по домашному, с пантофи и по пуловер,
но подчертано дружелюбно, което компенсираше нацупеното
изражение на племенницата му. Сега беше много потиснат — новината
за смъртта на Менчу и кражбата на картината го беше засегнала
дълбоко.

— Нещата са в ръцете на полицията — каза Хулия. — Би
трябвало да я открият.

— Доколкото знам, съществува черен пазар на произведения на
изкуството. Картината може да бъде продадена в чужбина.

— Така е, но полицията е разпространила репродукции. Аз
самата им дадох няколко. Ще бъде трудно да я изнесат през граница.

— Не мога да разбера как са влезли в жилището ви. Разбрах от
полицаяте, че има специална брава и електронна алармена система.

— Възможно е Менчу сама да е отворила вратата. Основният
заподозрян е приятелят ѝ Макс. Има свидетели, които твърдят, че са го
видели да излиза от външната врата.

— Познаваме го — намеси се Лола. — Той дойде веднъж с нея
тук. Висок, хубав млад мъж. Прекалено хубав, струва ми се. Надявам
се да го хванат бързо и да си получи заслуженото. За нас — тя
погледна към празното място на стената — загубата е непоправима.

— Поне можем да разчитаме на парите от застраховката — каза
съпругът ѝ и се усмихна на Хулия. — Благодарение на

съобразителността на тази очарователна млада дама... — Той като че изведнъж се сети за нещо и доби подходящо за случая мрачно изражение. — Но това, разбира се, няма да върне приятелката ви.

Лола Белмонте изгледа злобно Хулия.

— Това щеше да е върхът, ако на всичкото отгоре не бяха я застраховали. — Тя издаде презрително долната си устна. — Но сеньор Монтегрифо твърди, че в сравнение с парите, които бихме взели от търга, застраховката е дребно подаяние.

— Говорихте ли вече с Пако Монтегрифо? — попита Хулия.

— Да, той се обади сутринта. Извади ни от леглата, за да ни съобщи новините. Затова вече знаехме всичко, когато пристигна полицията. Той е толкова изискан човек. — Лола погледна мъжа си със зле прикрит гняв. — Винаги съм казвала, че цялата работа започна зле.

Алфонсо показва с жест, че си измива ръцете от случая.

— Горката Менчу даде добра оферта — каза той. — Не е моя вината, че впоследствие нещата се усложниха. Освен това последната дума винаги е била право на чичо. — Обърна се към Белмонте с преувеличена почтителност. — Не е ли така?

— Не съм чак толкова сигурна — каза племенницата.

Белмонте погледна Хулия над ръба на чашата си, която току-що бе вдигнал към устните си, и тя видя в очите му скритото пламъче, което ѝ беше вече добре познато.

— Документите на картината са все още на мое име, Лолита — каза той, попивайки внимателно устни с една смачкана салфетка. — За зло или добро, открадната или не, съдбата на картината засяга мен. — Очите му срещнаха отново погледа на Хулия и този път в тях имаше искрена симпатия. — Що се отнася до тази млада дама — той ѝ се усмихна окуражаващо, като че ли тя имаше нужда да бъде успокоявана, — убеден съм, че по време на цялата тази история се е държала безукорно. — Обърна се към Муньос, който все още не беше отворил уста. — Не сте ли съгласен?

Муньос се беше отпуснал в едно кресло с изпънати напред крака и пръсти, склучени под брадичката. Когато чу въпроса, примигна и наклони глава встрани, като че ли бяха прекъснали някакви негови сложни разсъждения.

— Несъмнено — отвърна той.

— Продължавате ли да сте уверен, че всяка загадка може да бъде разрешена с помощта на законите на математиката?

— Разбира се.

Този кратък диалог подсети Хулия за нещо.

— Днес не слушаме Бах — отбеляза тя.

— След това, което се е случило с приятелката ви и изчезването на картината, днес не ми се струва подходящ ден за музика. — Белмонте се замисли, а после се усмихна загадъчно. — Тъй или иначе, тишината е също толкова важна, колкото и организиранията в система звуци. Не е ли така, сеньор Муньос?

По изключение Муньос беше съгласен.

— Напълно — каза той с внезапно събуден интерес. — Струва ми се, че може да се направи сравнение с фотографските негативи. Фонът, който привидно не е проявен, също съдържа информация. Същото ли е при Бах?

— Естествено. Бах използва празното пространство, паузите, защото мълчанието е също толкова красноречиво като нотите, темпото и синкопите. А вие изучавате ли и празните пространства във вашите логически системи?

— Разбира се. То е като смяна на гледната точка. Също като поглед върху една градина, която от един ъгъл на виждане може да е лишена от всякакъв порядък, а ако се погледне в друга перспектива, може да се види, че е подредена с геометрична точност.

— Опасявам се — погледна ги насмешливо Алфонсо, — че толкова рано през деня не съм в състояние да възприемам тези научни разговори. — Стана и отиде към бара. — Някой иска ли да пийне нещо?

Никой не отговори. Той сви рамене и си сипа уиски, отиде до салонния бюфет, облегна се на него и вдигна чашата си, гледайки Хулия.

— Градина, а? Харесва ми тази идея — каза той и отпи от чашата си.

Муньос, който не даде вид да е чул думите му, гледаше Лола Белмонте. Приличаше на ловец, който дебне пляката си. Единственото живо нещо в него бяха очите му, които бяха добили онзи замислен, пронизващ израз, познат на Хулия — единственият признак, че зад тази фасада на привидно безразличие се крие буден дух, който

наблюдава внимателно околния свят. „Готви се за скок“ — каза си доволно Хулия, и отпи малко от студеното кафе, за да прикрие издънническата усмивка на устните си.

— Предполагам — каза бавно Муньос, обръщайки се към Лола, — че това е било тежък удар за вас.

— Разбира се. — Лола погледна още по-укорително чичо си. — Тази картина струва цяло състояние.

— Нямах предвид само финансовия аспект на събитието. Доколкото разбрах, сте имали обичай да разигравате партията, представена на картината. Обичате ли да играете шах?

— Доста.

Съпругът ѝ вдигна отново чашата си.

— Играе много добре. Никога не съм успявал да я победя. — Той смигна и отпи по-дълбока глътка. — Не че това означава кой знае какво.

Лола гледаше Муньос подозрително. Хулия си каза, че видът ѝ е едновременно превзет и хищен — подчертаваха го прекалено дългите ѝ поли, костеливите пръсти, подобни на краката на хищна птица, нетрепващият поглед, орловият нос и агресивно издадената напред брадичка. Тя забеляза, че жилите по ръцете на Лола туптят, като че ли под напора на потискана енергия. Противна личност — помисли си Хулия, — ожесточена, арогантна жена. Не беше трудно да си я представиш как разпространява зловни клюки, прехвърляйки върху другите собствените си комплекси и провали. Човек, спрян в развитието си, потиснат от обстоятелствата, чиято единствена реакция към външните авторитети би била, според шахматната терминология, да нападне царя, жестока и пресметлива, тази жена като че ли искаше да си разчисти сметките с някого — с чичо си или може би със собствения си съпруг. А може би с целия свят. Възможно бе картината да се бе превърнала в мания за този болен от нетърпимост мозък. А тези нервни, жилави ръце несъмнено бяха способни да нанесат смъртоносен удар в тила, или да удушат някого с копринен шал. За Хулия не беше никак трудно да си я представи с тъмни очила и шлифер. Но не разбираше каква връзка би могло да има между нея и Макс. Такова твърдение би означавало да се насилват нещата до ръба на абсурда.

— Доста необичайно е — казваше Муньос, — да се запознаеш с жена, която играе така добре шах.

— Е, аз съм такава жена. — Лола беше нащрек, готова да се защитава. — Да не би да имате нещо против това?

— Напротив. Много ми харесва. На шахматната дъска човек може да извърши много неща, които не е в състояние да стори в действителния живот. Не сте ли съгласна?

Изражението ѝ стана неуверено.

— Може би. За мен шахът е просто игра. Нещо като хоби.

— Игра, за която явно имате талант. Продължавам да твърдя, че жена, която играе добре шах, е необичайно явление.

— Всяка жена е в състояние да направи какво ли не. Друг е въпросът какво ѝ е позволено.

Муньос ѝ отпрати лека, окуражителна усмивка.

— С черните ли предпочитате да играете? Те обикновено са ограничени в дефанзивна игра. Най-често белите поемат инициативата.

— Що за глупости! Не разбирам защо черните трябва да си седят и да наблюдават безучастно събитията. Също като жена, принудена да си стои у дома. — Тя изгледа презрително съпруга си. — Всеки приема за даденост, че в едно семейство трябва да пее петелът.

— Не е ли така? — Полуусмивката още не бе изчезнала от устните на Муньос. — Ето например, в партията от картината, първоначалната позиция говори за предимство на белите. Черният цар е застрашен. А поне на първо време черната дама не може да направи нищо в негова защита.

— В тази партия черният цар няма никакво значение, дамата върши всичко. Тази партия се печели с дама и пешки.

Муньос бръкна в джоба си и извади един лист.

— Случвало ли ви се е да разигравате този вариант?

Видимо смутена, Лола Белмонте погледна първо него, после листа, който той постави в ръката ѝ. Муньос зарея разсеяно поглед из стаята, докато, като че ли случайно, го спря на Хулия. Нейният поглед му казваше: „Добър ход“. Лицето на шахматиста остана напълно безизразно.

— Да, струва ми се — каза Лола след известно мълчание. — Белите могат или да вземат пешка, или местят дамата до царя, готови

да обявят шах при следващия ход. — Тя погледна доволно Муньос. — Тук белите са решили да местят дамата, което ми се вижда правилно.

Муньос кимна.

— Съгласен съм. Но повече ме интересува следващия ход на черните. Как бихте постъпили вие?

Лола присви подозрително очи. Явно се опитваше да разбере какви биха могли да бъдат мотивите му да я разпитва. После върна листа на Муньос.

— От доста време не съм играла тази партия, но мога да си припомня поне четири варианта: черният топ взема белия кон, което би довело до не много внушителна победа на белите, основана на игра с дама и пешки. Друга възможност е конят да вземе пешка. Може офицерът да вземе пешка. Възможностите са безкрайни. Но не виждам каква е връзката с разговора ни.

— Какво бихте направили все пак — настоя Муньос, без да обръща внимание на възраженията ѝ, — за да осигурите победа за черните? Питам ви като шахматист, къде според вас играта се обръща в полза на черните?

Лола Белмонте го изглежда доволно.

— Мога да ви предложа да изиграем партията, когато поискате. Тогава ще разберете.

— С най-голямо удоволствие. Разчитам на обещанието ви. Но съществува един вариант, който вие не споменахте. Може би сте го забравили. Вариантът с размяна на дамите. — Той направи кратък жест, като че ли разчистваше въображаема шахматна дъска. — Нали се сещате за какво говоря?

— Разбира се. Ако черната дама вземе пешката на *d5*, размяната на дами става неминуема — когато казваше тези думи, по лицето ѝ премина жестока, тържествуваща усмивка. — Което означава победа за черните. — Хищните ѝ очи се спряха за миг с презрение върху съпруга ѝ, преди да се обърнат към Хулия. — Колко жалко, че не играете шах, сеньорита.

* * *

— Какво ще кажете? — попита Хулия веднага след като излязоха на улицата. Муньос наклони глава на една страна. Беше стиснал здраво устните. Погледът му минаваше разсеяно през минувачите. Хулия имаше чувството, че ѝ отговаря с нежелание.

— Технически погледнато — каза той, — възможно е да бъде тя. Познава възможностите на играта и явно играе добре. Дори много добре, бих казал.

— Но не изглеждате убеден.

— Просто има някои подробности, които не съвпадат.

— Но тя много прилича на нашата представа за *него*. Познава отлично партията от картината. Достатъчно е силна, за да убие мъж или жена, а освен това у нея има нещо смущаващо, нещо, което те кара да се чувстваш неудобно в нейно присъствие. — Тя се намръщи, търсейки дума, с която да завърши описанието. — Изглежда неприятна личност. Нещо повече, по неясни за мен причини е развила подчертана антипатия към мен. В пълно противоречие с факта, че ако приемем думите ѝ сериозно, аз съм това, което според нея трябва да бъде една жена: самостоятелна, необвързана, с прилично самочувствие... Съвременна жена, както би казал дон Мануел.

— Може би точно затова ви мрази. Защото сте това, което тя би искала да бъде, но не е. Аз не помня много от тези истории, които вие със Сесар толкова обичате, но ми се струва, че в една от тях вещицата намразила огледалото.

Въпреки мрачните обстоятелства, Хулия се разсмя.

— Напълно е възможно. Никога не би ми дошло на ум.

— Е, сега знаете. — Муньос също успя да се поусмихне. — По-добре ще е да не ядете ябълки няколко дни.

— Но пък си имам и принцове. Вас и Сесар. Рицар и офицер. Не е ли така?

Муньос беше престанал да се усмихва.

— Това не е игра, Хулия — каза той. — Не забравяйте.

— Няма — отвърна Хулия и го хвана под ръка. Муньос се напрегна едва забележимо. Изглеждаше смутен, но тя продължи да го държи под ръка, докато вървяха. Беше започнала да се възхищава на този странен, недодялан и мълчалив човек. Шерлок Муньос и Хулия Уотсън, каза си тя, обзета от неудържим оптимизъм, който избледня

веднага, щом си спомни за Менчу. — За какво мислите? — попита тя Муньос.

— За племенницата.

— Аз също. Истината е, че тя като че ли е точно човекът, който търсим. Въпреки че вие не сте съгласен.

— Не съм казал, че не е възможно тя да е била жената с шлифера, просто не мога да я видя в ролята на тайнствения шахматист.

— Но има черти, които съвпадат идеално. Не ви ли се струва странно, че такава жена, която привидно се интересува само от пари, няколко часа след кражбата на извънредно скъпа картина може да забрави вълнението си и да започне спокойно да разсъждава за шах? — Хулия пусна ръката му и го погледна. — Или е лицемерна, или шахът означава за нея нещо много повече от хоби. И в двата случая поведението ѝ е подозрително. Може да се е преструвала през цялото време. Ако Монтегрифо ѝ се е обадил сутринта, е имала достатъчно време да подготви защитата си, защото е била предупредена за идването на полицията.

Муньос кимна.

— Би могла. В крайна сметка, тя умее да играе шах. А всеки шахматист знае как най-добре да се възползва от възможностите си. Особено когато става дума за излизане от затруднени положения.

Той повървя известно време в мълчание, загледан във върховете на обувките си. После вдигна поглед, поклати глава и каза:

— Въпреки това не мисля, че е тя. Винаги съм имал чувството, че ще изпитам нещо по-особено, когато заста на лице в лице с „него“. А пред нея не чувствам нищо особено.

— Не ви ли се струва, че идеализирате прекалено много противника си? — попита Хулия. — Не е ли възможно просто да не желаете да приемете фактите, защото сте разочарован от действителността?

Муньос присви очите си, лишени от всякакъв израз.

— Минавало ми е през ум. — Той отправи към нея непроницаемия си поглед. — Не мога да отхвърля такава възможност.

Въпреки лаконичния му отговор, Хулия почувства, че има и нещо друго. По мълчанието му, по наклонената му встрани глава и погледа му, който сякаш минаваше през нея, тя съдеше, че е потънал в някакъв

тайнствен, лично негов размисъл, който няма нищо общо с Лола Белмонте.

— Има още нещо, нали? — Тя не успя да потисне любопитството си. — Да не би да сте открили нещо, което не искате да ми кажете?

Муньос не отговори.

* * *

Отбиха се в магазина на Сесар, за да му разкажат как е минал разговорът. Той ги очакваше с нетърпение и излезе да ги посрещне веднага, щом чу звънчето на входната врата.

— Арестували са Макс. Тази сутрин, на летището. Обади се преди половин час от полицията. Той е в полицейския участък на Пасео дел Прадо, Хулия. Искате да говори с теб.

— Защо с мен?

Сесар сви рамене, като че ли искаше да каже, че може да разбира от китайски порцелан и живопис от деветнадесети век, но никога не е изучавал психологията на платените компаньони и престъпниците изобщо, покорно благодаря.

— Ами картината? — попита Муньос. — Знаете ли дали са я намерили?

— Много се съмнявам — отвърна Сесар. — Точно там е проблемът.

* * *

Инспектор Фейхо не изглеждаше очарован от появата на Хулия. Прие я в кабинета си, но пропусна да я покани да седне. Очевидно беше в отвратително настроение. Започна направо, без да увърта.

— Всичко това е малко нередно — каза той рязко, — като се има предвид, че си имаме работа с човек, който може да е извършил две убийства. Но той упорито твърди, че няма да даде никакви показания, докато не разговаря с вас. И адвокатът му — той помълча, като че ли се

канеше да обясни какво точно му е мнението за адвокатите, — е съгласен с него.

— Как успяхте да го откриете?

— Не беше трудно. Снощи разпространихме описанието му навсякъде, включително по граничните пунктове и летищата. Тази сутрин бе идентифициран при паспортния контрол на летище „Барахас“. Канел се е да вземе самолета за Лисабон с фалшив паспорт. Не оказал никаква съпротива при ареста.

— Каза ли ви къде е картината?

— Не е казал каквото и да било. — Фейхо повдигна един къс и дебел пръст. — Освен, разбира се, че е невинен. Но тази фраза ни е позната до болка. Когато му представих показанията на портиера и шофьора на таксито, той рухна, и само поиска адвокат. Оттогава досега настоява да разговаря с вас.

Той я изведе от кабинета си и я съпроводи до една врата, пред която стоеше униформен полицаи на пост.

— Ще чакам тук, ако има нужда от мен. Арестантът настоява да разговаряте насаме.

Заклучиха вратата зад нея. Макс седеше на единия от двата стола, поставени от двете страни на дървена маса, в средата на стая без прозорци, с мръсни, облицовани с плътна материя стени. Нямаше следа от друга мебелировка. Макс беше облечен в смачкан пуловер и риза с отворена яка. Косата му не беше вързана, а падаше разчорлена по раменете и челото му. Ръцете му, в белезници, лежаха на масата пред него.

— Здравей, Макс.

Той вдигна поглед и се вторачи в нея. Под очите му имаше тъмни кръгове от безсъние. Изглеждаше объркан, като че ли току-що бе стигнал до края на дълго и безплодно начинание.

— Най-сетне едно приятелско лице — каза Макс с мрачна ирония и й посочи свободния стол.

Хулия му предложи цигара, която той запали трескаво, привеждайки лице ниско над запалката ѝ.

— Защо си искал да говориш с мен, Макс?

Той дишаше бързо и повърхностно. Вече не приличаше на красив вълк, а по-скоро на заек в дупката си, който долавя все по-ясно доближаването на хищника. Хулия се зачуди дали полицаите са го

били, но не личеше да има някакви белези. В полицията не бият, каза си тя. Вече не бият.

— Исках да те предупредя — каза Макс.

— Да ме предупредиш ли?

— Тя вече беше мъртва, Хулия — отвърна той тихо. — Не съм го направил аз. Когато влязох в апартамента ти, тя вече беше мъртва.

— Как влезе? Нали тя трябва да ти е отворила?

— Казах ти, вече беше мъртва... втория път.

— Искаш да кажеш, че си влизал два пъти?

Макс опря единия си лакът на масата, подпря небръснатата си брадичка на палеца и изтръска пепелта от цигарата си.

— Имай търпение — каза той с безкрайна умора в гласа. — Най-добре ще е да започна от самото начало. — Поднесе цигарата към устните си и притвори очи, за да не влезе в тях димът. — Нали знаеш колко тежко прие Менчу тази история с Монтегрифо? Крачеше напред-назад из къщи като звяр в клетка, постоянно сипеше всякакви клетви и обиди и крещеше, че са я обрали. Най-сетне успях да я успокоя и седнахме да обсъдим положението. Идеята беше моя.

— Каква идея?

— Имам връзки с хора, които могат да изнесат почти всичко от страната. Предложих да откраднем картината на Ван Хойс. Първоначално Менчу побесня. Обиждаше ме и постоянно говореше за вашето приятелство. После схвана, че ти всъщност нямаше да пострадаш. Твоята отговорност се покриваше от застраховката, а що се отнася до твоя дял от печалбата... Е, решихме да потърсим начин да компенсираме по-късно загубите ти.

— Винаги съм знаела, че си мръсник, Макс.

— Може и да съм, но се отклоняваме от темата. Важното е, че Менчу прие плана ми. Трябваше да уреди нещата така, че да я отведеш да спи у вас... Пияна или друсана. Честно казано, не очаквах, че ще го изиграе така добре. На следващата сутрин аз трябваше да се обадя, за да се убедя, че всичко върви по план. Така и направих и после отидох у вас. Увихме картината, за да не се вижда, после аз взех ключовете, които Менчу ми даде. Трябваше да паркирам на улицата и да се кача още веднъж, за да взема Ван Хойс. Според плана, след като аз си тръгнах втория път, с картината, Менчу трябваше да остане в апартамента, за да предизвика пожара.

— Какъв пожар?

— У вас. — Макс се засмя мрачно. — Това беше част от плана. Съжалявам.

— Съжалявал! — Хулия удари с юмрук по масата, зашеметена от възмущение. — Боже мили, и ти имаш наглостта да ми казваш, че съжаляваш! — Огледа стените, после погледът ѝ отново се върна към Макс. — И двамата трябва да сте били напълно побъркани, за да измислите такова нещо.

— В действителност и двамата си бяхме съвсем наред, и по принцип всичко щеше да мине като по вода. Менчу щеше да измисли някаква причина за пожара, недоугасена цигара например. При толкова бои и разтворители в жилището ти... Бяхме решили тя да стои там до последна възможност и после да си тръгне, давейки се от дима, да изпадне в истерия и да вика за помощ. Преди да дойдат пожарникарите, половината сграда щеше да е в пламъци. — Лицето му изразяваше грубовато съжаление и молба за прошка. — Всички щяха да предположат, че картината на Ван Хойс е изгоряла заедно с останалите работи. Оттам нататък можеш да си представиш какво щяхме да направим. Щях да продам картината в Португалия на един колекционер, с когото вече бях влязъл в преговори... Всъщност онзи ден, когато се срещнахме на Растро, двамата с Менчу тъкмо бяхме говорили с посредника. Що се отнася до пожара, Менчу щеше да поеме отговорността — но тъй като ти беше приятелка, всичко щеше да мине за случайност, и нямаше да ѝ се наложи да плати кой знае какво. Най-вероятно щеше да има само някакъв иск от собствениците на сградата, нищо повече. Постоянно повтаряше, че най-много се радва, като си помисли как ще изглежда Монтегрифо, като узнае новината.

Хулия поклати глава. Все още не можеше да повярва.

— Менчу не беше способна да направи нещо такова.

— Менчу беше способна на всичко — както и всеки от нас.

— Господи, какво мръсно копеле си, Макс.

— На този етап няма особено значение какъв съм. — Лицето на Макс се сгърчи от съзнанието за поражение. — Работата е там, че ми трябваше доста време да докарам колата и да я паркирам на вашата улица. Мъглата беше много гъста, а нямаше и място за паркиране. Постоянно гледах часовника си, страхувах се, че всеки момент можеш

да се появиш. Трябва да е било дванайсет и четвърт, когато отново се качих горе. Не позвъних, отключих си сам. Менчу лежеше във входното антре, с широко отворени очи. Първоначално помислих, че е припаднала от нерви, но после, като коленичих до нея, видях синините по шията ѝ. Беше мъртва, Хулия, но беше още топла. Изпаднах в паника. Знаех, че ако се обадя на полицията, няма да съм в състояние да обясня много неща. Затова хвърлих ключовете на пода, затворих входната врата зад себе си и хукнах надолу по стълбите. Не бях в състояние да разсъждавам. Прекарах нощта в един малък хотел. Не можах да спя от ужас. После, на сутринта, отидох на летището... Останалото го знаеш.

— Когато намери Менчу мъртва, картината беше ли още в ателието?

— Да. Това беше единственото нещо, което забелязах, освен нея. Картината беше на канапето, опакована с вестници, точно както я бях оставил. — Той се изсмя с горчивина. — Не намерих смелост да я взема със себе си. В достатъчно голяма каша се бях забъркал.

— Твърдиш, че си намерил Менчу във входното антре? Но ние я открихме в спалнята. Имаше ли шал около врата ѝ?

— Нямаше никакъв шал. Около врата ѝ нямаше нищо — той беше счупен. Беше убита с удар по гърлото.

— Ами бутилката?

— Не почвай и ти с тази бутилка. Всички полицаи постоянно ме питат защо съм я заврял между краката ѝ. Кълна се, че не знам за какво говорят. — Той си дръпна силно от недогорялата цигара, издиша дима и погледна подозрително към Хулия. — Менчу беше мъртва. Това е всичко. Беше убита с един удар и толкова. Не съм я местил. Не съм бил в ателието повече от една минута. Тези неща трябва да са направени по-късно.

— По-късно ли? Кога? По твоите думи убиецът трябва вече да си е бил тръгнал.

Макс се смръщи, опитвайки се да си припомни нещо.

— Не знам. — Той изглеждаше искрено объркан. — Може да се е върнал по-късно, след като аз съм си тръгнал. — После изведнъж побледня, сякаш внезапно му бе хрумнало нещо. — А може би... — Хулия видя, че ръцете му в белезниците затрепериха. — Може и да е бил още там, скрит някъде. Може да е чакал теб.

* * *

Бяха решили да си разпределят работата. Докато Хулия говореше с Макс и после предаваше разказа му на инспектора, а той я слушаше с неприкрит скептицизъм, Сесар и Муньос разпитваха съседите. Вечерта тримата се срещнаха в едно старо кафене на Кайе дел Прадо. Историята на Макс бе обсъдена от всички възможни гледни точки по време на продължителната дискусия около мраморната маса, докато пепелникът започна да прелива от фасове, а масата се затрупа с празни чаши. Бяха се привели един към друг като заговорници, и говореха много тихо.

— Вярвам на Макс — заключи Сесар. — В разказа му има логика. В края на краищата, този номер с краденето на картината е напълно в негов стил. Но не мога да повярвам, че би могъл да направи другото... Тази бутилка с джин е нещо прекалено, скъпи мои... дори за мъж като него. От друга страна, знаем, че жената с шлифера също се е навъртала наоколо. Лола Белмонте, Немезида^[1], или която и да е всъщност.

— А защо не Беатрис Остенбургска? — попита Хулия.

Сесар я изгледа строго.

— Намирам шегата ти за напълно неподходяща. — Той се поразмърда неспокойно на стола си, погледна към Муньос, чието лице беше безизразно както винаги и после, полу на шега, полусериозно, вдигна ръце, сякаш да се предпази от някакво невидимо привидение. — Тази жена, която се е навъртала около жилището ти, е била от плът и кръв — или поне се надявам да е била.

Сесар беше поразпитал дискретно портиера на отсрещната сграда, с когото бяха познати. От него бе научил няколко показателни факта. Например че около дванадесет на обяд, тъкмо когато привършвал с метенето на входа, портиерът видял висок млад мъж с коса, вързана на опашка, да излиза от външната врата на сградата, в която живееше Хулия и да отива нагоре по улицата към една кола, паркирана наблизо. Малко по-късно — гласът на Сесар пресипна от напрежение, като че ли разказваше някоя особено сочна светска клюка — може би след половин час, когато вкарвал обратно кофите за боклук, портиерът забелязал една руса жена с шлифер и тъмни очила.

Докато разказваше това, Сесар зашепна и се огледа тревожно, като че ли жената можеше да е седнала на някоя от съседните маси. Портиерът не я бил видял много добре, защото тя вървяла от другата страна на улицата, в същата посока, в която бил тръгнал и младият мъж. Не можел също така да каже със сигурност дали жената е излязла от дома на Хулия. Просто, като се обърнал, след като бил прибрал кофите, я видял отсреща. Не, на полицаите, които го разпитвали същата сутрин, не бил казал нищо за нея, защото не му били задали такъв въпрос. Нямало да се сети, признал портиерът, почесвайки се по главата, ако самият дон Сесар не го бил попитал. Не, не бил забелязал дали е носела голям пакет или не. Просто видял някаква руса жена да върви по отсрещния тротоар. Нищо повече.

— Улиците — отбеляза Муньос — са пълни с руси жени.

— Всички с шлифери и тъмни очила, така ли? — попита Хулия.
— Може да е била Лола Белмонте. По това време аз бях у дон Мануел. Нито тя, нито мъжът ѝ си бяха у дома.

— Не — възрази Муньос. — По това време вече бяхте с мен в клуба. После се разхождахме приблизително в продължение на час и стигнахме до жилището ви към един. — Той вдигна очи към Сесар и Хулия не пропусна да отбележи, че двамата се спогледаха, като че криеха нещо. — Ако убиецът ви е чакал, сигурно му се е наложило да си промени плановете, защото вие сте се забавили. Взел е картината и си е тръгнал. Може би закъснението е спасило живота ви.

— Защо е трябвало да убива Менчу?

— Сигурно не е очаквал да я намери там и му се е наложило да се отърве от един нежелан свидетел — каза Муньос. — Може първоначално да не е предвиждал дамата да вземе топа. Може би става дума за брилянтна импровизация.

Сесар възмутено повдигна вежди.

— Определението „брилянтна“ е малко прекалено, драги.

— Наречете го както щете. Да трябва да промениш хода така, в последния момент, да избереш бързо нов вариант, подходящ за сменената ситуация, за да оставиш картичката с описанието до трупа... — Шахматистът се замисли. — Видях самата картичка. Ходовете бяха напечатани на пишещата машина на Хулия, така каза Фейхо. Нямало никакви отпечатъци. Престъпникът е действал съвсем спокойно, бързо и ефикасно. Като машина.

Внезапно преди очите на Хулия се изправи образът на самия Муньос — припомни си го как изглеждаше само преди часове, докато чакаха да дойде полицията. Беше коленичил пред трупа на Менчу, не пипаше нищо, не говореше, а само разучаваше съвсем спокойно визитната картичка на убиеца — като че ли седеше край някоя маса в клуб „Капабланка“.

— Но не мога да разбера защо Менчу е отворила вратата.

— Мислела е, че идва Макс — предположи Сесар.

— Не — възрази Муньос. — Той е имал ключове — нали ги намерихме захвърлени на пода, когато влязохме. Менчу е знаела, че не е Макс.

Сесар въздъхна. Непрекъснато въртеше пръстена с топаз на пръста си.

— Не се учудвам, че полицията се е вкопчила отчаяно в Макс — каза той обезкуражено. — Просто няма никакви други заподозрени. А както е тръгнало, скоро няма да останат и потенциални жертви. Ако сеньор Муньос продължава да държи твърдо на дедуктивните си системи, отсега виждам как ще свърши историята — вие, драги Муньос, заобиколен от трупове, като във финалната сцена на „Хамлет“, ще бъдете принуден да стигнете до единствения възможен извод: „Тъй като оцелях единствено аз, ако се придържаме към неумолимите закони на логиката и отхвърлим останалите заподозрени, защото вече са мъртви, убиецът трябва да съм аз...“ После ще се предадете на полицията.

— Не е много сигурно — каза Муньос.

— Кое — че вие сте убиецът ли? Извинете ме, драги приятелю, но разговорът ни заприлича на диалог между луди. Нито за момент не съм мислил...

— Нямах предвид това. — Шахматистът оглеждаше празната чаша в ръцете си. — Говорех за това, което споменахте преди малко — че няма да останат заподозрени.

— Да не искате да кажете — прошепна Хулия, — че имате някого предвид?

Муньос я изгледа много внимателно. После цъкна с език, наклони глава встрани и отвърна:

— Възможно е.

Хулия започна да протестира, да настоява той да им каже всичко, но нито тя, нито Сесар успяха да измъкнат нещо от него. Муньос се взираше разсеяно в празната маса, като че ли виждаше по мраморната ѝ повърхност ходовете на въображаеми шахматни фигури. От време на време слабата усмивка, зад която се криеше, когато предпочиташе да не бъде въвличан в каквото и да било, прелиташе като сянка по устните му.

---

[1] В гръцката митологии богиня на отмъщението. — Б.пр. ↑

13. СЕДМИЯТ ПЕЧАТ

В огнения пролом той видя нещо непоносимо страховито, абсолютния ужас, който се криеше в мрачната шахматна бездна.

Владимир Набоков

— Разбира се — казваше Пако Монтегрифо, — този трагичен инцидент няма да се отрази на нашето споразумение.

— Благодаря ви.

— Няма защо. Ние знаем, че нямате нищо общо със случилото се.

Директорът на „Клеймор’с“ бе дошъл да посети Хулия в ателието ѝ в „Прадо“. Когато се появи напълно неочаквано, той каза, че решил да се възползва от случая — и без това имал разговор с директора на музея. Възнамерявали да закупят един Сурбаран^[1], който им бил препоръчан. Когато влезе в ателието, Хулия тъкмо инжектираше смес от клей и мед в една застрашена от олющване част на триптих, приписван на Дучо ди Бонинсеня. Тя не можеше да прекъсне работата си, затова само кимна на Монтегрифо и продължи да натиска бавно буталото на спринцовката. Аукционерът беше много доволен, че може да я види в разгара на работата — поне така каза, надарявайки я с една от най-блестящите си усмивки. После седна край една от масите и се зае да я наблюдава.

Хулия се притесняваше, затова се постара да привърши колкото бе възможно по-бързо. Покри застрашената част от триптиха с непромокаема хартия и я затисна с торбичка, пълна с пясък, като внимаваше много тя да не нарани повърхността на картината.

— Великолепна творба — отбеляза Монтегрифо, сочейки триптиха. — Около 1300-та година, нали? Маестро Бонинсеня, ако не се лъжа.

— Точно така. Музеят я купи преди няколко месеца. — Хулия огледа критично резултатите от работата си. — Имах проблеми с позлатата по ръба на мантията на Девата. На някои места нямаше как да я възстановя.

Монтегрифо се наведе над триптиха и го огледа с око на професионалист.

— Невероятно добра работа, въпреки всичко — каза той, след като привърши с огледа. — Което важи за всички реставрирани от вас неща.

— Благодаря ви.

Търговецът я изгледа с неприкрита симпатия.

— Макар че, разбира се — допълни той, — нищо не може да се сравнява с нашия скъп фламандски майстор.

— Разбира се. При всичкото ми уважение към Дучо.

Двамата се усмигнаха. Монтегрифо подръпна безупречно белите маншети на ризата си, за да се убеди, че от ръкавите на тъмносиньото двуредно сако се подават само уставните сантиметри — толкова, колкото да се виждат златните копчета на ръкавелите с гравирани монограми. Ръбът на сивия му панталон беше идеален, а черните италиански обувки блестяха въпреки дъждовното време.

— Имате ли някакви новини за Ван Хойс? — попита Хулия.

Търговецът придоби изражение на изискана меланхолия.

— Уви, не — макар че подът беше посипан със стърготини и парчета хартия, и изпоцапан с боя, той много внимателно изтръска цигарата си в пепелника. — Но сме в постоянен контакт с полицията. Семейство Белмонте ми дадоха безусловни пълномощия — лицето му изразяваше едновременно одобрение на разумната постъпка на собствениците и съжаление, че не са се обърнали към него по-рано. — Парадоксалното в случая е, че ако „Шахматната партия“ някога се появи отново на бял свят, цялата тази поредица от неприятни инциденти ще вдигне цената ѝ до небесата.

— Не се и съмнявам. Но, както казахте, това ще стане, ако картината изобщо се появи.

— Настроението ви не е много оптимистично.

— След всичко, което преживях през последните дни, не виждам основание да бъда оптимист.

— Разбирам ви. Но все пак вярвам в работата на полицията. И в късмета. Ако все пак успеем да си върнем картината и да я извадим на търг, ви гарантирам, че ще бъде неповторимо събитие. — Той ѝ се усмихна, като че ли криеше подарък за нея в джоба си. — Четохте ли последния брой на „Изкуство и антики“? Посветили са цели пет цветни страници на историята на картината. Непрекъснато ни се обаждат журналисти от специализирани издания. Следващата седмица се очаква да излезе статия за картината във „Файненшъл Таймс“. Между другото, някои от тези журналисти молят да ги свържем с вас.

— Не искам да давам никакви интервюта.

— Много жалко, ако не възразявате срещу коментара ми. Вие се изхранвате благодарение на доброто си име в света на изкуството. Рекламата може само да повиши популярността ви в професионалните среди.

— Не и този вид реклама. В края на краищата картината беше открадната от моя апартамент.

— Опитваме се да не го изтъкваме. Вие нямате никаква вина, докладът на следствието е категоричен. Фактите сочат към любовника на вашата приятелка. Най-вероятно е успял да предаде картината на неизвестен съучастник. Това е основната линия на следствието. Убеден съм, че картината ще се появи. Не е толкова лесно да бъде изнесено едно такова произведение на изкуството зад граница. Поне теоретично е много трудно.

— Радвам се, че сте толкова спокоен. На това му се казва човек да умее да губи — истински спортменски дух. Бях убедена, че кражбата представлява сериозен удар за фирмата ви.

Монтегрифо доби измъчен вид, като че ли съмненията ѝ го наскърбяваха.

— Наистина ударът е сериозен — каза той и продължи да гледа Хулия така, като че се бе отнесла несправедливо с него. — Наложих ми се да давам сериозни обяснения в централния офис в Лондон. Но такива проблеми са постоянно явление в нашата работа. Тъй или иначе, винаги има повод за безпокойство... Нашият филиал в Ню Йорк е открил друг Ван Хойс: „Сарафинът от Лувен“.

— Чак пък да са го открили... Картината е добре известна, включена е в каталозите като собственост на частен колекционер.

— Виждам, че сте добре информирана. Това, което исках да кажа всъщност, е, че сме в преговори със сегашния собственик. Той счита, че моментът е подходящ да ѝ вземе добра цена. Колегите ми от Ню Йорк са успели да се свържат с него преди конкуренцията.

— Моите поздравления.

— Помислих си, че мога да ви поканя да отпразнуваме случая. — Той погледна ролекса на китката си. — Вече е почти седем. Какво ще кажете за една вечеря? Трябва да обсъдим бъдещата ни съвместна работа. При нас има една полихромна статуя на архангел Михаил, индо-португалска, седемнадесети век. Искане ми се вие да я погледнете.

— Много мило от ваша страна, но все още нямам настроение. Смъртта на приятелката ми, това, което стана с картината. Няма да съм много приятен събеседник.

— Както желаете. — Монтегрифо прие отказа ѝ с примирена галантност и без да престане да се усмихва. — Ако нямате нищо против, ще ви се обадя в началото на идущата седмица. Понеделник добре ли е?

— Разбира се. — Хулия му протегна ръка, която той стисна нежно. — Благодаря, че минахте да ме видите.

— За мен винаги е удоволствие да ви виждам, Хулия. Ако имате нужда от нещо — погледът му беше дълъг и неразгадаем, — каквото и да било, моля ви, не се колебайте да ми се обадите.

Той си тръгна. На вратата се обърна, за да ѝ отправи последна сияеща усмивка. Хулия поработи още половин час върху триптиха на Бонинсеня, преди да започне да прибира нещата си. Муньос и Сесар бяха настоявали да не спи в апартамента си няколко дни; Сесар ѝ предложи собственото си жилище, но тя упорито отказваше. Единствената отстъпка бе да смени бравата си. Остана си непоправим инат, както се бе изразил ядосано Сесар при едно от многобройните си обаждания тази седмица, за да провери дали всичко с нея е наред. Що се отнася до Муньос, Хулия знаеше (Сесар беше се издал неволно), че двамата са прекарвали цялата нощ след убийството на пост пред дома ѝ, премръзнали от студ, само с един термос кафе и бутилка бренди, която Сесар бе имал благоразумието да вземе със себе си. Увити в палта и шалове, двамата бяха затвърдили странното приятелство, възникнало

от общата им връзка с Хулия. Когато тя разбра какво се е случило, забрани категорично това да се повтаря и обеща в замяна да не отваря вратата никому и да спи с пистолета под възглавницата.

Видя пистолета в чантата си, когато се готвеше да си тръгне и неволно докосна студения хромиран метал с пръсти. Днес бе четвъртият ден от убийството на Менчу, а нямаше още нито картички, нито обаждания. Тя се опита да си каже без особено убеждение, че може би кошмарът е приключил. Метна парче ленено платно върху Бонинсеня, закачи работните си дрехи в гардероба и облече шлифера си. Циферблатът на часовника от вътрешната страна на китката ѝ показваше осем без четвърт.

Тъкмо се канеше да загаси светлината, когато телефонът иззвъня.

* * *

Хулия постави слушалката обратно на мястото ѝ и остана неподвижна, затаила дъх, едва потискайки желанието да избяга колкото е възможно по-далеч. Тръпка пробяга по гръбнака ѝ, леден полъх, който я накара да затрепери неудържимо. Трябваше да се подпре на масата, за да не падне. Не можеше да откъсне очи от телефона. Гласът, който бе чула току-що, беше безполов, безличен, като гласовете, които венстрилоквистите използват за своите говорещи кукли. В него се прокрадваха пискливи нотки, които пронизваха кожата ѝ с иглите на смъртен ужас.

— Дванадесета зала, Хулия — мълчание и тежко дишане, може би звучеше така заради кърпичката, с която сигурно бе покрит микрофона. — Дванадесета зала — бе повторил гласът. — Брьогел Стария^[2] — допълни той след още една пауза. После се чу кратък, сух, зловещ смях и щракане от затварянето на телефона.

Тя се опита да подреди обърканите си мисли. Не искаше да допусне да я обземе паниката. Сесар ѝ беше казал веднъж, че когато викачите вдигат патици, за да могат ловците да стрелят по тях, най-уплашените винаги падали първи. Взе слушалката и избра номера му — първо у тях, после и в магазина, но никой не отговори и на двете места. Не успя да се свърже и с Муньос. Трябваше да се справи сама, а започваше да трепери само при тази мисъл.

Извади пистолета от чантата си и свали предпазителя. Каза си, че така няма поне да е напълно безобидна. Отново си припомни нещо, което ѝ бе казал Сесар навремето. В една стая нощем има абсолютно същите неща, както и през деня — единствената разлика е, че не можеш да ги видиш.

Тя тръгна по коридора с пистолета в ръка. В този час музеят беше пуст, с изключение на хората от охраната, които правеха своите обиколки, но тя не знаеше къде може да ги намери. Трябваше да слезе три етажа надолу. Стълбите склучваха остър ъгъл с широките площадки на всеки етаж. Нощното осветление хвърляше синкави полусенки, в които се очертаваха тъмните картини, мраморните перила и бюстовете на римски патриции, които я наблюдаваха от нишите си.

Хулия свали обувките си и ги пъкна в чантата. Студ плъзна от пода по цялото ѝ тяло. Това нощно приключение можеше да ѝ докара страхотна настинка. От време на време спираше, за да надникне над парапета, но нито виждаше, нито чуваше нещо подозрително. Като стигнеше долу, трябваше да вземе решение. Ако тръгнеше в едната посока, щеше да мине през няколко помещения, които служеха за работилници на реставраторите, а оттам до заключена врата, през която можеше да излезе с електронната си карта и щеше да се озове на улицата, близо до Пуерта Мурильо. В другата посока, на края на един тесен коридор, имаше врата, която водеше към самия музей. Тя беше обикновено затворена, но никога не я заключваха преди десет часа вечерта, когато охраната правеше последната си обиколка.

Тя застана на най-долната площадка, стиснала пистолета, и започна да обмисля двете възможности. Можеше или да излезе навън, колкото е възможно по-бързо, или да влезе в музея, за да разбере какво става в дванадесета зала. Втората възможност предполагаше не особено приятни шест-седем минути, които щяха да са ѝ необходими да прекоси пустата сграда. Освен ако имаше късмет да се натъкне по пътя на пазача на това крило, млад мъж, който винаги ѝ купуваше кафе от автомата, когато я завареше в ателието и ѝ правеше комплименти за хубавите крака, като твърдеше, че те са една от основните забележителности на музея.

Какво толкова, по дяволите, каза си тя накрая, нали някога беше убивала пирати. Ако убиецът беше там, това бе добра и може би единствена възможност най-сетне да застанат лице в лице. Като

разумна патица тя щеше да бъде нащрек; освен това в ръката си държеше осемнадесет унции хромиран метал, седеф и олово, които, използвани отблизо, можеха лесно да ѝ помогнат да размени ролите в тази ловна експедиция.

Хулия разшири ноздри, сякаш да надуши откъде ще дойде опасността, стисна зъби и призова на помощ цялата ярост, която я обземаше, щом се сетеше за Алваро и Менчу. Беше решила да не играе ролята на уплашена пионка — смяташе, че е напълно способна, ако се наложи, да поиска око за око и зъб за зъб. Ако убиецът, който и да бе той, искаше да се срещне с нея, така и щеше да стане — в зала номер дванадесет или в ада.

Тя мина през вътрешната врата, която, както и очакваше, беше отключена. Момчето от охраната явно беше много далече, защото вътре цареше пълна тишина. Тръгна по една пътека, потънала в сенки, между мраморните статуи, които я гледаха как минава с безизразните си, неподвижни очи, и продължи през залата със средновековни религиозни картини. Понякога сред тъмните сенки Хулия виждаше отблясък от позлата или варак от някой фон. Вляво, в дъното на дългата пътека, се виждаше малкото стълбище, което водеше към залите с ранна фламандска живопис, между които и зала дванадесет.

Поспря на първото стъпало, взирайки се много внимателно в тъмното. Таваните тук бяха по-ниски, и нощното осветление позволяваше да се видят някои подробности от картините. В синкавите полусенки картините изглеждаха едноцветни. Виждаше „Сваляне от кръста“ на Ван ден Вайден, макар че картината се различаваше много трудно в тъмнината. Нереалността на нощните сенки ѝ придаваше мрачно величие — забелязваха се само най-светлите цветове, тялото на Христа и лицето на Богородица, която припадала, отпуснала ръка до ръката на мъртвия си син.

Тук нямаше никой, освен хората от картините, а повечето от тях, скрити в мрака, сякаш бяха в плен на дълбок сън. Без да се доверява на привидното спокойствие, обезпокоена от присъствието на толкова много образи, създадени от ръцете на хора, умрели преди стотици години, които сякаш я наблюдаваха от старинните рамки по стените, Хулия стигна до зала номер дванадесет. Гърлото ѝ беше пресъхнало, но не можеше да преглътне. Хвърли поглед през рамо, но не видя нищо съмнително. Съзнавайки колко са стегнати челюстните ѝ мускули, тя

си пое дълбоко дъх, преди да влезе в залата така, както бе виждала да правят хората по филмите: стиснала в две ръце пистолета, насочен към сенките, с пръст на спусъка.

В залата нямаше никой. Хулия изпита опияняващо, огромно облекчение. Първото нещо, което видя, бяха притъпените от мрака цветове на зашеметяващ кошмар — „Градината на насладите“ от Бош^[3], която заемаше почти цяла стена. Хулия се облегна на отсрещната стена. Дъхът ѝ замъгли стъклото, покриващо автопортрета на Дюрер. С опакото на ръката тя изтри потта от челото си, преди да се отпрати към стената в далечния край на залата. Докато приближаваше, започна постепенно да различава по-светлите тонове в картината на Брьогел. Тази картина винаги бе имала за нея странна привлекателна сила. Трагизмът на посланието, нанасян с всяко докосване на четката, красноречието на безбройните фигури, докоснати от неумолимия дъх на тленността, множеството различни сцени, допълващи се в зловеща цялост, в продължение на много години бяха вълнували въображението ѝ. Слабата синкава светлина осветяваше ордите от скелети, сякаш извиращи от вътрешностите на земята, повлечени от зъл, унищожителен вихър; далечните пожари, на чийто фон се очертаваха почернели руини; в далечината колелата на мъченията се въртяха около осите си, до скелета с вдигнат меч, който се готвеше да го стовари върху врата на пленника, коленичил в молитва с вързани очи; на преден план царят, изненадан от смъртта наред пиршеството, влюбените, които не осъзнаваха гибелта си дори в последния час; усмихващият се скелет, който бие барабаните на Второто пришествие; и рицарят, който, изтръпнал от ужас, все пак намира у себе си смелост за един последен жест на съпротива и вади меча си, готов да тръгне в своята последна, безнадеждна битка.

Картичката беше там, пъхната зад рамката, малко над позлатената плочка, на която бяха изписани добре познатите на Хулия думи, съставлящи името на картината: „Триумфът на смъртта“.

* * *

Когато излезе на улицата, навън валеше като из ведро. Цели потоци вода, осветени от фенерите от времето на кралица Исабела, се

изливаха стихийно от тъмното небе и плющяха върху паважа. Тежките капки разкъсваха огледалната повърхност на локвите и размиваха отраженията на града в трескава смяна на светлини и сенки.

Хулия вдигна лице и остави дъжда да се лее свободно по косата и лицето ѝ. Бузите и устните ѝ се втвърдиха от студ, косата полепна по страните ѝ. Закопча шлифера си чак догоре и закрачи сред каменните пейки и подкастрените храсти, без да обръща внимание на дъжда и на подгизналите си обувки. Образите от картината на Брьогел сякаш се бяха запечатали в зениците ѝ; средновековната картина все още трептеше пред очите ѝ в целия си ужасяващ трагизъм. А на същата тази сцена, сред мъжете и жените, повлечени от лавината отмъстителни скелети, тя виждаше ясно образите от друга картина: Роже д'Арас, Фердинанд Алтенхофен, Беатрис Бургундска. Малко по-назад виждаше дори сведената глава и примиреното изражение на стария Питер Ван Хойс. Всичко се сливаше в тази единствена сигурна сцена — когато, без значение кой как е хвърлил заровете, последният зар, хвърлен на голямата маса, Земята, бе един и същ: красота и грозота, любов и омраза, добро и зло, трудолюбие и леност, всичко щеше да срещне своя край. Хулия бе видяла и себе си в огледалото, отразило с безмилостна яснота счупването на Седмия печат на Апокалипсиса. Тя беше онази млада жена, застанала гърбом към сцената, потънала в мечти, хипнотизирана от захиления скелет, който свиреше на лютня. В тази мрачна сцена нямаше място за пирати и скрити съкровища, Уенди бе повлечена, докато пищеше и риташе, от легиона скелети; Пепеляшка и Снежанка, с широко отворени от ужас очи, долавяха серните пари на преизподнята, а малкият оловен войник, Роже д'Арас, досущ като свети Георги, само че без дракона, стоеше, извадил наполовина меч от ножницата, без да може да им помогне. Беше му достатъчно трудно да размахва напразно оръжие към нищото; един последен жест, въпрос на чест, преди и той да склочи пръсти с костеливата ръка на Смъртта, която водеше всички в зловеция си танец.

Фаровете на преминаваща кола осветиха близката телефонна кабина. Хулия порови за монети в чантата си. Движеше се като насън. Набра механично номерата на Сесар и Муньос. По слушалката се стичаше вода от косата ѝ. И на двете места не отговори никой. Тя облегна глава на стъклото и постави една овлажняла цигара между

изтръпналите си от студ устни. Стоеше със затворени очи, а димът от цигарата се виеше над главата ѝ, докато жарта опари пръстите ѝ и тя хвърли фасата. Дъждът продължаваше да вали, равномерно и монотонно, и тя съзнаваше с безутешна, безкрайна умора, че това е само крехко примирие, което няма да я защити от студа, от светлините и сенките.

* * *

Нямаше представа колко дълго е стояла там. След известно време отново пусна монети в автомата и избра този път само един номер, на Муньос. Когато чу гласа му, започна постепенно да идва на себе си, като че ли се връщаше от дълго пътуване през времето и собствената си същност. Докато му обясняваше какво се е случило, чувстваше как я обзема спокойна яснота. Муньос попита какво пише на картичката, и тя му каза: *О х П*, офицер взема пешка. От другата страна на линията настъпи мълчание. После Муньос проговори със странен глас — никога преди не го беше чувала да говори така — и я попита къде се намира сега. Тя му каза и той ѝ нареди да не мърда оттам, щял да дойде колкото можел по-скоро.

Петнадесет минути по-късно пред кабината спря такси. Муньос отвори вратата и ѝ каза да се качва. Хулия изтича навън в дъжда и скочи в колата. Таксито потегли, а Муньос свали подгизналия ѝ шлифер и я наметна със своя.

— Какво става? — попита тя.

— Скоро ще разберете.

— Какво означава това, че офицер взема пешка?

Прелитащите светлини се плъзгаха по смръщеното лице на Муньос.

— Означава — каза той, — че черната дама се готви да елиминира още една фигура.

Хулия примигна, зашеметена от новината. Тя сграбчи ръката на Муньос със замръзналите си пръсти и го погледна уплашено.

— Трябва да предупредим Сесар.

— Има време — каза Муньос.

— Къде отиваме?

— В Пенхамо. С едно „х“.

* * *

Когато таксито спря пред шахматния клуб, навън продължаваше да вали проливно. Муньос отвори вратата, без да пуска ръката на Хулия.

— Да вървим — каза той.

Тя го последва покорно нагоре по стълбите към залата. Вътре имаше все още няколко играчи, но директорът Сифуентес не се виждаше никъде. Муньос я преведе през залата и се упъти право към библиотеката.

Вътре, сред трофеи и грамоти, имаше много остъклени шкафове, пълни с книги. Муньос пусна ръката на Хулия, плъзна встрани стъклената вратичка на един шкаф и извади тежък, подвързан с кожа том. На гърба на тома имаше надпис с поизтрити от времето златни букви. Озадачената Хулия прочете: „Шахматен седмичник. Четвърто тримесечие.“ Годината не се четеше.

Муньос постави книгата на масата и запрелиства страниците, отпечатани на евтина хартия. Шахматни задачи, анализи, репортажи от турнири, стари снимки на усмихнати победители в бели ризи, костюми и вратовръзки, подстригани по тогавашната мода. Когато стигна до едно двустранично фолио с много снимки, той спря, обърна се към Хулия ѝ каза:

— Разгледайте ги внимателно.

Тя се приведе над снимките. Бяха лошокачествени, на всяка от тях имаше по една група шахматисти, които позираха пред обектива. Някои държаха купи или грамоти. Тя прочете заглавието: „*Втори национален турнир за купата «Хосе Раул Капабланка»*«.

— Не разбирам — прошепна тя.

Муньос посочи една от снимките. На нея имаше група момчета — две от тях държаха малки статуетки; другите четири се взираха сериозно в обектива. Под снимката пишеше: »*Финалистите в юношеската лига*«.

— Познавате ли някого? — попита Муньос.

Хулия се зае да разучава лицата едно по едно. Само едно, на момчето най-вдясно, ѝ се стори бегло познато. Момчето беше шестнайсет или седемнайсетгодишно. Косата му беше сресана назад,

беше със сако с вратовръзка, на единия си ръкав имаше траурна лента. Взираше се в обектива със спокоен, интелигентен поглед, в който като че ли се криеше и искрица предизвикателство. Тогава Хулия го позна. Посочи го с треперещия си пръст и погледна към Муньос. Той кимна.

— Да — каза той, — това е невидимият ни противник.

---

[1] Франсиско де Сурбаран (1598–1664) — виден представител на испанския барок, чиито картини имат предимно религиозни сюжети и се отличават с комбинация на реализъм и мистична чувствителност в съответствие с духа на Контрареформацията. — Б.пр. ↑

[2] Питер Брьогел Стария (1525 — 1569) — фламандски художник от XVI в. Алегоричните му картини се отличават със строго морализаторство, съчетание на гротескна символика и фини визуални метафори. — Б.пр. ↑

[3] Йеронимус Бош (1450 — 1516) — фламандски художник от късното Средновековие; песимистичен моралист; творчеството му се отличава с необичаен индивидуализъм и символика, както и със сатирична интерпретация на човешките пороци. — Б.пр. ↑

14.

СВЕТСКИ РАЗГОВОР

- Намерих го, защото знаех какво да търся.
— Какво? Искате да кажете, че сте очаквали да го откриете?
— Струваше ми се много вероятно.

Сър Артър Конан
Дойл

Стълбищното осветление не работеше и двамата се качваха на тъмно. Муньоc вървеше пръв и се държеше за парапета на стълбището, за да се ориентира. Когато стигнаха до площадката, двамата спряха мълчаливо и се заслушаха. Не чуха отвътре никакъв шум, но от процепа под вратата проникваше светлина. Хулия не можеше да види лицето на Муньоc в мрака, но знаеше, че той гледа към нея.

— Вече няма връщане назад — каза тя в отговор на мълчаливия му въпрос. Той не каза нищо, Хулия чу само равномерно му дишане. Тя намери опипом звънеца и го натисна. Чу се как звукът му постепенно заглъхна във вътрешността на жилището.

Мина известно време, докато двамата чуха бавното доближаване на нечий стъпки. Те спряха за момент, после продължиха, още по-бавно, още по-близо, и накрая спряха окончателно. Ключът се превъртя бавно, като че ли мина цяла вечност, докато най-сетне вратата се отвори и хвърли върху тях един правоъгълник светлина, който ги заслепи за миг. Хулия гледаше познатата фигура, очертана на фона на мекото осветление, и си мислеше, че никога не е искала такава победа.

Той отстъпи встрани, за да могат да влязат. Не личеше да е смутен от неочакваното им посещение. Единственият външен признак беше една малко объркана усмивка, която Хулия зърна за миг, докато

той затваряше вратата. На тежката закачалка от епохата на крал Едуард^[1], от орехово дърво с бронзови орнаменти, бяха закачени шлифера, шапката и чадъра му, от които все още капеше вода.

Поведе ги по един дълъг коридор с висок таван, покрит с великолепно изработени касеткови орнаменти. По стените висяха севилски пейзажи от деветнадесети век. Той вървеше пред тях, като от време на време се обръщаше, любезно, като добър домакин.

Хулия търсеше напразно някаква следа от другата личност, за която вече знаеше, че се крие в него — призракът, който винаги бе присъствал между тях, чието присъствие тя вече никога нямаше да може да забрави. Въпреки че светлината на разума огряваше тъмните ъгли на съзнанието ѝ, пълно със съмнения, въпреки че фактите съвпадаха идеално като части на пъзел, и проектираха върху фигурите от „Шахматната партия“, в светлини и сенки, образите на новите трагедии, които се бяха насложили върху първата, представена символично в картината на фламандския майстор — въпреки всичко това, въпреки осъзнатата вече болка, която постепенно изместваше първоначалното вцепенение, Хулия не беше в състояние да изпита омраза към мъжа, който вървеше пред тях, от време на време полуобърнат от учтивост, елегантен дори когато беше сам у дома, със син копринен халат, който падаше над идеално скроения панталон, с копринен шал на врата и риза с отворена яка. Косата му, безупречно сресана както винаги, се виеше леко на врата и по слепоочията и падаше на вълни. Беше както винаги елегантен до съвършенство, веждите му — леко вдигнати в израз на безразличие към околния свят, подходящо за застаряващ фронт; изразът, който в присъствието на Хулия винаги се смекчаваше от нежната, тъжна усмивка, трепнала по тънките му, бледи устни.

Никой не проговори, докато не стигнаха големия салон. Високият таван беше покрит с фрески, изобразяващи сцени от класическата древност. До тази вечер любимата фреска на Хулия беше прощаването на Хектор с Андромаха — той с блестящ шлем, тя с техния син на ръце. Стените на стаята бяха покрити с гоблени и картини. Тук бяха най-големите скъпоценности на Сесар, тези, които бе подбрал за себе си, независимо от цената, която му бе предлагана за тях. Хулия ги познаваше, сякаш бяха част от собствения ѝ дом: кушетката в стил ампир, тапицирана с копринена дамаска — Муньос, с

мрачно лице и ръце в джобовете, се поколеба да седне на нея, макар че Сесар му я посочи; бронзовата статуетка, представляваща учител по фехтовка — красивата, изправена фигура на фехтовача, с гордо вдигната брадичка, веднага привличаше вниманието от мястото си върху холандското бюро от XVIII век. Откак Хулия се помнеше, Сесар пишеше на него писмата си. Тук беше и ъгловият шкаф от епохата на регентството, в който бе подредена великолепна колекция от гравирано сребро, която Сесар полираше сам всеки месец; после „Богопомазаните“ — любимите му картини; една „Млада жена“, приписвана на Лоренцо Лото^[2], едно изключително красиво „Благовещение“ от Хуан Соредо^[3], един жилест „Марс“ на Лука Джордано^[4], една меланхолична „Привечер“ на Томас Гейнсбъро^[5]; колекцията от английски порцелан; килимите, гоблените, ветрилата. Сесар бе изучил в подробности историята на всяка вещ; бе събирал всички известни факти за стила и произхода и доказателства за автентичност. Беше създал частна колекция, толкова лична, толкова показателна за вкуса и характера му, че сякаш се бе превърнал в част от нейната същност.

Муњос предпочете да остане прав. Външно изглеждаше спокоен и невъзмутим, но нещо в стойката му, в леко присвитите лакти и краката му на килима, подсказваше, че е нащрек, готов на всякакви изненади. От своя страна Сесар го гледаше с любезен, безстрастен интерес. Към Хулия поглеждаше само от време на време, като че ли очакваше Муњос, в качеството си на единствен външен човек, да обясни появата си тук толкова късно вечерта. Хулия, която познаваше Сесар като себе си — тя веднага се поправи на ум, — която *до тази вечер бе мислила*, че го познава като себе си, забеляза още на вратата, че той не се заблуждава и знае, че това не е просто посещение на третия съюзник в приключението. Зад въздържаната му любезност, усмивката и невинния израз на ясните сини очи, се криеше предпазливо очакване. Изглеждаше дори, че той донякъде се забавлява. Спомни си, че я гледаше така, когато тя седеше на коленете му и трябваше да каже магическите думи — решението на някоя от детските гатанки, които толкова обичаше: прилича на злато, не е сребро... или: кое същество ходи сутрин на четири крака, на обед на два, а вечер на три? Или любимата: изисканият кавалер знае името на дамата и цвета на нейната рокля...

Но през тази странна вечер, на меката светлина на английската настолна лампа с пергаментов абажур и основа, наподобяваща печатарска преса, сред сенките и невероятните форми, които придобиваха предметите, Сесар не ѝ обръщаше особено внимание. Не че избягваше погледа ѝ; напротив, когато очите им се срещнеха, той я гледаше открито и прямо, но погледът му не се задържаше върху нея. Като че ли между тях нямаше тайни, на всичко, съществувало между тях, вече бе даден отговор, ясен и точен, убедителен и окончателен — може би това беше отговорът на всички въпроси, които му бе задавала през живота си. Но за първи път Хулия нямаше желание да слуша. Любопитството ѝ бе напълно задоволено в онзи миг, когато застана пред „Триумфа на смъртта“ на Брьогел. Вече нямаше нужда от никого, включително и от Сесар. То се бе случило още преди Муньос да извади старата годишнина на шахматното списание и да ѝ посочи една определена снимка. Присъствието ѝ тази вечер в дома на Сесар се дължеше предимно на любопитство — естетическо любопитство, би казал самият той. Неин дълг бе да присъства — едновременно в ролята на хор и на главен герой, актьор и публика на тази увлекателна класическа трагедия. Всички бяха тук — Едип, Орест, Медея, другите ѝ стари приятели. Нали представлението беше в нейна чест.

И все пак всичко ѝ се струваше нереално. Тя седеше, кръстосала крака, на кушетката, отпуснала ръка на подлакътника. Двамата мъже стояха пред нея и така се оформяше композиция, много подобна на тази в изчезналата картина. Отляво Муньос бе стъпил на самия край на много стар пакистански килим — изтритите нишки само подчертаваха красотата на жълто-червеникавите му тонове. Шахматистът — „всъщност сега и двамата са шахматисти“, каза си Хулия с болезнено задоволство — не беше съблякъл шлифера си. Взираше се в Сесар, наклонил леко глава на една страна, с израза, който го уподобяваше на Шерлок Холмс и му придаваше странно достойнство. Но той не гледаше Сесар със самодоволството на победител. В очите му нямаше враждебност, нито дори безпокойство, което би било напълно оправдано при тези обстоятелства. Очите му и потрепващите мускули на челюстите издаваха единствено напрежение. Тя реши, че Муньос реагира така, защото изучава действителния вид на един противник, срещу когото бе играл толкова дълго, съдейки по въображаемия му вид. Несъмнено прехвърляше на ум допуснатите грешки,

възстановяваше ходове, преценяваше намерения. Той имаше упоритото, отсъстващо изражение на човек, който, след като е спечелил партията с поредица брилянтни ходове, се е заинатил да разбере как, по дяволите, противникът е успял да му измъкне една пешка от някаква маловажна, забравена позиция.

Сесар стоеше отдясно. Със сребрилата си коса и копринения халат приличаше на герой от комедия от началото на века; спокоен, изискан, със съзнанието на собственик на двестагодишния килим, върху който стоеше Муньос. Хулия го наблюдаваше как вади от джоба си пакета цигари с позлатен филтър и поставя една в цигарето си от слонова кост. Сцената щеше да се запечата завинаги в съзнанието ѝ; на фона на тъмно проблясващите антики, стройните фигури на героите, нарисувани на тавана; двусмислената елегантност на застаряващия фронт, изправил се лице в лице със слабия, одърпан мъж в измачкан шлифер. Двамата се гледаха мълчаливо, сякаш чакаха суфльора, скрит зад някоя старинна мебел, да подаде сигнал за начало на последното действие.

От мига, в който Хулия бе забелязала нещо познато в лицето на младия човек, взрян в обектива с цялата сериозност на своите петнадесет или шестнадесет години, тя бе разбрала как ще се развие последното действие и какъв ще бъде краят му. Гледаше любимите си главни герои, седнала на удобната кушетка на Сесар, и мислите ѝ блуждаеха лениво. Не би могла да се сдобие с такова хубаво място в нито един театър. Тогава в паметта ѝ изплува един спомен — съвсем скорошен спомен, и тя разбра, че вече е прехвърляла сценария, при това само преди няколко часа, в зала номер дванадесет на „Прадо“: картината на Брьогел, ударите на барабаните като фон на унищожителния дъх на неизбежността, отнасящ и последното стръкче трева на земята, творението всмукано от последния, гигантски водовъртеж, а някъде зад почернелите хълмове, димящите руини и огъня на пожарите се носеше гърленият смях на пиян бог, дошъл на себе си след олимпийски махмурлук. Същото бе обяснил и другият фламандец, Питер Ван Хойс, старият придворен художник на херцогство Остенбург — по свой начин, по-деликатно, с по-фини намеци, по-загадъчно и изискано от бруталния Брьогел. В крайна сметка всички картини бяха изображение на една и съща картина,

също както и всички огледала даваха отражението на едно и също отражение, а всяка смърт беше смърт на една и съща Смърт:

*... на шахматната дъска от дни и нощи,
човекът и Съдбата фигури разменят...*

Тя прошепна на себе си стиховете, загледана в Сесар и Муньос. Всичко беше готово. Можеха да започват. Жълтеникавото сияние на английската лампа обгръщаше двамата главни герои в светлинен конус. Сесар наведе леко глава и запали цигарата си. Като че ли това бе сигнал за начало на диалога, Муньос кимна леко и каза:

— Надявам се, че тук някъде има шахматна дъска, Сесар.

Не бяха най-подходящите встъпителни думи, и като реплика не бяха особено блестящи, каза си Хулия. Един изобретателен драматург несъмнено би сложил нещо по-внушително в устата му. Но за съжаление, каза си тя безутешно, авторът на тази трагикомедия бе също толкова посредствен, колкото и светът, който бе създал.

— Струва ми се, че няма да има нужда от дъска — отвърна Сесар и с това нивото на диалога се подобри. Не толкова заради думите, колкото заради свършения тон, с който бяха изречени — особено тази нотка на отегчение, която Сесар придаде на фразата. Тонът беше типичен за него — би могъл да говори така, наблюдавайки сцена, разиграваща се в далечината, седнал на боядисан в бяло градински стол от ковано желязо, с едно много сухо мартини в ръка. Сесар бе усъвършенствал декадентските си пози, собствената си хомосексуалност и извратеност, издигайки ги до нивото на изящните изкуства. Хулия го бе обичала и заради това и можеше да оцени по достойнство тази безкомпромисна точност на позата, изпълнена до последния свършен детайл. Най-интересно беше, че бе съумял да я заблуждава в продължение на двадесет години. Въпреки че, откровено казано, тя сама си беше виновна за заблудата. В Сесар нямаше никаква промяна. Той не изпитваше нито тревога, нито разкаяние за това, което бе сторил. Хулия бе напълно уверена в това. Изглеждаше все така изискан и коректен, както навремето, когато разказваше на Хулия прекрасните истории за влюбени и рицари, за Дългия Джон Силвър, за Уенди, Лагардер и сър Кенет, рицаря на Леопарда. Това беше същият

човек, който бе убил Алваро и го бе оставил да лежи под душа с отворени очи и беше забил бутилката джин между краката на мъртвата Менчу. Хулия вкусваше собствената си горчивина. „Ако това е той — мислеше тя, — а няма съмнение, че е той, тогава аз съм тази, която се е променила. Затова тази вечер го виждам с други очи; виждам го като съвсем друг човек: подлец, измамник и убиец. И все пак седя тук като прикована, и слушам всяка негова дума. След малко, вместо да ми разкаже за някой пиратски подвиг в Карибско море, ще се опита да ме убеди, че е направил всичко заради мен, или нещо подобно. И аз ще го слушам с интерес, както винаги, защото това е най-забележителната от всичките му истории, по-страховита и увлекателна от всичко, което ми е разказвал досега.“

Тя свали ръката си от подлакътника и се приведе малко напред, защото не искаше да изпусне и най-малката подробност от сцената. Като че ли това движение даде сигнал за подновяване на диалога. С ръце в джобовете и наклонена встрани глава, Муньос погледна към Сесар.

— Бих искал само да ми обясните нещо — каза той. — След като черният офицер взема бялата пешка от *a6*, белите решават да местят цар от *d4* на *e5*, разкривайки бялата дама така, че тя поставя в шах черния цар. Как би трябвало да постъпят черните?

Очите на Сесар се усмихваха някак независимо от безизразното му лице.

— Не знам — каза той след малко. — Вие сте гросмайсторът, драги, вие би трябвало да знаете.

Муньос направи един от неясните си жестове, като че отхвърляше титлата, която му даде Сесар.

— Настоявам — каза той бавно, като че ли вадеше думите насила от устата си, — да науча версията от автора.

Усмивката на Сесар стигна до устните му.

— В такъв случай мога да кажа, че бих защитил черния цар, като преместя офицера на *c4*. — Той погледна към Муньос с учтива загриженост. — Струва ли ви се подходящо?

— Тогава — каза Муньос грубо — аз вземам офицера с моя бял офицер от *d3*. След което вие ме поставяте в шах с вашия кон на *d7*.

— Нямам намерение да правя нищо подобно, приятелю. — Сесар издържа на погледа му, без да трепне. — Не разбирам за какво

говорите. Освен това сега не е време за ребуси.

Муньос се намръщи и доби упорито изражение.

— Вие ме поставяте в шах на *d7* — настоя той. — Стига сте разигравали сценки и се съсредоточете върху партията.

— Защо?

— Защото ви остават много малко възможности за спасение. Ще избегна този шах, като местя белия цар на *d6*.

Когато чу това, Сесар въздъхна и сините му очи се отправиха към Хулия. На слабата светлина те ѝ се сториха извънредно бледи, почти безцветни. Той захапа цигарето и кимна два пъти. В погледа му се четеше известно съжаление.

— Тогава, колкото и да ми е неприятно — и наистина изглеждаше разстроен, — ще ми се наложи да взема втория бял кон, онзи на *b1*. — Той погледна разкаяно Муньос. — Много жалко наистина.

— Да, особено от гледна точка на конника. — Муньос прехапа долната си устна. — А с какво ще го вземете, с топа или с дамата?

— Разбира се, че с дамата. — Сесар изглеждаше възмутен. — Има си някои правила... — Той не довърши фразата, само махна с дясната си ръка — бледа, изискана ръка, нашарена със синкави вени. Ръка, за която Хулия вече знаеше, че може да убива, която може би бе нанасяла смъртоносния удар със същия елегантен жест.

Тогава, за първи път, откак бяха влезли, Муньос се усмихна със своята далечна, нищо не значеща усмивка, която бе по-скоро отговор на странните математически ходове на мисълта му, отколкото реакция на заобикалящата го действителност.

— На ваше място щях да местя дама на *c2*, но това вече няма значение — каза той тихо. — Много повече ме интересува как възнамерявате да ме убиете.

— Не говорете глупости. — Сесар изглеждаше искрено шокиран. После, като че ли апелираше към неговото чувство за приличие, той посочи на Муньос Хулия, която седеше на кушетката, но не погледна към нея. — Тук има млада дама...

— Тъкмо сега — отбеляза Муньос, а усмивката още не бе напуснала ъгълчето на устните му, — младата дама е, предполагам, не по-малко любопитна да узнае отговора от мен самия. Не отговорихте на въпроса ми. Пак ли смятате да прибегнете до удара по тила, или

бяхте измислил нещо в по-класически стил за мен? Имам предвид отрова, кама или нещо подобно... Как бихте се изразил вие? — Той хвърли поглед към фреските на тавана, сякаш търсеше отговора там. — А, да — нещо „венецианско“.

— Бих казал „флорентинско“ — поправи го Сесар, прецизен както винаги, но в тона му прозираше уважение. — Нямах представа, че имате усет за иронията в тези неща.

— Нямам никакъв усет — каза Муньоc, погледна Хулия и посочи Сесар. — Ето го: човекът, който се ползва с доверието и на царя, и на дамата. Ако държите да романизираме още повече нещата, той е лукавият епископ, вероломният велик везир, който кове козни в сенките — а всъщност той е маскираната Черна дама.

— Хубав сапунен сериал би излязъл от такъв сценарий — отбеляза насмешливо Сесар и докосна длани, имитирайки аплодисменти. — Само че не сте ми казали как ще постъпят белите, когато загубят коня. Честно казано, драги, не бих искал и да знам.

— Офицер на *d3*, шах — и черните губят.

— Толкова лесно, а? Плашите ме, драги.

— Да, толкова лесно.

Сесар помисли малко, извади угарката от цигарето и я остави в пепелника, като първо бе изтръскал внимателно пепелта.

— Интересно — каза той и бавно, като че ли за да не стряска излишно Муньоc, отиде при английската масичка за игра на карти до кушетката. После превъртя малкия сребърен ключ в ключалката на едно ковчеже от полирано лимоново дърво, и извади тъмните и пожълтели фигури на много стар шахматен комплект, който Хулия не бе виждала никога. — Интересно — повтори той. Тънките му пръсти с елегантен маникюр започнаха да подреждат фигурите на дъската. — В такъв случай положението би било следното:

— Точно така. — Муньос гледаше шахматната дъска, без да се доближава до нея. — Белият офицер, оттегляйки се от *c4* на *d3*, създава възможност за двоен шах: бялата дама поставя в шах черния цар, а самият офицер поставя в шах черната дама. Царят няма друг изход, освен да се спасява от *a4* на *b3* и да изостави черната дама на волята на съдбата. Бялата дама дава нов шах на *c4*, принуждавайки противниковия цар да отстъпва, преди белият офицер да приключи с черната дама.

— Но черният топ ще вземе този офицер.

— Така е, но това не е толкова важно. Без дамата черните са свършени. Нещо повече, с изчезването на тази фигура от дъската играта губи смисъла си.

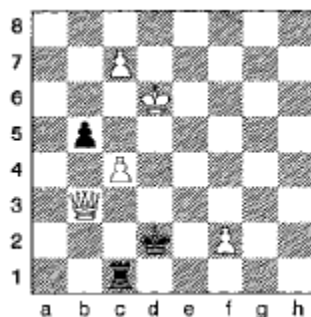
— Може и да сте прав.

— Прав съм. Партията, или по-скоро това, което остава от нея, ще се реши от бялата пешка на *d5*, която първо ще вземе черната пешка от *c6*, и ще напредва, без някой да може да я спре, докато самата тя стане дама. Това ще стане в рамките на шест до девет хода. — Муньос бръкна в джоба си и извади лист, надраскан с бележки. — Например така.

ПД5 х ПС6	КD7 — F6
ДС4 — Е6	ПА5 — А4
ДЕ6 х КF6	ПА4 — А3
ПС3 — С4 +	ЦВ2 — С1
ДФ6 — С3 +	ЦС1 — D1
ДС3 х ПА3	ТВ1 — С1
ДА3 — В3 +	ЦС1 х ПС2
ПС6 — С7	ПВ6 — В5
ПС7 — С8 ...	(Черните се предават)

Сесар взе листа и започна спокойно да разучава дъската, стиснал празното цигаре между зъбите. Усмиваше се така, сякаш приемаше едно отдавна предначертано от съдбата поражение. После започна да мести фигурите една по една, докато стигна до окончателното положение.

— Прав сте — каза той. — Изход няма. Черните губят.

Муньос отклони очи от дъската и погледна Сесар.

— Вземането на втория кон — отбеляза той безпристрастно — беше грешка.

Сесар сви рамене, все така усмихнат.

— От една точка нататък черните нямаха избор. Може да се каже също, че черните са пленници на собствената си подвижност, на вродената си динамика. Този кон приключи партията. — За миг на Хулия ѝ се стори, че видя в очите му проблясък на гордост. — Всъщност партията беше почти свършена.

— Не и от шахматна гледна точка — каза сухо Муньос.

— Шах? Драги приятелю — Сесар махна презрително към шахматните фигурки, — аз говорех за нещо много повече от някаква си шахматна дъска — сините му очи потъмняха, като че иззад тях надничаше друг, скрит свят. — Говорех за самия живот, за онези, другите шестдесет и четири квадрата на бели дни и черни нощи, за които говори поетът. А може би е обратното — нощите са бели, а дните — черни. Всичко зависи от това, от коя страна на играча поставяме този образ... или, ако продължаваме да говорим със символи, от коя страна поставяме огледалото.

Хулия почувства, че думите му са отправени към нея.

— Как разбрахте, че е Сесар? — попита тя. Сесар сякаш се стресна. Внезапно нещо в поведението му се промени, като че Хулия, изказвайки този въпрос на глас, присъединявайки се към обвиненията на Муньос, бе нарушила положен обет за мълчание. Първоначалната му въздържаност изчезна и бе заменена от горчиво-присмехулна гримаса.

— Да — каза той на Муньос, и така призна за първи път официално вината си, — кажете ѝ как разбрахте, че съм аз.

Муньос поизвърна глава към Хулия.

— Приятелят ви направи няколко грешки. — Той се замисли за миг над точния смисъл на думите си, после погледна към Сесар, като че ли го молеше за извинение. — Всъщност не съм прав, като ги наричам „грешки“, защото през цялото време е бил съвсем наясно какво точно прави и какво рискува. Парадоксалното е, че тъкмо вие го накарахте да се издаде.

— Аз ли? Но аз нямах и най-далечна представа, преди...

Сесар поклати глава. „Изглежда почти мил“ — каза си Хулия, уплашена от собствените си чувства.

— Нашият приятел Муньос се изразява образно, принцесо.

— Моля те, не ме наричай така. — Тя не можа да познае собствения си глас, толкова сурово прозвучаха думите ѝ. — Не и тази вечер.

Сесар задържа погледа се върху нея за няколко секунди, после кимна в знак на съгласие.

— Добре — като че ли му бе трудно да подхване отново нишката на разговора. — Муньос се опитва да ти обясни, че твоето присъствие в играта му е служило за контраст, с помощта на който си е изяснявал действията на противника. Нашият приятел е добър шахматист, но се оказа и много по-добър детектив, отколкото очаквах. Не като онзи глупак Фейхо, чието единствено заключение пред угарка в пепелник е, че някой е пушил. — Той погледна Муньос. — Онзи ход, в който взех пешка с офицер, а не с дама, ви е накарал да се замислите, нали?

— Да. Поне той бе едно от нещата, които събудиха подозренията ми. На четвъртия си ход черните пропускат възможност да вземат бялата дама, което би решило играта в тяхна полза. Първоначално мислех, че противникът си играе като котка с мишка, или пък че Хулия е необходима за играта, така че не може да бъде „взета“, тоест убита на толкова ранен етап. Но когато противникът, тоест вие, реши да вземе пешката на d5 с офицер, а не с дама — ход, който неминуемо би довел до размяна на дами, разбрах, че тайнственият играч никога не е имал намерение да взема бялата дама, че е готов по-скоро да изгуби играта, отколкото да предприеме такава стъпка. Връзката между този ход и онази празна аерозолна опаковка на Растро, това предизвикателно „мога да те убия, но не искам“, направи нещата толкова очевидни, че у мен не остана и следа от съмнение: заплахите към бялата дама бяха

блъф. — Той погледна Хулия. — Защото по време на целия този епизод вие никога не сте били в истинска опасност.

Сесар кимна, като че ли обсъждаха действията на трето лице, чиято съдба ни най-малко не го интересуваше.

— Разбрали сте също — каза той, — че противникът не се идентифицира с царя, а с Черната дама.

Муньос сви рамене.

— Това не беше трудно. Връзката с убийствата беше очевидна; единствено ходовете, при които черната дама вземаше фигура, символизираха истински убийства. Заех се да изучавам нейните ходове и стигнах до няколко интересни заключения. Например това, че защитната ѝ роля по отношение на черните включваше и бялата дама — основния ѝ противник, която тя закриляше, като че последната беше свещена. После — близостта на белия кон, тоест аз, двете фигури бяха на съседни полета, почти като добри съседи. Но черната дама предпочете да отложи отровното си ухапване за по-късен момент, когато нямаше да има никакъв друг изход. — Той гледаше Сесар с непроницаемите си очи. — Имам поне утешителното съзнание, че бихте ме убили без омраза, дори с известен финес и колегиално чувство, може би щяхте да ми се извините и да помолите за разбиране, да твърдите, че това се налага от самата игра.

Сесар направи с ръка старомоден театрален жест и сведе глава, видимо доволен от точния анализ на Муньос.

— Напълно сте прав — каза той. — Кажете ми само как разбрахте, че изпълнявате ролята на коня, а не на офицера?

— Благодарение на цяла поредица улики, някои маловажни, други — не толкова. Решаваща беше всъщност символичната роля на офицера — той, както споменах и преди, е довереник и на царя, и на дамата. Вие, Сесар, изпълнявахте през цялото време забележително ролята си: черна дама, дегизирана като бял офицер, така че можехте да играете от двете страни на дъската. Тъкмо това условие стана причина за провала ви в една партия, която, колкото и да е странно, вие сте започнали тъкмо с тази цел — да бъдете победен. Вие си нанесохте и „удара на милосърдието“ със собствената си ръка: белият офицер взе черната дама, приятелят на Хулия, антикварят, издава с играта си идентичността на тайнствения играч; като скорпион, който сам се ужилва с опашката си. Уверявам ви, че за първи път през живота си

виждам самоубийство на шахматна дъска, и то изиграно с такова съвършенство.

— Блестящо — каза Сесар и Хулия не можа да разбере дали говори за анализа на Муньос или за собствената си игра. — Искам да ви попитам за нещо друго. Как според вас трябва да се тълкува двойственото ми идентифициране — едновременно с белия офицер и черната дама?

— Предполагам, че едно подробно обяснение би ни отнело цяла нощ, а предизвиканата от него дискуссия — седмици. Мога да говоря само за това, което се разкри на шахматната дъска — и то бе класическо раздвояване на личността, от една страна беше злото, Сесар, в цялата си грозота. Женствената ви страна, спомняте ли си? Ето ви анализа, който ми поискахте: човек, ограничен и потиснат от заобикалящата го среда, изпълнен с предизвикателство към утвърдените авторитети, с враждебни и хомосексуални импулси... Въплъщението на всичко това се крие под черната рокля на Беатрис Бургундска, с други думи, на шахматната дама. И в пълно противоречие с тези импулси, различна като деня от нощта, е обичта ви към Хулия, другата страна на личността ви, която също ви причинява страдания, мъжкият аспект, с някои отклонения, естетът с аристократични маниери, човекът, който сте искали да бъдете и не сте станали. Роже д'Арас, чието въплъщение не е конникът, а изисканият бял офицер. Какво ще кажете?

Сесар беше побледнял и стоеше напълно неподвижен. За първи път през живота си Хулия го виждаше вкаменен от изненада. После, след няколко мига, които ѝ се сториха цяла вечност, изпълнени само с тиктакането на стенния часовник, отмерващ изтичащото мълчание, Сесар се съвзе дотолкова, че успя да се усмихне слабо, само с угълчето на безкръвните си устни. Но това беше механична усмивка, опит да се изправи лице в лице с безмилостната дисекция на собствената му личност, която Муньос му хвърли в лицето като предизвикателство за дуел.

— Разкажете ми нещо за офицера — каза той пресипнало.

— Щом искате, ще разкажа — очите на Муньос светеха с решителен блясък, като пред ход на дъската. Сега си връщаше на противника за всички съмнения и колебания, които другият бе предизвикал у него, това беше професионалното му отмъщение.

Когато осъзна това, Хулия разбра, че на даден етап от партията Муньос е бил убеден, че ще загуби. — Офицерът, със способността си да се движи по дълги диагонали — каза той, — е тъкмо тази шахматна фигура, която най-лесно може да се вземе за въплъщение на хомосексуалността. Да, вие сте си възложили още една великолепна роля — тази на офицера закрилник на беззащитната бяла дама, офицерът, който накрая, в момент на отчаяно решение, заплануван още от началото на партията, нанася смъртен удар на собствената си неясна личност и дава на обожаваната бяла дама ужасяващ, но майсторски поднесен урок. Този образ се оформи постепенно пред мен, докато бавно сглобявах идеите си. Но вие не играехте шах. Първоначално това беше пречка да съсредоточа подозренията си върху вас. И дори когато бях почти напълно сигурен, това ме объркваше. Планът на партията беше прекалено перфектен за обикновен играч, а беше абсолютно немислимо да е съставен от аматьор. Всъщност това продължава да ме безпокои.

— Всяко нещо има своето обяснение — заяви Сесар. — Но аз нямам намерение да ви прекъсвам, драги. Продължавайте.

— Няма кой знае какво повече за казване. Поне не тук и тази вечер. Алваро Ортега е бил убит от някой, когото вероятно е познавал, но все пак не можех да бъда съвсем сигурен в това. Затова пък Менчу Рок никога не би отворила вратата на непознат, особено при положението, описано по-късно от Макс. Онази вечер, в кафенето, вие казахте, че вече почти не са останали заподозрени, и бяхте прав. Реших да приложа аналитичен подход, да елиминирам на етапи. Лола Белмонте не беше тайнственият ми противник; разбрах това още в мига, в който я видях. Не можеше да бъде и съпругът ѝ. Що се отнася до дон Мануел Белмонте, неговите музикални парадокси ме накараха доста да се замисля... Но човекът, когото търсех, трябваше да бъде неуравновесен. Освен това шахматната страна на личността му, ако мога да се изразя така, не беше на нужната висота. Освен това той е инвалид, което изключва възможността да е упражнил насилие над Алваро и Менчу. Обмислих възможен съюз на чичото и племенницата, имайки предвид русата жена с шлифера, но и този вариант не издържаше на анализ: защо биха искали да откраднат нещо, което и без това им принадлежеше? Що се отнася до Монтегрифо, поразпитах тук-там, и съм убеден, че не е помирисвал шахматна дъска. Да не

говорим за това, че тъкмо на него Менчу най-малко би отворила вратата онази сутрин.

— Оставах само аз.

— Както знаете, като изключим невъзможните варианти, това, което остава, колкото и да е невероятно, е истината.

— Разбира се, че знам, драги. Моите поздравления. Радвам се да видя, че не съм се заблудил в преценката си.

— Затова избрахте мен, нали? Знаели сте, че ще победя. Искали сте да бъдете победен.

Любезната усмивка на Сесар подсказваше, че това сега няма значение.

— Действително се надявах да бъда победен. Обърнах се към вас, защото Хулия имаше нужда от сигурен водач при слизането си в Ада... Защото аз трябваше да се съсредоточа само върху ролята на Сатаната. Тя имаше нужда от приятел. И аз ѝ дадох вас.

Очите на Хулия блеснаха. В гласа ѝ звънна метална нотка.

— Ти не си играеше на Сатана, а на Бог. Правеше добро, причиняваше зло, присъждаше смърт или живот.

— Това беше твоя игра, Хулия.

— Лъжеш. Играта си беше твоя. Аз бях само предлог.

Сесар я погледна с упрек.

— Нищо не си разбрала, скъпа моя. Но това вече няма значение. Погледни в някое огледало и ще се съгласиш с мен.

— Запази огледалата за себе си, Сесар.

Той беше искрено наскърбен, гледаше като ритнато куче или несправедливо обвинено дете. Немият укор, преливащ от абсурдна привързаност, постепенно избледня в очите му, и всичко, което остана, беше замислен, почти разплакан поглед, зареян в пространството. Сесар вдигна бавно глава и отново погледна Муньос.

— Още не сте ми казали — явно му беше трудно да възстанови тона, с който преди се обръщаше към шахматиста, — как поставихте капана, благодарение на който вашите индуктивни теории най-сетне съвпаднаха с фактите. Защо дойдохте тук с Хулия тази вечер, а не снощи например?

— Защото вчера вие за втори път отказахте да вземете бялата дама. Освен това до днес следобед не бях открил това, което търсех: една подвързана годишнина на шахматно списание — четвърто

тримесечие, 1945 година. В него има снимка на финалистите на шахматен турнир за юноши — и вие сте там, Сесар, името и презимето ви са на следващата страница. Най-много ме учудва, че не сте станали победител. Учудва ме и това, че по-късно никъде не се споменава името ви като шахматист. Явно никога вече не сте играли пред публика.

— Аз не разбирам и друго — намеси се Хулия. — По-точно, още нещо, освен многото други неща, които не разбирам в цялата тази лудост. Познавам те, откак се помня, Сесар. Израснах до теб и мислех, че познавам всяка частица от живота ти. Но ти никога не си говорил за шах. Защо?

— Това е дълга история.

— Ние имаме време — каза Муньос.

* * *

Играеше се последната партия от турнира, на дъската бяха останали само няколко фигури. Срещу издигнатата платформа, на която играеха финалистите, няколко зрители следяха ходовете, които съдията изписваше на голяма дъска на стената, окачена между портрет на генерал Франко и един календар. Датата беше 12 октомври 1945. Под дъската се намираще масата, на която беше поставена лъскавата сребърна купа, предназначена за победителя.

Момчето в сивото сако опипваше нервно възела на вратовръзката си и гледаше отчаяно към черните фигури. Последните няколко хода от методичната, безмилостна игра на противника му го бяха притиснали в ъгъла. Не че тактиката на белите беше толкова блестяща — всичко беше по-скоро въпрос на бавен напредък, основан на солидна първоначална защита — индийска защита на царя. Противникът беше постигнал предимство единствено благодарение на търпението си и на уменията да се възползва от грешките на човека срещу него. Играта му беше лишена от въображение, тактиката му не допускаше и най-малкия риск и именно затова всеки опит на черните да атакуват царя му се разбиваше като в стена. Сега черните фигури бяха разпилени, не можеха да си помагат една на друга, не можеха дори да създадат

достатъчно затруднения на двете бели пешки, които напредваха една след друга и скоро поне едната щеше да стане дама.

Очите на момчето в сивото сако бяха помътнели от умора и срам. Съзнанието, че играе по-добре, по-смело, по-блестящо от противника си, не можеше да го утеши при мисълта за неизбежната загуба. Огненото му, екстравагантно въображение на петнадесетгодишно момче, извънредната чувствителност и забележителната яснота на мисълта, дори тази почти физическа наслада, която изпитваше, когато местеше фигурите от лакирано дърво по дъската, когато създаваше по черно-бялата ѝ повърхност фина мрежа от ходове, която според него се отличаваше с почти съвършена красота и хармония — всичко това сега беше осакатено, омърсено от грубото задоволство и презрението, изписано на лицето на противника му, дръвник с жълтеникава кожа, малки очи и груби черти, чиято единствена стратегия се състоеше в това да чака благоразумно, като паяк в мрежата си, стратегия на неописуем страхливец.

„Значи това също е шах“ — мислеше момчето, което играеше с черните фигури. При окончателния анализ шахът беше и унижението на незаслужената загуба, когато наградата отиваше в ръцете на този, който никога не рискува. Точно това изпитваше той в момента — играеше една партия, която не бе просто поредица от глупави ходове, а огледало на самия живот, на плътта и кръвта, живота и смъртта, героизма и жертвоготовността. Също като гордите френски рицари при Креси, избити до крак наред своята пирова победа от уелските стрелци на английския крал, той бе наблюдавал атаките на своите конници и офицери, смелите им ходове, блестящи като удар с меч, да се разбиват един след друг, героични, но безсмислени, във флегматичната неподвижност на противника. И онази омразна фигура — белият цар, отвъд непробиваемата преграда от плебеите пешки, наблюдаваше от сигурно място, също така презрително, както и играчът с белите фигури, смущението и безсилието на самотния черен цар, неспособен да помогне на малкото оцелели верни пешки, които водеха своята безнадеждна битка, в отговор на мъчителната заповед „Спасявайте се кой както може!“.

На това безмилостно, студено черно-бяло поле нямаше място за почетна загуба. Поражението унищожаваше всичко, не само победения, но и неговото въображение, мечтите му, самочувствието му.

Момчето в сивото сако се подпря с лакът на масата, подпря челото си в длани и притвори очи, заслушано в звъна на оръжия, който заглъхваше постепенно, докато сенките нахлуваха в долината. „Никога вече“ — каза си той. Също както победените от Рим гали отказвали да говорят за поражението си, така и той през остатъка от живота си щеше да отказва да си спомня стерилната победа на своя противник. Никога вече нямаше да играе шах. А ако имаше късмет, щеше да успее и да изтрие всичко, свързано с него, от паметта си, както са били изтрети имената на мъртвите фараони.

Противникът, съдията и публиката очакваха следващия му ход със зле прикривано нетърпение. Партията се беше проточила прекалено дълго. Момчето хвърли последен поглед на своя обсаден цар, и с тъжно усещане за споделена самота, реши, че му остава да извърши едно последно милостиво дело и да му позволи достойна смърт от собствена ръка, вместо да бъде подритван като бягащо куче. Протегна ръка, с безкрайна нежност взе победения цар и го положи да легне върху празното поле.

---

[1] Става дума за английския крал Едуард VII, управлявал Великобритания в началото на XX век. — Б.пр. ↑

[2] Лоренцо Лото (1480 — 1556) — италиански художник от късния Ренесанс, известен с проникновените си портрети и платна, изпълнени с религиозен мистицизъм. — Б.пр. ↑

[3] Хуан Сорета — испански художник, работил в Кастилия в началото на 16 век. — Б.пр. ↑

[4] Лука Джордано (1632 — 1705) — най-популярният и продуктивен неаполитански художник от края на XVII в. Ранното му творчество е силно повлияно от испански художник Хосе де Ривера. — Б.пр. ↑

[5] Томас Гейнсбъро (1727 — 1788) — английски портретист и пейзажист от XVIII век. — Б.пр. ↑

15. МАТ С ДАМАТА

Това, което сторих, доведе до много грехове и страсти, недоволство и празнодумство, да не говорим за лъжите — за мен, за моя противник, за двама ни. Шахът ме накара да занемаря дълга си към Бога и към хората.

из „Пороците на шаха“, неизвестен автор от XVII в., цитиран в „Шахматен алманах на Харли“ Лондон, 1808 — 1811 г.

Когато тихият глас на Сесар замлъкна, той се усмихна разсеяно и бавно отклони очи от някакво неопределено място в стаята, за да ги спре върху фигурките от слонова кост, подредени на масата. После сви рамене, сякаш казваше: „Какво пък, никой не може да избира миналото си“.

— Никога не си ми разказвал за това. — Хулия имаше чувството, че гласът ѝ прозвуча като досадно смущение на тишината.

Сесар помълча, преди да ѝ отговори. Светлината от лампата с пергаментов абажур падаше само върху половината му лице, другата половина оставаше в сянка. Този светлинен ефект подчертаваше бръчките около очите и устата му, аристократичния му профил, фините линии на носа и брадичката — приличаше на лице, изсечено върху старинна монета.

— Трудно можех да говоря с теб за нещо несъществуващо — каза той тихо. Очите му се спряха върху нея, или може би това беше просто притъпеният им отблясък в полусенките. — В продължение на

четиридесет години се стараех да се убедя, че нещата стоят така. — В тона му се забелязваше насмешка, насочена несъмнено към него самия. — Никога не играх шах след този ден, дори не и сам. Нито веднъж.

Хулия поклати глава. Не можеше да повярва.

— Ти си болен.

Сесар се изсмя кратко и невесело.

— Разочароваш ме, принцесо. Надявах се, че поне ти няма да си служиш с изтъркани фрази. — Той погледна замислено цигарето от слонова кост. — Уверявам те, че съм изцяло с ума си. Как иначе бих могъл да изградя до последния детайл цялата тази очарователна история?

— Очарователна ли? — Хулия го изгледа невярващо. — Става дума за Алваро и Менчу... Очарователна история? — Тя потръпна от ужас и отвращение. — За Бога! Съзнаваш ли какво говориш?

Сесар я изгледа без никакъв признак на вълнение, после се обърна към Муньос, сякаш търсеше подкрепа.

— Съществуват някои... естетически аспекти — каза той, — има някои извънредно оригинални фактори, които не могат да бъдат подминати с безразличие. Шахматната дъска не е само черно-бяла. Съществуват по-висши нива, от които можеш да наблюдаваш събитията. Обективни нива. — Внезапно в погледа му се появи искрена болка. — Мислех, че и двамата сте осъзнали това.

— Разбирам какво искате да кажете — отбеляза Муньос. Той изобщо не беше помръднал от мястото, на което стоеше, дори не бе извадил ръце от джобовете на измачкания си шлифер. Неопределимата, далечна усмивка отново плуваше в ъгълчето на устата му.

— О, така ли? — възкликна Хулия. — И какво е това, което *разбирате*?

Сви възмутено юмруци, задъхана като животно в края на дълго препускане. Но Муньос не реагира на думите ѝ и тя забеляза, че Сесар му хвърли поглед, изпълнен с безмълвна благодарност.

— Прав бях, че се спрях на вас — каза той. — Радвам се, че го направих.

Муньос не отговори, само се озърна. Бавно местеше поглед от картина на картина, после по мебелите, предметите в салона, и после

кимна, като че бе стигнал до някакъв загадъчен извод. После посочи с брадичка Хулия.

— Струва ми се, че тя заслужава да узнае цялата история.

— Вие също, драги — каза Сесар.

— Така е. Но аз съм тук единствено в ролята на свидетел.

В тона му нямаше нито упрек, нито заплаха. Като че ли шахматистът поддържаше някакъв абсурден неутралитет. „Невъзможен неутралитет — каза си Хулия, — защото рано или късно думите ще се изчерпят и ще се наложи да вземем решение.“ Но, зашеметена от чувството за нереалност, от което не можеше да се отърси, тя знаеше, че този момент още не е настъпил.

— Да започваме тогава — каза тя. Едва сега, когато чу гласа си, установи с облекчение, че си възвръща загубеното самообладание. Погледна остро Сесар и допълни: — Разкажи ни за Алваро.

Сесар кимна.

— Да, Алваро — повтори той тихо. — Но може би първо трябва да кажа нещо за картината — по лицето му премина сянка на раздразнение, като че ли осъзнаваше, че е нарушил изискванията на елементарната учтивост. — Не ви попитах не искате ли да пиете нещо... направо непросимо. Какво мога да ви предложа?

Никой не отговори. Сесар тръгна към старата дъбова ракла, в която държеше напитките.

— За първи път видях картината в твоя апартамент, Хулия. Помниш ли? Бяха я докарали преди няколко часа, и ти се държеше като дете с нова играчка. Гледах те в продължение на цял час, докато ти я разучаваше в подробности и ми обясняваше техниките, с които смяташе да я превърнеш в най-прекрасното нещо, което някога е излизало от ателието ти — докато говореше, Сесар взе висока и тясна чаша от скъп гравирани кристал и я напълни с лед, джин и лимонов сок. — Учудих се, че те виждам толкова щастлива, принцесо, и да ти кажа истината, и аз се почувствах щастлив — обърна се отново към тях с чашата в ръка, отпи внимателно, вкусът на напитката явно го задоволи и той продължи: — Но това, което не ти казах тогава... Е, и сега ми е трудно да намеря думи. Ти се наслаждаваше на красотата на образа, на баланса на композицията, на цветовете и светлината. Аз също, но по други причини. Тази шахматна дъска, играчите и фигурите, дамата, която чете до прозореца, всичко това събуди ехо от спящата ми страст.

Вярвах, че съм я забравил напълно, и почувствах завръщането ѝ като гръм от ясно небе. Втресе ме, бях ужасен, като че ли бял доловил дъха на лудостта по лицето си.

Сесар замълча. Половината от устата му, осветена от лампата, се изви в лукава, интимна усмивка, като че ли изпитваше особено удоволствие да вкува отново този спомен.

— Не ставаше дума просто за шах — продължи той, — а за едно дълбоко, лично усещане на играта като връзка между живота и смъртта, между мечтите и реалността. И докато ти, Хулия, говореше за лакове и пигменти, аз почти не те чувах, удивен от тръпката на наслада и фината болка, които разтърсваха тялото ми, както си седях до теб на канапето и виждах не това, което Питер Ван Хойс бе нарисувал върху дървената плоча, а това, което този човек, този гений, е имал предвид, когато е рисувал.

— И реши, че трябва да я имаш.

Сесар погледна Хулия с ироничен упрек.

— Не опростявай нещата, принцесо. — Той отпи от чашата си и я погледна, като че ли я молеше да прояви разбиране. — Внезапното ми решение бе по-скоро да дам пълна воля на страстта си. Човек не живее току-тъй толкова дълго, колкото съм живял аз. Несъмнено затова схванах незабавно не посланието, което, както разбрах по-късно, беше кодирано, а че картината крие някаква вълнуваща, ужасна загадка. Помисли си само: може би тази загадка щеше най-сетне да докаже правотата ми.

— Правота?

— Да. Светът не е толкова прост, колкото се опитват да ни внушат. Очертанията са колебливи, важни са детайлите. Нищо не е черно-бяло, злото може да е маска на доброта и красота, както и обратното, без едното задължително да изключва другото. Едно човешко същество може едновременно да обича и да предаде друго човешко същество, без това да намали действителните му чувства. Човек може да бъде баща, брат, син и любовник едновременно; едновременно жертва и палач... Можеш сама да си намериш достатъчно примери. Животът е едно несигурно приключение, което се развива сред пейзаж с размити очертания, чиито граници постоянно се менят, ограниченията са изкуствени, в него всеки момент нещо може да свърши, само за да започне отново, или да приключи

внезапно, завинаги, за вечни времена, като отсечено с брадва. Единствената абсолютна, последователна, неоспорима и категорична реалност в живота е смъртта. Тук ние сме само една мигновено проблеснала светлинка между две вечни нощи, принцесо, и имаме извънредно малко време.

— Какво общо има всичко това със смъртта на Алваро?

— Всяко нещо на този свят има нещо общо с всяко друго нещо. — Сесар вдигна ръка, за да помоли за търпение. — Освен това животът е поредица от събития, които са свързани едно с друго, независимо от това искаме ли да бъде така или не. — Той вдигна чашата си и се взря в съдържанието ѝ, като че ли очакваше да открие там продължението на разсъжденията си. — Тогава — през същия този ден, Хулия — реших да откроя всичко, свързано с тази картина. И първият човек, за когото се сетих, беше Алваро — както и ти самата. Никога не съм го харесвал — нито когато бяхте заедно, нито след това. Разликата е там, че никога не му простих, че те накара да страдаш така...

— Това си беше моя работа — намеси се Хулия, — не твоя.

— Грещиш. Беше и моя работа. За теб Алваро беше това, което аз никога не бих могъл да бъда. В известен смисъл... — той се поколеба, после се усмихна горчиво, — той беше мой съперник. Беше единственият мъж, съумял да те откъсне от мен.

— Между нас всичко беше свършено. Абсурдно е да свързваш двете неща.

— Не е чак толкова абсурдно. Но нека не изпадаме в подробности. Мразех го и толкова. Това, разбира се, не може да бъде причина да убиеш някого. Ако го считах за задоволителна причина, можеш да ми вярваш, че нямаше да чакам толкова време. Този наш свят на изкуствата и антикварните ценности е много ограничен. Алваро и аз бяхме работили заедно и преди; това беше просто неизбежно. Отношенията ни трудно биха могли да се нарекат приятелски, но парите и интересът са основа и на по-странни връзки. Доказателство е фактът, че ти самата отиде право при него, когато се изправи срещу загадката около твоя Ван Хойс. Така постъпих и аз и го помолих да напише фактография за картината. Не съм очаквал да го направи от любов към изкуството, разбира се. Предложих му съвсем

прилична сума. Твоят бивш любим, Бог да го прости, винаги е обичал високите хонорари. Много високите.

— Защо не ми каза нищо за срещата ви?

— По много причини. Първо, защото не ми се искаше да влизаш отново в някакви отношения с него, пък били те и професионални. Човек никога не може да бъде сигурен дали под пепелта не е останал някой и друг въглен. Има и още нещо. За мен картината беше свързана с дълбоко лични преживявания. — Сесар посочи фигурките от слонова кост върху масичката за карти. — Беше свързана с една част от живота ми, от която се бях отрекъл завинаги, едно кътче от личността ми, до което не допусках никого, дори и теб, принцесо. Това би отворило вратата за теми, които не бих имал смелост да обсъждам с теб. — Той хвърли поглед към Муньос, който се държеше подчертано настрана от разговора. — Мисля, че нашият приятел би могъл да ти обясни по-подробно причините. Не е ли така? Шахът като проекция на личността, поражението като нарушение на либидото и други такива вълнуващо неясни неща за тези дълги, дълбоки диагонали през дъската, обичайни за офицерите. — Сесар плъзна език по ръба на чашата си и потръпна леко. — Да, да. Сигурен съм, че старият Фройд би имал какво да каже по въпроса.

Той въздъхна в знак на почит към своите призраци, после бавно вдигна чаша, гледайки към Муньос.

— Все пак не разбирам — настоя Хулия — какво общо има всичко това с Алваро.

— Първоначално не кой знае колко много — призна Сесар. — Просто ми трябваше малък исторически поглед върху картината. Нещо, за което възнамерявах да му платя добре, както вече казах. Работата се заплете, когато и ти реши да се консултираш с него. Сам по себе си проблемът не беше сериозен. Защото Алваро, показвайки достойна за уважение професионална дискретност, не ти каза кой друг е проявил интерес към картината. Специално го бях помолил разговорът ни да остане в тайна.

— Не му ли се стори странно, че се интересува от картината зад гърба ми?

— Ни най-малко. Ако пък е мислел нещо такова, не го показва. Може да е мислел, че искам да те изненадам, като ти представя някакви непознати факти. А може и да е смятал, че искам да ти изиграя

някакъв номер. — Сесар се замисли сериозно. — Като си помисля, заслужавало си е да го пречукам само за това.

— Той се опита да ме предупреди. Спомена, че този Ван Хойс е станал много популярен напоследък.

— Мошеник до край — отбеляза Сесар. — Като те е предупредил по този начин, си е измил ръцете пред теб, без обаче да нарушава обещанието си пред мен. Искал е да ни държи и двамата в настроение: да ми вземе парите, но същевременно и да не пропилее възможността да поднови миналогодишните нежности. — Той повдигна едната си вежда и се засмя. — Но аз ти разказвах за това, което се случи между мен и Алваро. — Антикварят отново се взря в чашата си. — Два дни след моя разговор с него ти дойде и ми разказа за скрития надпис. Опитах се да го прикрия, колкото можах, но новината ми подейства като токов удар. Потвърждаваше се предчувствието ми за някаква загадка. Знаех, че това ще увеличи стойността на картината, доколкото си спомням, ти го казах. Това, заедно с историята на картината и главните ѝ герои, откриваше възможности, които тогава ми се сториха прекрасни: двамата с теб щяхме да са заемем с изследванията и да разрешим заедно загадката. Щеше да бъде като едно време, само че този път щяхме да бъдем по следите на истинско съкровище. А това щеше да означава и слава за теб, Хулия. Името ти щеше да се появи в специализираните списания, в книгите по история на изкуствата. Що се отнася до мен... нека кажем, че това ми стигаше. Но участието в тази игра бе за мен и голямо лично предизвикателство. Едно е сигурно — амбицията няма никакво участие в тази история. Вярваш ли ми?

— Вярвам ти.

— Радвам се. Защото само при това положение би могла да разбереш това, което се случи после. — Сесар раздрънка леда в чашата си, като че ли този шум стимулираше паметта му. — Когато ти си тръгна, се обадох на Алваро и се уговорихме да отида у тях по обяд. Отидох без всякакви лоши намерения. Признавам, че направо треперех от вълнение. Алваро ми разказа какво беше открил. Забелязах със задоволство, че не знае нищо за скрития надпис. Всичко вървеше блестящо, докато той не заговори за теб. Тогава, принцесо, атмосферата рязко се промени.

— В какъв смисъл?

— Във всякакъв.

— Искам да кажа, какво каза Алваро за мен?

Сесар се поразмърда на стола си, видимо смутен, преди да отговори с нежелание:

— Посещението ти му беше направило силно впечатление. Или поне така се разбираше от намеците му. Забелязах, че си събудила стари чувства по много опасен начин, и че Алваро няма нищо против предишните ви отношения да се възстановят. — Той замълча и се намръщи. — Хулия, ти просто не можеш да си представиш как се вбесих. Алваро беше съсипал две години от живота ти и сега аз седях там и го слушах как ми обяснява, че смята отново да се набърка, където не му е работа. Казах му съвсем недвусмислено да те остави на мира. Той ме изгледа, като че в очите му бях някакъв досаден стар педераст, и тогава се скарахме. Ще ти спестя подробностите, но не беше никак приятно. Обвини ме, че си пъхам носа, където не ми е работа.

— Прав е бил.

— Не, не беше. Ти означаваше толкова много за мен, Хулия. Повече от всичко друго на този свят.

— Не говори глупости. Никога не бих се върнала отново при Алваро.

— Не съм толкова сигурен. Знам какво означаваше за теб този нещастник. — Сесар се усмихна сухо в празното пространство, като че ли някъде там витаеше духът на обезвредения Алваро. — Докато се карахме, почувствах как старата ми омраза към него се надига отново. Просто ме удари в главата като онези пуншове с водка, които правиш понякога. Това, скъпа моя, беше омраза, която не бях изпитвал никога дотогава; сериозна, здрава омраза, прелестно средиземноморско чувство. Изправих се и мисля, че тогава изгубих контрол над себе си, защото го обсипах с епитети, от които би се засрамила всяка продавачка на рибния пазар — тях си ги пазя за специални случаи. Първоначално той беше само изненадан от избухването ми. А после запали лулата си и ми се изсмя в лицето. Каза, че вината за края на вашата връзка била моя. Че аз съм ти попречил да пораснеш истински. Че моето присъствие в твоя живот било нездраво и пораждало мании, подрязвало ти крилето. „Най-лошото от всичко е — каза той с обидна усмивка, — че дълбоко в себе си тя е влюбена във вас, защото

символизирате бащата, когото е изгубила толкова рано... Затова сега е така обърквана.“ После пхна ръка в джоба си, продължи да пуши с лулата и ме погледна през дима. „Вашата връзка — продължи той — е ни повече, ни по-малко случай на неконсумиран инцест. Добре, че сте хомосексуалист.“

Хулия затвори очи. Последните думи на Сесар увиснаха във въздуха. Той замълча. Когато, смутена и обърквана, тя събра сили да го погледне отново, той сви рамене, като че ли не носеше отговорност за това, което предстоеше да разкаже.

— С тези думи, принцесо, Алваро подписа смъртната си присъда. Продължи да пуши, седнал на стола срещу мен, но всъщност беше вече мъртъв. Не заради това, което каза — в края на краищата и той имаше право на мнение като всеки, — а заради това, което разкри, и което аз не подозирах у себе си. Имах чувството, че е дръпнал завеса, която години наред ме е отделяла от действителността. Може би тъкмо защото това бяха убеждения, които съм държал заключени в най-тъмното ъгълче на съзнанието си и не съм си позволявал никога да ги погледна на светлината на разума и логиката.

Сесар замълча, като че ли бе изгубил нишката на мисълта си, и погледна колебливо към Хулия и Муньос. Накрая, с двусмислена усмивка, едновременно плаха и перверзна, той вдигна чашата към устните си и отпи малко джин.

— Обзе ме моментно вдъхновение. А веднага след това — чудо на чудесата — видях и целия план, така, както става в приказките. Дотогава всички откъслечни съставки блуждаеха около мен, но сега намериха точното си място и смисъл. Алваро, ти, аз, картината. Всичко говореше на сенчестата част на душата ми, на далечните екове, забравените чувства, спящите страсти. Само за няколко секунди видях всичко пред себе си като на гигантска шахматна дъска, на която всеки човек, всяка идея, всяко положение намериха своя символ в някоя шахматна фигура, намираща се на определено място във времето и пространството. Това беше Играта с главно „И“, голямата игра на моя живот — а също и на твоя. Всичко имаше тук, принцесо — шах, приключения, любов, живот и смърт. И в края на играта стоеше ти — свободна от всички и всичко, прекрасна и съвършена, и се оглеждаше в светлото огледало на зрелостта. Налагаше се да играеш шах, Хулия, в

това бях сигурен. Ти трябваше да убиеш всички нас, — един по един, за да бъдеш най-сетне свободна.

— Господи!

Сесар поклати глава.

— Бог няма нищо общо с това. Мога да те уверя, че когато се приближих до Алваро и го ударих по тила с обсидиановия пепелник, който стоеше на масата, вече не го мразех. Това, което върших, беше една неприятна част от плана. Отблъскваща, но необходима.

Той огледа дясната си ръка с известно любопитство. Като че ли, разглеждайки тези дълги, бледи пръсти със съвършен маникюр, които в момента стискаха чашата с джин, преценяваше способността им да причиняват смърт.

— Падна като камък — продължи той спокойно, като приключи с огледа. — Дори не простена, още стискаше лулата между зъбите си. Когато вече беше на пода, го ударих още веднъж, този път по-точно, за да съм сигурен, че е мъртъв. В края на краищата, ако ще правиш нещо, прави го добре. Другото вече знаете: душът и всичко останало бяха просто артистични добавки. *Brouillez les pistes*^[1], както казваше Арсен Люпен. Макар че Менчу, лека й пръст, сигурно щеше да припише цитата на Коко Шанел. Горката. — Той отпи една глътка в памет на Менчу. — И така, избърсах отпечатъците от пръстите си с една кърпичка, и взех пепелника със себе си за всеки случай. Хвърлих го в една кофа за боклук, много далеч от жилището на Алваро. Знам, че не трябва да говоря така, принцесо, но за начинаещ съзнанието ми работеше по удивително престъпен начин. Преди да си тръгна, взех доклада, който Алваро беше приготвил за теб, и написах адреса на пишещата му машина.

— Взел си също и няколко от картичките, на които той си водеше бележки.

— Всъщност не. Това беше добро хрумване, но то дойде по-късно. Нямахме как да се върна за тях, затова си купих подобни от една книжарница. Но първо трябваше да направя план на партията, всеки ход трябваше да бъде съвършен. Освен това се постарях ти да получиш доклада. Беше много важно да знаеш всичко, каквото имаше да се знае за картината.

— Затова прибегна до жената с шлифера.

— Да. Сега е моментът да си призная нещо. Никога не съм обичал да нося женски дрехи, това не ме вълнува ни най-малко. Понякога, когато бях млад, го правех на шега, като на карнавал — но винаги сам, пред огледалото. — Сесар доби закачливия, доволен вид на човек, който си припомня нещо приятно. — Когато се наложи да ти изпратя плика, реших, че ще е забавно да си припомня старите времена. Всъщност това беше обикновен каприз — и донякъде предизвикателство, ако решим да си послужим с по-героични изрази. Исках да видя дали ще успея да заблудя хората с помощта на една истина — или поне частична истина. И така, отидох на пазар. Когато един изискан възрастен господин купува дамски шлифер, чанта, обувки с нисък ток, руса перука, рокля и чорапи, това не прави никакво впечатление, ако го прави, както трябва — в някой от универсалните магазини, когато са пълни с хора. Останалото постигнах с едно хубаво бръснене и грим. Грим, сега вече мога да си призная без смущение, вече имах. Нищо прекалено, разбира се. Само малко цвят тук-там. В куриерската служба никой не заподозря нищо. Трябва да кажа, че преживяването беше забавно... и поучително.

Сесар пусна една дълга, подчертано меланхолична въздишка. После лицето му се помрачи.

— Всъщност — поде той вече по-сериозно, — това беше, така да се каже, веселата част от историята. — Погледна внимателно Хулия, като че ли си подбираше думите за една по-сериозна, невидима публика, на която държеше да направи добро впечатление. — Трудното предстоеше тепърва. Трябваше да водя вас двамата към решението на загадката — това беше първата част от играта, а после и към втората — по-сериозната и по-заплетената. Проблемът се състоеше в това, че в очите на хората аз не разбирах нищо от шах. Трябваше да разучаваме заедно с теб, Хулия, загадката на картината, но ръцете ми бяха вързани, не можех да ти помагам. Беше ужасно. Не можех и да играя срещу себе си, имах нужда от противник. Затова ми се наложи да намеря за теб един Вергилий, който да те преведе през това приключение. Той беше последната фигура, която трябваше да поставя на дъската.

Сесар допи последната глътка и остави чашата на масата. После попи внимателно устните си с копринена кърпичка, която извади от ръкава на халата си. Накрая погледна Муньос и му се усмихна приятелски.

— Тогава се посъветвах с моя приятел, сеньор Сифуентес, директора на клуб „Капабланка“, и избрах вас, приятелю.

Муњос само кимна. Ако имаше свое мнение за оказаната му съмнителна чест, явно се въздържа да го изкаже.

— Не сте се съмнявали нито за миг, че ще спечеля, нали? — каза той тихо.

Сесар свали някаква въображаема шапка в иронична имитация на поздрав.

— Не, никога — призна той. — Като изключим таланта ви на шахматист, който си пролича още в мига, когато ви показахме картината, възнамерявах да ви подхвърля цяла серия сочни улики, които да ви доведат до решението на втората загадка: личността на тайнствения играч. — Цъкна лекичко с език, като че се наслаждаваше на някакво особено вкусно късче храна. — Признавам си, че ме впечатлихте. Честно казано, и досега е така. Имам предвид начина, по който анализирахте всеки ход и отхвърляхте невъзможните хипотези. Мога да го определя само като майсторски.

— Много съм ви задължен — отбеляза Муњос и Хулия не можа да разбере дали говореше искрено или иронично. Сесар отметна назад глава и се изсмя беззвучно от задоволство.

— Признавам също — добави той с двусмислен и дори кокетен израз, — че усещането да бъда постепенно притиснат в ъгъла от вас, беше също много вълнуващо — наистина. Някакво почти... физическо вълнение, ако позволите да се изразя така. Макар че, откровено казано, не сте мой тип. — Позамисли се, като че се опитваше да постави Муњос в някаква категория, после явно се отказа. — При последните ходове съзнавах, че оставам единственият възможен заподозрян. И вие знаехте, че аз знам... Мисля, че няма да сгреша, ако кажа, че от този момент си станахме по-близки. Не сте ли съгласен? През онази нощ, която прекарахме на пост с моята манерка коняк на пейката срещу дома на Хулия, разговаряхме надълго и нашироко за психологическите характеристики на убиеца. По това време вие вече сте били почти напълно сигурен, че аз съм невидимият ви противник. Слушах с увлечение, докато ми обяснявахте връзката на съществуващите хипотези с патологията на шаха. Пропуснахте, разбира се, един аспект, с който сте били наясно. Знаете какво имам предвид.

Муњос кимна спокойно в знак на съгласие. Сесар посочи Хулия.

— Ние двамата знаем, но не и тя. Или поне не знае всичко. Редно е да ѝ обясним какво имаме предвид.

Хулия го погледна.

— Да — каза тя, уморена и раздразнена. — Може би ще е най-добре да ми обясните за какво говорите, защото трогателната ви близост започва да ми идва до гуша.

Муньос не откъсваше очи от Сесар.

— Математическият аспект на шаха — започна той, напълно незасегнат от лошото настроение на Хулия — придава на играта едни много особени характеристики, които специалистите психиатри биха определили като анално-садистични. Разбирате какво имам предвид: шахът като мълчаливо сражение между двама мъже, извикващо на ум термини от рода на агресия, нарцисизъм, мастурбация... и хомосексуализъм. Победата е равносилна на надмощие над доминиращия фактор, бил той майка или баща, а поражението — на подчинение.

Сесар вдигна пръст, настоявайки да му се обърне внимание.

— Освен ако, разбира се — подчерта той любезно, — поражението не се окаже всъщност победа.

— Да — каза Муньос. — Освен ако победата не се състои тъкмо в демонстриране на парадокса: победа над самия себе си. — Той погледна за миг Хулия. — Вие бяхте права, когато казахте на Белмонте, че играта, както и картината, обвинява сама себе си.

Сесар го изгледа учудено и почти радостно.

— Браво! Да се обезсмъртиш с поражението си, не е ли така? Като стария Сократ, когато изпил бучиниша. — Той се обърна към Хулия с триумфиращо изражение. — Нашият скъп приятел Муньос е знаел това още преди ден, принцесо, но не е казал и дума на никого, дори на теб или мен. Установявайки, че блестя с отсъствие от изчисленията на своя противник, предположих, че той е надушил върнатата следа. Всъщност, веднага след като се бе срещнал със семейство Белмонте и ги отхвърли като възможни заподозрени, той не е имал и най-малко съмнение относно личността на своя враг. Така ли е?

— Така е.

— Мога ли да ви задам един личен въпрос?

— Можете да опитате.

— Какво изпитайте, когато най-сетне намерихте правилния ход, когато разбрахте, че противникът ви съм аз?

Муньос се замисли.

— Облекчение — отвърна той най-сетне. — Щях да бъда много разочарован, ако се окажеше, че е някой друг.

— Разочарован, защото хипотезата ви за личността на убиеца се е оказала невярна? Не бих искал да преувеличавам собствените си заслуги, но нещата не бяха толкова очевидни, приятелю. Вие дори не познавахте някои от героите на историята, а с нас се познавахте едва от две седмици. Работехте само с помощта на шахматната си дъска.

— Не ме разбирате — каза Муньос. — Искан да бъдете вие. Мисълта ми харесваше.

Хулия го гледаше невярващо.

— Много се радвам, че се разбирате толкова добре — отбеляза тя саркастично. — Предлагам после да излезем да прием по едно, да се тупаме по раменете и да си обясняваме взаимно колко весело сме си изкарали последните седмици. — Тръсна глава в опит да се върне към действителността. — Невероятно. Имам чувството, че ви преча.

Сесар я изгледа с болезнена нежност.

— Има неща, които ти не можеш да разбереш, принцесо.

— Не ме наричай „принцесо“! Освен това имаш грешка. Разбирам всичко отлично. А сега е мой ред да задам един въпрос. Какво щеше да направиш онази сутрин на Растро, ако не бях забелязала празния спрей и картичката? Ако просто бях влязла в колата, която ти беше превърнал в бомба, и бях запалила мотора?

— Това е смешно! — Сесар беше видимо засегнат. — Никога нямаше да го позволя.

— Дори с риск да се издадеш?

— Разбира се. Знаеш много добре, че е така. Муньос ти го каза преди малко. Нито за миг не си била в опасност. Онази сутрин всичко беше запланувано до най-малката подробност, бях си подготвил костюма, скрит в една малка стаичка с два изхода, която бях наел за склад; уговорката ми с търговеца на антики си беше съвсем истинска, но приключих разговора за няколко минути... Преоблякох се светкавично, излязох на уличката, справих се с гумата, оставих картичката и поставих празната аерозолна опаковка на капака. После се поспрях пред продавачката на икони, за да съм сигурен, че после ще

си спомни за мен, върнах се в склада, смених си отново дрехите, свалих грима и излязох, за да отида на срещата ни в кафенето. Трябва да признаеш, че бях разчел времето безукорно.

— Безукорно до гадост.

Сесар я погледна с упрек.

— Не ставай груба, принцесо. — Неприязненото му изражение беше удивително искрено. — Употребата на такива думи няма да ни доведе доникъде.

— И защо трябваше да полагаш такива усилия, само и само за да ме изплашиш до смърт?

— Но това беше приключение, не е ли така? Налагаше се в атмосферата да има усещане за близка опасност. Можеш ли да си представиш приключение, в което никой не изпитва страх? Вече не можех да ти разказвам историите, които толкова те вълнуваха като дете, затова съчиних най-забележителното приключение, което можех да си представя. Приключение, което да не забравиш до края на живота си.

— Можеш да си уверен в това.

— Значи съм постигнал целта си. Битката между загадката и разума, унищожението на призраците, които те държаха в плен. Не е лошо, а? Особено като прибавим към това и откритието, че Доброто и Злото не са така строго обособени, както черните и белите полета на шахматната дъска. — Той погледна Муньос, после се усмихна загадъчно, сякаш мислеше за някаква тяхна обща тайна. — Всички полета са сиви, мила моя, оцветени от съзнанието за Злото, което постепенно добиваме в резултат на натрупания опит, съзнание колко стерилно и несправедливо може да бъде понякога това, което определяме като Добро. Помниш ли Сетембрини, героят от „Вълшебната планина“, на когото толкова се възхищавах? Той казваше, че Злото е блестящото оръжие на разума срещу силите на мрака и грозотата.

Хулия наблюдаваше внимателно лицето на Сесар. На моменти ѝ се струваше, че говори само едната му половина — видимата или тази в сянката, а другата просто присъства. Не можеше да разбере коя от двете половини е истинската.

— Онази сутрин, когато нападнахме заедно синия форд, наистина те обичах, Сесар.

Тя се обръщаше инстинктивно към осветената част на лицето му, но отговорът като че дойде от другата, потънала в сенките.

— Знам, че ме обичаше. И това оправдава всичко. Аз също няхах представа какво прави тази кола там. Бях не по-малко заинтригуван от теб. Може би дори повече, по разбираеми причини. — Той леко поклати глава. — Трябва да ти кажа, че изминаването на онези няколко метра — ти с пистолета, а аз с онзи ръжен, и нападението срещу онези двама идиоти, преди да разберем, че са хора на инспектор Фейхо — беше действително фантастично преживяване. Наблюдавах те как вървиш право към врага, със свити вежди и стиснати зъби, смела и страховита като отмъстителна фурия. Освен че се вълнувах, искрено се гордеех с теб. Казах си, че наистина си жена с характер. Ако беше друг човек, слаб и неуверен, никога не бих те подложил на такова изпитание. Но аз бях уверен, че ще излезеш от него като нов човек, още по-силна и непоколебима.

— Не ти ли се струва, че цената е малко височка? Алваро, Менчу... самият ти.

Сесар се позамисли, като че ли се опитваше да се сети за кого говореше Хулия.

— А, да, Менчу — каза той накрая и се намръщи. — Горката Менчу — набърка се в тази игра, която беше прекалено сложна за нея. Но макар че може да прозвучи нескромно, смятам, че с нея импровизирах брилянтно. Когато ти се обадох онази сутрин, за да разбера как се са развили нещата, отговори Менчу и ми каза, че си излязла. Очевидно много бързаше да приключи разговора, сега вече знаем защо. Очаквала е Макс, за да проведат абсурдния си план за картината. Аз, разбира се, няхах и най-малка представа от това. Но щом затворих телефона, вече знаех какъв трябва да бъде следващият ми ход: първо Менчу, после картината. Половин час по-късно позвъних у вас, маскиран като жената с шлифера.

Сесар видимо се забавляваше и като че ли се опитваше да разясни на Хулия смешната страна на описваната сцена.

— Принцесо — продължи той, повдигайки едната си вежда, — винаги съм ти казвал да накараш да ти поставят шпионка на входната врата. Много е полезно, ако искаш да видиш кой звъни, преди да отвориш. Менчу можеше и да не отвори вратата на непозната руса жена с тъмни очила. Само че тя чу единствено гласа на Сесар, който ѝ

каза, че трябва ѝ предаде нещо спешно от твое име. Нямахме как да не отвори вратата — така и направи. — Той повдигна ръце с дланите нагоре, като посмъртно извинение за грешката на Менчу. — Предполагам, в този момент си е мислела, че планът, който бяха скроили с Макс, пропада, но тревогата ѝ премина в учудване, когато видя на площадката непозната жена. Видях удивлението в очите ѝ — за секунди, преди да я ударя в гърлото. Сигурен съм, че умря, без да разбере кой е убиецът ѝ. Затворих вратата и се заех да подготвям всичко необходимо. Тогава, най-неочаквано, чух превъртането на ключ в бравата.

— Макс — отбеляза ненужно Хулия.

— Точно така. Красивият жиголо, който, както разбрах по-късно от това, което ти е разказал в участъка, идваше за втори път тази сутрин, за да вземе картината, преди Менчу да запали апартамента ти. Напълно смехотворен план, между другото, но пък типичен за Менчу и онзи глупак.

— Можеше да се прибирам аз. Не ти ли мина през ума?

— Признавам си, когато чух, че вратата се отключва, помислих, че си ти.

— И какво възнамеряваше да направиш? И мен ли щеше да удариш в гърлото?

Той отново я изгледа с измъченото изражение на несправедливо обвинен човек.

— Въпросът ти — каза той, търсейки подходящ отговор — е жесток и чудовищен.

— Наистина ли?

— Да, наистина. Не знам как точно бих реагирал. Факт е, че се почувствах объркан, и единственото, което ми дойде на ум, беше да се скрия. Изтичах в банята, затаих дъх и започнах да се чудя как ще се измъкна от там. Но е сигурно, че на теб не би ти се случило нищо лошо. Просто играта щеше да свърши наполовина. Това е всичко.

Хулия издаде долната си устна. Думите горяха устните ѝ.

— Не ти вярвам, Сесар. Вече не ти вярвам.

— Това дали ми вярваш или не, скъпа моя, не променя нищо. — Той направи жест на примирение, като че ли разговорът започваше да го отегчава. — На този етап това няма никакво значение. Важното е, че не беше ти, а Макс. Чух го да казва: „Менчу, Менчу“. Беше ужасен, но

не посмя да извика на висок глас, злодеят му със злодей. Вече се бях успокоил достатъчно. В джоба си носех кама, камата на Челини, която си виждала. Ако Макс беше решил да души из стайте, острието щеше да мине право през сърцето му, преди да каже и дума. За негов и мой късмет той не прояви смелост, а реши вместо това да побегне. Такъв герой!

Сесар помълча и въздъхна. Тонът му не беше самодоволен.

— На това този кретен дължи живота си — добави той и стана от стола. Когато се изправи на крака, обърна поглед към Хулия и Муньос. Те и двамата го наблюдаваха. Сесар закри из стаята. Килимите заглушаваха стъпките му. — Трябваше да постъпя като Макс и да избягам колкото е възможно по-бързо, защото не знаех дали няма скоро да пристигне полицията. Но надделя артистичната ми чест. Завлякох Менчу в стаята и... е, знаете какво направих след това. После прередих малко декора. Бях убеден, че Макс ще опере пешкира. Това ми отне пет минути.

— Защо трябваше да правиш това с бутилката? Било е напълно ненужно, отвратително и ужасяващо.

Сесар зацъка с език. Спря пред една от картините, „Марс“ на Лука Джордано, и я загледа така, сякаш очакваше богът, анахронично нагизден със средновековна ризница, да даде правилния отговор.

— Бутилката — заяви той, без да се обръща с лице към тях, — беше страничен детайл. Моментно вдъхновение.

— Това няма нищо общо с шахмата — подчерта Хулия. Гласът ѝ режеше като бръснач. — Прилича повече на разчистване на сметки... с целия женски пол.

Сесар бавно се обърна към нея. Този път очите му не молеха за разбиране. В тях нямаше и следа от ирония, бяха хладни и непроницаеми.

— После — каза той разсеяно, като че ли изобщо не беше чул забележката на Хулия, — написах на твоята пишеща машина поредния ход, взех увитата от Макс картина под мишница, и си тръгнах. Това беше всичко.

Говореше с безразличен тон, като че ли вече бе изгубил всякакъв интерес към темата. Но Хулия далеч не смяташе разговора за приключил.

— Защо ти трябваше да убиваш Менчу? В моето жилище винаги си можел да влизаш и излизаш, когато си поискаш. Имало е хиляда други начина да откраднеш картината.

Последните й думи предизвикаха искрица на оживление в погледа на Сесар.

— Забелязвам, принцесо, че придаваш неоснователно голямо значение на кражбата на Ван Хойс. А всъщност тя беше само още един детайл. През цялото време правех някои неща само защото си отиваха с другите — както тортата не може без глазура — допълни той, търсейки подходящите думи. — Менчу трябваше да умре по няколко причини — някои от тях сега са без значение, други обаче — не. Нека кажем, че те са много различни — от чисто естетически (нека ти припомня как приятелят ни Муньос откри връзката между фамилието й име и английското наименование на топа, който бе взет при този ход) — до много по-дълбоки. Аз организирах всичко това, за да те освободя от всички вредни близости и влияния, да прекъсна връзката ти с миналото. За нейно нещастие Менчу, с вродената си глупост и вулгарност, представляваше тъкмо такава вредна връзка, както и Алваро.

— А кой ти даде право да разполагаш с живота и смъртта?

Сесар се усмихна като Мефистофел.

— Сам се сдобих с него. Прости ми, ако това ти е прозвучало нахално. — Той като че ли изведнъж се сети за присъствието на Муньос. — Що се отнася до остатъка от играта, не разполагах с много време. Муньос беше като хрътка по петите ми. Оставах ми само още няколко хода, преди той да ме посочи с пръст. Но знаех, че скъпият ни приятел няма да се намеси, преди да бъде напълно сигурен. От друга страна, по това време той вече беше убеден, че не те застрашава никаква опасност. И той е артист посвоему. Затова ме остави да продължавам, докато самият той търсеше доказателства, които да потвърдят аналитичните му изводи. Прав ли съм, приятелю Муньос?

Муньос само кимна бавно. Сесар беше отишъл до малката масичка, на която бяха подредени шахматните фигури. След като ги погледа известно време, той вдигна внимателно бялата дама, като че бе направена от стъкло, и дълго се взира в нея.

— Вчера вечерта — каза той, — докато ти работеше в ателието си в „Прадо“, влязох в музея десет минути преди края на работното

време. Повъртях се из залите на партера и успях да пхна картичката зад рамката на Брьогел. После отидох да изпия едно кафе, докато стане време да ти се обадя. Това беше всичко. Единственото, което не можех да предвидя, е, че приятелят ни Муньос ще успее да открие онова прашасало списание в клубната библиотека. Бях забравил за съществуването му.

— Тук нещо не е наред — каза внезапно Муньос и Хулия учудено се обърна към него. Той гледаше Сесар с наклонена встрани глава, в очите му се беше появила същата искрица, която ги оживяваше пред шахматната дъска. Шахматистът като че ли проследяваше ход, който не го задоволяваше напълно. — Всички сме съгласни, че сте блестящ шахматист — или по-скоро, че сте имали възможността да станете такъв. Независимо от това не мога да повярвам, че сте могли да изиграете тази партия по този начин. Комбинациите бяха прекалено съвършени, немислимо е те да са дело на човек, който цели тридесет години не е доближавал шахматна дъска. В шаха най-важното са опитът и практиката. Затова съм убеден, че ни лъжете. Или сте играл много през изминалите години, или някой ви е помагал. Неприятно ми е да наранявам суетата ви, Сесар, но съм сигурен, че имате съучастник.

Думите му бяха последвани от дълго мълчание. Хулия гледаше объркано към двамата мъже, без да може да повярва на това, което чу току-що. Но тъкмо се канеше да заяви, че това са пълни глупости, когато забележа, че непроницаемата маска на Сесар се пропуква и той повдига иронично едната си вежда. Усмивката му изразяваше едновременно признание и възхищение. Той въздъхна дълбоко, скръсти ръце и кимна.

— Приятелю — произнесе Сесар с усилие, — вие заслужавате да бъдете нещо много повече от някакъв неизвестен любител шахматист в местен клуб. — Той вдигна ръка, сякаш да посочи някого — нечие невидимо присъствие в тъмните сенки на стаята. — Вярно е, че имам съучастник, въпреки че той не може да попадне под ударите на правосъдието. Искате ли да научите името му?

— Надявах се да ми го кажете.

— Разбира се — уверен съм, че той няма да пострада от моето издайничество. — Сесар се усмихна по-широко. — Надявам се, уважаеми приятелю, че няма да се почувствате наскърбен от желанието ми да крия тази подробност до последния момент. Вярвайте

ми, изпитвам голямо задоволство от факта, че не успяхте да разкриете абсолютно всичко сам. Не можете ли да предположите за какъв съюзник става дума?

— Не мога, но съм сигурен, че не е човек, когото познавам.

— Прав сте. Името му е Алфа РС-1212. Персонален компютър с комплексна шахматна програма с двадесет нива. Купих го, след като убих Алваро — на следващия ден.

За втори път, откак го познаваше, Хулия видя пълно удивление да се изписва на лицето на Муньос. Светлината в очите му бе изгаснала, устата му беше отворена от учудване.

— Имате ли да кажете нещо? — Сесар го наблюдаваше любопитно и развеселено.

Муньос го изгледа продължително, но не отговори. След малко се обърна към Хулия и каза глухо:

— Дайте ми една цигара, моля ви.

Тя му подаде пакета и той го повъртя в ръце, преди да извади една цигара и да я постави в устата си. Хулия му поднесе запалена кибритена клечка и той видиша дълбоко дима, изпълвайки дробовите си. Сякаш пак се бе отдалечил на милион километри от тях.

— Трудно е да се преглътне, нали? — Сесар се изсмя тихо. — През цялото време сте играли срещу обикновен компютър, машина, лишена от мисли и чувства. Вярвам, че ще се съгласите — това е чудесен парадокс, свършен символ на времената, в които живеем. Според По в автомата на Мелцел имало скрит човек, нали си спомняте? Но времената се менят, приятелю. Сега машината използва човека за прикритие. — Той повдигна пожълтялата фигурка на бялата дама и му я показа насмешливо. — Целият ви талант, цялото ви въображение и невероятен талант за математически анализ, скъпи ми сеньор Муньос, имат своята равностойност, побрана в обикновена пластмасова дискета, голяма колкото длан — иронично огледално отражение, което показва карикатурния ни образ. Опасявам се, че и вие, както Хулия, никога вече няма да бъдете същият човек. Но във вашия случай — той се усмихна замислено, — надали ще спечелите много от промяната.

Муньос продължаваше да мълчи. Той просто седеше с ръце в джобовете на шлифера, цигарата висеше на устните му, безизразните

му очи бяха полупритворени заради дима. Приличаше на пародия на частен детектив от някой стар, черно-бял филм.

— Съжалявам — каза Сесар. Гласът му прозвуча искрено. Постави дамата обратно на шахматната дъска с вид на човек, който поставя края на една приятно прекарана вечер, и погледна към Хулия. — Накрая — каза той — смятам да ви покажа нещо.

Той отиде при едно махагоново писалище, отключи едно от чекмеджетата и извади дебел запечатан плик и трите порцеланови статуетки на Бустели.

— Печелиш наградата, принцесо. — Той се усмихна закачливо. — Пак успя да откриеш заровеното съкровище. Сега можеш да правиш с него каквото си поискаш.

Хулия огледа подозрително фигурките и плика.

— Не разбирам.

— След малко ще разбереш. През последните няколко месеца отделих време да се погрижа и за твоите интереси. В момента „Шахматната партия“ се намира на възможно най-доброто място: в сейфа на една швейцарска банка, нает от едно дружество с ограничена отговорност, което съществува само на хартия. Седалището му се намира в Панама. Швейцарските адвокати и банкери са скучни, но много почтени хора, а освен това никога не задават въпроси, стига да зачиташ законите на страната им и да им плащаш таксите. — Той постави плика на масата близо до Хулия. — Ти притежаваш седемдесет и пет процента от дяловете на това дружество, документите са в този плик.

Деметриус Зиглер, швейцарски адвокат и мой стар приятел, за когото съм ти говорил и преди, води делата на дружеството. Никой, освен нас и едно трето лице, за което ще говорим по-късно, не знае, че картината на Ван Хойс ще остане там, на сигурно място, още известно време. Междувременно „Шахматната партия“ ще се превърне в централно събитие в света на изящните изкуства. Медиите и специализираните издания ще раздухват скандала колкото е възможно по-дълго. По груби предвиждания можем да очакваме, че на международния пазар цената на картината ще достигне няколко милиона... долара, разбира се.

Хулия гледаше ту плика, ту Сесар — удивена и невярваща.

— Няма никакво значение каква цена ще достигне картината — промърмори тя с усилие. — Не можеш да продадеш крадена картина, дори в чужбина.

— Зависи как и на кого — отвърна Сесар. — Когато всичко е готово — да кажем, след няколко месеца, — картината ще излезе от скривалището си и ще се появи не на официален пазар, а на черния пазар за картини. Сигурно накрая ще се озове по тайни пътища в луксозната вила на някой милионер в Бразилия, Гърция или Япония. Те се нахвърлят като акули на такива ценни произведения на изкуството — или за да ги препродадат, или за да задоволят някаква лична страст — била тя към красота, лукс или власт. Освен това една такава картина е добра дългосрочна инвестиция, защото в някои страни преследването за кражба на произведение на изкуството има двадесетгодишна давност. А ти си все още толкова млада. Не е ли прекрасно? Тъй или иначе, няма да се наложи да се безпокоиш за тези неща. Важното е, че през следващите няколко месеца, докато Ван Хойс поеме на своето тайно пътешествие, банковата сметка на твоята нова панамска фирма, открита само преди два дни в друга солидна цюрихска банка, ще се увеличи с няколко милиона долара. Ти няма да се грижиш за нищо — има кой да се занимава с всички необходими транзакции от твое име. Постарал съм се да осигуря такъв човек, принцесо, а освен това да гарантирам абсолютната му лоялност. Вярно, той е само доверен наемник, но не е по-лош от много други, дори доста по-надежден. Никога не се доверявай на безкористните приятелства.

— И кой е той? Швейцарският ти приятел?

— Не. Зиглер е съвестен, опитен адвокат, но не разбира много от изкуство. Затова се обърнах към човек, който има необходимите контакти, няма помен от скрупули и е достатъчно добър експерт, за да се движи безопасно в този подмолен свят. Пако Монтегрифо.

— Шегуваш се.

— Никога не се шегувам, когато става дума за пари. Монтегрифо е странен тип, и трябва да се признае, дори е малко влюбен в теб, но това няма нищо общо с работата ни. Важното е, че той е абсолютен мошеник, но и много надарена личност, и никога няма да направи нещо, с което да ти навреди.

— Не разбирам защо. Ако картината е в ръцете му, той ще се измъкне като светкавица. Монтегрифо е способен да продаде родната си майка за някой акварел.

— Несъмнено, но теб няма да продаде. Първо, защото Деметриус Зиглер и аз го принудихме да подпише един куп документи, които нямат валидност, ако се извадят на бял свят, защото цялата операция е незаконна, но които са напълно достатъчни да докажат, че ти нямаш нищо общо с всичко това. Те могат и да го накиснат, ако се раздрънка или играе нечестно — достатъчно, за да има основания полицията да го преследва до края на живота му. Имам сведения и за някои тайни, които, ако бъдат публикувани, ще съсият професионалната му репутация. Заради тях може да бъде преследван от закона. Доколкото ми е известно, поне два пъти Монтегрифо е изнасял от страната и продавал в чужбина ценни предмети, които са част от националното ни културно наследство — предмети, които са минавали през ръцете ми и които аз съм му предавал в качеството си на посредник; картина от петнадесети век, най-вероятно на Пере Олер, открадната от „Санта Мария де Кашкаиш“, както и онзи прословут Хуан де Фландес^[2], който изчезна преди години от колекцията „Оливарес“. Помниш ли?

— Да, помня. Никога не ми е минавало през ума, че ти...

Сесар сви безразлично рамене.

— Такъв е животът, принцесо. В моя бизнес, както и във всички останали, безукорната честност е най-сигурният път към гладната смърт. Но ние не говорехме за мен, а за Монтегрифо. Той, разбира се, ще се опита да задържи колкото е възможно по-голяма сума за себе си. Това е неизбежно. Но ще се задържи в определени граници — така, че да не наруши минималната печалба, гарантирана от панамската ти компания, над чиито интереси Зиглер ще бди като доберман. След като сделката бъде сключена, Зиглер автоматично ще преведе сумата от банковата сметка на дружеството с ограничена отговорност на друга банкова сметка, чийто номер ще бъде известен само на теб. После той ще закрие първата сметка, за да заличи следите ни, и ще унищожи всички документи, с изключение на тези, които се отнасят до тъмното минало на Монтегрифо. Тях ще съхранява, за да гарантира лоялността на нашия приятел, аукционера. Макар че съм сигурен, че на този етап предпазните мерки вече ще бъдат излишни... Между другото, Зиглер има изрични инструкции да влага една трета от печалбите ти в

различни сигурни, изгодни сделки, за да изпере парите и да ти осигури и да ти гарантира финансова сигурност до края на живота ти, дори ако решиш да пилееш на поразия. Вслушвай се във всички съвети, които ще ти дава, защото Зиглер е добър човек, познавам го от двадесет години: честен, протестант и хомосексуалист. Разбира се, също така съвестно ще отдели и процентите на своята фирма плюс разноските по поддръжка на сметките.

Хулия, която досега го беше слушала, без да мръдне, потръпна. Всичко си отиваше на мястото, като части на невероятен пъзел. Сесар не беше оставил никакви пролуки. Тя го изгледа, после стана и закрочи из стаята. Опитваше се да възприеме всичко чуто досега. Беше прекалено много за една нощ. Хулия спря пред Муньос, който я наблюдаваше безстрастно. Беше може би прекалено много и за цял един живот.

— Виждам — обърна се Хулия към Сесар, — че си помислил за всичко. Или за почти всичко. Случайно да си се сещал за дон Мануел Белмонте? Може това според теб да е маловажна подробност, но все пак той е собственик на картината.

— Не съм го забравил. Разбира се, ти винаги можеш да си позволиш достоен за уважение пристъп на угризения на съвестта, и да решиш да не приемеш плана ми. В такъв случай ще бъде напълно достатъчно да уведомиш Зиглер за решението си, и картината ще се появи на някое подходящо място. Монтегрифо ще бъде отчаян, но ще му се наложи да се примири. В такъв случай всичко ще си остане както преди: скандалът ще е увеличил цената на картината и „Клеймор’с“ ще си запазят правата да я извадят на търг. Но е редно да приемеш разумния вариант. При това има редица аргументи, които могат да успокоят съвестта ти: Белмонте продава тази картина за пари, така че, ако изключим сантименталната ѝ стойност, остава икономическата — която се покрива изцяло от застраховката. Освен това нищо не ти пречи да му изпратиш анонимно такава компенсация, каквато намериш за добре. Що се отнася до Муньос...

— Да — каза Муньос, — любопитно е да се знае какви са плановете ви за мен.

Сесар го изгледа кисело.

— Вие, драги, ударихте джакпота.

— Не думайте.

— Говоря съвсем сериозно. Предвиждайки, че вторият бял конник ще оцелее, се постарях да го свържа черно на бяло със споменатото дружество, приписвайки му двадесет и пет процента от дяловете, благодарение на които ще можете между другото да си купите някоя нова риза и да отидете да играете шах на Бахамските острови, ако искате.

Муньоc бавно вдигна ръката, в която държеше остатъкa от цигарата, към лицето си. Кимна леко и умишлено хвърли угарката на килима.

— Много щедро от ваша страна — каза той.

Сесар погледна първо угарката на пода, после вдигна очи към Муньоc.

— Това е най-малкото, което можех да направя. Трябва да купя по някакъв начин мълчанието ви, а освен това, вие си заслужихте тези пари. Нека кажем, че това е малка компенсация за мръсния номер, който ви изиграх с компютъра.

— Случайно да ви е хрумвало, че може да откажа да участвам във всичко това?

— Разбира се. Вие сте си особняк. Но това вече не е моя грижа. Вие с Хулия сте съдружници, и можете да си изяснявате отношенията, колкото искате. Аз имам да мисля за други неща.

— Ами ти, Сесар? — каза Хулия.

— Аз ли? — Той се усмихна и Хулия прочете болка в очите му. — Скъпа моя принцесо, аз имам много грехове, за които да се покая, а ми остава малко време за покаяние. — Посочи запечатания плик на масата. — В този плик има подробни признания, в които обяснявам цялата история от началото до края, разбира се, като изключим нашата швейцарска сделка. Ти, Муньоc, както и Монтегрифо засега, сте напълно чисти. Що се отнася до картината, обяснявам в подробности как съм я унищожил, изложил съм и личните и сантиментални подбуди за това деяние. Убеден съм, че след проучване на моите признания полицейските психиатри единодушно ще ме провъзгласят за опасен шизофреник.

— В чужбина ли мислиш да заминеш?

— През ум не ми минава. Единственото, заради което си струва да отидеш до някое място, е самото пътуване. Но аз съм вече много стар за тези неща. От друга страна, нямам слабост нито към затворите,

ните към лудниците. Сигурно е притеснително — с всички тези привлекателни, добре сложени санитарни, които трябва да те поливат със студени душеве. Няма да стане, скъпа моя. Вече съм на петдесет години, минало ми е времето за силни усещания. А има и още една дребна подробност.

Хулия го погледна сериозно.

— Каква е тя?

— Чувала ли си — Сесар се усмихна насмешливо, — за нещо, наречено „Синдром на придобита не знам си каква недостатъчност“, много модна напоследък болест? Е, моят случай е безнадежден. Така казват лекарите.

— Лъжеш.

— Ни най-малко. Точно така казаха: „терминален случай“. Звучи мрачно — напомня на спирка на метрото.

Хулия затвори очи. Всичко около нея потъна някъде, в съзнанието си чу само тъп, приглушен плисък, като от камък, който пада в кладенец. Когато отново отвори очи, те бяха пълни със сълзи.

— Лъжеш, Сесар. Не е възможно да се е случило точно на теб. Каж ми, че лъжеш.

— Бих го направил с най-голямо удоволствие, принцесо. Уверявам те, не искам нищо повече от това да можеш да ти кажа, че всичко е било безвкусна шега. Но животът обича да погажда такива номера на хората.

— Откога знаеш?

Сесар махна лениво и с пренебрежение, сякаш искаше да каже, че времето вече няма значение за него.

— Приблизително от около два месеца — каза той. — Всичко започна с появата на някакъв малък тумор на ректума. Много неприятна история.

— Нищо не си ми казал.

— Защо да ти казвам? Извинявам се за израза, скъпа, но винаги съм считал, че моят ректум си е моя работа.

— Още колко ти остава?

— Не много. Шест или седем месеца, струва ми се. При това казват, че страшно се отслабвало.

— Тогава ще те изпратят в болница. Няма да влезеш в затвора, дори не и в лудница, както казваш.

Сесар спокойно поклати глава.

— Никъде няма да ме изпратят и няма да отида, скъпа. Представяш ли си какъв ужас — да умреш от такава вулгарна болест? О, не. Определено не. Отказвам. Мога поне да се възползвам от правото си да сляза от сцената така, както аз намеря за добре. Трябва да е ужасно последната картина от този свят, която отнасяш със себе си в гроба, да бъде банката на интравенозната система, която виси над главата ти — или посетителите, които се препъват в кислородния апарат. — Той огледа мебелировката, гоблените и килимите в стаята. — Предпочитам да си устроя една смърт във флорентински стил, сред картините и вещите, които обичам. Един дискретен, изискан начин да напусна този свят, който би съответствал на характера и вкусовете ми.

— Кога?

— След малко. Веднага, след като вие двамата бъдете така добри да ме оставите сам.

* * *

Муњос я чакаше на улицата. Беше се облегнал на стената. Яката на шлифера му беше вдигната. Изглеждаше потънал в някакъв тайнствен размисъл. Когато Хулия се появи на вратата и дойде при него, той първоначално не вдигна очи към нея.

— Как смята да го направи?

— Циановодороден разтвор. Имал едно шише от години. — Тя се усмихна болезнено. — Каза, че с куршум щяло да бъде по-героично, но пък се опасявал, че щял да изглежда глупаво изненадан. Предпочита да изглежда колкото е възможно по-добре, когато умре.

— Разбирам.

— На ъгъла има телефонна кабина. — Тя погледна разсеяно Муњос. — Той помоли да му дадем десет минути, преди да се обадим на полицията.

Двамата тръгнаха един до друг по тротоара, осветени от жълтеникавата светлина на уличните лампи. В края на пустата улица мигаше светофар, светлините се сменяха — зелено, кехлибареножълто, червено, и очертаваха дълбоки, нереални сенки по лицето на Хулия.

— Какво ще правите сега? — попита Муньос. Говореше, без да гледа към нея, впил очи в паважа пред краката си. Тя сви рамене.

— Това зависи от вас.

Тогава го чу да се смее. Беше мек, дълбок смях, малко носов, който извираше дълбоко от него. За частица от секундата Хулия имаше чувството, че редом с нея се смее не Муньос, а някой от нарисуваните на картината мъже.

— Приятелят ви Сесар беше прав — каза Муньос. — Наистина имам нужда от нови ризи.

Хулия плъзна пръсти по трите порцеланови фигурки — Октавио, Лусинда, Скарамуш — които носеше в джоба на шлифера си заедно със запечатания плик. Студеният нощен въздух пресушаваше устните ѝ и замразяваше сълзите в очите ѝ.

— Каза ли още нещо, преди да си тръгнете? — попита Муньос.

Nec sum adeo informis... „Не съм толкова грозен... Видях се скоро, отразен в крайбрежните води, когато морето беше тихо.“ Беше типично за Сесар — да цитира Вергилий в мига, когато тя се обърна за последен път на вратата, за да види още веднъж потъналия в светлосенки салон, тъмните цветове на картините по стените, меките, филтрирани от пергаментовия абажур отблясъци по повърхността на мебелите, пожълтялата слонова кост, златните букви по гърбовете на книгите. И Сесар, който стоеше в средата на стаята, но чертите на лицето му не се различаваха в полумрака — ясно очертан, строен силует, подобен на фигура върху медал или антична камея, чиято сянка падаше върху жълтите и червени арабески на килима, почти в краката на Хулия. В момента, в който тя затвори вратата зад себе си, извънтяха камбанки, а на нея ѝ се стори, че чува хлопването на каменна плоча върху гроб. Като че ли всичко това беше предначертано много отдавна, и всеки от тях бе изпълнил съвестно ролята си в тази пиеса, чийто финал бе изигран на шахматната дъска точно пет века след първото действие, с последния, идеално пресметнат ход на черната дама.

— Не — прошепна Хулия много тихо, чувствайки как образите бавно потъват в дълбините на паметта ѝ. — Не, всъщност не каза нищо повече.

Муньос вдигна глава — като дръгливо, тромаво куче, което души тъмното небе над главите им, и се усмихна накриво, но с неприкрита симпатия.

— Жалко — каза той. — Можеше да стане голям шахматист.

* * *

Звукът от стъпките ѝ отеква в пустия манастир, под сводестия покрив, вече потънал в здрач. Последните лъчи на залязващото слънце падат почти хоризонтално, процеждат се през процепите в камъка, оцветяват в червено манастирските стени, празните ниши, пожълтелите листа на бръшляна, който се вие около капителите на колоните, и фигурите на чудовища, воители, светци и митологични зверове, които поддържат внушителните готически арки около буренясалата градина. Отвън вие вятърът, предвестникът на северния студ и зимата, фучи нагоре по хълма, разтърсва клоните на дърветата, изтръгва стенания от столетните каменни фигури по водосточните тръби и корнизите, разклаща бронзовата камбана на кулата, а най-отгоре скърцащият, ръждясал ветропоказател сочи упорито на юг — един далечен и недостижим юг.

Облечената в траурни одежди жена спира край една фреска, разядена от времето и влагата. Останали са само няколко фрагмента, по които се различават оригиналните цветове — синьото на една туника, някаква фигура, очертана с охра, ръка, отрязана до китката, чийто показалец сочи към несъществуващото небе, един Христос, чиито черти се сливат с ронещата се мазилка на стената; един слънчев лъч — или може би лъч божествена светлина, без източник и посока, увиснал между небето и земята, със жълтеникаво сияние, застинал във времето и пространството, но вече избледнял от годините, който също е осъден да чезне бавно, докато накрая потъне в небитието, сякаш никога не е съществувал. Ангел без уста, смръщен като съдник или палач, от който се виждат само крилете, зацапани с вар, част от туниката и неясните очертания на меча.

Облечената в траур жена повдига черния воал, който покрива лицето ѝ и дълго се взира в очите на ангела. Всеки ден, в продължение на цели осемнадесет години, тя спира тук в един и същи час и следи как времето изгрива останките от картината. Вижда я как изчезва

постепенно, сякаш нападната от проказа, която къса жива плът и размива очертанията на ангела, така че той постепенно се слива с мръсната мазилка, с влагата, която вдига мехури по стената, напуква и унищожжава образите. Тук огледала няма. Огледалата са забранени в ордена, в който е постъпила — или е била принудена да постъпи. Също като фреската на стената, и нейната памет се изпътва с все повече и повече бели петна. Не е виждала собственото си лице в продължение на осемнадесет години, и за нея този ангел, който сигурно някога е бил красив, е външна мярка, с която преценява въздействието на минаващото време върху себе си; олющена боя вместо бръчки; размити очертания като отпусната от годините кожа. Тя се вкопчва в моментите на просветление, които нахлуват в съзнанието ѝ понякога, като вълни върху пясъчен бряг, опитва се отчаяно да подреди своята объркана, преследвана от призраци памет, и ѝ се струва, че трябва да е на петдесет и четири години.

От параклиса се разнасят гласове, които пеят в хор. Звукът е приглушен от дебелите стени. Както винаги преди вечеря, гласовете пеят възхвала на Бога. Жената в траур има специално разрешение да не присъства на определени богослужения. В този час ѝ е позволено да се разхожда сама, като мрачна, безмълвна сянка, из пустия манастир. От колана ѝ виси дълга дървена броеница, но тя не я е докосвала от доста време насам. Далечните химни се смесват с воя на вятъра.

Тя отново тръгва и стига до прозореца. Умиращото слънце е вече само яркочервено, далечно сияние под оловносивите облаци, които нахлуват от север. В основата на хълма се е проснало широко, стоманеносиво езеро. Жената отпуска слабите си, костеливи ръце върху перваза на заострения прозорец — и отново, безмилостно, както всяка вечер, я връхлитат спомените. Тя чувства как студът на камъка прониква през ръцете ѝ и стига все по-близо до умореното ѝ сърце. Ужасен пристъп на кашлица разтърсва крехкото ѝ тяло, разядено от влагата на толкова много години, съсипано от уединение, самота и спомени. Тя вече не чува нито вятъра, нито химните от параклиса. От мъглите на времето изплува тъжният, монотонен звън на мандолина, суровият есенен хоризонт изчезва пред очите ѝ и отстъпва на място на друг пейзаж — красива хълмиста равнина, а в далечината, като нарисован с много фина четка, се

очертава елегантният силует на камбанария. Внезапно тя чува ясно гласовете на двамата мъже, които седят край масата, ехото на смеха им. Струва ѝ се, че ако се обърне, ще види самата себе си, седнала на нисък стол с книга в скута, а ако вдигне очи, ще види стоманения отблясък на ризница и просветването на ордена „Златното руно“. А старият човек с четка в ръка ще ѝ се усмихне, продължавайки да нанася върху дървената плоча вечния образ на тази сцена.

За миг вятърът разкъсва облаците, последният слънчев лъч се плъзва по повърхността на езерото и осветява лицето на застаряващата жена, заслепява очите ѝ — светли, студени, почти безжизнени. Тогава, докато светлината агонизира, вятърът се усилва и започва да развява краищата на черния ѝ воал като криле на врана. Онази болка отново я пронизва — там, близо до сърцето, сковава тялото ѝ. За тази болка няма лек. Тя вкаменява крайниците ѝ, спира дъха ѝ.

Сега вече езерото е само неясно петно, потънало в сенки. Жената, облечена в траур, която някога светът е познавал като Беатрис Бургундска, знае, че зимата, нахлуваща от север, е последна в живота ѝ. Тя се пита дали там, в мрака, към който се е упътила, ще срещне милосърдие, което да изтрие най-сетне от паметта ѝ последните следи от спомена.

Ла Навага, април 1990 г.

---

[1] Заплитайте следите (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Хуан де Фландес — фламандски художник, работил в Испания в периода 1496 — 1519 г. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.